

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΕΓ'

ΤΕΥΧ. Α'

ΙΩΑΝ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1986

ΑΡΙΘ. 4

ΑΘΗΝΑΙ, ΠΟΛΙΣ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗΣ

(Σχόλια για τὸ Διεθνὲς Συμπόσιον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν)

Γ'

Ἄλλ' ἐὰν ὁ κοινωνικὸς βίος τῶν Ἀθηνῶν βρισκόταν σὲ κατάπτωση κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, μήπως ἦταν καλύτερη ἢ κατάστασις τῆς Φιλοσοφίας, τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης; Βεβαίως ἢ Ἑλλάς ἦταν γιὰ τοὺς ἐπισκέπτες καὶ τοὺς περιηγητὲς τὸ μεγάλο μουσεῖο τῆς κλασικῆς τέχνης, τῶν κλασικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ. Ἄλλ' ἢ ὑπαρξίς τοῦ μουσείου αὐτοῦ, τὸ ὅποιο συγκίνησε τὸν Ἀπ. Παῦλο καὶ ἀργότερα τὸν Μ. Βασίλειο καὶ τὸν Γρηγόριο τὸν Ναζιανζηνό, δὲν ἐμπόδισε τὴ φοβερὴν κατάπτωση καὶ παρακμὴ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἀκούσθηκε στὸν Ἄρειο Πάγο τὸ λυτρωτικὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν.

Στοὺς Ἑλληνας φιλοσόφους τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀπουσιάζει κάθε αὐτοτέλεια καὶ πρωτοτυπία. Ἐπικρατοῦν ὁ ἐκλεκτισμὸς καὶ ἡ συγκριτικὴ τάσις, ποὺ κινοῦνται ἀνάμεσα στὶς ἰδέες τῶν Κυνικῶν, τῶν Ἐπικουρείων, τῶν Σκεπτικῶν, τῶν Νεοπυθαγορείων καὶ τῶν Στωϊκῶν.

Ἰδιαιτέρως ἡ Στωϊκὴ φιλοσοφία, ποὺ παρουσίαζε τάσεις θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ

καὶ ἠθικῆς ἀναπλάσεως τῆς διεφθαρμένης κοινωνίας, εἶχεν ἐκλαϊκευθῆ. Ἄλλ' ὅμως δὲν μποροῦσε νὰ ικανοποιήσῃ τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ κινητοποιήσῃ τὴ βούλησί τους, γιὰτὶ ἐκήρυττε τὴν ἀλύγιστη Εἰμαρμένη, ταυτίζοντας αὐτὴν μὲ τὸν Παγκόσμιον Νόμον ἢ τὴν ὑπάρχουσα φυσικὴ τάξι. Ἄλλ' ἡ Εἰμαρμένη δὲν ἦταν προσωπικὸ ὄν, μὲ τὸ ὅποιο θὰ ἤμποροῦσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔλθουν σὲ προσωπικὴ ἐπικοινωνία καὶ νὰ ἀντλήσουν ἀπὸ αὐτὸ ἀποτελεσματικὴ βοήθεια καὶ παρηγοριά¹⁶. «Ὡς ἀντίδοτο στὶς ἀναποδιὰς τῆς ζωῆς ὁ Στωϊκὸς εἶχε τὴν ὑπερήφανη ἀπάθεια καὶ ὡς φάρμακο ἓνα καὶ μόνον, τὴν αὐτοκτονία. Ὅχι σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε κάτι τὸ συγκινητικὸ στὴν γεμάτη θλίψι αὐτὴ ἐγκατάλειψι στὴν μοίρα, ὄχι σὰν νὰ μὴν ἦταν θαυμαστὴ ἡ προσπάθεια νὰ σώσουν τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια... Ἄλλὰ πίσω ἀπὸ ὅλα αὐτά, μᾶς παγώνει τὸ ψυχρὸ, ἀκίνητο, κρυστάλλινο μάτι τῆς παγκόσμιας Εἰμαρμένης»¹⁷.

Ἐξ ἄλλου στοὺς χρόνους τοῦ Ἀπ. Παύ-

16. Περισσότερα σχετικῶς βλ. στὰ ἐξῆς: Νικ. Λοῦβαρι, Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας, τόμ. Α', Ἀθήναι 1933. Βασ. Ἰωαννίδου, Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ οἱ Στωϊκοὶ Φιλόσοφοι, Θεσσαλονίκη 1934. Johannes Hirschberger, Geschichte der Philosophie — Altertum und Mittelalter, Basel-Freiburg-Wien 1965, σ. 247 ἐξ.

17. Joseph Holzner, Παῦλος, μτφρ. Ἰερωνύμου Κοτσώνη (ἀπὸ τὴν 21η ἔκδοσι), Ἀθήναι 1948, σ. 228-229.

λου ἔχομε τὴν ἀποκορύφωσι τῆς καταπτώσεως καὶ ἀποσυνθέσεως τῆς εἰδωλολατρικῆς θρησκείας. Τὰ χρηστήρια εἶχαν περιορισθῆ μόνον σὲ ἓνα ἢ δύο. Εἶδος προαισθήσεως τοῦ θανάτου τῆς ἀρχαίας πίστεως ἦταν ἡ παράδοξι εἰδήσις, ὅτι «ὁ μέγας Πάν τέθνηκεν»¹⁸. «Ὅλα ἦταν μεγαλοπρεπεῖς μόνον ἐξωτερικοὶ τύποι, ποὺ στηρίζονταν στὴ δεισιδαιμονία, στὸν φανατισμό, στὸ φιλόραχαιον πνεῦμα καὶ στὴν ἔμφυτη κλίσι πρὸς τὰ θεάματα. Οἱ διανοούμενοι εἶχαν παρασυρθῆ ἀπὸ τὸν Σκεπτικισμό καὶ τὸν πρακτικὸ ὕλισμὸ τῶν Ἐπικουρείων, ἐνῶ τὰ πλήθη ἔπεφταν στὴ δεισιδαιμονία, στὴ μοιρολατρεία, στὶς ξένες λατρεῖες τῆς Ἀνατολῆς, στὶς ὀργιαστικὲς τελετὲς τῶν ἐθνικῶν μυστηρίων καὶ στὴν αἰσχροὺ λατρεία τῶν αὐτοκρατόρων, ἡ ὁποία εἶχεν εἰσχωρήσει καὶ στὴν Ἀθήνα»¹⁹. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευαν τὸν Ἀντώνιο ὡς νέο Διόνυσο καὶ μὲ μεγίστη ἀφέλεια τὸν ἐμνήστευσαν μὲ τὴν Ἀθηνᾶ καὶ προσέφεραν ὡς γαμήλιο δῶρο χίλια τάλαντα. Στὴν Ἀθήνα ὑπῆρχε καὶ ἡ λατρεία τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ Αὐγούστου, τῆς ἀδελφῆς του Ὀκταβίας, τῆς κόρης του Ἰουλίας καὶ τῆς συζύγου αὐτοκρατορίας Λιβίας, τῆς Ἀντωνίας καὶ τοῦ νεαροῦ Δρούσου, τοῦ Κλαυδίου καὶ τῆς μητέρας του Ἀντωνίας κ.λπ. «Ὅλες οἱ λατρεῖες αὐτὲς εἶχαν ἰδιαιτέρους ναοὺς, ἱερεῖς, ἀγάλματα καὶ πανηγυρικοὺς ἀγῶνες»²⁰.

Ἡ κατάπτωσης αὐτὴ ἐξηγεῖται γιὰτὶ ἐκλεκτὲς ὑπάρξεις ὅπως «Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς» (Πράξ. ιζ', 34) αἰσθάνονταν κορεσμό καὶ ἀηδία γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα, μέσα στὴν ὁποία ζοῦσαν καὶ νοσταλγοῦσαν τὴ λύτρωσι ἐλκυσόμενοι ἀπ' τὸν «Ἄγνωστο Θεὸ» (Πράξ. ιζ', 23)²¹, τὸν

18. Πλουτάρχου, Περὶ τῶν ἐκλελειπόμενων χρηστηρίων, κεφ. 5 ἐξ. καὶ κεφ. 17.

19. Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, Ἡ κατάσταση τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Ἀθῆναι, 1932, σ. 61-62.

20. Αὐτόθι, σ. 81. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθῆναι, 1948, σ. 14.

21. Ἡ ὑπαρξὶς στὴν Ἀθήνα βωμῶν ἀφιερωμένων σὲ ἀγνώστους Θεούς» μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸν Φιλόστρατο στὸν ἀβίβιο τοῦ Ἀπολλωνίου» («Ἀθήνησιν, οὗ καὶ ἀγνώστων δαιμόνων βωμοὶ ἰδρύνονται»). Τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Παυσανίας, ὁ ὁποῖος μᾶς πληροφορεῖ, ὅτι καὶ στὴ Μουνιχία ὑπῆρ-

ὁποῖο ἐκήρυξεν ὁ Ἀπ. Παῦλος. Οἱ νοσταλγοὶ αὐτοὶ ἀνῆκαν σ' ἐκείνους, ποὺ βρίσκονταν, ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ Dill, «εἰς τὰς ὠδῖνας μιᾶς θρησκευτικῆς ἐπαναστάσεως καὶ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Θεοῦ δι' οἰουδήποτε μέσου»²².

Χαρακτηριστικὴ εἶναι καὶ ἡ γενικὴ κατάπτωσης τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐμφάνισεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ποίησις κατέπεσε σὲ ἐξεζητημένη σάτυρα, κενὴ λογοποιία ἢ κενολόγια ἐπιγράμματα. Τὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα τῶν χρόνων τοῦ Φειδίου ἀποκεφαλίζονταν ἀνηλεῶς, γιὰ νὰ ἀντικατασταθοῦν τὰ κεφάλια τους ἀπὸ τὰ βλοσυρὰ ἢ ἡλίθια χαρακτηριστικὰ τοῦ Γαῖου ἢ τοῦ Κλαυδίου. Ἡ ρητορικὴ εἶχε θεατρικὴν προσποίησιν καὶ κατέφυγε στὴ λεξιθηρία, στὴ συκοφαντία καὶ στὴ σοφιστεία²³. Τὸ δράμα εἶχεν ἐκφυλισθῆ σὲ μέσο ἐπιδειξέως σκηνηκῆς λαμπρότητος καὶ εὐφυοῦς μηχανικῆς. Οἱ δραματικοὶ εἶχαν ἐξαφανισθῆ μπροστὰ στοὺς ξιφομάχους καὶ στοὺς σχοινοβάτες²⁴.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ «κλεινόν» καὶ «ἰοστεφές» ἄστρ τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ στὸ παρελθόν ἦταν ἡ κοιτίς τῆς μεγάλης τέχνης, ἡ κατάπτωσης τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης εἶχε προσλάβει τρομακτικὲς διαστάσεις. Οἱ Ἀθηναῖοι χαρακτηρίζονταν ἀσήμους ποιητὲς ὡς «ἀνεοὺς Ὀμήρους» καὶ τοὺς τιμοῦσαν μὲ ἀνδριάντες²⁵. Οἱ Ἕλληνες ἠσχολοῦντο μὲ τὰ «μυῖας καὶ ψιττακοῦ καὶ κώνωπος ἐγκώμια». Στὴν Ἀττικὴ γῆ, ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἱστορικὸς Κ. Παπαρρηγόπουλος, θριάμβευε ἡ «νεωτέρα» σοφιστικὴ, ἡ ὁποία «οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ τελειοποίησις τῆς ἀρχαίας, περὶ πᾶσαν μὲν ἀγυρτεῖαν, ἐξαιρέτως δὲ περὶ τὴν φλυαρίαν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας δύναται νὰ λογισθῆ ὡς ἡ

χαν «βωμοὶ θεῶν τε ὀνομαζομένων ἀγνώστων» (Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι, 1928, σ. 14-15).

22. Βασ. Ἰωαννίδου, Ὁ μυστικισμὸς τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ αἱ θρησκευτικαὶ ἰδέαι καὶ τάσεις τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων, Ἀθῆναι, 1936, σ. 68.

23. F. W. Farrar, Αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ Χριστιανισμοῦ, βιβλ. Α': Ὁ Ἀντίχριστος, μτφρ. Χ. Ἰ. Παπαϊωάννου, Πειραιεὺς 1922, σ. 12.

24. Σουετωνίου, Claud. 14,21,34. Ner. 12. Calig. 35. Τακίτου, Annales XIII (F.W. Farrar, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 13).

25. Δίωνος Χρυσόστομου, Λόγος λα', 346-347Μ.

μᾶλλον ἄσκοπος τοῦ λόγου ἐνάσκησις ἀφ' ὅσας ἀναφέρει ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος»²⁶.

Κατὰ τὴν ἰδίᾳ ἐποχὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἄνοιγαν ἀδιστακτικῶς τὶς πύλες τῶν θεάτρων τοὺς σὲ θαυματοποιούς καὶ γελοιοποιούς, σὲ μίμους τῶν φωνῶν ζώων καὶ λοιπῶν φυσικῶν ἤχων καὶ θορύβων καὶ εἶχον ὡς εὐάρεστες τέρψεις τὶς αἰσχυρὲς παλαῖστρες καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνες. Μονομάχοι, ἄνθρωποι χυδαιότατοι, ποὺ ἐστρατολογοῦντο ἐκ τοῦ συρφετοῦ καὶ τῆς κατωτάτης ὑποστάθμης τοῦ λαοῦ, τὶς περισσότερες φορές ἀληθινὰ ἀποβράσματα τῆς κοινωνίας, ἐχρησιμοποιοῦντο, γιὰ νὰ διασκεδάξουν τὸν ἀθηναϊκὸ λαό²⁷.

Τὸ κορύφωμα τῆς καταπτώσεως ἦταν τὸ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν δίσταζαν νὰ ρυπαίνουσαν καὶ βεβηλώνουσαν μὲ τέτοιους ἀγῶνες καὶ αἱματηρὲς μονομαχίες καὶ παραστάσεις καὶ αὐτὸ τὸ Διονυσιακὸ θέατρο, μέσα στὸ ὁποῖο ἄλλοτε δημιουργοῦσαν ρίγη συγκινήσεως τὰ ἔργα τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ Φιλόστρατος λέγει χαρακτηριστικῶς τὰ ἐξῆς: «Ἀθηναῖοι ζυγιόντες (=συνερχόμενοι) εἰς θέατρον τὸ ὑπὸ τῆ ἀκροπόλει προσεῖχον σφαγαῖς ἀνθρώπων, καὶ ἐσπουδάζετο τοῦτ' ἐκεῖ μᾶλλον ἢ ἐν Κορίνθῳ νῦν, χρημάτων τε μεγάλων ἐωνημένοι (=μισθωμένοι, ἀγορασμένοι) ἤγοντο μοιχοὶ καὶ πόρνοι καὶ τοιχωρύχοι καὶ βαλαντιοτόμοι καὶ ἀνδραποδισταὶ καὶ τὰ τοιαῦτα ἔθνη, οἱ δὲ (Ἀθηναῖοι) ὥπλιζον αὐτοὺς καὶ ἐκέλευον συμπίπτειν»²⁸. Καὶ ὁ Δίων Χρυσόστομος σημειώνει τὰ ἐξῆς: «Ἀθηναῖοι δ' ἐν τῷ θεάτρῳ θεῶνται τὴν καλὴν ταύτην θεάν ὑπ' αὐτὴν τὴν Ἀκρόπολιν, οὗ τὸν Διόνυσον ἐπὶ τὴν ὀρχήστραν τιθέασιν ὥστε πολλάκις ἐν αὐτοῖς τινα σφάττεσθαι τοῖς θρόνοις, οὗ τὸν ἱεροφάντην καὶ τοὺς ἄλλους ἱερεῖς ἀνάγκη καθίζειν»²⁹. Ἦταν τόση ἡ πνευματικὴ ὑποβάθμισις, ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι δὲν δέχθησαν ν' ἀκούσουν κάποιον φιλόσοφο, ὁ ὁποῖος θέλησε νὰ τοὺς νουθετήσῃ καὶ νὰ τοὺς ὑποδείξῃ, ὅτι

ἡ συμπεριφορὰ καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ τους κατάπτωσις δὲν συμβιβάζονται πρὸς τὸ ἔνδοξο πολιτισμικὸ παρελθόν τους. Μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως προσθέτει ὁ Δίων, ἔκαμαν στὸν φιλόσοφο αὐτὸ τὸν βίον ἀβίωτο καὶ τοῦ δημιουργήσαν τόσες δυσκολίες, ὥστε ἐκεῖνος ἀναγκάσθηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀναζητήσῃ καταφύγιον σὲ ἄλλη περιοχὴ τῆς Ἑλλάδος («Καὶ τὸν εἰπόντα περὶ τούτου φιλόσοφον καὶ νουθετήσαντα αὐτοῖς οὐκ ἀπεδέξαντο, οὐδὲ ἐπήνεσαν, ἀλλ' οὕτως ἐδυσχέραναν, ὥστε ἐκείνον... καταλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ μᾶλλον ἐλεσθαι (=νὰ προτιμηθῇ) διατρίβειν ἀλλαχόσε τῆς Ἑλλάδος»³⁰).

Ὅλα, ὅσα δειγματοληπτικῶς ὑπεμνήσαμε γιὰ τὴν πολιτισμικὴν κατάστασιν τῶν Ἀθηναίων στοὺς χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑπενθυμίζουσαν τοὺς λόγους τοῦ Holzner: «Ἡ Ἑλλάς δὲν ἦταν πιά ἐκεῖνη ἡ ὑπερήφανη Ἑλλάς τῶν περσικῶν πολέμων καὶ τοῦ Περικλέους..., οὔτε κἀν ἡ Ἑλλάς, ποῦ... ἐπαίρει... κάτι ἀπ' τὴν αἴγλη τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κορίνθου (146 π.Χ.) εἶχε ξεπέσει σὲ ρωμαϊκὴ ἐπαρχία... Ἀπὸ τότε ἡ Ἑλλάς δὲν ἦταν πιά παρά ἡ σκιά τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ της... Αὐτὴ ἡ χώρα, ἀπὸ τόσο ὕψος, εἶχε καταπέσει σὲ τέτοιο βάθος!... Μόνον ποῦ ἡ Ἑλλάς δὲν εἶχεν, ὅπως ὁ Ἰσραήλ, ἕναν προφήτην, ποῦ μὲ ἀθάνατους θρήνους νὰ τραγουδήσῃ τὴ συμφορὰ της»³¹.

Ὅστε ὁ Χριστιανισμὸς δὲν κατέστρεψε πολιτισμικῶς τὴν Ἀθήνα, ὅπως ἰσχυρίσθηκαν μερικοὶ. Ἀντίθετα τὴν βρῆκε κατεστραμμένη καὶ τὴν πῆρε στὰ εὐλογημένα του φτερά, γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ σιγά-σιγά αὐτὴν, ὅπως καὶ ὀλόκληρο τὸν Ὀρθόδοξο Βυζαντινὸ Ἑλληνισμό, σὲ νέα πολιτισμικὰ ὕψη³², γιὰ τὰ ὁποῖα

30. Αὐτόθι. Εὐαγγ. Ἀντωνιάδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 105-106.

31. Joseph Holzner, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 211.

32. Περισσότερα σχετικῶς ἰδὲ στὰ ἐξῆς ἔργα: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἱστορία τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1950. Τοῦ ἰδίου, Οἰκοδόμοι πολιτισμοῦ, Ἀθήναι, 1965. Τοῦ ἰδίου, Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἐν Ἀθήναις 1971. Τοῦ ἰδίου, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτισμὸς, Ἀθήναι 1980. Τοῦ ἰδίου, Ὀρθοδοξία καὶ Εὐρώπη, Ἀθήναι, 1983. Τοῦ ἰδίου, Χριστιανισμὸς καὶ Πολιτικὴ (Δοκίμιον), Ἀθήναι, 1983. Τοῦ ἰδίου, Πολιτιστικὴ πλημμυρὶς καὶ πολιτισμικὴ ὑποβάθμισις, Ἀθήναι, 1984.

26. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους, Β, II, σ. 14.

27. Εὐαγγ. Ἀντωνιάδου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 105.

28. Φιλόστρατου, Βίος Ἀπολλωνίου Τυανέως, Δ', 22.

29. Δίωνος Χρυσόστομου, Λόγος λα', 347 Μ.

Η ΝΕΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Πρὸς

τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἐ ν τ α ὕ θ α

Μακαριώτατε Ἁγιε Πρόεδρε,

Καθηκόντως γνωρίζομεν τῇ Ἑμετέρᾳ Μακαριότητι καὶ τῇ περὶ Αὐτὴν Ἁγία καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὅτι ἡ δι' ἀποφάσεώς της συσταθεῖσα Ἐπιτροπὴ τῶν ὑπογραφομένων, πρὸς μελέτην τοῦ θέματος τῆς ἐκδόσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης μετὰ νεοελληνικῆς μεταφράσεως, προέβη εἰς τὴν ἐπισταμένην ἐξέτασιν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς ἀνατεθείσης ἡμῖν ἐντολῆς, ὡς αὕτη ἀνεκοινώθη ἡμῖν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 1481 καὶ Διεκπ. 729)7.5.85, ἐγγράφου της, προσδιωρίσθη δὲ πληρέστερον κατόπιν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. Πρωτ. 922)8.10.85 ἐγγράφου τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, Προέδρου τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπῆς, ἥτοι α) εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος γενομένης, νέας ἐκδόσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν δημοτικὴν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Βιβλικῆς Ἑταιρείας, καὶ β) εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν προϋποθέσεων καὶ τοῦ προγραμματισμοῦ μιᾶς ἐγκύρου καὶ ὑπευθύνου ἐκδόσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης μετὰ νεοελληνικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιστασίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτω προαγόμεθα νὰ ὑποβάλωμεν τὸ πόρι-

σμα ἡμῶν περὶ τῆς προαναφερθείσης νέας ἐκδόσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Βιβλικῆς Ἑταιρείας, καὶ νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἤδη μελετῶμεν τὸν κανονισμὸν ἐκδόσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, μετὰ νεοελληνικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιστασίαν τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς πρὸς τὸ πόρισμα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπῆς περὶ τῆς νέας ἐκδόσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Βιβλικῆς Ἑταιρείας γνωρίζομεν τῇ Ἁγία καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ ὅτι ἀπαντα τὰ μέλη τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς ἐμελέτησαν μετὰ ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ ὄλως ἐπισταμένως τὴν ὑπὸ τῶν ἐξ Καθηγητῶν τῶν ἡμετέρων Θεολογικῶν Σχολῶν γενομένην μετάφρασιν ταύτην εἰς τὴν δημοτικὴν, ὡς καὶ τὰ κείμενα τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὴν ἀντιδράσεων των, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2408)7.5.85 Ἐγκυκλίου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, διὰ τῆς ὁποίας ἀπηγορεύετο ἡ ὑπὸ τοῦ πληρώματος τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας χρῆσις αὐτῆς.

Κατόπιν τῆς μελέτης ταύτης ἐπέισθημεν πλήρως περὶ τῆς πολλαπλῆς ἀκαταλληλότητός της διὰ τε τὸ διδακτικὸν καὶ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, πολὺ δὲ περισσότερον περὶ τῆς ἀκαταλληλότητός της πρὸς προβολὴν τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐξύψωσιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς καθόλου πνευματικῆς στάθμης τῶν τε ἀπαιδευτῶν καὶ τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν. Τὰ μέλη τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπῆς ἀποδεχόμεθα ὁμοφώνως ὅτι διὰ τῆς

ἔγινε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον λόγος ἢ ὑπόμνησις τόσον σὲ μερικῆς ἀπ' τῆς εἰσηγήσεως ἢ καὶ διαλογικῆς παρεμβάσεως, πού ἐγιναν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀξιεπαίνου Διεθνoῦς Συμποσίου, πού ὀργανώθηκε ἀπ' τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅσον καὶ στὴν διατύπωσιν τοῦ εὐσυνόπτου μνημότηός του. Ἔτσι στὸ Συμπόσιο αὐτὸ ἐπισημάνθησαν ἀλήθειαι, πού, ὡς μὴ ὄφελαι,

δὲν τονίσθησαν, ὅπως θὰ ἔπρεπε, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων, πού ἐγιναν τὸ 1985 γιὰ νὰ προβληθῇ ἡ Ἀθήνα ὡς πολιτιστικὴ πρωτεύουσα τῆς Εὐρώπης.

(Τέλος)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ἐν λόγῳ μεταφράσεως φραστικῶς καὶ ἐννοιολογικῶς ἀλλοιοῦται· πολλάκις τὸ καθαρῶς ὑψηλὸν θρησκευτικὸν καὶ καθόλου πνευματικὸν νόημα τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὥστε νὰ ὑποβαθμίζεται ἐπικινδύνως ἡ ιερότης τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας, τουτέστιν ὁλοκλήρου τοῦ κειμένου τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ νὰ πληθύνονται οὕτως αἱ ἄλλωστε γνωσταὶ καὶ ἐκ τῆς μακραιωνος ἐρμηνευτικῆς παραδόσεως δυνατότητες τῶν πολλῶν παρεξηγήσεων καὶ κακοδοξιῶν.

Ἡ πυκνὴ παρουσία τῶν μειονεκτημάτων τούτων, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως, τὰ ὁποῖα καὶ ἔτυχον τῆς ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἡμῶν, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπιστημαίνονται πληρέστερον εἰς τὴν συνημμένην τῷ παρόντι εἰδικὴν μελέτην τοῦ μέλους τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπῆς, τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἰωάννου Παναγοπούλου, ἐπισκιάζει ἀποφασιστικῶς δι' ἡμᾶς τὰς τυχόν ἐπὶ ἄλλων σημείων ἐπιτυχεῖς καὶ ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως ἀποδόσεις τοῦ πρωτοτύπου κειμένου, ὡς καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ πνευματικὰς ἰκανότητας, τὸν ζῆλον καὶ τὸ πνευματικὸν ἐνδιαφέρον, διὰ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πάντων τῶν ἐργασθέντων κατὰ τὴν ἐκπόνησιν τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως, ἢ ἀποτυχία τῆς ὁποίας εἶναι καθ' ἡμᾶς οὐσιαστικῆ.

Εἰδικώτερον φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἀποτυχία αὕτη ὀφείλεται πρωτίστως εἰς τὴν ἐφαρμοσθεῖσαν ἐπιστημονικὴν μέθοδον τῆς «δυναμικῆς ἀντιστοιχίας», τῆς κατ' ἀνάγκην ἐφαρμοζομένης προκειμένου περὶ μεταφράσεων τῆς Ἀγ. Γραφῆς εἰς ξένας, πτωχὰς ἰδίᾳ εἰς λεξιλόγιον καὶ ἐκκλησιαστικοὺς ὄρους, γλώσσας καὶ ὁμολογίας. Προκειμένου ὁμως περὶ μεταφράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς ἀπλούστερον γλωσσικὸν ἰδίωμα, πρὸς ἐξυπηρέτησιν μάλιστα Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἔπρεπε πρωτίστως νὰ ἐξετασθῆ ἡ καταλληλότης τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστημονικῆς μεθόδου. Κυρίως ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου βλέπομεν περισσότερο ἐντοπιζομένην τὴν εὐθύνην τῶν συνεργασθέντων ἐξ Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων Καθηγητῶν, διὰ τοὺς κάτωθι λόγους. α) Διότι διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἡ ἀπλὴ μετάφρασις ἐνός οἰουδήποτε κειμένου δὲν εἶναι πλέον μετάφρασις, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ἐρμηνεία αὐτοῦ. β) Διότι ὁ μεταφραστὴς ἀποδεσμεύεται οὕτω συστηματικῶς ἀπὸ τὸ πρωτότυπον κείμενον, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεται δίκην πλαστικῆς μάξης εἰς τὰς χεῖρας τῶν παι-

ζόντων παιδίων, τῶν προσπαθούντων νὰ προσδώσουν εἰς αὐτὴν τὴν προσωπικὴν των ἔκφρασιν. γ) Διότι οὕτως ἐνθαρρύνεται ὁ μεταφραστὴς εἰς μίαν ἀδίστακτον ἀντικατάστασιν εἰδικῶν λέξεων καὶ ὄρων, εὐρύτατα χρησιμοποιουμένων καὶ ὑπὸ τῶν πλέον ἀπαιδύτων Ἑλλήνων, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν των. Ἐρωτᾶται δὲ κατὰ πόσον γίνεται τοῦτο, ἄλλοτε συστηματικῶς καὶ ἄλλοτε ἐναλλάξ, πρὸς δημιουργίαν συγχύσεως, ἢ πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν πηγὴν τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως νέων θρησκευτικῶν ἐννοιῶν, ξένων πρὸς τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας; Εἶναι δύσκολον νὰ πιστεῦσῃ κανεὶς ὅτι ταῦτα συμβαίνουν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε διὰ τῆς ἀπλῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστημονικῆς μεθόδου, καὶ ὅτι ἡ μετάφρασις γίνεται καθόλου χάριν τῆς μεταφράσεως, καθ' ἣν στιγμὴν παρουσιάζονται εἰς αὐτὴν ὄχι μόνον λέξεις καὶ σηματισμοὶ τῆς καθαρευούσης, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀποδόσεις περισσότερο δυσνόητοι διὰ τοὺς Ἑλληνας καὶ αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου.

Πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι τὸ ἐνίοτε λίαν συμπεπικνωμένον εἰς ὑψηλὰ νοήματα ἑλληνικὸν πρωτότυπον κείμενον τῆς Καινῆς Διαθήκης δυσκόλως μεταφράζεται κατὰ λέξιν, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν νεοελληνικὴν. Τὴν δυσκολίαν ταύτην ἐκφράζουν χαρακτηριστικῶς οἱ λόγοι τῶν Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων καὶ τοῦ Ἀγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: «Τῶν γὰρ θεοπνεύστων Γραφῶν τῶν ἑλληνίδων ἢ φράσις ὑπάρχει στολὴ θεοφάντος, ἐμπεριέχουσα τὰ μυστήρια τῆς θείας ἀποκαλύψεως καὶ πάντα τὰ τοῦ Πνεύματος λόγια, ὡς ἂν τινα πανάγια καὶ πανακήρατα σκευῆ, φέρουσι τὸ τῆς πίστεως οὐράνιον μύρον», «ἐν ᾧ τὸ πλήρωμα τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει καὶ οἱ θησαυροὶ τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας ἀπόκρυφοι, ὧν εἴ τις ἐντὸς ἄξιος γενέσθαι φανήσεται, τὸν Θεὸν αὐτὸν εὐρήσκει ταῖς πλαξὶ τῆς καρδίας ἐγγεγραμμένον διὰ τῆς ἐν Πνεύματι χάριτος· ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐνοπτριζόμενος τῇ προαιρέσει τοῦ κατὰ γράμμα καλύματος». (Ἐπίκρισις εἰς τὴν περὶ Νεοελληνικῆς Ἐκκλησίας σύντομον ἀπάντησιν τοῦ... Νεοφύτου Βάμβα, Ἀθήνησι 1839, 248 καὶ Μυσταγωγία § 7, Migne E.H. 91,688 Α').

Οὕτω καθ' ἡμᾶς, οὐδεμία μετάφρασις, πολὺ δὲ περισσότερο ἢ προελθοῦσα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου τῆς «δυναμικῆς ἀντιστοιχίας» ἐπιτρέπεται νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ «Μή-

νυμα» τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὡς δέχονται οἱ συντάκται τῆς ἐν λόγῳ νέας μεταφράσεως.

Αἱ μεταφράσεις δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ «μῆνυμα». Αὐταὶ ὀφείλουσι νὰ ἀποδώσουν καὶ νὰ ἐκφράσουν πιστῶς τὸν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις μόνος εἶναι τὸ θεῖον μῆνυμα. Ἄλλως ὑπερτιμᾶται ἡ αὐθεντία τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας ὑπὲρ τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ ταῦτα ἐπιτρέπεται νὰ ὑπογραμμισθῇ ὅτι κατ' οὐσίαν ἀπέτυχον ὅλοι αἱ ὑπὸ τῆς ἐν Ἑλλάδι δρώσης Βιβλικῆς Ἑταιρείας ἐκπονηθεῖσαι μεταφράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ τουλάχιστον ὅτι αὐταὶ δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τοὺς ἀπαιτηθέντας διὰ τὴν σύνταξιν των μεγάλους κόπους καὶ εἰς τὰς δαπάνας αὐτῶν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία δὲν προέβη καθ' ὅλην τὴν μακράν ἱστορίαν της, ἀκόμη καὶ εἰς χρόνους μεγαλύτερας ἀγροματωσύνης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἰς οἵανδήποτε νεοελληνικὴν μετάφρασιν, παρὰ τὴν πρὸς τοῦτο ἐπιμονὴν καὶ πίεσιν τῶν εἰς τὸν χῶρον τῆς δρώντων πρακτόρων τῶν ξένων θρησκευτικῶν προπαγανδῶν, ἕνεκα τῶν ὁποίων Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων προέτεινε τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρωτοτύπου κειμένου, μετὰ πολλῶν ἐρμηνευτικῶν σχολίων.

Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπὴ φειδομένη τοῦ κύρους τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλη-

σίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ μὴ θέλουσα νὰ παρουσιάζηται αὕτη εἰς τὸ εὐρύτερον κοινὸν ὡς δῆθεν εὐρισκομένη εἰς ἀντιδικίαν, ὡς μὴ ὄφειλε, πρὸς τοὺς ἐξ καθηγητᾶς τῶν δύο Θεολογικῶν Σχολῶν ἡμῶν, τοὺς συνεργασθέντας εἰς τὴν ἐκπόνησιν τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως, ἀλλ' οὔτε καὶ πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Βιβλικὴν Ἑταιρείαν, ἐπελήφθη μετὰ ἰδιαιτέρας προσοχῆς τῆς ἀνατεθείσης ἡμῖν ἐντολῆς, υἱοθετεῖ δὲ πλήρως τὴν συνυποβαλλομένην τῷ παρόντι μελέτην τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Παναγοπούλου, ὡς πλήρη καὶ ὑπεύθυνον ἀπάντησιν πρὸς τοὺς συντάκτας τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως, καὶ προτείνει εἰς τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον τὴν ταχύτεραν δημοσίευσίν της, μετὰ τοῦ παρόντος, εἰς τὸ Περιοδικὸν «Ἐκκλησία», τὸ ἐπίσημον δηλαδὴ ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ἐκτύπωσιν τούτων εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἀντιτύπων, πρὸς εὐρύτεραν κυκλοφορίαν μεταξὺ πάντων τῶν ἐνδιαφερομένων, καὶ ἰδίᾳ τῶν Θεολόγων.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

† Ὁ Ἀλεξανδρουπόλεως ΑΝΘΙΜΟΣ

ΜΑΡΚΟΣ ΣΙΩΤΗΣ, Καθηγητῆς Παν)μίου
ΙΩ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ, Καθηγητῆς Παν)μίου

Η ΜΕΛΕΤΗ - ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓ. ΙΩ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ πρόσφατη ἔκδοσις ἀπὸ τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας (Β. Ε.) τῆς νέας μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης (Κ. Δ.), πού φιλοπόνησαν γιὰ λογαριασμὸ τῆς οἱ ἐξὶ πανεπιστημιακοὶ ἐξηγητῆς (οἱ καθηγητῆς: Σ. Ἀγουρίδης, Γ. Γαλιτῆς, Ἰ. Καραβιδόπουλος, Β. Στογιάννος, Π. Βασιλειάδης καὶ Ἰ. Γαλιάνης) ἀποτελεῖ ἀναμφίβολα ἓνα πολὺ σημαντικὸ γεγονός γιὰ τὸν τόπο καὶ τὴν ἐποχὴ μας. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὡς τὸ μοναδικὸ εὐαγγέλιο ζωῆς καὶ σωτηρίας, εἶναι «δικαίωμα» τοῦ ἀνθρώπου κάθε ἐποχῆς καὶ πρέπει νὰ προσφέρεται σ' αὐτὸν σὲ γλώσσα προσιτὴ καὶ εὐληπη. Τὸ ἔργο τῆς μεταφράσεως τοῦ θεοῦ λόγου δὲν ὀλοκληρώνεται ποτὲ ἀλλὰ εἶναι μόνιμα ἐπιβαλλόμενη ἀνάγκη. Ἡ ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία τήρησε κατ' ἀρχὴ ἀνοιχτὴ στάση ἀπέναντι στὸ ζωτικὸ τοῦτο αἴτημα καὶ σὲ ὀρισμένους περιπτώσεις ἐνεθάρρυνε καὶ ἐπιδιοκίμασε παρόμοιες

προσπάθειες¹. Εἶναι βέβαια αὐτονόητο, ὅτι τὴ στάση τῆς Ἐκκλησίας διέκρινε ὑψηλὴ εὐαισθησία ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν βιβλικῶν μεταφράσεων. Ἐφιστοῦσε ἰδιαίτερα τὴν προσοχὴ στὶς σοβαρὰς δυσχέρειες τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ ἀπαιτοῦσε σεβασμὸ τῶν ἱερῶν κειμένων καὶ τῆς θεοπνευστίας τῆς βιβλικῆς ἀλήθειας. Τοῦτο

1. Εἰδικώτερα ἢ ἐπίσημη Ἐκκλησία ἐνέκρινε γιὰ εὐρύτερη χρῆσι τὴν παράφραση τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου ἀπὸ τὸν Κ. Διαλισμᾶ (1900), τὴν ἐρμηνευτικὴ ἀπόδοσις τῆς ΚΔ τοῦ Π. Τρεμπέλα καὶ ὀλόκληρης τῆς ἀγ. Γραφῆς τοῦ Ἰω. Κολιτσάρα καθὼς καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων τῆς μετάφρασις τῆς ΚΔ τῶν 4 Καθηγητῶν τῆς Θεολ. Σχολῆς Ἀθηνῶν γιὰ λογαριασμὸ τῆς Β.Ε. τοῦ 1967. Ἐπίσης ὁ πρ. Μητρ. Κεφαλληνίας Προκόπιος ὑπέβαλε στὴν Ἱ. Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος θετικὴ εἰσήγησι γιὰ τὴν ἐκπόνησι μιᾶς νέας μεταφράσεως τῆς ΚΔ στὴ συνεδρία τῆς 3ης Ὀκτ. 1978, βλ. «Ἐκκλησία», 1978, τεύχ. 22-23, 542-547. Γιὰ τὴ γενικώτερη στάση τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο πρβλ. τὰ κείμενα τῆς ὑποσ. 15.

επιβάλλει βασικά αυτή ή φύση του βιβλικού λόγου, που προϋποθέτει ώριμμένους ειδικούς όρους κατανόησης και εξήγησης, αφού ως προς τη μορφή, το περιεχόμενο, τις συνθήκες καταγραφής και την τελική του σκοπιμότητα διαφέρει ριζικά από τα λοιπά γραπτά κείμενα του παρελθόντος. Έπειδή η αξίωση του θείου λόγου είναι απόλυτη, γι' αυτό η όρθή του «κατανόηση» είναι πρώτιστος όρος για τη σωτηρία του ανθρώπου και του κόσμου. Ίδιαίτερα όμως η βιβλική εξήγηση είχε και έχει καιρία σημασία για την ταυτότητα και τη συνείδηση της Έκκλησίας, για τη δογματική της διδασκαλία, το κήρυγμα, την πίστη, την ευσέβεια, την ήθικη, τη λατρεία, τους εκκλησιαστικούς κανόνες και για ό,τι αφορά την ιστορική της ύπόσταση και παρουσία. Η παράδοση της Έκκλησίας σε όλες τις μορφές της είναι στην πράξη μετά-φραση και ζωτικοποίηση του βιβλικού ευαγγελίου με εξιδιασμένα φιλολογικά και αισθητικά μέσα. Επίσης οι μακροχρόνιες και έντονες διαμάχες της Έκκλησίας με τις αίρέσεις όλων των αποχρώσεων και όλων των εποχών είναι στην ουσία αγώνες για την όρθή κατανόηση και μεθ-ερμηνεία της βιβλικής αλήθειας. Το έργο του επιτέλεσε η Έκκλησία με την έδραία συνείδηση, ότι η όρθή έρμηνεία και η αυθεντική εξαγγελία του θείου λόγου είναι αποκλειστικά δική της υπόθεση, αφού σε τελευταία ανάλυση ο λόγος του Θεού δεν μπορεί να διαχωριστεί από το ζωντανό σώμα του Χριστού και συνεπώς η δημόσια διακήρυξη και οικειοποίησή του είναι συστατικό γεγονός της Έκκλησίας.

Τη θεολογική προβληματική, που αφορά τη μετάφραση γενικά του γραπτού θείου λόγου αναπτύξαμε συνοπτικά σε άλλη συνάφεια². Παράλληλα μ' αυτήν, για να αξιολογήσουμε πληρέστερα τη νέα μετάφραση της Κ. Δ. είναι ανάγκη να συνεκτιμήσουμε τρία ακόμα καιρία θέματα, που προϋποθέτει ή θέτει: α) το ιστορικό, δηλ. το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ανήκει, β) το φιλολογικό, δηλ. τις αρχές, προϋποθέσεις, τη μέθοδο, τη διαδικασία και το περιεχόμενό της και γ) την αξία της νέας μετάφρασης για τη σύγχρονη έλληνική Όρθοδοξία.

1. Η ιδιαιτερότητα της νεοελληνικής μεταφράσεως της Κ. Δ. είναι η διαφορά της Κ. Δ. και της Δ. Α. θ. κ. η. σ.

Προτού ασχοληθούμε ειδικά με τη νέα μετάφραση της Κ. Δ. είναι ανάγκη να συνειδητοποιήσουμε πρω-

2. Ο Λόγος του Θεού στη γλώσσα του ανθρώπου. Δοκίμιο θεολογικού προβληματισμού στο ζήτημα της μετάφρασης της Αγίας Γραφής, «Σύναξη», 1985, τεύχ. 15, 60-70.

ταρχικά την ιδιαιτερότητα της μεταφράσεως της Κ. Δ. στη σύγχρονη νεοελληνική γλώσσα. Η μετάφραση αυτή δεσμεύεται σε δύο «δεδομένα» του ελληνορθόδοξου χώρου, που την διαφοροποιούν ριζικά από όποιεσδήποτε άλλες βιβλικές μεταφράσεις σε ξένες γλώσσες. Το πρώτο είναι το αναγνώριτο γεγονός, ότι η νεοελληνική δημοτική γλώσσα δεν αποτελεί μία ξένη σε σχέση προς την Κοινή γλώσσα της Κ. Δ., αλλά την οργανική ανάπτυξη και εξέλιξη της³. Το άλλο δεδομένο σημαίνει, ότι ανάμεσά τους δεν υπάρχει ριζική διαφοροποίηση της δομής, των γραμματικών και συντακτικών κανόνων, του λεξιλογίου, του γλωσσικού ύφους και των εκφραστικών δυνατοτήτων. Η ουσιαστική συνάφεια ανάμεσα στις δύο αυτές μορφές της έλληνικής γλώσσας περιορίζει αναγκαστικά τις δυνατότητες των μεταφραστών ως προς την επιλογή της μεταφραστικής μεθόδου. Ένώ λ.χ. για όλες τις σύγχρονες ξένες γλώσσες προσφέρεται ως πληρέστερη ή λεγόμενη μέθοδος της «δυναμικής αντιστοιχίας», δηλ. ή κατά το νόημα απόδοση, αντίθετα ή μέθοδος αυτή δημιουργεί σοβαρότατο πρόβλημα αν εφαρμοσθεί χωρίς διαφοροποίηση στη νεοελληνική μετάφραση της Κ. Δ. Γιατί όχι μόνο προϋποθέτει σοβαρό ρήγμα ανάμεσα στις δύο φάσεις της έλληνικής γλώσσας (με όλες τις αυτόνομες συνέπειες), αλλά το μεγαλοποιεί και το διογκώνει ανεπίτρεπτα. Έπειτα, οι περισσότερες λέξεις της Κ. Δ. είναι και σήμερα εύχρηστες⁴ και θα ήταν τουλάχιστον άδικαιολόγητο το γεγονός, να έναλλάσσουμε καθιερωμένους «θησαυρικούς» όρους της σύγχρονης γλώσσας μας με άλλους, που μάς μεταδίδουν διαφοροποιημένο νόημα⁵. Στην ένσταση, ότι έχει

3. Πρβλ. Μ. Α. Τριανταφυλλίδη, Νεοελληνική Γραμματική (της δημοτικής), Έν Άθήναις 1941, 3 και R. Knoff-H. Lietzmann-H. Weinel, Einführung in das Neue Testament, Berlin 1949, 7, ιδιαίτερα όμως Γ. Ν. Χατζιδάκη, Μεσαιωνικά και Νέα Έλληνικά, τόμος Α', Έν Άθήναις 1905, 406: «Είναι πρόδηλον... πως πάσα ή νέα Έλληνική ανάγεται νύν εις μίαν μόνην αρχαίαν διάλεκτον την Άττικην - Κοινήν» και σελ. 486: «ή εξαλλοίωσις αρχαιοτέρας γλωσσικής φράσεως, της Κοινής επί του προκειμένου, και ή σχηματισμός νεωτέρας δεν είναι δύο διάφορα πράγματα, αλλά ... εν και το αυτόν».

4. Η Θεολ. Σχολή του Παν/μίου Άθηνών στο σχετικό υπόμνημά της για τη μετάφραση των Αγ. Γραφών, παρουσιάζει μία στατιστική, ή οποία σε ελάχιστο ποσοστό φαίνεται σήμερα να έχει μεταβληθεί. Από τις 4.900 λέξεις της ΚΔ οι 2.280 χρησιμοποιούνται και σήμερα, ενώ οι 2.200 είναι γενικά κατανοητές. Μόνο περίπου 400 λέξεις της Κοινής είναι έντελώς άγνωστες, Έπετηρς Παν/μίου Άθηνών 1908/96, σελ. 141.

5. Όταν μεταφράζει κανείς (όπως γίνεται στη νέα μετάφραση της ΚΔ της Β.Ε.) τους όρους της ΚΔ, που χρησιμοποιούνται και σήμερα, όπως λ.χ. ευαγγέλιο (χαρμόσυνο μήνυμα), παράδεισος (κήπος), σωτηρία (νέος κόσμος), πίστις (έμπιστοσύνη), πιστός (σωστός), δίκαιος (άθώος), άγιοι (άδελφοί χριστιανοί), έκκλησία (σύναξη της κοινότητας), ευφράνιομαι (γλεντάω), μαρτυρώ (συσταίνομαι), άφεςις (άπελευθέρωση), παράκλησις (καλοπέραση), διόρθωσις (άλλαγή), βασιλεία Θεού

ἀλλάζει ἢ σύγχρονη νοοτροπία καὶ οἱ καθιερωμένοι αὐτοὶ ὅροι ἔχουν χάσει πλέον τὴν ἀρχικὴ βιβλικὴ σημασία τους, πρέπει νὰ παρατηρήσουμε πρῶτα, ὅτι τὸ δεύτερο τοῦτο δὲν ἀληθεύει ἀπόλυτα καὶ ἔπειτα ὅτι ἀκριβῶς γι' αὐτὸ τὸ λόγο πρέπει νὰ ἀνανεώσουμε τὴν ἀρχικὴ ἔννοια τῶν βιβλικῶν ὅρων τοῦ σύγχρονου ἑλληνικοῦ λεξιλογίου. Ἡ οὐσιαστικὴ συγγένεια τῆς σύγχρονης δημοτικῆς μὲ τὴν Κοινὴ τῆς Κ. Δ. ἀποτελεῖ ἕνα πλεονέκτημα πολλαπλῆς ἀξίας, πού ἂν τὸ ἀγνοήσει μία νεοελληνικὴ μετάφραση τῆς Κ. Δ. θὰ ἔχει αἰσθητὰ περιορίσει τὴν ἀξία καὶ σοβαρότητά της. Τὸ «δεδομένο» αὐτὸ ὅμως πρέπει καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπασχολήσει τὸν εἰδικὸ φιλόλογο καὶ γλωσσολόγο.

Τὸ δεύτερο «δεδομένο», πού διαφοροποιεῖ ριζικὰ τὴ νεοελληνικὴ μετάφραση τῆς Κ. Δ., εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς συνυφασμὸς τῆς γλώσσας καὶ «νοοτροπίας» τῆς ἁγ. Γραφῆς μὲ τὴν καθολικὴ ζωὴ καὶ σκέψη τῆς ἑλληνικῆς ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅχι μόνον μὲ τὴ λειτουργικὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν εὐρύτερη θεολογικὴ παράδοση, τὴν πίστη, τὴν εὐσέβεια καὶ τὸ ἦθος της. Σὲ καμμιά χριστιανικὴ ὁμολογία δὲν ἔχει συνδεθεῖ τόσο στενὰ καὶ ἀδιάρρηκτα ὁ βιβλικὸς λόγος μὲ τὸ λόγο τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ὀργανικὴ αὐτὴ σύνδεση ἔχει δημιουργήσει τὴν ἑλληνικὴ ὀρθόδοξη συνείδηση μιᾶν ἀκλόνητη εὐαισθησία. Τὸ μήνυμα τῆς ἁγ. Γραφῆς πρὸς τὸν κόσμον «περνάει» στὸν ὀρθόδοξο χῶρο πάντα μέσα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μὲ ὅλες τὶς ζωτικὲς μορφές τῆς ἱστορικῆς της παρουσίας καὶ μὲ τοὺς ὅρους πού καθορίζουν παραδοσιακὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ. Μάλιστα ὁ βιβλικὸς καὶ ἐκκλησιαστικὸς λόγος ἔχει σὲ μεγάλο ποσοστὸ διατηρηθεῖ στὸ σύγχρονο νεοελληνικὸ ἰδίωμα καὶ ἡ λεγόμενη θρησκευτικὴ γλῶσσα εἶναι ἀναπόσπαστο στοιχεῖο τῆς νεοελληνικῆς δημοτικῆς. Μία μεταφραστικὴ προσπάθεια στὴν Κ. Δ., πού θὰ ἀγνοοῦσε τὴ «δέσμευση» αὐτὴ μὲ τὸ βιβλικὸν λόγο τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἐμφανίζεται σὲ ὅλες τὶς ζωτικὲς περιοχὲς τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἱστορικῆς της μαρτυρίας, θὰ καταδικαζόταν ἀναπόδραστα στὸ περιθώριο τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς. Αὐτὸ τὸ δεύτερο «δεδομένο», πού θὰ μπορούσε ἕνας σύγχρονος φιλόλογος καὶ γλωσσολόγος νὰ θεωρήσει μειονέκτημα, στὴν πραγματικότητά εἶναι μοναδικὸ πλεονέκτημα γιὰ τὸν ὀρθόδοξο ἕλληνα μεταφραστὴ τῆς Κ. Δ..

(καινούργιος κόσμος τοῦ Θεοῦ) κ.κ., ἀκόμα καὶ ὅν τὸ ἐπιβάλλει ἡ συνάφεια, στὴν πραγματικότητά ἐπιλέγει μιᾶν ἐκ τῶν ἐννοια καὶ ἔτσι περιορίζει αἰσθητὰ τὸ εὐρὸ ἀρχικὸ νοημὰ τους.

2. Τὸ ἱστορικὸ πλαίσιο τῆς νέας μεταφράσεως.

Ἡ νέα μετάφραση τῆς Κ. Δ. στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἔγινε μὲ πρωτοβουλία, ὀργάνωση, μεθόδευση, χρηματοδότηση καὶ εἰδικὴ ἐκπαίδευση τῶν μεταφραστῶν ἀπὸ τὴ Β. Ε. Καὶ μόνον τὸ γεγονός αὐτὸ φορτίζει τὴν μετάφραση αὐτὴ μὲ ἕνα θλιβερὸ παρελθόν, πού δημιούργησε ἢ δρᾶση τῆς Β. Ε. στὴν Ἑλλάδα, ἰδιαίτερα κατὰ τὸν περασμένο αἰῶνα. Τὰ δυσάρεστα γεγονότα, πού προκλήθηκαν μὲ τὸ ἔργο τῆς μεταφράσεως τῶν ἁγ. Γραφῶν στὴν ὀμιλουμένη νεοελληνικὴ ἀπὸ τὴ Β. Ε., εἶναι σήμερα εὐρύτερα γνωστὰ καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τὴν δημοσίευση καὶ ἀξιοποίηση σημαντικοῦ καὶ ἄγνωστου ὡς τῶρα ἀρχαιολογικοῦ ὑλικοῦ τῆς βρετανικῆς Β. Ε.⁶ Ἀπὸ τὶς πολλὲς φορές σκοτεινὴ καὶ δυστυχῶς θεδαρημένη μὲ ἐκκλησιαστικὲς καὶ διπλωματικὲς ραδιουργίες ἱστορία τῶν βιβλικῶν μεταφράσεων τῆς Β. Ε. στὴν νεοελληνικὴ ἐπισημαίνουμε μόνον τὶς καίριες φάσεις της:

1) Οἱ εὐάριθμες μεταφράσεις βιβλικῶν καιμένων, περισσότερων τῆς Π. Δ. καὶ λιγότερων τῆς Κ. Δ., κατὰ τὴν ἐποχὴ πρὶν τὸν 17ο αἰῶνα, ὀφείλονται σὲ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἑβραίων ὅσο καὶ ὀρθόδοξων ἑλλήνων καὶ δὲν δημιούργησαν σοβαρὸ πρόβλημα (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίπτωση τῆς μετάφρασεως τοῦ Ἰωανν. Καρτάνου) στὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία. 2) Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅμως τῆς μετάφρασεως τοῦ Μαξίμου Καλλιουπολίτου (1638), πού ὑποστήριξε ὁ Κύριλλος Λούκαρις (1572 - 1638) στὸ ζήτημα τοῦτο ἐμπλέκεται ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία καὶ προβαίνει στὴν καταδίκη της (Πατρ. Ἱεροσολύμων 1672, Οἶκ. Πατριαρχεῖο 1704). Βέβαια ἡ βρετανικὴ Β. Ε. πέτυχε τὴν ἔγκρισή (1814) ἀπὸ τὸν Οἶκον. Πατριάρχου Κύριλλο ΣΤ' τῆς ἀναθεωρημένης μετάφρασεως τοῦ Ἄν. Μιχαήλ τοῦ 1810, γιὰ τὴν ὁποία ὅμως ἀσκήθηκε πίεση σ' αὐτόν⁷. Ἡ κατάχρηση τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς ἀπὸ τοὺς μισσηγοροὺς τοῦ Προτεσταντισμοῦ προκάλεσε ἰδιαίτερα στὰ Ἰόνια νησιά ἰσχυρὴ ἀντίδραση. Ἡ καταδίκη τῆς μετάφρασεως τοῦ Καλλιουπολίτου καὶ ἡ ἀντίδραση κατὰ τῆς μετάφρασεως τοῦ 1810 ὀφείλονται στὴ γενικώτερη ἀντίληψη, ὅτι αὐτὴ α) κλονίζει τὴν ἐκκλησιαστικὴ διδασκαλία καὶ δογματικὴ παράδοση, β) ὑποτιμᾷ τὴν ἀξία τῆς Κοινῆς γλώσσας τῆς Κ. Δ. καὶ γ) ὅτι μ' αὐτὴ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ διεισδύσει μεταρρύθμιση καλβινικοῦ τύ-

6. Τοῦτο ἐρεῖνησε ὁ Γ. Μεταλληνὸς στὴ διατριβή του: Τὸ ζήτημα τῆς μετάφρασεως τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἰς τὴν Νεοελληνικὴν κατὰ τὸν ἸΘ' αἰ., Ἀθήναι 1977, ὅπου καὶ ἡ πρόσφατη βιβλιογραφία.

7. Μ. Σιώτου, Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων καὶ αἱ μεταφράσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν Νεοελληνικὴν, ΕΕΘΣ Θεολογίας, τόμ. Γ', Θεσ/κη 1959. 17 ἔξ., ὑποσ. 2.

που στην ορθόδοξη Έκκλησία και έτσι να διευκολυνθεί ο προσηλυτισμός του άπλου λαού.

3) Η κρίση κορυφώθηκε ως γνωστό κατά το 19ο αιώνα με τις μεταφράσεις του Μητροπ. Τυρνόβου Ίλαρίωνος και του Ν. Βάμδα, τις όποιες θέλησε να προωθήσει και να καθιερώσει επίσημα ή βρετανική Β. Ε. Και για μὲν τὴν μετάφραση του Ίλαρίωνος (ή Π. Δ. δὲν ἐκδόθηκε, μόνον ή Κ. Δ. τὸ 1828), πέτυχε βέβαια τὴ συναίνεση (ὄχι τὴν ἔγκριση τοῦ ολοκληρωμένου ἔντυπου κειμένου) τῶν Πατριαρχῶν Κυρίλλου ΣΤ΄ και Γρηγορίου Ε΄, δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ ἀποτρέψει τὴν καταδίκη της ἀπὸ τὴν Ί. Σύνοδο τὸ 1823. Πάντως και αὐτὴ ή βρετανική Β. Ε. δὲν ἐνέκρινε τελικὰ τὴ μετάφραση τοῦ Ίλαρίωνος, γιατί δὲν ἔγινε μὲ βάση τὸ ἐβραϊκὸ κείμενο και ἦταν ἐρμηνευτικὴ παράφραση μὲ χρήση τῆς πατερικῆς ἐρμηνευτικῆς παραδόσεως. Η μετάφραση τοῦ Βάμδα ἔγινε χωρὶς τὴ γνώμη και ἔγκριση τῆς Ἐκκλησίας και δημοσιεύθηκε ὀλόκληρη (Π. και Κ. Δ.) τὸ 1851, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε καταδικασθεῖ δύο φορές (1836 και 1839) ἀπὸ τὴ Σύνοδο τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου. Η καταδίκη και τῶν δύο τούτων μεταφράσεων ὀφείλεται στὴν ἀνοικτὴ πρόκληση τῶν προτεσταντῶν μισσιοναρίων, οἱ ὅποιοι μὲ τὴ βοήθεια τῶν διδλικῶν μεταφράσεων, μὲ τὴν ἴδρυση σχολείων και τὴ διάδοση θρησκευτικῶν ἐντύπων και μὲ τὸ πρόσχημα τῆς κατανοήσεως τοῦ θείου λόγου ἀπὸ τὸν ἀπαιδευτο λαό, ἀποσκοποῦσαν (μυστικὰ ή φανερά) σὲ προπαγανδιστικὸ και προσηλυτιστικὸ ἔργο ἀνάμεσα στὸν ὀρθόδοξο λαό.

4) Βεβαίως στὰ λεγόμενα «εὐαγγελικά» τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1901 δὲν φέρεται ἀναμειγμένη ή βρετανική Β. Ε., τὰ δραματικὰ ὅμως ἐκεῖνα γεγονότα σχετίζονται μὲ τὴν τακτικὴ τῆς ξενόφερτης βασιλικῆς ἐξουσίας και ἄλλων ὀργανωμένων κύκλων νὰ ἐπιβάλλουν και διὰ μέσου τῶν νέων μεταφράσεων (τῆς Ί. Σωμάκη - Καρόλου και τοῦ Ἀλ. Πάλλη) «διαφωτιστικὲς» ἰδέες στὸν ἑλληγνικὸ λαό και συνεπῶς νὰ ἐπιτύχουν τὸ θαθμιστὸ ἐκδυτικισμὸ του⁸. Η φιλοδοξία αὐτὴ δὲν ἦταν ἄσχετη και μὲ τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τῆς βρετανικῆς Β. Ε.

5) Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν «εὐαγγελικῶν» μέχρι σήμερα δὲν δημιουργήθηκε σοβαρὸ πρόβλημα ὡς πρὸς τὴ μετάφραση τῶν ἁγ. Γραφῶν στὴ νεοελληγνική. Ὅταν

8. Για τὰ «εὐαγγελικά» βλ. τὸ ἔργο τοῦ Ἐμ. Κωνσταντινίδου, *Εὐαγγελικά*. Τὸ πρόβλημα τῆς μεταφράσεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἰς τὴν νεοελληγνικήν και τὰ αἵματηρὰ γεγονότα τοῦ 1901, ἐν Ἀθήναις 1976.

ὅμως ή Β. Ε. ἐπανέφερε στὴ δεκαετία τοῦ 1960 τὸ θέμα μιᾶς νέας μεταφράσεως τῆς Κ. Δ. και ἀνέθεσε τὸ ἔργο τούτο σὲ 4 καθηγητὲς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, πάλι δὲν ἦρθε σὲ ἐπαρὴ και συνεννόηση μὲ τὸ Οἴκουμ. Πατριαρχεῖο και τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ὄριζε τὸ ἰσχύον Σύνταγμα. Τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἔγκριση ἐπεζήτησε ἐκ τῶν ὑστέρων, τὴν ὁποία και ἔλαβε. Ὡς πρὸς τὴ μετάφραση αὐτὴ ἀναφέρουμε τὸ γεγονός, ὅτι ἐνῶ σὲ ἐπίσημη ἐπιστολὴ τῆς Β. Ε. πρὸς τὸν Οἴκουμ. Πατριάρχη τῆς 20ῆς Ὀκτ. 1972 ἀναφέρεται ὅτι τὸ πρωτότυπο κείμενο τῆς μεταφράσεως «ἐξεδόθη ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν Πατριαρχικὴν ἐκδοσιν», ἀντίθετα στὸν Πρόλογο τῆς μεταφράσεως δηλώνεται ὅτι «ὡς βασικὸν κείμενον τῆς Κ. Δ. εἶχαν τὸ TEXTUS RECEPTUS (κείμενον παραδεδογμένον), ἀλλ' εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν και τὸ κριτικὸν κείμενον ἐκδόσεως NESTLE»⁹.

Ἀπὸ τὴν ἱστορία τῶν διδλικῶν μεταφράσεων στὸν χῶρο τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ σημειώσουμε τὰ ἐξῆς ἐντυπωσιακὰ γεγονότα: α) Ἱστορικοὶ λόγοι δὲν ἐπέτρεψαν στὴν Ἐκκλησία νὰ ἀναλάβει δικὴ της ἐπίσημη πρωτοβουλία για τὴ μετάφραση τῶν ἁγ. Γραφῶν στὴν ὀμιλουμένη ἑλληγνική. Ὅμως δὲν ἀντέδρασε στὶς διάφορες ἰδιωτικὲς πρωτοβουλίες, οἱ ὁποῖες δὲν προκαλοῦσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση και παράδοση. Τὸ ζήτημα δημιουργήθηκε ὡς ἐμβόλιμη κατάσταση, ὅταν προτεσταντικοὶ κύκλοι, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς προσφορᾶς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ στὸ λαό σὲ κατανοητὴ γλῶσσα, ἐπεδίωκαν ἀλλότριους πρὸς τὸ γράμμα και τὸ πνεῦμα τῆς μεταφραζόμενης διδλικῆς ἀλήθειας σκοπούς. β) Στὶς περιπτώσεις ποῦ ἐγκρίθηκε ή μετάφραση τῶν ἁγ. Γραφῶν ἐπίσημα ή ἀνεπίσημα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία (Κύριλλος Λούκαρις, Κύριλλος ΣΤ΄, Γρηγόριος Ε΄) ἀσκήθηκε ἄμεσα ή ἔμμεσα πίεση και ἐκδιασμὸς, ἐνῶ στὴν περίπτωση τῆς μεταφράσεως τοῦ Βάμδα¹⁰ και τῶν 4 καθηγητῶν τοῦ 1967 ἔγινε σαφῶς παραπλάνηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν. γ) Η μετάφραση τῶν ἁγ. Γραφῶν ποῦ προώθησαν συστηματικὰ προτεσταντικοὶ κύκλοι, ἐντάσσεται στὸ γενικώτερο σχέδιο τῆς «μεταρρυθμίσεως» ὄχι μόνον τῆς ἑλληγνι-

9. Τὸ σχετικὸ κείμενο βλ. στὴν εἰσήγηση τοῦ Κ. Καλινίκοῦ, Ἐξ ἀφορμῆς τῆς τελευταίας κατ' ἀνάθεσιν τῆς Βιβλικῆς Ἐταιρείας μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὴν Νεοελληγνικήν, «Γρηγ. ὁ Παλαμᾶς» 57 (1974) 255 ἐξ. Για τὴ μετάφραση αὐτὴ πρβλ. ἐπίσης τὶς παρατηρήσεις τοῦ Ί. Τσιανοπούλου, Κριτικὴ ἐπὶ τῆς νεοεκδοθείσης νεοελληγνικῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, «Ἀπ. Βαρνάβας» 29 (1968) 200-213.

10. Πρβλ. Γ. Μεταλληνοῦ, ὀπ. παραπ. (ὕποσ. 6), σελ. 142 ἐξ.

κῆς Ἐκκλησίας, σύμφωνα με προτεσταντικά πρότυπα¹¹, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τῆς «πνευματικῆς ἀναγεννήσεως» τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ¹². δ) Μετὰ τὴν διάδοσιν τῶν νέων μεταφράσεων καὶ μετὰ τὰ μέσα τῆς διπλωματίας ἐπεδίωκαν οἱ προτεσταντικοὶ κύκλοι νὰ δημιουργήσουν διχασμὸ καὶ διαμάχες στοὺς κόλπους τοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, νὰ διαβρώσουν τὴν ὀρθόδοξη συνείδηση κλήρου καὶ λαοῦ καὶ νὰ ἀποσπάσουν τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν ἀπλοϊκῶν πιστῶν. ε) Ἔνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς στόχους τῆς βρετανικῆς Β. Ε. ἦταν καὶ ἡ εἴσοδος τῆς μεταφράσεως τῶν ἁγ. Γραφῶν στὴν ἐκπαίδευση, ὡς ἐπίσημο σχολικὸ κείμενο, γεγονός πού ἐξυπηρετοῦσε ἄριστα τοὺς προσηλυτιστικοὺς σκοποὺς τῆς καὶ τὸν ἐκδυτικισμὸ τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας¹³.

Χάρη τῆς ἱστορικῆς μνήμης θυμίζουμε ἀκόμα τὴν παγία τακτικὴ τῆς Β. Ε. ἀπὸ τὸν 19ο αἰῶνα ὡς πρὸς τὴν μεθόδευση τῶν ἐλληνικῶν βιβλικῶν μεταφράσεων: α) Οἱ Ἕλληνες μεταφραστὲς ἔπρεπε νὰ κατέχουν κάποια ἐπίσημη ιδιότητα ἢ θέση, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἐπηρεάζουν ἅμεσα τὸ λαό. Τὴν ἐπιλογή καὶ συνεργασία τῶν ἐλλήνων μεταφραστῶν τῆς ἐξασφάλιζε βέβαια ἡ Β. Ε. μετὰ τὴν καταβολὴν ἀνάλογου χρηματικοῦ ποσοῦ. β) Ὡς κείμενο τῆς μεταφράσεως τῆς Π. Δ. ἔπρεπε νὰ λαμβάνεται τὸ ἑβραϊκὸ καὶ ὄχι τῶν Ο'. Φυσικὰ μετὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου θὰ διευκολυνόταν καὶ ἡ εἴσοδος στὴν ἐλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ κανόνα τῆς Π. Δ. γ) Τὸ κείμενο τῆς Κ. Δ. ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ γνωστὸ καὶ ἐν χρῆσει στὴ Δύση TEXTUS RECEPTUS καὶ ὄχι τὸ ἐκκλησιαστικὸ βυζαντινόν. δ) Ἡ νέα μετάφραση ἔπρεπε νὰ τυπώνεται καὶ χωρὶς τὸ πρωτότυπο. ε) Φυσικὰ ἀποκλειόταν ἡ ἀξιοποίηση τῆς πατερικῆς καὶ λειτουργικῆς ἐξηγητικῆς παραδόσεως¹⁴.

Στὴ διάρκεια τῶν ἐρίδων σχετικὰ μετὰ τὴν μετάφραση τῶν ἁγ. Γραφῶν στὸν ἐλληνικὸ χῶρο ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία διαμόρφωσε μιὰ σταθερὴ καὶ γενικὴ στάση, πού χαρακτηρίζει τὴ νοσοτροπία τῆς σχετικὰ μετὰ τὴν ὡς

τώρα διαμορφωθείσα κατάστασις. Τὴ στάση αὐτὴ συνοψίζει ἐνδεικτικὰ τὸ ἐπίσημο ὄργανο τοῦ Οἴκου. Πατριαρχείου «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια»: «ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία σοφῶς περὶ τῶν ἰδίων τέκνων μεριμνῶσα τὴν δὲ μέσῃ πάντοτε καὶ βασιλικὴν ὁδὸν τέμνουσα, ἔγνω ὅπως ἐπιδιώξῃ τὴν δι' ἑαυτῆς κατὰ τὸ δυνατόν εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν παρὰ τῷ λαῷ, μὴ κηρυχθεῖσα κατ' ἀρχὴν ἐναντία μηδὲ κατ' αὐτῶν ἔτι τῶν εἰς τὴν νεωτέραν ἐλληνικὴν μεταφράσεων, πλὴν ὑπὸ τοὺς ἐξῆς δύο ὅρους, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν παρ' ἡμῖν ἐμφανισθεισῶν μεταφράσεων» α) ὅπως αἱ μεταφράσεις αὗται, γινόμεναι διὰ τὴν κατ' ἰδίαν χρῆσιν τῶν ἀπλουστέρων, μὴ ὡς ἰσχυρῶς τοῦ ἱεροῦ πρωτοτύπου, μηδὲ ἀδεξία μεταδόσεις, πολλῶ δ' ὀλιγώτερον, διαστροφῆ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ ἐνοιῶν καὶ β) ὅπως αἱ μεταφράσεις αὗται γίνονται κατὰ προηγουμένην ἄδειαν καὶ ἔγκρισιν τῆς ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, καὶ μὴ χρησιμεύουσιν ὡς ὄπλον εἰς χεῖρας τῶν προτεσταντικῶν ἢ προτεσταντιζόντων πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀπλουστέρων. Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἶναι ἐπίσης γνωστὸν ἐκ τῆς αὐτῆς ἱστορίας τῶν τοιούτων παρ' ἡμῖν μεταφράσεων, οἱ ἀνωτέρω ὅροι δὲν ἐτηρήθησαν πάντοτε ἀκριθῶς, διὰ τοῦτο βλέπομεν, ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία δυσπίστως διέκειτο ἀρχῆθεν πρὸς τὰς τοιαύτας μεταφράσεις». Ἡ γενικὴ αὐτὴ τοποθέτηση ἐκφράζει τὸ πνεῦμα τῆς σχετικῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1901 (ἐπὶ πατριαρχείας Ἰωακείμ Γ') καθὼς καὶ τῆς Ἐγκυκλίου τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ σχετικοῦ Ὑπομνήματος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν (ἴδιο ἔτος)¹⁵.

3. Καὶ ἡ ἱστορία συνεχίζεται.

Αὐτὸ τὸ ὀδυνηρὸ ἱστορικὸ παρελθὸν βαρύνει τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τῆς Β. Ε. στὴν Ἑλλάδα καὶ εἶναι φυσικὸ ὁ ὀρθόδοξος πιστὸς νὰ ἀνακαλεῖ στὴ μνήμη του τὰ δυσάρεστα αὐτὰ γεγονότα, ὅταν γνωρίζει μετὰ ποιῆς διαδικασίας μεθοδεύθηκε καὶ συντελέσθηκε καὶ ἡ νέα αὐτὴ μετάφραση τῆς Κ. Δ. Δυστυχῶς καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ συνεχίσθηκε ἡ ἴδια ἱστορία. Οἱ ὑπεύθυνοι τῆς Β. Ε. στὴν Ἑλλάδα καθὼς καὶ οἱ ἐπιλεγέντες ἔξι Ἕλληνες μεταφραστὲς δὲν ἐπεξήγησαν καὶ τώρα ἐκ τῶν προτέρων (ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων) τὴν ἐπαφὴ καὶ συγγνώμη μετὰ τὴν ἀρμόδιον κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ

11. Βλ. Μ. Σιώτου, ὅπ. παραπ. (ὑποσ. 7), σελ. 41.

12. Γ. Μεταλληνῶ, ὅπ. παραπ. (ὑποσ. 6), σελ. 300 ἐξ.

13. Βέβαια ὑπάρχει καὶ διαφορετικὴ ἐκτίμηση τῶν σαφῶν ἱστορικῶν αὐτῶν γεγονότων, τὴν ὁποία παραθέτουμε χωρὶς σχόλια: «Ἡ περίοδος ἀπὸ τὸν 17ο ὡς τὸν 19ο αἰῶνα εἶναι ἡ περίοδος τῆς ἀνθήσεως τῶν νεοελληνικῶν μεταφράσεων· τὸ ἀναγεννώμενο ἀπὸ τὴν συμφορὰ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων προσπάθησε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ ἐνωματώσει ζωντανὰ στὴν ἱστορικὴ του σάρκα τὴν χριστιανικὴ καὶ ὀρθόδοξη του παράδοσιν» (Σ. Ἀγουρίδη, στὸ συμπόσιο: Πρωτότυπο καὶ Μετάφραση, Πρακτικὰ Συνεδρίου, Ἀθήνα 11-15 Δεκ. 1978, Ἀθήνα 1980, 229).

14. Πρβλ. σχετικὰ τὴν τεκμηριωμένη ἱστορικὴ ἐκθεση τοῦ Γ. Μεταλληνῶ, ὅπ. παραπ. (ὑποσ. 6), σελ. 122 ἐξ. καὶ συνοπτικὰ τοῦ ἴδιου: Μισαλλοδοξία ἢ αὐτοπροστασία; Δοκίμιο ἱστορικοῦ προβληματισμοῦ στὸ ζήτημα τῶν μεταφράσεων τῆς Ἀγίας Γραφῆς, «Σύναξη» 1985, τεύχ. 15, 47-59.

15. Τὰ κείμενα: α) Ἀ' Ἐκκλ. Ἀλήθεια» 21 (1901), ἀρ. 39, 379, β) ὁμοίως, ἀρ. 51, 501-2, γ) Ζ. Ρώση, Σύστημα Δογματικῆς τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν Ἀθήναις 1903 (ἀνατύπ. 1983), 478-480 καὶ δ) «Ἱερὸς Σύνδεσμος» 1901, ἀρ. 21.

1975, άρθρ. 3, παρ. 3 εκκλησιαστικές αρχές, τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖο καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος¹⁶. Τοῦτο ὁμῶς ἔρχεται σὲ ριζικὴ ἀντίθεση καὶ μὲ τὴν παγία τακτικὴ τῶν Ἠνωμένων Βιβλικῶν Ἑταιρειῶν, οἱ ὁποῖες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού συγκροτήθηκαν σὲ ἐνιαεῖο ὀργανισμὸ (1946) δεσμεύθηκαν μὲ τὸ Καταστατικὸ τους γὰ ἔρχονται σὲ ἀπ' εὐθείας συνεννόηση καὶ συνεργασία μὲ τοὺς κατὰ τόπους ἀρμόδιους ἐκκλησιαστικοὺς παράγοντες, ὅταν πρόκειται γιὰ ἀναθεωρήσεις παλαιῶν ἢ γιὰ σύνταξη νέων μεταφράσεων τῆς ἁγ. Γραφῆς.

Ἐπειτα ἡ νέα μετάφραση ἔγινε μὲ βάση τὸ κείμενο τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τῆς Κ. Δ. τῶν NESTLE - ALAND (26ῆ ἐκδ. 1979) καὶ τῶν Ἠνωμένων Βιβλικῶν Ἑταιρειῶν (3ῆ ἐκδ. 1975). Εἶναι ὁμῶς γνωστὸ, ὅτι τὸ κείμενο αὐτὸ, πού διαμορφώθηκε μὲ κριτήρια αὐστηρῶς φιλολογικὰ καὶ ὑποκειμενικὰ, θεωρεῖται γενικὰ ὡς κείμενο ἐργασίας καὶ ὀπισθόηποτε ὄχι πάντοτε ἀξιόπιστο. Ἀντίθετα ὡς πρωτότυπο κείμενο ἐκτυπώθηκε τὸ κείμενο τῆς Πατριαρχικῆς ἐκδόσεως, δηλ. τὸ λεγόμενον θυζαντινὸ ἢ λειτουργικὸ, ἐπειδὴ ὅπως λέγεται στὸν Πρόλογο, εἶναι «πιὸ οἰκεῖο στὴν ἑλληνικὴ ἀναγνώστη». Ἀνάμεσα ὁμῶς στὰ δύο αὐτὰ κείμενα ὑπάρχουν περίπου 1.400 διαφορετικὲς γραφές (ὅπως π.χ. Ματθ. 1,25, 9,8. Μάρκ. 8,26. Λουκ. 4,18. 10,21. 11,24. Ἰωάν. 1,18. Γαλ. 4,7. 1 Ἰωάν. 5, 7-8 κ.λ.), ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰς ἔχουν καίρια σημασία γιὰ τὴν κατα-

νόηση τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴν δογματικὴ πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι δημιουργεῖται σοβαρὴ σύγχυση καὶ δὲν γνωρίζει κανεὶς ποιά γραφὴ γὰ προτιμῆσει. Ἡ παραπλανητικὴ αὐτὴ τακτικὴ δὲν εἶναι ἀγνωστὴ, ὅπως εἶδαμε, στὴν ἱστορία τῶν βιβλικῶν μεταφράσεων τῆς Β. Ε. στὴν Ἑλλάδα. Ποιὸς σοβαρὸς λόγος ἐμπόδισε τοὺς ἑλληνες μεταφραστὲς γὰ θέσουν ὡς βάση τῆς μεταφράσεως τὸ οἰκεῖο στὸν ἑλληνικὸ λαὸ ἐκκλησιαστικὸ κείμενο καὶ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν σοβαρὲς παραλλαγές γὰ ὑποσημειώσουν τὴν γραφὴ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τῶν NESTLE - ALAND; Ἡ ἀπάντηση δὲν εἶναι δύσκολη σὲ ὅποιον γνωρίζει τὴν παγία τακτικὴ τῆς Β. Ε. ὡς πρὸς τὴ μεθόδευση τῶν νεοελληνικῶν μεταφράσεων τῆς.

Εἶναι λυπηρὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ συντελεστὲς τῆς νέας μεταφράσεως δὲν διδάχθηκαν τίποτε ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὴ προϊστορία τῶν νεοελληνικῶν μεταφράσεων τῆς ἁγ. Γραφῆς καὶ σὲ πείσμα τῆς εὐαισθησίας τοῦ ὀρθόδοξου ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐπίσημης Ἐκκλησίας του, ὅπως ἐπιβάλλει ἡ συνείδηση, ἡ πίστη καὶ ἡ παράδοσή της, ἐφάρμοσαν καὶ πάλι μὲ προκλητικὸ τρόπο τίς γνωστὲς παραπλανητικὲς μεθόδους τῆς Β. Ε. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ ρίπτει βαρεῖα σκιά καὶ στὸ νέο αὐτὸ μεταφραστικὸ ἔργο της καὶ δὲν πρέπει γὰ προκαλέσει ἐκπληξη, ἀν δημιουργηθοῦν ἢ μᾶλλον ἀνανεωθοῦν ὑποψίες καὶ προκληθεῖ νέος σάλος μὲ ἀπρόβλεπτες συνέπειες πάνω στὸ ἤδη ταλαιπωρημένο σῶμα τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Βέβαια κάθε ἐχέφρων θὰ ἀπευχόταν μιὰ παρόμοια ἐξέλιξη, ὡστόσο τὸ τυπικὸ καὶ οὐσιαστικὸ ζήτημα, πού θέτει ἡ νέα μετάφραση, εἶναι ἀνοικτὴ πρόκληση καὶ γιὰ τὴν ἐπίσημη Ἐκκλησία ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμη τῆς Κ. Δ.¹⁷.

4. Ἡ ν έ α μ ε τ α φ ρ α σ τ ι κ ῆ μ ε θ ο δ ο ς .

Εἶναι καιρὸς τώρα γὰ στρέψουμε τὴν προσοχή μας στὴν ἴδια τὴ μετάφραση καὶ γὰ ἀσχοληθοῦμε ιδιαίτερα μὲ τὴ διαδικασία, τίς μεταφραστικὲς ἀρχές πού ἐφαρμόστηκαν, μὲ τὴ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενό της.

17. Ἦδη ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὴν ὑπ' ἀρ. 2408 τῆς 7ης Μαΐου 1985 ἐγκύκλιό της πρὸς τοὺς Μητροπολίτας κατατάσσει «τὴν ὡς ἄνω ἐκδοσὶν εἰς τὰς μὴ ἀνεγνωρισμένας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, θεωροῦσα ταύτην καὶ τυπικῶς καὶ οὐσιαστικῶς ἀπαράδεκτον», ἐπειδὴ «παρεκκλίνει κατὰ πολὺ τῆς παραδεδομένης καὶ Ἀγιοπνευματικῆς Ὀρθόδοξου ἐρμηνείας καὶ λειτουργικῆς παραδόσεως, περιέχουσα ἐλευθέρων, αὐθαίρετων καὶ ἀπὸ πλευρᾶς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπαράδεκτον ἀπόδοσιν νοήματος πολλῶν ἀγιογραφικῶν περικοπῶν». Στὴ συνέχεια ἀποτρέπει τὴν κατ' ἴδιαν καὶ δημόσια χρῆση της, ἐπειδὴ δημιουργεῖ κίνδυνον ἰσοθεύσεως τῆς Ἀγιογραφικῆς Ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

16. Κατὰ τὴ δημόσια παρουσίαση τῆς νέας μεταφράσεως δόθηκε σχετικὰ ἡ ἐξήγηση, ὅτι τὸ Σύνταγμα ὁμιλεῖ μόνο γιὰ «ἐπίσημη» μετάφραση, ἐνῶ αὐτὴ προορίζεται κυρίως «γιὰ ἰδιωτικὴ μελέτη καὶ διδασκαλία». Ὡς «ἐπίσημη» ὁμῶς πρέπει νὰ θεωρεῖται ἡ μετάφραση εἴτε ὅταν γίνεται μὲ πρωτοβουλία τῆς Ἐκκλησίας (ὅποτε καὶ θὰ χρειαζόταν... τὴν ἐγγραφή της) εἴτε ὅταν προορίζεται γιὰ ἐπίσημη (λειτουργικὴ) χρῆση, ὑπόθεση πού ποτὲ κανεὶς δὲν διανοήθηκε στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. Διερωτᾶται ὁμῶς κανεὶς, πῶς εἶναι δυνατόν τὸ Σύνταγμα νὰ ἀπαγορεύει καὶ στὶς δύο αὐτὲς περιπτώσεις κάτι τὸ ἀδιανόητο καὶ νὰ παραδίδει τὴν ἁγ. Γραφὴ στὴν αὐθαίρετη διάθεση τοῦ ὀποιοῦδήποτε μεταφραστῆ. Τοῦτο θὰ σήμαινε, ὅτι ὁ νομοθέτης δὲν ἀναγνωρίζει στὴν Ἐκκλησίαν καμμιὰν ἀρμοδιότητα γιὰ τὴ μορφή καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς βιβλικῆς ἀποκαλύψεως, πού διαδίδεται στὸ λαὸ καὶ μάλιστα τὴν παρεμποδίζει νὰ παρέμβει, ἐνῶ σκοτίζεται μόνο γιὰ τὴν «ἐπίσημη» διαδικασία τῆς ἐκπονήσεως καθὼς καὶ γιὰ τὴ χρῆση της. Ἄν τοῦτο συνέβαινε τὸ Σύνταγμα θὰ ἐρχόταν σὲ ἀνοικτὴ ρήξη μὲ τὴ συνείδηση καὶ τὴν ὡς τώρα πράξη τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καταχωρήθηκε καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ προηγούμενα Συντάγματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν «Εὐαγγελικῶν» τοῦ 1901. Ἐπειτα πόσο «ἰδιωτικούς» σκοποὺς ἐξυπηρετεῖ ἡ νέα μετάφραση μαρτυροῦν τὰ γεγονότα: α) ἔχει ἤδη εἰσαχθεῖ στὴ δημόσια ἐκπαίδευση (μὲ τὴ χρῆση της στὸ βιβλίο τῶν Ὁρησκευτικῶν τῆς Β' Γυμνασίου. Συγγραφεῖς: Σ. Ἀγουρίδης, Σ. Νίκας), β) ἔγιναν παρεμβάσεις τῆς Β.Ε. στὴν «Ἀποστ. Διακονία» ὥστε νὰ προμηθευθεῖ τὴ νέα μετάφραση καὶ νὰ τὴν διαδόσει στὶς Μητροπόλεις γ) στελέχη τῆς Β.Ε. ἐπισκέφθησαν τίς Μητροπόλεις γιὰ τὸν ἴδιον σκοπὸ καὶ δ) ἡ ὀργάνωση τῶν «Μαρτύρων τοῦ Ἰεχωβά» ἔχει κίβλας υἰοθετήσει γιὰ τοὺς «ἰδιωτικούς» σκοποὺς της τὸ ἔργο τοῦτο τῶν ἑλλήνων ὀρθοδόξων μεταφραστῶν. Τίς θεολογικὲς ἐνστάσεις μας ὡς πρὸς τὴν «ἰδιωτικὴ» χρῆση τῆς ἁγ. Γραφῆς βλ. στὰ «Ἐπιλεγόμενα».

Σύμφωνα με τόν Πρόλογο, η νέα μετάφραση «αποτελεί ένα νέο στάδιο στη μεταφραστική δουλειά της Άγίας Γραφής στον τόπο μας» (σε μονοτονική γραφή, όπως και όλη η μετάφραση). Τουτό οφείλεται (πάντα κατά τόν Πρόλογο) στο συνδυασμό της καθιερωμένης τυπικής αντιστοιχίας (μετάφραση κατά λέξη) με τη μέθοδο, που είναι γνωστή ως «έννοιολογική» ή «δυναμική αντιστοιχία». Με τη μέθοδο αυτή πιστεύουν οι συγγραφείς του Προλόγου, ότι εξασφαλίζουν «περισσότερη πιστότητα στο αρχικό κείμενο και μεγαλύτερη ζωντάνια στην απόδοση». Βέβαια έχουν απόλυτη συνείδηση, ότι το έργο τους δεν είναι απαλλαγμένο από ατέλειες, ότι χρειάζεται συλλογική προσπάθεια για τη βελτίωσή του και θεωρούν ευπρόσδεκτες τις καλοπροαίρετες παρατηρήσεις για να χρησιμοποιηθούν σε μελλοντική επανέκδοση. Με το πνεύμα τούτο θα επιχειρήσουμε στη συνέχεια να αξιολογήσουμε τη νέα αυτή μετάφραση της Κ. Δ., και ελπίζουμε με τη σειρά μας ότι οι μεταφραστές θα επιδείξουν παρόμοια κατανόηση.

1. Αρχίζουμε με λίγα λόγια για την τεχνική μεθόδευση των βιβλικών μεταφράσεων της Β. Ε.. Κατά γενικό κανόνα ακολουθεί συλλογική διαδικασία στο έργο τούτο. Άφου άνευρεθούν οι μεταφραστές, οι λεγόμενοι «σάμβουλοι» της Β. Ε., ειδικά εκπαιδευμένοι γλωσσολόγοι, οργανώνουν μεταφραστικά σεμινάρια, στα όποια μισούν τους μέλλοντες μεταφραστές στην υιοθετημένη από τη Β. Ε. μεταφραστική μέθοδο και τις ειδικές άρχές της. Στη συνέχεια ένας ή δύο μεταφραστές έτοιμάζουν ένα πρώτο σχέδιο μεταφράσεως καθενός βιβλικού κειμένου χωριστά, το όποιο επεξεργάζονται άμοιβαία, έως ότου καταλήξουν σ' ένα άποδεκτό κείμενο. Τουτό διανέμεται στα μέλη μιας άναθεωρητικής έπιτροπής, στην όποια άνήκουν ειδικοί βιβλικοί έξηγητές ή φιλόλογοι. Συνήθως άποστέλλεται το ένδεικτικό αυτό κείμενο για γνώμáτευση και στην ήγεσία της τοπικής Έκκλησίας. Η έπιτροπή των μεταφραστών συνέρχεται σε τακτά διαστήματα και με την καθοδήγηση και διαίτησία του «συμβούλου» επεξεργάζεται, κατόπιν ψηφοφορίας (sic)¹⁸ σε άμφιβαλλόμενες περιπτώσεις, το τελικό κείμενο της μεταφράσεως. Τουτό υποβάλλεται έπειτα για έγκριση στην τοπική Β. Ε. και δημοσίευση. Παράλληλα συζητούνται και άποφασίζονται και άλλα σπουδαία θέματα, όπως έπιλογή πρωτοτύπου

18. Τουτό βεβαιώνει, προκειμένου για τη νέα μετάφραση, ο μεταφραστής Π. Βασιλειάδης, ο όποιος πρότεινε μία κατά την κρίση του έπιστημονικά κατωχυρωμένη απόδοση του χωρίου Άποκ. 19,10, που όμως δεν υιοθετήθηκε τελικά από την πλειοψηφία, γιατί «η μετάφραση είναι δουλειά συλλογική και όχι άτομική» (Η έννοια της φράσης «μαρτυρία Άησού» στην Άποκάλυψη, «Δελτ. Βιβλ. Μελετών» 13 (1954) 50.

κειμένου, γλωσσικό ιδίωμα, έπιλογή συμβουλευτικών μελών ή άναθεωρητών, άμοιβή μεταφραστών κ.λπ.¹⁹.

2. Αυτό που ενδιαφέρει βέβαια ουσιαστικά είναι η λεγόμενη μέθοδος της «δυναμικής αντιστοιχίας», που εφαρμόζουν για πρώτη φορά στον τόπο μας οι έλληνες μεταφραστές, ιδιαίτερα στην απόδοση των διδακτικών τμημάτων της Κ. Δ..

Τη μέθοδο αυτή έχει γενικά υιοθετήσει η Β. Ε. μετά τη συγκρότησή της σε ένιαίο σώμα το 1946 προκειμένου για νέες μεταφράσεις της άγ. Γραφής. Τη μέθοδο αυτή επεξεργάστηκε και διαμόρφωσε ειδικά για βιβλικές μεταφράσεις έπιτελείο συνεργατών της Β. Ε., κυρίως εκπαιδευμένων γλωσσολόγων και φιλόλογων με περιωρισμένες γνώσεις στη βιβλική έρμηνεία και στην Κοινή γλώσσα της Κ. Δ.. Τα πορίσματα της εργασίας αυτής ένωματώθηκαν σε τύπο μεταφραστικών έγχειριδίων, τα όποια χρησιμοποιούνται κατά κανόνα ως οδηγοί²⁰. Παράλληλα το έπιτελείο της Β. Ε. συνέταξε ειδικά έκτενη δοηθήματα για κάθε ένα βιβλίο της Κ. Δ. (και έν μέρος της Π. Δ.)²¹. Έκτός τούτων άπό νωρίς άρχισε την επεξεργασία μιας νέας μεταφράσεως της Κ. Δ. για χρήση των μεταφραστών και το 1973 εξέδωσε το ολοκληρωμένο κείμενο με τόν τίτλο: THE TRANSLATOR'S NEW TESTAMENT, που περιέχει άγγλική μετάφραση, έπεξηγηματικές σημειώσεις και γλωσσάριο. Το μεταφραστικό έργο της Β. Ε. έξυπηρετεί έπίσης άπό το 1950 και το τριμηνιαίο περιοδικό της THE BIBLE TRANSLATOR. Δέν παραλείπουμε να σημειώσουμε, ότι η Β. Ε. σε συνεργασία με γερμανούς, άγγλους και άμερικανούς ειδικούς της Κ. Δ., εξέδωσε το 1965 ένα νέο κείμενο της Κ. Δ. στο πρωτότυπο, που καθιερώθηκε πλέον γενικότερα, παράλληλα με έκείνο των NESTLE - ALAND²².

19. Για περισσότερες λεπτομέρειες ως προς τις μεταφραστικές άρχές και τη διαδικασία για την εκπόνηση των βιβλικών μεταφράσεων άπό τη Β.Ε. βλ. συνοπτικά το σχετικό λήμμα στην Theologische Realenzyklopädie, τόμ. 6, Berlin-New York 1980, 303-307 (R. W. F. Wootton).

20. Κύριος συντελεστής των μεταφραστικών έγχειριδίων είναι ο Eugene A. Nida, ο όποιος το 1964 εξέδωσε μία πρώτη μελέτη με τίτλο: Towards a Science of Translating, την όποία συμπλήρωσε ειδικά για μεταφραστική εργασία στα βιβλικά κείμενα και την εξέδωσε μαζί με τόν Ch. R. Tabor το 1969 με τίτλο: The Theory and Practice of Translation, New York, που μεταφράστηκε και σε άλλες γλώσσες. Το βιβλίο αυτό είναι πλέον το κλασικό και έπίσημα χρησιμοποιούμενο άπό τη Β.Ε. βοήθημα των βιβλικών μεταφραστών. Παράλληλα χρησιμοποιείται και το βιβλίο του W. L. Wonderley, Bible Translation for Popular Use, New York 1968.

21. Αυτό κυκλοφορούν με το γενικό τίτλο: A Translator's Handbook to...

22. The Greek New Testament, éditée by K. Aland, M. Black, B. M. Metzger and A. Wikgren, 3η έκδ. 1975.

Ἡ λεγόμενη «δυναμικὴ ἀντιστοιχία» εἶναι αὐστηρὰ γλωσσολογικὴ μέθοδος, ποὺ ἔχει κύριο στόχο τῆς τὴν ἔννοιολογικὴ καὶ νοηματικὴ ἀπόδοση τοῦ βιβλικοῦ κειμένου, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται «φυσιολογικὴ» ἀντιστοιχία μὲ τὴ σύγχρονη νοοτροπία. Βασίζεται κυρίως στὴν ἀνάλυση καθεμιᾶς προτάσεως ἢ περιόδου καὶ στὸ διαχωρισμὸ τῆς σὲ ἐπὶ μέρους «πυρήνες». Σὲ κάθε πρόταση δηλ. τοῦ πρωτοτύπου διαχωρίζονται τὸ «ἀντικείμενο» (πρόσωπο ἢ πράγμα), τὸ «γεγονός» (ρηματικὸς τύπος), τὸ κατηγορήμα ἢ «ἀφαίρεμα» καὶ ὁ «σύνδεσμος». Εἰδικώτερα ἀκολουθεῖται σὲ πέντε φάσεις ἢ ἐξῆς διαδικασία: α) ἀναγνώριση τῶν «πυρήνων» καὶ τῆς λειτουργίας τους στὴν πρόταση, β) διαχωρισμὸς ὄλων τῶν ὑπονοσούμενων ἐννοιῶν, γ) διατύπωση τῶν ἐπὶ μέρους ἐννοιῶν σὲ κύριες προτάσεις, δ) διασάφηση τῆς σχέσεως ἀνάμεσα στὶς κύριες προτάσεις καὶ ε) τελικὴ διατύπωση σὲ μορφή κύριων προτάσεων. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρουμε τὸ χωρίο Μάρκ. 1,4: «Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν», τὸ ὁποῖο ἀναλύεται στοὺς ἐξῆς πυρήνες: α) ὁ Ἰωάννης κήρυττε, β) ὁ Ἰωάννης βάπτιζε (ἄνθρωποις), γ) οἱ ἄνθρωποι μετανοοῦν, δ) ὁ Θεὸς συγχωρεῖ καὶ ε) οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνουν. Ὁ συνδυασμὸς τῶν ἐπὶ μέρους αὐτῶν πυρήνων χωρὶς οὐσιαστικὲς ἀλλαγές μὲ τρόπο ὥστε νὰ φαίνεται ἡ ἀμοιβαία τους συνάρτηση δίδει τὴν ἀκόλουθη ἀπόδοση: Ὁ Ἰωάννης κήρυττε στὴν ἐρημὸν, πῶς οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ μετανοήσουν γιὰ τὶς ἁμαρτίες τους καὶ νὰ βαπτισθοῦν καὶ τότε ὁ Θεὸς θὰ τοὺς συγχωρήσει²³. Ἡ παραφραστικὴ αὐτὴ ἀπόδοση τοῦ χωρίου θὰ διατυπωθεῖ στὴ νέα γλῶσσα ἀνάλογα μὲ τοὺς γραμματικoὺς καὶ συντακτικoὺς κανόνες τῆς, μὲ τοὺς νοηματικoὺς τύπους ποὺ διαθέτει κ.λπ. Ἄν δὲν ὑπάρχει λ.χ. πλάγιος λόγος θὰ χρησιμοποιηθεῖ ὁ εὐθύς (ἢ ἀντίστροφα), ἀντὶ τῆς παθητικῆς ἢ ἐνεργητικῆς φωνῆ καὶ ἀντίστροφα, θὰ ἀναζητηθοῦν ἀντίστοιχες ἐννοιες στὴ νέα γλῶσσα ποὺ ἐκφράζουν τὸ νόημα τοῦ πρωτοτύπου, ὅπως π.χ. γιὰ τοὺς ὅρους Θεός, πίστις, δικαιοσύνη, σάβξ κ.λπ.. Ἐπίσης εἶναι δυνατόν «γεγονότα» ἢ κατηγορήματα νὰ ἀποδοθοῦν μὲ κύρια πρόταση, ὅπως «οἱ ἄνδρες εἶναι σοφοί» ἀντὶ «σοφοὶ ἄνδρες» κ.τ.π.. Φυσικὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψην ἡ στενώτερη καὶ εὐρύτερη συνάφεια τῆς προτάσεως.

Παράλληλα μὲ τὴν ἀνάλυση τῶν προτάσεων καὶ τὴν παραφραστικὴ ἀπόδοση ἀναζητοῦνται οἱ εἰδικές σημασίες πολυσήμαντων ὄρων καὶ προσδιορίζεται ἡ εἰ-

δική, ποὺ ὑπονοεῖται σὲ μιὰ δεδομένη συνάφεια. Τοῦτο γίνεται μὲ σύγκριση συγγενῶν λέξεων, ποὺ ἀνήκουν στὸ ἴδιο σημαντικὸ ἐπίπεδο καὶ τὴν ἀπομόνωση τῶν εἰδικῶν ἀποχρώσεων ποὺ ἔχει μιὰ λέξη στὴ συνάφειά της. Ἡ λέξη π.χ. «μετάνοια» ὑποδηλώνει γενικὰ τὶς ἐξῆς καταστάσεις: α) κακὴ συμπεριφορὰ, β) συντριβή, γ) ἀλλαγὴ συμπεριφορᾶς, δ) ὑποφέρω. Ἐπίσης τὸ ρῆμα «λυτρώω», ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἐξαγορὰ δούλων, στὸν Ἰσραὴλ καὶ στὸν Ἰ. Χριστό, ὑπονοεῖ στὴν Κ. Δ. τὶς ἀκόλουθες εἰδικές σημασίες: α) θρίσκομαι κάτω ἀπὸ ξένη ἐξουσία, β) καταβάλλω λύτρα, γ) ἐλευθερώνω, δ) δύναμη Θεοῦ, ε) λύτρα ποὺ κατέβαλε ὁ Χριστός²⁴. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἀναζητεῖται καὶ ἐπιλέγεται ἡ εἰδικὴ σημασία τοῦ ὄρου στὴ συνάφειά του καὶ ἀποδίδεται μὲ ἀντίστοιχο ὄρο στὴ γλῶσσα τῆς μεταφράσεως.

Μιὰ ἄλλη μεταφραστικὴ βασικὴ ἀρχὴ τῆς Β. Ε. εἶναι ἡ προσαρμογὴ τῆς μεταφράσεως στὴ γλωσσικὴ νοοτροπία ἢ τὸ ἐπίπεδο τοῦ ἀναγνώστη μέσης ἢ κατώτερης παιδείας. Γιὰ τὸ λόγο τοῦτο προτιμᾶται κατὰ κανόνα ἡ ἀπλὴ καθομιλουμένη, λαϊκοῦ θέθαια τύπου, ἢ γλῶσσα δηλ. τῶν ἀνθρώπων, ποὺ δὲν ἔχουν οἰκειότητα μὲ τὴν παραδοσιακὴ θρησκευτικὴ γλῶσσα.

3. Ὡς πρὸς τὴ γενικὴ σκοπιμότητα τῆς «δυναμικῆς ἀντιστοιχίας» ἔχουμε γενικὰ νὰ παρατηρήσουμε τὰ ἐξῆς: Ἡ μέθοδος αὐτὴ χρησιμοποιεῖται καὶ μάλιστα ἐπιβάλλεται προκειμένου γιὰ γλῶσσες, στὶς ὁποῖες ἢ κατὰ λέξη ἀπόδοση ἢ ἀντιστοιχία εἶναι ἀδύνατη, ἐφόσον οἱ νεώτερες γλῶσσες δὲν ἔχουν καμμιά ἀπολύτως συγγένεια ἢ ἀντιστοιχία μὲ τὴν γλῶσσα τοῦ ἐλληνικοῦ πρωτοτύπου. Ἡ μετάφραση τοῦ τύπου αὐτοῦ ἀφορμᾶται ἀπὸ τὸ βασικὸ γεγονός, ὅτι τὸ πρωτότυπο κείμενο τῆς Κ. Δ. προέρχεται ἀπὸ ἐνὰ ἱστορικὸ, πνευματικὸ καὶ πολιτιστικὸ περιβάλλον, τὸ ὁποῖο σήμερα εἶναι ἄγνωστο καὶ ξενικόν. Ἐπὶ πλέον τὸ καθιερωμένο κείμενο τῆς ἀγ. Γραφῆς σὲ μιὰ χώρα ἔχει συμβάλλει στὴ διαμόρφωση μιᾶς θρησκευτικῆς ὀρολογίας καὶ ἀντίστοιχου ὄρους, τὰ ὁποῖα διαφέρουν ἀπὸ τὴν καθημερινὴ γλῶσσα καὶ εἶναι σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ ἀκατανόητο. Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ «δυναμικὴ ἀντιστοιχία» ἀποσκοπεῖ νὰ μεταφέρει στὸ σύγχρονο ἀναγνώστη τὸ μήνυμα τῆς ἀγ. Γραφῆς σὲ τέτοια γλωσσικὴ μορφή, ὥστε ἀφοῦ τὸ «καταλάβει», ὅπως καὶ οἱ πρῶτοι ἀναγνώστες, νὰ «ἀντιδράσει» ἀνάλογα στὴν πρόκλησή του. Κατὰ συνέπεια τὸ μήνυμα τῆς ἀγ. Γραφῆς φθάνει στὸ σύγχρονο ἀναγνώστη μόνον μὲ τὴν μετάφρασή του. Τὸ πρωτότυπο κείμενο δὲν εἶναι συνεπῶς δεσμευτικὸ γιὰ τὴν κατανόησιν τῆς θείας ἀποκαλύψεως καὶ κατ' ἀνάγκη ὀδηγοῦμεθα

23. Ἀπὸ τὴ συμπληρωμένη γερμανικὴ μετάφραση τοῦ βιβλίου τῶν Ε.Α. Nida-Ch. R. Tabor, Theorie und Praxis des Übersetzens unter besonderer Berücksichtigung der Bibelübersetzung, 1969, 49 ἐξ.

24. Ἰδιο ἔργο, σελ. 89.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΚΤΗΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ*

Και ὁ Ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης (360-440)³⁶¹, μέγας θαυμαστής καὶ θιασώτης τοῦ ὄντως Μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας Πατρός, Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, ὃν ἐκάλεε «τῶν τοῦ Θεοῦ ἀπορρήτων σοφῶν ὑποφήτην καὶ ὀφθαλμὸν τῆς ἐν Βυζαντίῳ καὶ πάσης Ἐκκλησίας»³⁶², παρεμφερῶς πρὸς τὸν «θεσπέσιον, θεοφιλῆ καὶ θεολόγον»³⁶³, Ἰωάννην Χρυσόστομον ἐκφράζεται περὶ πλοῦτου, κτήσεως καὶ χρήσεως τούτου καὶ κοινοκτημοσύνης. Ὁ Ἱερὸς Πατήρ, ὡς ἱστορεῖται ἐν τῷ Μηνολογίῳ «ἀγαπήσας τὸν Θεὸν πλεῖον τοῦ κόσμου, κατέλιπε καὶ γονεῖς καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν, κατέλαβε τὸ ὄρος τὸ πλησίον κείμενον τοῦ Πηλουσίου καὶ ἐγένετο μοναχός»³⁶⁴. Ὁ Ἅγιος Ἰσίδωρος ὡς καὶ ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος, πρὸς ὃν θαυτοτάτην ἐκτίμησιν καὶ ζωηροτάτην ἀγάπην ἠσθάνετο, ἔχει τὰς αὐτὰς ἰδέας περὶ

πλοῦτου καὶ τῆς χρήσεως τούτου. Ὁ πλοῦτος, ἐφ' ὅσον γίνεται ἀγαθὴ αὐτοῦ χρῆσις, εἶναι «καλὸς τῷ εὐ χρῆσθαι καὶ διοικεῖν δυναμένῳ»³⁶⁵, καὶ ὀμαλίξει «πολλὰκις τὰς τῶν περιστάσεων καὶ μαστίγων τραχύτητας»³⁶⁶. Ὁ Ἱερὸς Πατήρ συνιστᾷ ἐκθύμως τὴν ἐλεημοσύνην, τονίζων ὅτι ὁ πλουσίως παρέχων τὸν πλοῦτον αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐνδεεῖς οὐδόλως μειοῖ τούτον ἀλλὰ ἀντιθέτως αὐξάνει αὐτόν· «ὡς περ αἱ τῶν πηγῶν σήραγγες ἀπαντλοῦμεναι, θαψιλέστερον θρύουσιν, ὑπὲρ τὸ πρότερον μέτρον ἀναπηδῶσαι, καὶ μαστοὶ θηλαζόμενοι οὐκ ἐκλείπουσιν, ἕως πρὸς στρέμνιον τροφῆν ἀνδρωθῆ ὁ ὑποτίθιος· οὕτω καὶ ὁ πλοῦτος ἀντλοῦμενος, ἐλάττωσιν οὐχ ὑφίσταται»³⁶⁷. Ὁ κάτοχος πλοῦτου ὀφείλει νὰ σκορπίζη τὰ ἀγαθὰ του εἰς εὐεργεσίας, διότι τότε μόνον γίνεταί ὁ πλοῦτος πράγματι κτήμιά του, «λύτρον καὶ ἐξι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 78 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

361. Εὐαγγελίου Σχολαστικοῦ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 1,15, MPG., 86, 2461. Διὰ πλείονα βλ. καὶ Δημητρίου Μπαλάνου, Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, σελ. 11 ἐξ. Ἀθήναι, 1922.

362. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 1, 156, MPG., 78, 288B.

363. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 1, 152, MPG., 78, 285A.

364. Menologii Graecorum, Pars II, Μνήμη τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, MPG., 117, 296.

365. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 3, 172, MPG., 78, 864.

366. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 1, 99, MPG., 78.

367. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 1, 466, MPG., 78. Τοιοῦτος πλοῦτος, κατὰ Χρυσόστομον, «αἰεὶ μένει καὶ οὐδέποτε δραπετεύει». Πρβλ. καὶ Ἀπολλωνίου: Ἀδαπάνητός ἐστι τῆς εὐποιίας ὁ πλοῦτος· ἐν τῷ διδόναι γὰρ λαμβάνεται καὶ ἐν τῷ σκορπίζειν συναίγεται». βλ. Δημητρίου Σ. Σ. Μπαλάνου, Ἡ περιθάλψις τῶν ὀρφανῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει, σελ. 94, Ἀθήναι, 1919.

στὴν ἀπολυτοποίηση τῆς μεταφράσεως. Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι καὶ ἡ βασικὴ ἀρχή, πού κατευθύνει τὴ μέθοδο τῆς «δυναμικῆς ἀντιστοιχίας»: Ἡ μετάφραση εἶναι τὸ μήνυμα²⁵. Ὡς ἐνδεικτικὸ παράδειγμα ἀναφέρουμε τὸν τύπο «βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Πολλοὶ σύγχρονοι ἀναγνώστες ἐννοοῦν μ' αὐτὸν ἓνα οὐράνιο βασίλειο. Στὴν οὐσία ὅμως ὁ τύπος αὐτὸς δηλώνει τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία τοῦ Θεοῦ, τὸ χῶρο, ὅπου ἀσκειῖται αὐτὴ ἡ ἐξουσία ἢ ὅ,τι ἀναμένει ὁ ἄνθρωπος ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐξουσία. Στὴν μετάφραση λοιπὸν προτιμᾶται ἀνάλογα μὲ τὴ συνάφεια

ὁ «δυναμικὸς» ἀντίστοιχος τύπος «καινούργιος κόσμος τοῦ Θεοῦ», ἢ «ὁ Θεὸς ἐφαρμόζει τὸ ἔργο του» ἢ «ὁ Θεὸς ἐγκαθιστᾷ τὴν ἐξουσία του»²⁶. Εἶναι βέβαια αὐτονόητο, ὅτι γιὰ νὰ ἐπιτύχει ἡ μετάφραση τὸ στόχο αὐτό, δηλ. τὴν μετάδοση τοῦ ἀρχικοῦ νοήματος μὲ τὴ γλωσσικὴ ἔκφραση τῆς σύγχρονης νοοτροπίας, παρακάμπτει ὅταν εἶναι ἀνάγκη τὸ πρωτότυπο κείμενο.

(Συνεχίζεται.)

Καθηγ. ΙΩ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

25. Τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἀνέπτυξε ὁ σύμβουλος τῆς Β.Ε. γιὰ μεταφραστικὰ θέματα P. Ellingworth στὸ μεταφραστικὸ συνέδριο τῶν Ἀθηνῶν 11-15 Δεκ. 1978, στὴν εἰσήγησή του: The Old and the New in Translation (ὑπόσ. 13), σελ. 175-187. Χωρὶς διαφοροποίηση υἱοθέτησε τὴν ἄποψη αὐτὴ καὶ ὁ Καθ. Σ. Ἀγουρίδης στὸ ἴδιο συνέδριο: Προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν μετάφραση τῆς ΚΔ, σελ. 191 καὶ στὴ συζήτηση, σελ. 231.

26. Ἡ ἀνάλυση αὐτὴ δίδεται στὸν ἐπίλογο τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως τῆς ΚΔ Die Gute Nachricht τοῦ 1974⁴, πού ἐγινε μὲ τὴ μέθοδο τῆς «δυναμικῆς ἀντιστοιχίας». Φυσικὰ τὴν ἀντίληψη αὐτὴ υἱοθετεῖ καὶ ἡ νεοελληνικὴ μετάφραση τῆς ΚΔ, ὅπου ἡ φράση αὐτὴ ἀποδίδεται ἄλλοτε «ὁ καινούργιος κόσμος (τῆς βασιλείας) τοῦ Θεοῦ» καὶ ἄλλοτε «ὁ καιρὸς πού θὰ κυριαρχήσει ὁ Θεός» (Λουκ. 10,11).

λασμα ἐν καιρῷ ἀνάγκης»³⁶⁸. Ὁ Ἅγιος Πατὴρ πρὸς τὸν τιμίως κτώμενον πλούτον καὶ καλῶς δαπανώμενον, ἀντιδιαστέλλει τὸν κακῶς καὶ δι' ἀνεγνίμων μέσων κτώμενον καὶ δαπανώμενον. «Ὁ ἄδικος πλούτος θάπτει ἐξεμεθίσεται, ρευστὴν ἔχων τὴν φύσιν καὶ ἄστατον»³⁶⁹.

Εἰς τὸν ἀδικῶς πλουτοῦντα ὁ Ἅγιος Ἰσιδώρος συνιστᾷ, ὅπως καταστήσῃ τὸν οὕτως κτηθέντα πλούτον κοινόν, διότι μόνον οὕτω θὰ ἐξίλησθῇ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀδικηθέντων συνανθρώπων. «Ἐχεις πλούτον δικαίως, συνέχεις δὲ τοῦτον ἀδίκως· ποίησον ταῦτον κοινόν, ἵνα οὕτως γένηται σὸς, λύτρον σοὶ καὶ ἐξίλασμα ἐν καιρῷ ἀνάγκης γινόμενος»³⁷⁰. Οὕτω καὶ ὁ, «ἐκ τῶν εὐγενεστέρων, σοφωτέρων καὶ ἐλευθεροφρονεστέρων ἀντιπροσώπων τοῦ μοναχικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς του καὶ πασῶν τῶν ἐποχῶν»³⁷¹, Ἰσιδώρος, δὲν ἀποκλείει ὡς ἀνεφάρμοστον τὴν κοινοκτημοσύνην, ἀλλὰ τὸναντίον στοιχῶν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, διδάσκει τὸ δυνατόν τῆς ἐφαρμογῆς, ἐννοεῖται ἐλευθέρως καὶ ἀδιάρσως, τοῦ συστήματος τῆς κοινοκτημοσύνης εἰς πᾶσαν ἐποχὴν³⁷².

Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ταύταις τῶν ρηθέντων Μεγάλων Ἁγίων Πατέρων διαγράφεται, καθ' ἡμᾶς, σαφῶς ὁ κοινωνισμὸς, ὃν οὗτοι ὠραματίστησαν διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν σχέσεων καὶ διὰ τὴν μεταξὺ ἡμῶν κατανομήν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Ἡ πίστις τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ διὰ καὶ μάλιστα τῶν Τριῶν Μεγάλων Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων καὶ Ἱεραρχῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς περὶ ἕως κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν ἐπεβεβαιώθη καὶ ἐπεσφραγίσθη πανηγυρικώτατα δι' ὅλης τῆς ἀτομικῆς ζωῆς καὶ τῶν καλῶν αὐτῶν ἔργων, ἐν οἷς προέχουσαν θέσιν ἔχουσιν ἢ περίφημος «Βασιλεία»³⁷³ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἰδρυθεῖσα περὶ τὸ ἔτος 370 μ.Χ. παρὰ τὴν Καισάρειαν ὡς πλήρες συγκρότημα φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων. Ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς «πᾶσαν τὴν οὐσίαν καθιέρωσε τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ κατὰ Ναζιανζόν, εἰς τὴν τῶν πτωχῶν διακονίαν»³⁷⁴. Τέλος ὁ Πρῦτανος τῶν Πατριαρχῶν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐνεκαινίωσε τὰ πατριαρχικά του καθήκοντα διὰ διαρρυθμίσεων εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἐνθα «εἰσήγαγε πανταχοῦ τὴν λιτότητα, ἀπομακρύνει τὰ πολυτελῆ παραπετάσματα καὶ ἐπιπλα καὶ σκευή. Περιέκοψε τὰς δαπάνας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου καὶ τοῦ πτωχοκομείου. Ὁ προκάτοχος

αὐτοῦ Νεκτᾶριος (381 - 398) εἶχεν ἀγοράσει πολυτέλεσματα μάρμαρα πρὸς στρώσιν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ἀλλὰ περιττὴν ὁ Χρυσόστομος θεωρήσας τὴν τοιαύτην δαπάνην, ἐπώλησεν αὐτὰ ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου καὶ τῶν πτωχῶν. Τοῦ νοσοκομείου ὄρισεν ἐπιστάτας δύο εὐλαβεῖς πρεσβυτέρους, ἔταξεν ἰατροὺς καὶ μαγείρους, δεχόμενος εἰς αὐτὸ οὐ μόνον τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρεπιδήμους ξένους. Τούτου ἕνεκα εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ τὰ λοιπὰ τῆς φιλανθρωπίας ἔργα μετεδίθεσε πᾶσας τὰς περισσεύσας προσόδους τῆς Ἐκκλησίας»³⁷⁵. Καὶ ὅπως ἀναφέρει ὁ βιογράφος τοῦ Ἁγίου Πατρὸς Παλλᾶδιος ὁ Ἐλενουπόλεως (Δ' καὶ Ε' μ.Χ. αἰῶν), ὁ Χρυσόστομος καταργήσας «τὴν δαφίλειαν» καὶ περιωρίσας εἰς τὸ ἐλάχιστον τὰς δαπάνας τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐ μόνον «κελεύει μετενεχθῆναι τὴν πολυτέλειαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον», ἀλλὰ καὶ «περισευούσης τῆς χρείας κτίζει πλείονα νοσοκομεία» χάριν τῶν νοσούντων ξένων»³⁷⁶. Ὡς ὀρθῶς γράφει ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Καλογήρου, μόνον ἐν μέσφ τοῦ «κοινοβίου» εἶναι δυνατὴ ἡ «ἀνάδειξις τῆς κατὰ Χριστὸν τελειότητος, διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐπάληθευομένης» ἥτις «ἀναδεικνύει καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ὡς ἐπενεργουμένου παρ' Αὐτοῦ μυστηρίου διὰ τοῦ ἐν Χριστῷ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους ἀπειθουμένου ἔργου του»³⁷⁷. Ὁ δὲ καθηγητὴς τῆς ἐριμνησίας τῆς Καινῆς Διαθήκης Μάρκος Σιώτης σημειοῖ τὰ ἑξῆς: «Τὸ εὐρὸν οἰκουμενικὸν πνεῦμα τῶν συγγραμμάτων τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, διὰ τοῦ ὁποῖο ἐπετεύχθη κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν ἡ διατήρησις τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι ἔχει καὶ σήμερον πολλὰ νὰ προσφέρῃ καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν εἰς ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων ἐκάστης τούτων καὶ εἰς ὀρθὴν κατεύθυνσιν τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν ἀποστολῆς»³⁷⁸.

Πάντες οἱ Ἅγιοι καὶ Θεοφόροι τῆς Ἐκκλησίας Πατέρες τελείως βιώσαντες τὰς Εὐαγγελικὰς Ἀληθείας ἀπέδειξαν θαυμαστῶς, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν εἰς τὸν καθημερινὸν βίον δὲν εἶναι οὐτοπία καὶ ὅτι διὰ τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς αὐτῶν ἡ ἀνθρωπίνη προσωπικότης ἐξυψοῦται καὶ μεγαλύνεται τόσον, ὅσον δι' οὐδεμιᾶς ἄλλης δυνάμεως καὶ βιοθεωρίας. Διὰ τοῦτο ἅπαν τὸ νέφος τῶν Ἁγίων Πατέρων δι' ὅλης αὐτῶν τῆς βιοτῆς ἔθεσε τὴν Ἁγίαν Γραφὴν θεμέλιον τῆς πνευματικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ βάσιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν κοινωνιῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

(Τέλος)

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης ΑΝΤΩΝΙΟΣ

368. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 1, 411, MPG., 78.

369. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ 1, 157, MPG., 78. Βλ. καὶ Δημητρίου Μπαλάνου, Ἰσιδώρος ὁ Πηλουσιώτης, σελ. 115-116, Ἀθήναι, 1922.

370. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολὴ, 411, Κηρυκίω MPG., 78, 412.

371. Βλ. Διομήδους Κυριακοῦ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, τόμος Α' (1898), σελ. 370.

372. Βλ. Δημητρίου Μπαλάνου, ἐνθ' ἄν., σελ. 115 κ. ἐξ.

373. Ὁ Ἐκκλησιαστικὸς Ἱστορικὸς Σωζόμενος (Δ' καὶ Ε' μ.Χ. αἰῶν) παραδίδει ὅτι τὸ πρότυπον ἐκεῖνο ἴδρυμα κοινωνικῆς προνοίας ὀνομάσθη Βασιλεία πρὸς τιμὴν τοῦ ἰδρυτοῦ του. (Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 6, 34, MPG., 67, 1397).

374. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Ἐπιθ' Ἡθικά Β', Ὑποθήκαι Παρθένους, MPG., 37, 589. Βλ. καὶ Ἀναστασίου Πιερρίου, ἐνθ' ἄν., σελ. 195-196.

375. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, σελ. 58, Ἀλεξάνδρεια, 1908. Πρβλ. καὶ Παναγιώτου Μπρατσιώτου, Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα, ἔκδοσις δευτέρα, σελ. 22, Ἀθήναι, 1939.

376. Παλλᾶδιου Ἐλενουπόλεως, Βίος Ἰωάννου Χρυσόστομου, MPG., 47, 20.

377. Ἰωάννου Καλογήρου, ἐνθ' ἄν., σελ. 32.

378. Μάρκου Σιώτου, Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι ὡς Ἐριμνηνευταὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, σελ. 14, Ἀθήναι, 1963.

Η ΕΝΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Με ἐπίσημότητα καὶ παρουσία τῶν ἐπισήμων Ἀρχῶν καὶ πλήθους λαοῦ ἐγένετο ἡ ἐνθρόνισις τοῦ νέου Μητροπολίτου Καστορίας κ. Γρηγορίου τὸ Σάββατον 21 Δεκεμβρίου εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τῆς πόλεως.

Μετὰ τὴν προσφώνησιν τοῦ κ. Δημάρχου, εἰς χάρον πλησίον τῆς πλατείας Ὁμοιοίας, καὶ τὴν ἀντιφώνησιν τοῦ Σεβ. κ. Γρηγορίου, παρόντων τῆς κ. Νομάρχου κ.λπ. πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως, ἐσχηματίσθη πομπή, ἡ ὁποία κατηρθύνθη, μετ' ὅλο τὸ πλῆθος, εἰς τὸν Ἱ. Μητροπολιτικὸν Ναὸν «Κοίμησις τῆς Θεοτόκου», ὅπου ἐγένετο ἡ τελετὴ τῆς ἐνθρονίσεως, κατὰ τὸ καθιερωμένον τυπικόν.

Ἐκτὸς τοῦ Τοποτηρητοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σιατίτσας καὶ Σιατίτσης κ. Ἀντωνίου, μετέσχον οἱ Σεβ. Μητροπολίται: Κοζάνης κ. Διονύσιος, Βερροίας κ. Παῦλος, Διδυμοτείχου κ. Ἀγαθάγγελος, Σάμου κ. Παντελεήμων, Πειραιῶς κ. Καλλίνικος, Γρεβενῶν κ. Σέργιος καὶ Ἐδέσσης κ. Χρυσόστομος.

Τὴν Συνοδικὴν Ἐγκύκλιον καὶ τὸ Προεδρικὸν Διάταγμα ἀνέγνωσεν ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Γρηγ. Μιχαηλίδης.

Ἐμίλησαν οἱ Σεβ. Σιατίτσης κ. Ἀντώνιος, ὡς Τοποτηρητῆς, καὶ Πειραιῶς κ. Καλλίνικος, ἐκ τῆς Μητροπόλεως τοῦ ὁποίου προήρχετο ὁ νέος Ἐπίσκοπος. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Σεβ. κ. Γρηγόριος ἀνέγνωσε τὸν ἐνθρονιστήριον λόγον του, εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Κυρία Νομάρχης,
Κύριε Στρατ. Διοικητά,
Κύριοι Βουλευταί,
Κύριοι Δήμαρχοι,

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ συμπρεσβύτεροι καὶ ἀγαπητὸ τοῦ Κυρίου λαέ,

Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς συγκινημένης καρδιάς μου ὁλόθερμα ἀναπέμπω δοξολογία καὶ ὕμνον πρὸς τὸν Πανάγαθον Δωρεοδότη Κύριο, «τὸν ποιῶντα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξά τε καὶ ἑξαισία ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς» εἰς ὅλον τὸν κόσμον, εἰς ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν Του, εἰς ὅλα τὰ παιδιά Του, τοὺς πιστοὺς καὶ εὐλαβεῖς Χριστιανοὺς καὶ εἰς τοὺς θεοσεβεῖς ὑπηρετές καὶ λειτουργοὺς τοῦ Ἱεροῦ Του Θυσιαστηρίου.

Δοξάζω τὸν Πανάγιο Τριαδικὸ Θεό, διότι ἀνάμεσα εἰς τὰ πλάσματά Του, δὲν παρέβλεψε τὴν ἁμαρτωλότητά μου, καὶ δὲν ἀρνήθηκε νὰ χορηγήσῃ καὶ εἰς ἐμὲ τὸ θεῖο ἔλεός Του. Ἄλλ' οἰκονόμησε τόσο τέλεια τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς μου, ὥστε μετέτρεψε τὴν ἀσθένεια

σὲ δύναμι, τὴν ἀγνωσία σὲ γνώσι, τὴν ταπεινότητα καὶ ἀφάνεια σὲ λαμπρότητα καὶ δόξα, τὴν ὁποία οὐδέποτε εἶχα σκεφθῆ ὅτι ἦταν δυνατόν νὰ ἀποκτήσω. Διότι δὲν ὑπάρχει, νομίζω, μεγαλυτέρα τιμὴ, ἀπὸ τὸ νὰ καθίσταται ὁ χοῖκός καὶ γήινος ἄνθρωπος κληρικὸς καὶ ἱερεὺς τῶν Μυστηρίων τοῦ Θεοῦ. Νὰ ὑπηρετῇ τὸν ἐπίγειον Θεῖκόν Θρόνον, νὰ λειτουργῇ εἰς τὸ Ἱερὸ Θυσιαστήριον, νὰ χειραγωγῇ τὶς ἀθάνατες ψυχὰς γιὰ νὰ τὶς ὀδηγήσῃ, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς παγίδες τοῦ πονηροῦ, εἰς τὴν ὁδὸν τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς σωτηρίας. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀνώτερο ἀξίωμα καὶ γνησιότερα δόξα, ἀπὸ τὸ νὰ κληθῆ κανεὶς ἀπὸ τὸν Φιλάνθρωπο Κύριο εἰς τὸ μέγα τῆς Ἀρχιερωσύνης Ὑπουργεῖον («οὐ γὰρ ἑαυτῷ τὶς λαμβάνει τὴν τιμὴν ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ») καὶ νὰ γίνῃ τῆς Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπος καὶ Ποιμὴν ψυχῶν ἀθανάτων.

Ἦμιν εὐχαριστίας προσφέρω καὶ πρὸς τὴν Πάναγνον Μητέρα τοῦ Χριστοῦ μας, εἰς τὸν Ναὸν τῆς ὁποίας αὐτὴν τὴν στιγμὴν δοκιμάζω τὴν μεγαλυτέραν τῆς ζωῆς μου συγκίνησιν. Εἰς τὸν Ναὸν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας μου γαλουχήθηκα πνευματικῶς κατὰ τὴν παιδική μου ἡλικία, εἰς τὸν ἰδικὸν τῆς Ναὸν κατέθεσα τὴν μετάνοιά μου καὶ ἀφιερώθηκα ὡς μοναχός, καὶ τώρα πάλι, εἰς τὸν Ναὸ τῆς Κοιμήσεώς Της, τὸν πάνσοπτο καὶ περικαλλὴ τῆς ἱστορικῆς Καστορίας, ἐγκαινιάζω τὴν Ἀρχιερατικὴ καὶ τελευταία σταδιοδρομία τῆς ζωῆς μου. Δεηθῆτε, παρακαλῶ, ἀδελφοί, νὰ μὴ παύσῃ ἡ Ἀειπάρενος νὰ με προστατεύῃ ὑπὸ τὴν στοργικὴ καὶ κραταιά Της Σκέπη, ὅπως μέχρι σήμερα, διὰ νὰ δυναθῶ πιστὰ καὶ ἀνεπαίσχυντα νὰ ὑπηρετήσω τὸν εὐλαβέστατο καὶ εὐγενικὸ λαὸ τῆς Καστορίας, τὸ ἐκλεκτὸ τοῦτο λογικὸ Ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ ὁποῖο Ποιμενάρχῃ καὶ διδάσκαλο μὲ ἀπέστειλε ἡ ἀγάπη καὶ ἡ τιμὴ ψήφος τῆς Σεπτῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εὐγνωμοσύνην ἐκφράζω πρὸς πάντας τοὺς Ἅγίους καὶ Σεβασμιωτάτους Ἀρχιερεῖς τῆς Μητροῦς ἡμῶν Ἐκκλησίας, διότι τὴν ταπεινή μου ἱερατικὴ διακονία ἐθεώρησαν ἀρετὴ ἔνδειξι πιστότητος εἰς τὰ ὀλίγα, διὰ νὰ μοῦ ἐμπιστευθῇ σήμερον ἡ Ἐκκλησία τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα, κατὰ τὸν παραβολικὸν λόγον τοῦ Κυρίου «ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω».

Ἰδιαίτερος εὐγνωμοσύνην ἐκφράζω πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, τοῦ ὁποίου, ὕστερα ἀπὸ πολλὴν πόθον, τελευταίως ἔλαβα τὴν εὐλογίαν, ὅταν, ὡς καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπεσκέφθην τὴν ἱεράν αὐτὴν Πόλιν, καὶ ἔλαβα τὰς εὐχὰς Του.

Εὐγνωμόνως εὐχαριστῶ τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιε-

πίσκοπον Ἀθηνῶν και Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Κύριον Σεραφεῖμ, ὄχι μόνον διότι με περιέβαλε με τὴν στοργὴν και τὴν ἐκτίμησίν του κατὰ τὴν ἑπταετὴ ὑπηρεσίαν μου παρὰ τῆ Ἱερᾶ Συνόδῳ, ἀλλὰ και διότι ἐδέχθη νὰ μοῦ μεταδώσῃ «τὴν τῆς Ἀρχιερατείας χάριν», προεξάρχων ὁ ἴδιος τοῦ Ἀρχιερατικοῦ συλλειτουργοῦ τῆς ἡμέρας τῆς χειροτονίας μου ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Παναγίας Τριάδος Πειραιῶς, τὴν 21ην Νοεμβρίου ἐ.ἔ.

Εὐγνωμόνως εὐχαριστῶ τοὺς παρισταμένους Ἀγίους Ἀρχιερεῖς και ἰδιαίτερος τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Σάμου και Ἱκαρίας κ. Παντελεήμονα, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ πνευματικὸς μου πατέρας και καθοδηγητὴς ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια.

Τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Πειραιῶς κ. Καλλίνικον, εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν τοῦ ὁποῖου ὑπηρετήσα και τὰ 21 ἔτη τῆς ἱερατείας μου.

Ἐπίσης τοὺς παρισταμένους Σεβ. Μητροπολίτας: Σερβίων και Κοζάνης κ. Διονύσιον, Βεροῖας και Ναούσης κ. Παῦλον, Διδυμοτείχου και Ὀρεστιάδος κ. Ἀγαθάγγελον, Γρεβενῶν κ. Σέργιον και Ἐδέσσης, Πέλλης και Ἀλωπίας κ. Χρυσόστομον, με τοὺς ὁποῖους με συνδέουν ἀρρηκτοὶ δεσμοί, σεβασμοῦ, ἀλλὰ πολλὰς και ἰδιαίτερας γνωριμίας και συνεργασίας μετ' αὐτῶν.

Ἡ παρουσία τῶν Σεβ. ἀδελφῶν Ἀρχιερέων, διὰ μὲν τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Καστορίας ἀποτελεῖ τιμὴν, διότι δι' αὐτῶν ἐκπροσωπεῖται ὅλη ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ἱερὰ αὐτὴ ὥρα τῆς ἐγκαταστάσεως νέου Μητροπολίτου, δι' ἐμὲ δὲ εἶναι ἐγγύησιν και στήριγμα. Στήριγμα, διὰ τὴν μεγάλας δυσκολίας και εὐθύνες, ποὺ συνεπάγεται τὸ Ἐπισκοπικὸ ἔργο. Ἐγγύησις, ὅτι εἰς τὴν νέα πορεία και τὸν ἀγῶνα μου, δὲν θὰ παύσῃ ἡ Μητέρα Ἐκκλησία νὰ συμπαραίσταται στοργικὰ.

* * *

Πρὸ ὀλίγου ἀνέφερα ὅτι ἡ Ἀρχιερωσύνη εἶναι μεγάλο ἀξίωμα και ὑπερτάτη δόξα. Δὲν λησμονῶ ὅμως ὅτι συγχρόνως και πρωτίστως εἶναι μέγας Σταυρὸς και συνεχὴς θυσία.

Ὁ Ἐπίσκοπος δὲν ἀπολαμβάνει μόνον χαρὲς ἀπὸ τὰ παιδιά του. Κυρίως ἐπωμίζεται τὴν εὐθύνες και τὴν ἀγωνίες τους. Ὅφειλε νὰ προσεύχεται ὄχι μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ και διὰ τὸ Ποίμνιό του. Νὰ δακρύζῃ ὄχι μόνον γιὰ τὰ ἰδικὰ του ἁμαρτήματα, ἀλλὰ και γιὰ τῶν χριστιανῶν τὰ ἀγνοήματα. Νὰ ἀνησυχῇ και νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση και τῶν δικῶν τους πειρασμῶν, ὅπως προσπαθεῖ και τὴν δικῆς του νὰ ὑπερβῇ δυσκολίες. Ὑπόδειγμα πρέπει νὰ ἔχη τὸν θεῖο Ἀπόστολο Παῦλο, ὁ ὁποῖος ἔλεγε:

«Τὶς ἀσθενεῖ και οὐκ ἀσθενῶ;

Τὶς σκανδαλίζεται και οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;».

Δὲν εἶναι δυνατόν ὁ Μητροπολίτης νὰ ἐφησυχάζῃ, ὅταν λύκοι βαρεῖς ἀπειλοῦν τὸ ποίμνιό του. Ὅφει-

λει νὰ ἀγρυπνῇ και ν' ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ψυχὴν τὴν ὁποῖα ὁ Κύριος τοῦ ἐμπιστεύθηκε, ἀπὸ τὴν ἀπιστία και τὴν αἵρεσι, ἀπὸ τὴν πλάνη και τὴν διαφθορά, ἀπὸ τὴν ἀποτυχία και τὴν ἀπώλεια. Δὲν λησμονεῖ, ὅτι γι' αὐτὴν τὴν ψυχὴν θὰ ἀποδώσῃ λόγον ἐνώπιον τοῦ Δικαιοκρίτου Θεοῦ, κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Β' Παρουσίας και τῆς Γενικῆς Κρίσεως. Αὐτὴ δὲ ἡ λογοδοσία γίνεται δύσκολη και προβληματικὴ τόσο περισσότερο, ὅσο μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἠθικὴ διαφθορὰ και κατὰπτωσις τοῦ κόσμου εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴ.

Ζοῦμε εἰς ἕνα κόσμο, ὁ ὁποῖος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔχει ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὸν Θεό. Ἡ μεγάλη τεχνολογικὴ ἀνάπτυξις, οἱ ἐκπληκτικὲς ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις, ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς, ἀλλὰ και εἰς τὸ διάστημα, ἡ ταχύτης μεταδόσεως τῶν γνώσεων ἀπὸ λαοῦ εἰς λαόν, ἡ αὐξήσις τῶν ἀνεσέων και τῶν μέσων ψυχαγωγίας, ἔκαναν τὸν ἄνθρωπο τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος ἐγωῖστὴ και ὑψηλόφρονα, ἀτομικιστὴ και φίλαντο, ὑλιστὴ και φιλαμαρτήμονα, περισσότερο ἀπὸ ἄλλες ἐποχές. Ἐθεοποίησε τὴν ἀμφίβολη προσωπικότητά του και ἀγάπησε και ἐλάτρευσε τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του, ὡς σπουδαῖα και ἀνεπανάληπτα δημιουργήματα. Χωρὶς νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ἔτσι κατάντησε κτισματολάτρης, σκλάβος και δούλος τῶν δικῶν του κατασκευασμάτων και ἐπινοήσεων, ἀπὸ τὴν ὁποῖα δολοφονήθηκε ἡ εὐτυχία του και ἀπειλεῖται ἡ ἴδια ἡ ζωὴ και ἡ ὑπαρξὴ του. Ζαλισμένος δὲ ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν του και τὴν ἀπολαύσεις, ὁ ἄνθρωπος, ἔκλεισε ἀκοιμὴν και τὰ αὐτιά τῆς ψυχῆς του εἰς τὸν σωτήριον λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἐκ τούτου τὸ ἔργο τοῦ Ποιμενάρχου καθίσταται δυσκολότερο, και λιγώτερο ἀποδοτικὸ, και ὁ ἀγῶνας του τραχύτερος και αἱματηρὸς.

Ὅταν ὅμως ὁ λαὸς εἶναι εὐσεβὴς και φιλόχριστος, και ἐνσυνειδήτως ἐπιδιώκει νὰ τηρῇ, κατὰ τὸ δυνατόν, τὸ θεῖο θέλημα και κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ νὰ πορεύεται, τότε και τὸ ἔργο τοῦ ἐπισκόπου γίνεται εὐκολότερο και οἱ ἐλπίδες του αὐξάνουν, ὅτι θὰ ἔχη καλὴν ἀπολογίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως.

Ὡς πρὸς τοῦτο, ὀφείλω νὰ ἐκφράσω ἀπὸ τῆς θεσεως αὐτῆς εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διότι διὰ τῆς τιμίας ψήφου Αὐτῆς με κατέστησε Μητροπολίτην τῆς ὠραίας και ἱστορικῆς Καστορίας.

Ἐπειδὴ αἶρω τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τὴν ἀλησμόνητο Κωνσταντινούπολι, τὴν πρωτεύουσα τοῦ ἀκατάλυτου εἰς τὴν μνήμη τῶν Ἑλλήνων Βυζαντίου, πιστεύω ὅτι οἱ 76 Βυζαντινοὶ Ναοὶ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καστορίας, θὰ μοῦ δημιουργοῦν τὸ συναίσθημα ὅτι ζῶ μέσα στὸ κλίμα και τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἀληθινῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως, ἡ ὁποῖα ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας εἶχε κατακτήσει τὴν καρδιά και τὴν σκέψιν μου.

Ἄλλωστε, σύμφωνα με τὴν πληροφορίαν μου, ἐδῶ ὑπάρχει λαὸς συνετός, εὐγενικός, θεοσεβής, με τὴν γνωστὴν ἔμφυτο και πηγαῖα καλωσύνην και ἐγκαρδιότητα, χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν Μακεδόνων.

Διὰ τοῦτο, καθὼς βλέπω σημερινὸν συγκεντρωμένον

τὸ πλήθος μέσα εἰς τὸν ἱερὸν χώρον τοῦ περικαλλοῦς τούτου Ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἀδιστακτικῶς ἐπαναλαμβάνω τοῦ προφητάνακτος ψαλμωδοῦ τοὺς λόγους:

«Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον, ζητούντων τὸ Πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ».

Τί ἄλλο θὰ ἦτο δυνατό νὰ ζητήσω, ἀναλαμβάνων τὴν διαποίησιν τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Μητροπόλεως, ἀπὸ τὸ νὰ ἀποκτήσω τέκνα πορευόμενα ἐν φόβῳ Κυρίου;

Πρὸς αὐτὸν, λοιπόν, τὸν ἐκλεκτὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ, πρὸς σᾶς, ἀγαπητοί μου Καστοριανοί, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ ἀπευθίνω τὸν λόγο.

* * *

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Ἐπλάσε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ δὲν τὸν προώρισε διὰ τὴν γῆ. Μᾶς δίδει καθημερινῶς πλοῦσια τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ του, ἀλλὰ εἰς τοὺς οὐρανούς ἔχει ἐτοιμάσει τὴν μόνιμη κατοικία μας. Σκοπὸς δὲ τῆς ζωῆς του εἶναι ἡ ἀναζήτησις τοῦ Κυρίου καθὼς καὶ ὁ θεῖος Παῦλος ἐτόνισε εἰς τὴν ὁμιλία του πρὸς τοὺς Ἀθηναίους: ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε «πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων ζητεῖν τὸν Κύριον». «Ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μία πορεία πρὸς τὸν Ἰησοῦ, πρὸς τὸν ἁγιασμὸ καὶ τὴν θέωσι, ἕως ὅτου ὁ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» πλασμένος ἄνθρωπος γίνῃ καὶ «καθ' ὁμοίωσιν» καὶ κατὰ χάριν Θεός. Τοῦτο, ἀνθρωπίνως ἀδύνατο, ἔγινε δυνατό χάρις εἰς τὴν φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου. Διότι, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ τὸν Θεό, παράλληλα ὁ Θεὸς ἀναζητεῖ τὸν ἄνθρωπο. Τὸ πλάσμα ἀγωνίζεται νὰ ὑψωθῇ πρὸς τὸν Πλάστη, καὶ ὁ Πλάστης ταπεινώνεται καὶ ἐνανθρωπίζει. Ἡ συνάντησις Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου πραγματοποιεῖται εἰς τὴν Βηθλεὲμ, ἐκεῖ, ὅπου ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐμφανίζεται τέλεια ἐνωμένη καὶ ἑναρμονισμένη, εἰς τὸ Πρόσωπο τοῦ Θεοανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰς αὐτὴ τὴν πορεία σας πρὸς ἀναζήτησι τοῦ Ἰησοῦ, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί μου, ἀπὸ σήμερον πρέπει νὰ μὲ θεωρῆτε συμπορευτὴ καὶ συνοδοιπόρο. Γι' αὐτὸν ἄλλωστε τὸν λόγο μὲ ἀπέστειλε πλησίον σας ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία. Διὰ νὰ πορευθῶ μαζί.

Ἐν ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου σὲ ὀλίγες ἡμέρες θὰ προσκυνήσουμε τὴν ἁγία Γέννησι, σᾶς προσκαλῶ σὲ κοινὴ πορεία καὶ προσπάθεια. Ἀκολουθεῖστε πιστοὶ καὶ χαρούμενοι, καθὼς τὰ πρόβατα ἀκολουθοῦν τὸν προπορευόμενο ποιμένα τους. Μὴ ἐπιτρέψετε εἰς τὴν καρδιά σας νὰ εἰσέλθῃ τοῦ δόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας τὸ δηλητήριον. Μὴ ἐπιτρέψετε τὴν ἐνόητά μας νὰ διασπάσῃ τῆς ἰδιοτελείας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ ἢ πικρὰ μάχαιρα. Σταθῆτε ὑπεράνω ἰδεολογικῶν καὶ πολιτικῶν διαφορῶν ἢ θρησκευτικῶν φανατισμῶν καὶ διακρίσεων. Ἀνάμεσά μας μόνον ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου πρέπει νὰ βασιλεύουν καὶ τὰ βήματα ὅλων μας νὰ στηρίζονται εἰς τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν ἀνόθευτη πίστι καὶ τὴν πολυσέβαστη Παράδοσι. «Πάντες ἡμεῖς εἰς ἕσμεν ἐν Κυρίῳ»

καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Μὴ μοῦ δώσετε ἀφορμὴ διὰ νὰ πιστεύσω ὅτι κάποιος ἀπὸ σᾶς ἐλησμόνησε τὸν προορισμὸ του. Ὅπως καὶ παρακαλῶ, μὴ ὑπάρξῃ ἀνάμεσά σας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος θὰ σηματούξη τὴν γνώμη ὅτι ὁ ἐπίσκοπός σας ἐπιδιώκει ὅτι-δήποτε ἄλλο, παρὰ τοῦ νὰ σᾶς διδάξῃ καὶ νὰ σᾶς κηρύξῃ «Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον Ἐσταυρωμένον».

Δὲν ζητῶ τίποτε ἀπὸ σᾶς. Καθὼς πάλιν ὁ θεῖος Παῦλος λέγει «Ὁὐ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλὰ ὑμᾶς», ἐσᾶς ζητῶ. Ζητῶ τὸ χέρι σας, διὰ νὰ σᾶς χειραγωγῆσω εἰς Χριστόν. Ζητῶ τὴν καρδιά σας διὰ νὰ τὴν προσφέρω εἰς τὸν Χριστό. Ζητῶ τὸ πρόσωπό σας, ὄχι διὰ νὰ μὲ διακονήσῃ, ἀλλὰ νὰ τὸ ὑπηρετήσω.

Πρὸ τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ὁ Κύριος καὶ Διδάσκαλος Ἰ. Χριστὸς ἐξώσθη τὸ λέντιον καὶ ἐνήψε τῶν μαθητῶν του τοὺς πόδας. Καὶ ἐγὼ θὰ τοιμήσω τὸ ὑπόδειγμά Του νὰ μιμηθῶ καὶ νὰ ἐπαναλάβω τοὺς λόγους Του: «Ὁὐκ ἤλθον διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι».

Ὅταν θὰ κάθωμαι εἰς τὸ Μητροπολιτικὸ Γραφεῖο, διὰ νὰ δέχωμαι τοὺς χριστιανούς, θὰ προσφέρω εἰς αὐτοὺς τὶς ὑπηρεσίες μου. Καὶ ὅταν ἐντὸς τοῦ Ἱ. Ναοῦ θὰ ὑψῶνω τὰ χέρια εἰς προσευχήν, πάλιν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς σωτηρίας σας θὰ προσφέρωμαι.

Ἄλλωστε, ἀπὸ σήμερον, ἡ σωτηρία σας θὰ εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν δική μου σωτηρία, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, ἀπὸ τὴν ἰδική σας ἐν Χριστῷ πρόδοιο θὰ κριθῇ τὸ δικό μου ἔργο καὶ ἡ δική μου ψυχὴ.

Φροντίστε νὰ μὲ κρατήσετε μακριὰ ἀπὸ μικρότητες καὶ ὑποθέσεις πού δὲν ἀρμόζουν σὲ λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου. Καθὼς καὶ ἐγὼ θὰ προσπαθῆσω νὰ σᾶς βοηθήσω νὰ ὑψωθῆτε ὑπεράνω ἀκόμη καὶ τῶν ἰδικῶν σας ἀδυναμιῶν. Αἰσθάνομαι τὶς ψυχές σας νὰ ἐξαρτῶνται εἰς τὰ κρόσια τοῦ ἱεροῦ ἐπιτραχηλίου μου καὶ νὰ κάμπτουν τὸν τράχηλό μου. Εὐχόμαι ὁ Κύριος νὰ τὶς κἀνῃ νὰ λάμψουν ὡς ἀστέρους καὶ ὡς πολύτμοι λίθοι νὰ κοσμήσετε τὴν ἐπισκοπικὴ μήτρα. Νὰ γίνετε «καύχησίς μου ἐν Κυρίῳ» «χαρὰ καὶ στέφανός μου», νὰ γίνετε ἡ ἔγκυρος «σφραγίς» τῆς ἀποστολῆς μου.

* * *

Καὶ ἐπειδὴ ὁμίλησα περὶ πνευματικῆς σας χειραγωγίας θεωρῶ χρῆος μου νὰ μνημονεύσω ἐδῶ τοὺς πρὸ ἐμοῦ χρηματίσαντας Μητροπολίτας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸν δικό τους τρόπο, καὶ μὲ τὸ μέτρο τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ ἐποίησαν τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν. Καὶ πρῶτον νὰ μνημονεύσω τῶν κεκοιμημένων Προκατόχων μου:

Γρηγορίου, Ἀρχιερέως, τοῦ ὁποίου γίνομαι ἔμμεσος διάδοχος, καὶ τὸν ὁποῖον προσωπικῶς ἐγνώρισα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ὁποίαν ὑπηρετοῦσα ἐπὶ 7ετία ὡς Γραμματεὺς.

Ἐπίσης καὶ τῶν διατελεσάντων πρὸ αὐτοῦ ἀεμνήστων Ἀρχιερέων, τὰς ψυχὰς τῶν ὁποίων ὁ Κύριος νὰ ἀναπαύῃ μετὰ τῶν δικαίων ὡς Ἁγίον.

ΕΚΟΙΜΗΘΗ ΕΝ ΚΥΡΙΩ,

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΦΩΚΙΔΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Τὴν 1ην μεταμεσονύκτιον ὥραν τοῦ Σαββάτου (1 Φεβρουαρίου) ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ὁ Μητροπολίτης Φωκίδος Χρυσόστομος, εἰς τὸ Γεν. Νοσοκομεῖον Πατρῶν, ὅπου ἐνοσηλεύθη ἐντατικῶς ἐπὶ τριήμερον, καὶ ἐν τέλει ὑπέκυψεν εἰς τὸ ἐπισυμβᾶν βαρὺ καρδιακὸν καὶ ἐγκεφαλικὸν «ἐπιεσθίαν».

Ἡ σορὸς τοῦ μεταστάντος μεταφέρθη εἰς τὴν ἔδραν τοῦ —Ἀμφισσαν— ὅπου ἐγένετο ἡ ἐπίσημος κήδευσις αὐτοῦ.

Εἰς τὴν πόλιν μας, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ κατήγετο, ἐτελέσθη ἐπιμνημόσυνος θεία Λειτουργία εἰς τὸν Ἱ. Ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅπου εἶχεν ἐγκαθίσταται τὸ σκήνωμα αὐτοῦ.

Ἀκολουθῶς ἐψάλλη ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Νικοδήμου, συμπαραστατουμένου ὑπὸ δεκάδος ἱερέων. Ἐν τέλει δὲ τῆς ἀκολουθίας ὁ Μητροπολίτης ἀπεχαιρέτησε τὸν νεκρὸν, εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

«*Ἐκ πορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς*» (Ἰωάν. 5,29).

Προτοῦ ἀναχωρήσει ἐκ τῆς πόλεώς μας καὶ γενε-

τείας του ὁ ἀείμνητος Μητροπολίτης Φωκίδος Χρυσόστομος, ἔχει χροῖος νὰ τὸν προπέμψῃ μετ' εὐχῶν καὶ ἐγκωμίων ὁ ἀδελφὸς καὶ σύλλειτουργός του, ἐπίσκοπος Πατρῶν.

Καὶ τὰς μὲν εὐχὰς ἀνεπέμψαμεν ἤδη πρὸς τὸν νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύοντα Σωτῆρα Χριστόν, διὰ τῆς τελεσθείσης ἐξοδίου ἀκολουθίας. Διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φύγῃ ἀκήδετος ἐκ τῆς πατρῴας γῆς ὁ ἀοιδίμος Ἱεράρχης, ἵνα ἀνακομισθῇ εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἔδραν τοῦ —εἰς Ἀμφισσαν— ὅπου τὸν ἀναμένει ὁ ἱερός Κληρὸς καὶ ὁ λαὸς τῆς ποιμαντορικῆς του περιοχῆς, διὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν καὶ νὰ λάβῃ τὴν εὐχὴν του, ἀσπασόμενος τὴν νεκρὰν ἤδη χειρὰ του.

Ἐκεῖ, εἰς τὰς ἐπικηδεῖους εὐχὰς θὰ προσιεθῇ καὶ ἡ ἐπισημότης ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸ ἀξίωμα του καὶ αἱ τιμαὶ αἱ ἀρμοζούσαι εἰς τὴν παροῦσαν προσωπικότητά του.

Ἐδῶ, ἡ λιτότης καὶ τὸ ἀπέριτον τῶν ἐκδηλώσεων ὀφείλονται εἰς τὸν ἐλάχιστον χρόνον ποὺ μεσολαβεῖ καὶ εἰς τὸ ἀνευδοκίμητον τοῦ λαοῦ, λόγῳ τοῦ ὅτι τὴν ὥραν τῆς κοιμήσεώς του ἐκάλυπτεν ὁ πέπλος τῆς νυκτός, καὶ αἱ ὀλίγαι προῦναι ὄραι μὲν ἐπή-

Νὰ μνημονεύσω ἐπίσης τοῦ ἐπὶ 16ετίαν διαπομπαντος τὴν Ἱερὰν αὐτὴν Μητροπόλιν νῦν Σεβ. Μητροπολίτου Ἀττικῆς κ. Λωροθέου, τοῦ ὁποίου ὁ Κύριος νὰ ἐπιμνησκῇ τὰ ἔτη καὶ ἐνισχύῃ εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον του.

Νὰ εὐχαριστήσω τὸν Σεβ. Τοποτηρητὴν Μητροπολίτην Σιασίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀντώνιον, ὅστις μετὰ ζήλου ἀνέλαβε εὐθύνας ἐπισκοπῆς ἐπὶ 7 μῆνας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως καὶ ἐχειραγωγῆσεν ὑμᾶς εἰς ὁδὸν Κυρίου.

Εὐχαριστῶ τὴν Καν Νομάρχην, τὸν Στρατ. Διοικητὴν, τοὺς κ.κ. Δημάρχους, τοὺς κ.κ. Βουλευτάς, τὰς Πολιτικάς, Στρατιωτικάς, Δικαστικάς καὶ λοιπὰς Ἀρχάς, διὰ τὴν τιμὴν τῆς ὑποδοχῆς καὶ παραστάσεώς των. Τοὺς βεβαιῶ ὅτι τοὺς βλέπω ὡς συνεργάτας μου εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀσφαλείας καὶ εἰρήνης καὶ εὐημερίας τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὴν Ἁγ. Γραφὴν αἱ ἐξουσίαι «ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένα». Ὅλοι, λοιπὸν, συμπορευόμεθα «Ζητοῦντες τὸν Κύριον».

* * *

Αἴγους ἀπλοῦς λόγους πρὸς τὸ σεμνὸν Ἱερατεῖον. Ἀγαπητοὶ συμπρεσβύτεροι, ὁ Κύριος με ἔφερε ἀ-

νάμεσά σας, συνεργάτη σας καὶ μεγαλύτερο ἀδελφόν σας. Θεωρήσατε τὴν σημερινὴ ἡμέρα, ὡς γενέθλια τοῦ ἱερατικοῦ σας βίου. Λησμονήσατε τὸ μέχρι σήμερα παρελθόν σας, εἴτε εὐχάριστο, εἴτε δυσάρεστο. Ἀπὸ σήμερον ἀγαπημένοι καὶ ἐνωμένοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἱεροῦ Θυσιαστηρίου καὶ τοῦ ποιμνίου μας. Μὴ λησμονῆτε ὅτι τὸ ράσο μας ἔχει μαῦρο χροῖμα, ποὺ συμβολίζει τὸ πένθος γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας καὶ τοῦ λαοῦ τὰ ἀγνοήματα. Ἄς ἔχωμε γνώρισμά μας τὸν φόβον τοῦ Κυρίου. Τὴν καθαρότητα τοῦ βίου μας. Τὴν ἀφιλόργουρη συμπεριφορὰ μας. Τὴν ἀκοίμητη προσευχή. Τὴν ἀκάματο διάθεσι γιὰ καθαρὴ καὶ εὐπρεπὴ θεία Λατρεία. Στὰ χέρια μας κρατοῦμε τὴν θ. Χάρι ὡς οἰκονόμοι τῶν Μυστηρίων Θεοῦ. Μαζὶ θὰ ἐμφανισθοῦμε ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Κυρίου, ὅπου ἄγγελοι κρατοῦν ἰσαριθμὸς στεφάνους διὰ νὰ στεφανώσουν ἕνα πρὸς ἕνα, σᾶς, τοὺς ἱερεῖς τοῦ Ὑψίστου, ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς πιστοὺς χριστιανούς, τὰ παιδιά μας, τέλος δὲ καὶ τὸν Ἐπίσκοπό σας καὶ θὰ μᾶς καταστήσουν κληρονόμους τῆς αἰωνίου Βασιλείας Του.

Ἀδελφοί μου, εὐχομαι μαζὶ νὰ εορτάσωμε καλὰ Χριστούγεννα.

Ο άξιμνητος Μητροπολίτης Φωκίδος Χρυσόστομος.

κεσαν διά τας άπαραιτήτους έτοιμασίας και διατηνώσεις.

Η Ίερά ήμων Μητρόπολις, με άγάπην και όδύνην συμπαρασιάθη εις την τριήμερον ενταύθα πάλην του προς τον θάνατον. Ένώ δέ ο πενθών ήδη Μητροπολίτης Πατρών εξέηταζε τας ενδεχομένας δυνατότητας προσφοράς εις αυτόν τελειότερων λαϊκών μέσων και συνθηκών νοσηλείας, εις τα πλαίσια των ύπαρχουσών εις ειδικά άρμόδια Κέντρα νεωτέρων όργάνων και μεθόδων αντιμετώπισεως τής βαρείας νόσου του, έπειταχύνθη ή κάμψις του όργανισμού του και ή ώρα του θανάτου.

Αυτό ήτο το θέλημα του Θεού. Είη το όνομα Κυρίου εδλογημένον.

Έφθασεν εις ήλικίαν 73 έτων, εκ των οποίων ύπεριτεσσαράκοντα διήρυσεν εις την διακονίαν τής Έκκλησίας. Προύπληρέτησεν ως δικαστικός υπάλληλος. Ακολοιούσας δ' έπειτα θεολογικάς σπουδάς έλαβε πτυχίον τής Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1944. Το δέ 1945 χειροτονείται διάκονος και προσβύτερος υπό του προκατόχου ήμων Θεοκλήτου, και τοποθετείται άρχικώς μεν έφημέριος

εις τον Ί. Ναόν τής Αγίας Βαρβάρας Πατρών, εν συνεχεία δέ Ίεροκήρυξ τής Ίεράς Μητροπόλεως Πατρών και, επί τι διάστημα, διετέλεσε Προϊοσυγκελεύων. Υπό του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Σπυρίδωνος μετεκλήθη επί τινα έτη εις Ίωάννινα ως ιεροκήρυξ. Όταν δέ έγένετο Αρχιεπίσκοπος ο από Πατρών Μητροπολίτης Θεόκλητος, προήχθη εις επίσκοπον και χειροτονήθη ύπ' αυτού, ως βοηθός του Επισκόπου, υπό τον φιλον τίλον «Κ ε ρ ν ί τ σ η ς». Και μετά δεκαετή επισκοπικήν διακονίαν (1957 - 67), εξέλεγη Μητροπολίτης Φωκίδος, όπου και διετέλεσεν υπηρετιών μέχρι τής προς Κύριον έκδημίας του.

Διεκρίθη ως άριστος κήρυξ του θείου λόγου. Και εις το ποιμαντορικόν του έργον θεωρείται επιτυχημένος. Έν γένει δέ καταλείπει μνήμην Αρχιερέως άμέμπτου και κατά Χριστόν βιώσαντος, εργάτιου δέ τής Έκκλησίας ίκανού και δημιουργικού.

Άδελφέ εν Κυρίω και σλλειουργέ Χρυσόστομε,

Έγνώρισες την άγάπην μου, ως και εγώ την ιδιικήν σου. Αί Πάτριαι είχον διά σε πάντοτε άνοιχτάς τας θύρας και είχομεν την χαράν να σε βλέπωμεν τακτικώς, όχι άπλώς ως επισκέπτην ερχόμενον προς οικεία πρόσωπα και τόπους, αλλά και ως ιεροουργόν και κήρυκα του Εδγγελίου, και κατά κανόνα προσκεκλημένον πάντοτε εις τας εορτάς και πανηγύρεις μας.

Ηδη μετεκλήθη εις την λαμπροτέραν πανήγυριν «πανηγύρει και εκκλησία πρωιοτόκων εν ούρανοίς άπογεγραμμένων» (Έβρ. 12,23).

Και πιστεύομεν διι είναι όντως «μακαρία ή όδός, ή πορεύει σήμερα, διι ήτοιμάσθη σοι τόπος άναπαύσεως».

Εις αυτήν την αιωνίαν κατάπανιν εν ούρανō εύχόμεθα να συναντηθώμεν. Και με αυτήν την παρηγορίαν και έλπίδα σε προπέμπομεν, «προσοδοκώντες άνάστασιν νεκρών και ζωήν του μέλλοντος αιώνος».

Ο Κύριος είθε να σου επιφυλάξη τον στέφανον τής ζωής τής αιωνίου, ο θεβαλόν διι εν τή άνασιάσει «οί τὰ άγαθὰ ποιήσαντες εκπορεύονται εις άνάστασιν ζωής».

Αί ω ν ί α σου ή μ ν ή μ η.

† Ο Πατρών ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Η κηδεία του εκλιπόντος έγινε την 3 Φεβρουαρίου από τον Καθεδρικόν ναόν Αμφίσσης Εδγγελισμός τής Θεοτόκου. Εις την έξόδιον ακολουθίαν πρόστη ο Σεβ. Μητροπολίτης Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομος και συγχωροστάτησαν οι Σεβ. Μητροπολίτες Πατρών κ. Νικόδημος, πρ. Θηβών και Λεδαδείας κ. Νικόδημος, Λευκάδος κ. Νικηφόρος, Άμυκλών κ. Παύλος, Καλαβρύτων και Αιγιαλείας κ. Άμβρόσιος, Καρπενησιού κ. Νικόλαος, Μονεμβασίας και Σπάρτης κ. Ευστάθιος, Ήλείας κ. Γερμανός, Θηβών και Λεδαδείας κ. Ίερώ-

νυμος, Ναυπάκτου και Ἁγίου Βλασίου κ. Ἀλέξανδρος και Κίτρους κ. Ἀγαθόνικος. Ἐπικηδεύεις λόγους ἐξεφώνησαν ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ Παν. Ἀρχιμ. π. Παῦλος Ἀθανάτος, ἐκ μέρους τοῦ Ἱ. Κλήρου τῆς Μητροπόλεως ὁ Παν. Ἀρχιμ. π. Θεόδωρος Σάδερης, ὁ Νομάρχης Φωκίδος κ. Βασ. Θερινός και ὁ Δῆμαρχος Ἀμφίσσης κ. Χρήστος Καμπεράνης.

Καθήκοντα Τοποτηρητοῦ ἀνετέθησαν ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου εἰς τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Θηβῶν και Λεβαδείας κ. Ἱερώνυμον.

Ἐν συνεχείᾳ παρατίθεται ὁ ἐπικηδεύεις λόγος τοῦ παγος. ἀρχιμ. κ. Παύλου Ἀθανάτου:

«Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἁσεβῶν, και ἐν ὁδοῖ ἀμαρτωλῶν οὐκ ἔστη...

Ἄλλ' ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ...»¹

Σεπτῆ τῶν Ἱεραρχῶν Χορεία,²

Ἐνιμύηται Ἄρχοντες τοῦ τόπου,

Εὐλαβεῖς Ἱερεῖς,

Εὐσεβεῖς Χριστιανοί,

Ἐἵδησις, ἀπροσδόκητος και θλιβερά, συνεκέντηρωσε σήμερον τὰ δῆματα ὄλων εἰς τὸν Ἱερόν τοῦτον Ναόν.

Ὁ Χρυσόστομος Βενετόπουλος, Μητροπολίτης Φωκίδος, ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ.

Ὁ εὐγενὴς και ἱστορικὸς Λαὸς τῆς Ἀμφισσας και τοῦ Νομοῦ προπέμπει σήμερον εἰς τὴν αἰωνιότητα τὸν ἀλήστου μνήμης Ἱεράρχην του, ραίνει τὸν δρόμον με ροδοπέταλα, δι' οὗ διέρχεται ὁ καλὸς Ἱεράρχης ἀπὸ τὸ ἐνθάδε εἰς τὸ ἐπέκεινα, ἀπὸ τὴν γῆν πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅπου «ἄχος καθαρὸς ἑορταζόντων» και καθορώντων τὸ κάλλος τὸ ἄρρητον τῆς Ἁγίας Τριάδος.

«Ὅπως φοβερώτατον τὸ τοῦ θανάτου μυστήριον...».

Εἰς τὸ ἀνεξιμνητον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν μυστήριον τοῦ θανάτου φῶς οὐράνιον ἀνατέλλει ὁ Προφητικὸς Λόγος, «ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ και ἐγερθή-

σονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις και πάντες οἱ ἐν τῇ γῇ ἀγαλλιάσονται»³.

Ἀγαλλιάσονται οἱ ἐν τῇ γῇ, ἀφοῦ ὁ θάνατος Ἰησοῦ Χριστοῦ «ἀθανασίας γέγονε πρόξενος» και «ὁ Παράδεισος ἠνέοικται» τοῖς ἀνθρώποις.

Μὲ αὐτὴν τὴν πίστιν και τὴν βεβαίαν ἐλπίδα εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἐκοιμήθη ἕνας Ἱεράρχης τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀφοῦ διήλθεν τὸν θίον του ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, ἐν εὐσεβείᾳ, ἐν ἡσυχίᾳ, ἐν ἐγκρατείᾳ, ἐν δουσίτητι θίου και ἀφοῦ ἐποίμηνεν θεοφιλῶς τὴν Ἐπαρχίαν του «ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ και ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν αὐτοῦ»⁴.

Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1913, χρόνια δύσκολα, ἀλλὰ και ἐπικὰ διὰ τὸ Ἔθνος, τότε πὸν ἡ Μητέρα Πατρίδα ξεδίπλωνε τὰ φτερά της, διὰ νὰ φέρῃ τὸν ὀρθρινὸν ἀστὲρα και εἰς τὰ παιδιὰ της τοῦ Βορῶ. Ἀπεφοίτησε ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν τὸ 1944 και ἀμέσως τὸ 1945 εἰσηλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου.

Τὸ ἔτος αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία εἶχε εἰς ἐφαρμογὴν ἕνα εὐρὸν και πολύπλευρον κοινωνικὸν και φιλανθρωπικὸν ἔργον διὰ τὴν ἀνακούφισιν τοῦ Λαοῦ ἀπὸ τὴν λαίλαπα τῆς κατοχῆς.

Σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ὁ κοιμηθεὶς Ἱεράρχης πρῶτος, ἀκούρατος, δραστήριος, πραγματικὸς τῆς ἀγάπης στρατιώτης, ἀφιερωμένος και ἀφοσιωμένος εἰς τὴν διακονίαν τῶν χριστιανῶν, φρουρὸς ἀκοίμητος εἰς τὰς ἐπάλλξεις τῆς Ἐκκλησίας και τοῦ Ἔθνους.

Ὡς ἱεροκήρυξ εἰς τὴν Πάτραν και τὰ Ἰωάννινα τὰ φλογερά του κηρύγματα προεκάλλον ῥίγη συγκινήσεων και πολλὰ ψυχὰ ὠδηγοῦντο ἀπὸ τὴν ἀπογνωσιν εἰς τὴν ἐλπίδα.

Τὸ πνευματικὸν ἄρωμα τῆς ψυχῆς του ἦτο τὸ ἐκχείλισμα τῆς καλωσύνης και εὐσεβείας του, στοιχεῖον οὐχὶ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν ζωὴν του, ἐκδηλουμένην μετὰ πληθὸς ἀπὸ χαρίσματα. Ὅπως τὸ εὐγενὲς τῆς ψυχῆς του, ἡ πραότης, τὸ χριστιανικὸν ἦθος, τὸ μεγαλεῖον τῆς ταπεινοφροσύνης, τὰ φιλόφθορα αἰσθήματα, τὸ βάθος εἰς τοὺς στοχασμούς του, τοὺς ὁποίους σπανίως ἐξέφραζε, καθ' ὅτι ἦτο πάντα φειδωλὸς εἰς τὸν λόγον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἡ μεταρρίσεις τῶν προσευχῶν του και πρὸ πάντων τὸ βαθὺ ὀρθόδοξον και ἐκκλησιαστικὸν του φρόνημα. Ἐξῆ ἐντονα τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ και ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο ὁ Μέγας Ἀναμενόμενος εἰς πᾶσαν σιγμὴν τῆς ζωῆς του.

Τὴν ἀγίαν και ταπεινὴν ζωὴν του, ἀλλὰ και τὴν

3. Κανὼν Μ. Σαββάτου, Ὁδὴ ε'.

4. Πρὸλ. Γρηγορίου Παλαμά, «ὑπὲρ τῶν ἱ. ἡσυχάζοντων», 2-3, 48, Τ. Α', 6, 581.

1. Ψαλμ. 1, 1-2.

2. Σεπτῆ ἐντολή και ἀδεία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν και πάσης Ἑλλάδος κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ ὁ παρὼν ἐπικηδεύεις Λόγος ἐξεφωνήθη ἐπὶ τῇ εἰς Κύριον ἐκδημῆ τοῦ Μακαριστοῦ Μητροπολίτου Φωκίδος κυροῦ Χρυσοστόμου ὑπὸ τοῦ Πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου κ. Παύλου Ἀθανάτου εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ἱερόν Ναόν Ἀμφίσσης τὴν 3ην Φεβρουαρίου 1986 και ὥραν 10ην πρωινήν.

ἀξίαν διακονίαν τοῦ Μακαριστοῦ Χρυσοστόμου εἶδε ἡ Μητέρα Ἐκκλησία καὶ τὸ 1957 ἐξέλεξε τούτον Βοηθὸν Ἐπίσκοπον Κερνίτης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Καὶ εἰς τὴν νέαν ἔπαλξιν τὸ ἔργον τοῦ νέου Ἐπισκόπου ἦτο πολύπτυχον καὶ θεάρεστον. Ἀκόμη καὶ σήμερον πολλοὶ ἱερεῖς τῶν Ἀθηνῶν ἐνθυμούνται τὸν καλὸν Ἐπίσκοπον Κερνίτης, τὸν ἀπλοῦν, τὸν μελίχιον, τὸν πάντα πρόθυμον νὰ βοηθᾷ καὶ νὰ συμπαραστέκη τοὺς πάντας.

Τέλος τὸ 1967 ἐξελέγη Μητροπολίτης τῆς ιστορικῆς αὐτῆς Ἐπαρχίας, τῆς Φωκίδος. Διετέλεσε δὲ ἀπὸ τὸ 1967 ἕως σήμερον ἐκλεκτὸν μέλος τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἦδη ἀπὸ διημέρου ἡ καρδιά τοῦ καλοῦ Ποιμένου ἔπαυε νὰ κτυπᾷ. Ἡ ψυχὴ του φτερουγίζει εἰς τὰ οὐράνια.

Ἄπνους κείται ἐνώπιον ἡμῶν. Ἡ ἰλαρότης τῆς μορφῆς του ἀφήνει εἰς ὄλους, ἰδίως εἰς τὸ ποίμνιόν του, παρακαταθήκην ἱερὰν:

Μείναιτε πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν,

καὶ ἀφοσιωμένοι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἔθνος.

«Ἀνένδοτον φυλασέσθω τὸ φρόνημα ὑμῶν, ἄσειστον τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως διατηρεῖσθω,

καὶ ἤξει ἐν τάχει ὁ ἀντιληφόμενος ὑμῶν ἤξει καὶ ὁ ὑ χ ρ ο ν ι ε ῖ ν⁵.

Ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου εἶναι ὡπὲρ ἡμέραν γεννήσεως⁶, κατὰ τὸν Σοφὸν Σολομῶντα, ὅτι δι' αὐτῆς μεταβαίνει ἕκαστος εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀγαθῶν τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου ἡ λαμπρότης τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀναπαύεται καὶ ὁ ἄξιος καὶ μακάριος οὐρανόθεν.

Εἰς αὐτὴν τὴν μακαριότητα τοῦ Παραδείσου καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος ἀναπαύεται καὶ ὁ ἄξιος καὶ μακαριστὸς Ἱεράρχης Χρυσόστομος, ὅτι ἡ ψυχὴ του τὸν Θεὸν ἠγάπησεν καὶ Ἐκείνον διηκόνησε μὲ πίστιν, καὶ ζῆλον καὶ ἀφοσίωσιν.

Σήμερον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος πενθεῖ τὴν ἐκδημίαν ἐνὸς ἀξίου Ἱεράρχου τῆς, πιστοῦ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀφοσιωμένου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ χαίρει συγγρόνως, ὅτι ἀπέκτησεν ἕναν ἀκόμη προσεβυτήν εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς πίστεως, τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, ἵνα διαρκῶς μεσιτεύῃ εἰς τὸν Θεόν, νὰ

σώζῃ τοὺς χριστιανούς, νὰ σκέπῃ καὶ νὰ διαφυλάττῃ τὴν Ἐκκλησίαν Του, ὅτι

«οὐ μόνον Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος στυλοὶ τῆς Ἐκκλησίας εἶσιν,

οὐδὲ μόνον ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ὁ λύχνος ἦν ὁ καιόμενος,

ἀλλὰ πάντες, οἱ δι' ἔργων φωστῆρες γενόμενοι, καὶ σ τ ὄ λ ο ι καὶ λ ὄ χ ν ο ι λέγονται»,

κατὰ τὸν Ἅγιον Γρηγόριον Νύσσης.

Ἔτσι ὁ λύχνος Χρυσόστομος, τοῦ ὁποίου τὰ αἰσθητήρια δὲν διαχέονται πλέον ἐπὶ τὸν κόσμον, ἀλλὰ πρὸς τὴν Θεῖαν Μακαριότητα,

«πρὸς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει κακείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενός τε καὶ ἐλ-

λαμπόμενος αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα,

μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τὴν ψυχὴν καθελκόμενος,

ἀλλὰ... τὴν πᾶσαν ἐναντιοῦ σπουδὴν ἐπὶ τὴν κτῆσιν τῶν α ἰ ω ν ἰ ω ν ἀ γ α θ ῶ ν μετατίθησιν⁷,

ἵνα μετὰ τῶν Ἀγγέλων αἰωνίως ψάλλῃ «Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος Κύριος Σαβαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης Αὐτοῦ».

Τοῦ Μακαριστοῦ Χρυσοστόμου Βενετοπούλου,

Μητροπολίτου Φωκίδος,

ἔστω ἀληθὺς καὶ αἰωνία Αὐτοῦ ἡ Μνήμη. Ἀμήν.

7. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολαὶ 11,2. ΒΕΠ. 55 14, 4-11.

5. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολαὶ 140, ΒΕΠ. 55, 167, 27-30.

6. Ἐκκλησ. 7,1.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητῆς τῶν περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κάθε ἀλλαγὴ τῆς διευθύνσεώς τους νὰ τὴ γνωρίζουν ἀμέσως στὰ Γραφεῖα τῶν Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα, ἀναφέροντας ἀπαραίτητα καὶ τὴν παλαιὰ τους διεύθυνση, γιὰ νὰ γίνεται καγονικὰ ἡ ἀποστολὴ τῶν Περιδικῶν.

“ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑ,”*

Θέμα συσκέψεως Ἱ. Συνόδου καὶ Θεολογικῆς Σχολῆς
κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου

Ὁ ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τῆς Δ. Ι. Συνόδου καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν στὸ Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Ἱ. Μονὴ Πεντέλης) ἔχει γίνεαι πλέον καταξιωμένος θεσμός. Τὰ θέματα ποὺ συζητοῦνται, ιδιαίτερα ἐπίκαιρα, δίνουν ἀφορμὴ ὄχι μόνον γιὰ προβληματισμοὺς ἀλλ’ ὀδηγοῦν καὶ στὴ λήψη ἐποικοδομητικῶν ἀποφάσεων.

Τὸ θέμα ποὺ ἐξετάσθηκε φέτος (6 Φεβρουαρίου) ἦταν: «Ὁρθοδοξία καὶ ἑλληνικὴ αὐτοσυνειδησία». Ἀναπτύχθηκε ἀπὸ τὸν Ἐπίκ. Καθηγητὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Πρωτοπρ. κ. Γεώργιο Μεταλληγό καὶ στὴ συζήτηση ποὺ ἀκολούθησε διατυπώθηκαν ἀξιοπρόσεκτες κρίσεις καὶ παρατηρήσεις, ὅπως θὰ ἐκτεθεῖν στὴ συνέχεια.

Σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα, τὴν Πέμπτη 6 Φεβρουαρίου, στὶς 7 π.μ. ἄρχισε ὁ Ὁρθρος στὸ Καθολικὸ τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης καὶ στὶς 8.30 ἡ θ. Λειτουργία. Χοροστάτησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἱερισσοῦ κ. Νικὸς Δημόσιος, πλαισιούμενος ἀπὸ τοὺς ἀρχιμανδριτῆς κ.κ. Ἀλέξιο Βρυώνη καὶ Ἀντώνιο Κρίθα, τοὺς πρεσβυτέρους κ.κ. Ἠλία Μαρκαντώνη καὶ Χρῆστο Καραγεωργό καὶ τοὺς διακόνους κ.κ. Δαμασκηνὸ Καραθάκη καὶ Χρυσόστομο Σταυρόπουλο. Τὴ γενικὴ μέριμνα γιὰ τὴν εὐταξία εἶχε ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς, Θεοφ. Ἐπίσκοπος Δωδώνης κ. Χρυσόστομος, ἐνῶ ἔφαλε καλλίφωνος πολυμελής χορὸς σπουδαστῶν τῆς Ριζαρείου Σχολῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ καθηγητοῦ τῆς κ. Ἰω. Σίμου. Στὴ θ. Λειτουργία παρίσταντο ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφείμ, Συνοδικοὶ καὶ ἄλλοι Ἀρχιερεῖς, ὁ Σεβ. Νουβίας, ὁ Κοσμητῶρ, Καθηγηταὶ καὶ Ε. Δ. Π. τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, Καθηγηταὶ καὶ Ε. Δ. Π. λόγιοι, φοιτηταὶ καὶ φοιτήτριαι θεολογίας κ.λπ..

Μετὰ τὴν θ. Λειτουργία ἐφέλη Τρισάγιο ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ κοιμηθέντος ἀειμνήστου Μητροπολίτου Φωκίδος κυροῦ Χρυσοστόμου. Στὴ συνέχεια προσφέρθηκε ρόφημα στὴν Τράπεζα τῆς Ἱ. Μονῆς καὶ τὴν 10.45 ὥραν ἄρχισε ἡ κοινὴ σύσκεψη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου μὲ τοὺς Καθηγητὰς καὶ τὸ λοιπὸν Ε. Δ. Προσωπικὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς στὴ μεγάλη Αἴθουσα τοῦ Διορθόδοξου Κέντρου.

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος, ὡς Πρόεδρος τῆς συσκέψεως, ἐκάλεσε τὸν ἡμιλετῆ νὰ λάβει τὸν λόγο. Ὁ Πρωτοπρ. κ. Γεώργιος Μεταλληγός, Ἐπίκ. Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀνεβῆν ἐπὶ τοῦ ἡμίματος ἀνέγνωσε τὴν κατωτέρω ἐμπεριστατωμένη εἰσήγηση μὲ θέμα: «Ὁρθοδοξία καὶ ἑλληνικὴ αὐτοσυνειδησία»:

Μακαριώτατε,

Σεβασμιώτατοι,

Θεοφιλέστατε Κοσμητῶρ,

Κύριοι Καθηγηταί,

Σεβαστὸν Πρεσβυτέρειον,

Ἀγαπητοὶ Φοιτηταὶ καὶ Φοιτήτριαι,

Κυρίες καὶ Κύριοι,

Ὁ πανηγυρικὸς συνεορτασμὸς τῆς μνήμης τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Φωτίου τοῦ Μεγάλου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως - Νέας Ρώμης, ἀπὸ τὴν Ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Θεολογικὴ Ἐπιστήμη, συνιστᾷ ἐμπρακτικὴ ἀπόδειξη τῆς ἐνότητος καὶ συνεργασίας τῶν δύο βασικῶν λειτουργιῶν τοῦ πνευματικοῦ μας βίου, τῆς λειτουργίας τοῦ Ἱεροῦ Θυσιαστηρίου καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Ναοῦ τῆς Θεολογικῆς μας Παιδείας. Εἶναι δὲ ιδιαίτερα σημαντικό, ὅτι εἰς τὸ ἐπίκεντρον τῆς σημερινῆς πνευματικῆς πανηγύρεως ἵσταται ἓνα Πρόσωπον, τὸ ὁποῖο κατὰ τρόπο τέλειω συνήνωσε στὴν ἴδια τὴν ὑπόστασίν του τὴν διακονία τοῦ Θυσιαστηρίου καὶ τῆς διδασκαλικῆς Ἔδρας, ὁ Μέγας ὄντως Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Φώτιος.

Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ μεγάλη τιμὴ νὰ εἰσηγηθῶ σήμερον τὸ πρὸς συζήτηση θέμα μὲ πληροῖ συγκινήσεως, ἀλλὰ καὶ δέους συνάμα. Συγκινήσεως, διότι βλέπω τὸν ἑαυτό μου ὡς ἓνα ἀχνότατον ἀπείκασμα τοῦ Κληρικοῦ καὶ Διδασκάλου Φωτίου, δέους δέ, διότι καλοῦμαι νὰ κινήθω εἰς ἓνα γνωστικὸ χῶρον, τὸν ὁποῖο ἔχουν ἐρευνήσει μεγάλα ἀναστήματα τῆς ἑλληνικῆς καὶ ξένης ἐπιστήμης, μὲ ἀπόψεις ὅμως συχνὰ ἀλληλοσυγκρουόμενες, ἀνάλογα μὲ τὶς προϋποθέσεις ἐνὸς ἐκάστου καὶ τὴν ἐσωτερικὴν του συνάφεια μὲ τὴν παράδοση ἐκείνη, τὴν ὁποία ἐνσάρκωσεν καὶ μᾶς ἐκκληροδότησεν ὁ τιμώμενος Ἅγιος.

1. Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς Σαρκωμένη Ἀλήθεια.

«Ὁρθοδοξία» σημαίνει κυρίως ἓνα μοναδικὸ ἱστορικὸ γεγονός, τὴν σάρκωση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Τὴν εἴσοδο τοῦ Ἀκτίστου στὴν Ἱστορία, γιὰ νὰ θεωθεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ νὰ ἁγιασθῶν ἡ κτίσις καὶ ἡ ἱστορία. Ἡ Ὁρθοδοξία κατὰ τὸν Μ. Φώτιο εἶναι τὸ ὄχημα, τὸ ὁποῖο ἐρχόμενο ἐκ τοῦ οὐρανοῦ «διαπορθμεύει ἡ-

μῖν τὴν ἐκεῖθεν ἀγαθοειδῆ καὶ θεῖαν εὐμένειαν»¹, δηλαδὴ τὴν ἄκτιστη καὶ σωτικὴ Χάρη. Τὸ Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀποκεκαλυμμένη Ὁρθοδοξία, ἡ σαρκωμένη Παναλήθεια.

Ἡ Ὁρθοδοξία ἐκφράζεται διαχρονικὰ ὡς Σῶμα Χριστοῦ, Ἐκκλησία, μέσα στὴν ὁποία βιώνεται ὁ ἐσχατολογικὸς χρόνος, τὸ διαρκὲς παρὸν τῆς σωτηρίας, καὶ συντελεῖται ἀδιάλειπτα ἢ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κτίσεως μέσα στὴν δόξα καὶ βασιλεία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Πρόκειται γιὰ τὴν διαδικασία τῆς ἀδιακόπου προσλήψεως τοῦ κτιστοῦ καὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ προσλήψιματος σὲ θεανθρώπινη σὰρκα Χριστοῦ. Ἡ Ὁρθοδοξία, συνεπῶς, ὑπάρχει στὸν κόσμο ὡς κοινωνία καὶ καθολικὸς τρόπος ὑπάρξεως, διαφοροποιούμενος οὐσιαστικὰ καὶ τελεσίδικα ἀπὸ κάθε ἄλλη μορφή ἀνθρωπίνης συσσωματώσεως καὶ ὀργανώσεως, ὡς «ἐνότης τῆς πίστεως καὶ κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Θεία Λειτουργία)². Αὐτὸ συμβαίνει, διότι ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία θεμελιώνεται ἱστορικὰ στὸ γεγονός τῆς Σαρκώσεως καὶ πραγματώνεται στὴν δοξασιμένη Ἀνθρωπότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι σὲ κάποια θρησκευτικὴ διδασκαλία, πολιτικοκοινωνικὴ ἰδεολογία ἢ μεταφυσικὴ θεωρία. Ἡ Σάρκωση εἶναι ἡ αὐτοφανερωσις τῆς Αἰωνίας Ἀληθείας, ὡς τοῦ Θεανδρικοῦ Προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἡ καθολικὴ Ἀλήθεια γιὰ τὸν Θεό, τὸν ἄνθρωπο, τὴν κτίση καὶ τὸν κοινὸ τρόπο ὑπάρξεως Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, χαρισματικὴ πραγμάτωση τοῦ ἀγιοτριαδικοῦ κοινωνικοῦ πρωτοτύπου μέσα στὸ Κυριακὸν Σῶμα, τὴν Ἐκκλησία.

Δὲν εἶναι, συνεπῶς, δυνατόν νὰ νοηθεῖ Ὁρθοδοξία χωρὶς τὴν ἀποκλειστικότητα καὶ μοναδικότητα στὴν προσφορά σωτηρίας, θεραπείας τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ ἀναστάσεως - ἀποκαταστάσεώς της, ὡς μετοχῆς στὴν ἄκτιστη θεῖα δόξα καὶ βασιλεία, δηλαδὴ θεώσεώς της³. Ὁρθοδοξοποίηση ἄρα τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ νὰ σημαίνει ποτὲ μιὰ νοσηριακὴ κατάφραση καὶ ἀποδοχὴ κάποιων θεωρητικῶν ἀληθειῶν πίστεως ἢ κανόνων συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ τὴν καθολικὴ ἐνταξί τοῦ ἀνθρώπου στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὴ ἢ ἐμπειρία τῆς ἀγιοπνευματικῆς ἐνώσεως μὲ τὸν Χριστό, ὡς μετοχῆς στὸν θεῖο δοξασμὸ, προσφέρεται διὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων σὲ κάθε γενεά, διὰ τὴν προοδευτικὴ καθοδήγησή της στὴν δόξα τοῦ Χριστοῦ, μὲ τὴν συγκεκριμένη μέθοδο τῆς διαβάσεως ἀπὸ τὴν κάθαρση τῆς καρδίας στὴν θεωρία

(τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος), ποὺ καταλήγει στὴν θέωση καὶ τὴν δόξα.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν παρουσία τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν κόσμο ὑπογραμμίζει καὶ ὁ Μ. Φώτιος, διδάσκων, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἀποκαλύπτει, «καθ' ὅσον ἐστὶ τῆ ἀνθρώπινη φύσει ληπτόν, τοῖς παρασκευακόσιν ἑαυτοῦς ἐπιτηδεῖως δέξεσθαι τὴν ἐκ τῆς Θεογνωσίας αὐγὴν»⁴. Μέσα σ' αὐτὴν δὲ τὴν ὑψίστη θεουργικὴ ἐμπειρία βλέπει καὶ τὸν ἴδιο τὸν Μ. Φώτιο ἢ Ἐκκλησία, ψάλλουσα στὴν μνήμη του: «Φῶς τὸ τριλαμπὲς τῆς ὑπερθέου Τριάδος ἐν σοὶ σκηνώσαν, φῶς σε δεύτερον ἔδειξεν...»⁵. Ὁ Ἅγιος Φώτιος εἶναι οἰκουμενικὸς Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος, διότι μὲν καὶ εἰσάγει στὴν ἐμπειρία τῆς θεώσεως, στὴν ὁποία ὁ ἴδιος ἔχει εἰσελθεῖ.

2. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ Ὁρθοδοξίας καὶ Ἑλληνισμοῦ.

Πραγματικὴ τομὴ στὴν παγκόσμιο ἱστορία ὑπῆρξε ἡ συνάντηση τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς νέας δυνάμεως, ποὺ ἐμελλε νὰ μεταστοιχεύσει πνευματικὰ καὶ πολιτιστικά, ἀλλὰ καὶ πολιτικὰ ἀκόμη, τὸν κόσμο, καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς τρόπου ζωῆς καὶ σκέψεως. Ἡ μεταφορὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὸ ἰουδαϊκὸ στὸ «ἑλληνικὸ» ἢ «ἐθνικὸ» περιβάλλον καὶ ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο οἰκουμενικοποίηση τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος συνετέλεσε στὴν ἐκ θεμελίων ἀναδόμηση καὶ μεταμόρφωση ἑνὸς πολιτισμοῦ, ποὺ ὑπῆρξε ἡ κορυφωσις τῆς πανανθρωπίνης προόδου, ποὺ εἶχε συντελεσθεῖ ἀπὸ τὴν πτώση μέχρι τὴν Σάρκωση. Ὁ ἀπέραντος ἑλληνιστικὸς κόσμος στὴ γλωσσικὴ καὶ πολιτισμικὴ ἐνότητά του (καρπὸ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου) καὶ τὴν πολιτικὴ του συνοχὴ (ἀποτέλεσμα τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Ρώμης), διέθετε τὸ πρωταρχικὸ στοιχεῖο τῆς ἑλληνικότητος, ποὺ εἶναι ἡ «ζήτησις τῆς ἀληθείας»⁶. Ἡ ἀναζήτησις αὐτὴ, οὐσιαστικὸ γνῶρισμα τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως, ἐκτείνεται σ' ὅλους τοὺς χώρους τῆς γνώσεως (θρησκεία - φιλοσοφία - ἐπιστήμη - τέχνη) καὶ σ' ὅλο τὸ φάσμα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Εἶναι ἡ καθολικὴ ζήτησις τῆς ἀληθείας γιὰ τὴν καθολικὴ τελείωση συνόλου τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ ἀνάλογη δόμηση τοῦ κοινωνικοῦ χώρου, ὡς εὐνομιουμένης πολιτείας. Ἀπὸ τὰ βί-

4. P.G. 102, 309A.

5. Τροπ. ἡ ᾠδῆς Κανόνος. Βλ. Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ Ἰσαποστόλου ΦΩΤΙΟΥ, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Ὁμολογητοῦ... ὑπὸ Κωνσταντίνου Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως τοῦ Τυπάλλου..., Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1848, σ. 10. Πρβλ. Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, Ὁ Μ. Φώτιος, Πατὴρ καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1973. Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ὁ Μ. Φώτιος ὡς φορεὺς τοῦ γνησίου ὀρθόδοξου πνεύματος, Ἐν Ἀθήναις 1951.

6. Τὸ πρόβλημα πραγματεύεται διεξοδικὰ ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς (Στρωματεῖς Α', XX, Β.Ε.Π. τόμ. 7, Ἀθήναι 1956, σ. 274 ἐξ.) «Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπεζῆται — κατὰ τὸν Καθηγ. Μ. Α. Σιώτου — τὴν ἐξύψωσιν τοῦ κόσμου διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀναζητήσεως τῆς ἀληθείας καὶ τῆς διευρύνσεως τῆς διανοίας πάντων πρὸς ἐπίγνωσιν καὶ κατανόησιν τῆς ἀληθείας» (Μ. Α. Σιώτου, Ἑλληνικὴ διανόησις καὶ Χριστιανικὴ πίστις, Ἀθήναι 1971, σ. 17).

1. Ἀμφιλόχεια, ἐρῶτ. ρια', P.G. 101, 656.

2. Βλ. πρωτοπρ. Γ. Α. Μεταλλοῦ, Ὁρθόδοξη θεώρηση τῆς Κοινωνίας, στὸ περιοδ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΚΗ' (1985) σ. 82-102.

3. Βλ. Νικολ. Ε. Μητσοπούλου, Ἡ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δόξα τοῦ ἀνθρώπου, Ἐν Ἀθήναις 1972. Γιὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητος, μέσα στὰ ἱστορικὰ πλαίσια καὶ τὴν ἀντιπαράθεσιν μὲ τὴ φραγκικὴ παράδοσιν, βλ. στοῦ π. Ἰω. Σ. Ρωμανίδου, Ρωμαῖοι ἢ Ρωμηροὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1984, σ. 11 ἐ.ε. καὶ 51 ἐ.ε.

θη τῆς συνειδήσεως, ὡς ἐσωτερικότητα καὶ αὐτοενδοσκόπηση («γνώθι σαυτόν»), προχωρεῖ ἡ ἑλληνικὴ ζήτηση στὴν πρώτη αἰτία τοῦ κόσμου (ὄντολογία) καὶ ἐκδιπλώνεται ὡς συνεχῆς ἀγώνας γιὰ γνώση τῶν ὄντων καὶ τοῦ ὄντος (γνωσιολογία). Ἀναζητώντας ἔτσι τὴν καθολικὴ ἀλήθεια ὁ Ἕλληνας ἄνθρωπος ψηλαφοῦσε τὴν θεία παρουσία στὸν κόσμο⁷, ἐρευνώντας τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κόσμο καὶ προσανατολίζοντας θεοκεντρικὰ τὴν πορεία του πρὸς τὶς κορυφές τῆς τελειότητας (δύο - ἀληθές - ὄραιο - δίκαιο) καὶ ἀνεπίγνωστα πρὸς τὴν πηγὴ κάθε τελειότητος, τὸν τρισυπόστατο Θεό.

Ἁ Μακκ. κ. Σεραφεῖμ (εἰς τὸ κέντρον) προεδρεύων καὶ ὁ ἐμιλητῆς π. Γ. Μεταλληνός ἐπὶ τοῦ θήματος.

Αὐτὸ τὸν θεμελιώδη χαρακτῆρα τῆς ἑλληνικότητος θὰ ἐξάρει ἰδιαίτερα ὁ Ἀθηναῖος (;) Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς: «Φαμέν τοίνυν ἐνθένδε[. . .] τὴν φιλοσοφίαν ζήτησιν ἔχειν περὶ ἀληθείας καὶ τῆς τῶν ὄντων φύσεως, ἀλήθεια δὲ αὕτη, περὶ ἧς ὁ Κύριος αὐτὸς εἶπεν "ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια" . . . »⁸. Ἡ ἑλληνικὴ δηλαδὴ ἀναζήτησις, θεοκεντρικὴ στὴν αὐτοέκφρασή της, ὄχι μόνον στὸν χῶρον τῆς διανοήσεως, ἀλλὰ καὶ στὴν καθημερινήν πρακτικὴ τῶν λαϊκῶν στρωμάτων, ἦταν κατ' οὐσίαν Χριστοκεντρικὴ. Εἶναι δὲ σημαντικό, ὅτι ὁ Κλήμης ἐδῶ δὲν πρωτοτυπεῖ στὴν διακρίωσή του, διότι ἡ ζήτησις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καταξιώθηκε καὶ ἀγιοπνευματικὰ στὸ κήρυγμα τοῦ φωτιστοῦ τῶν Ἑλλήνων Παύλου, ὅταν γράφει στοὺς Ἕλληνες Κορινθίους τῆς ἐποχῆς του: «Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν», ἀντιπαραβάλλοντας τὴν ἑλληνικὴ ζήτησις τῆς σοφίας - ἀληθείας στὴν ἰουδαϊκὴ «οἰονεὶ» ἐπαίτειαν («Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτοῦσιν» (Α' Κορ. 1,22). Ἡ ἑλληνικὴ ἀναζήτησις — ἔστω καὶ ἀποπροσανατολισμένη λόγῳ τῆς πτώσεως — συνιστᾷ γιὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο στοιχεῖο τῆς ἑλληνικῆς ταυτότητος, τὴν ἑλληνικότητα καθ' ἑαυτήν. Ἡ ἐμπειρία ἄλλωστε τοῦ Ἀποστόλου εἶχε ἀποδείξει, ὅτι ἡ ζήτησις αὕτη συνοδεύεται καὶ ἀπὸ τὴν διάθεση ἀποδοχῆς τῆς ἀληθείας, ὅπου εὐρεθεῖ, τοῦλάχιστον στὸν Ἑλληνισμό ἐκεῖνο, ποῦ διασώζει τὴν αὐθεντικότητά του. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος θὰ διαπιστώσει, ὅτι ὑπάρχει καὶ ὁ ἀλλοτριωμένος Ἑλληνισμός, ποῦ ἀπορρίπτει

τὴν ἀλήθεια - σοφία καὶ μένει στὴν ἀναλήθεια καὶ ἀλογία, ἀποδεικνύοντας ὅτι ἡ ζήτησή του εἶναι ἀπλή ἐπικάλυψη τῆς ἀλλοτριώσεώς του.

Μήπως αὐτὸ δὲν συνέβη σὲ μιὰ κοσμοϊστορικὴ στιγμή τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν ἴδια τὴν Μητρόπολή του; Ὁ Ἀπόστολος τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἔφερε καὶ κήρυξε στὴν φιλόσοφο Ἀθήνα τὴν ἀναζητούμενη Ἀλήθεια ὡς «Χριστὸν ἐσταυρωμένον» καὶ ἀναστάντα. (Πράξ. 17, 23, 31). Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ Παῦλος ἔφερε στὸν Ἑλληνισμό τὴν ἀ π ἄ ν τ η σ η τοῦ Θεοῦ στὴ ζήτησή του. (Πράξ. 17,23). Ἡ παρουσία δὲ τοῦ Παύλου στὴν Πνύκα ἦταν τὸ κριτήριο τῆς γνησιότητος, ἀλλὰ καὶ ἀλλοτριώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. «Ἐπὶ τῆς καθέδρας» τῶν μεγάλων Φιλοσόφων, ὡς ἄλλοι Φαρισαῖοι⁹, βρέθηκαν νὰ κάθονται ψευδεῖς ἀναζητηταί, ἐνῶ οἱ διασώζοντες τὸ ἑλληνικὸ φιλόσοφος - φιλόσοφο πνεῦμα σχημάτισαν τὴν μικρὴ ἐκεῖνη ομάδα τῶν λιγότερο ἢ καὶ καθόλου ἐπίσημων, οἱ ὅποιοι «κολληθέντες αὐτῷ (sc. τῷ Παύλῳ) ἐπίστευσαν» (Πράξ. 17, 34). Ἡ κρίσιμη γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα συνάντησις τῆς Πνύκας ἀποβαίνει ἡ λυδία λίθος γιὰ τὴν ἐπακρίβωσι τῶν αὐθεντικῶν φορέων τῆς ἑλληνικότητος. Ὁ Ἑλληνισμός, ποῦ ἀναγνωρίζει καὶ δέχεται τὸν Χριστό, εἶναι ὁ Ἑλληνισμός ποῦ ἀναζητεῖ ἀληθινὰ τὸν Χριστὸ καὶ γι' αὐτὸ τὸν συναντᾷ ἐντασσομένος στὴν Ἐκκλησία του.

Οἱ Φιλόσοφοι, ποῦ εἰκονίζονται συχνὰ στοὺς Νάρθηκες τῶν Ναῶν μας¹⁰, εἶναι ἕνας τρόπος καταξιώσεως τῆς γήσιας ἑλληνικῆς ἀναζητήσεως, ἀφοῦ φέρονται ὡς προειπόντες τὴν ἐνσάρκωσι τοῦ Χριστοῦ¹¹. Ἀποδεικνύεται, ἔτσι, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος τῆς ἐποχῆς τοῦ Παύλου «ἦταν κατὰ κάποια ἔννοια ὄρωμος ἢ προπαρασκευασμένος» γιὰ τὴν στροφὴ αὐτή¹². Κατὰ τὴν εὐστοχὴ διατύπωσι τοῦ ἀεμινήστου συναδέλφου μας Βασιλείου Μουστάκη, «ἡ Ἑλλάς, προετομιαζομένη καὶ ἀναζητοῦσα τὴν Χάριν, εἶναι ἤδη ἔργον τῆς Χάριτος»¹³. Ὁ Χριστιανισμός ὡς Ὁρθοδοξία θὰ ἐξαγάσῃ τὴν ζήτησι τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀνασηματοδοτώντας τὸ τελικὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς του καὶ μεταστοιχειώνοντας τὴν ὑπαρξή του.

9. Βλ. Μαθ. 23,2.

10. Βλ. Κ. Σπετσιέρη, Εἰκόνες Ἑλλήνων φιλοσόφων εἰς ἐκκλησίας, στὴν Ε.Ε. τῆς Φιλ. Συ. τοῦ Παν. Ἀθηνῶν, τ. 14, 1963/4) σ. 386-458. Πρβλ. V. Grecu, Darstellungen altheidnischer Denker in der Kirchenmalerei des Morgenlandes) στὸ Bulletin de l'Academie Roumaine, sect. histor., XI, 1924. Ἀπ. Ε. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τόμ. Β': Οἱ Ἱστορικὲς βάσεις τῆς Νεοελληνικῆς Κοινωνίας καὶ Οἰκονομίας, Θεσσαλονίκη 1976², σ. 291 ἐ.ε.

11. Διονύσιος ἐκ Φουρνῶ. Βλ. στοῦ Ν. Α. Bees, Darstellungen altheidnischer Denker und Autoren in die Kirchenmalerei der Griechen, στὸ περιοδ. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher 4 (1923) σ. 115 ἐ., 121 ἐ.

12. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, πρωτοπρ., Πίστις καὶ Πολιτισμός, στὸν τόμο: Χριστιανισμός καὶ Πολιτισμός (μετάφρ. Ν. Πουρνάρα), Θεσσαλονίκη 1982, σ. 28/9.

13. «Ἑλληνικὸν καὶ Ὁρθοδοξία» στὴν Ὁρθοξ. καὶ Ἠθικὴ Ἑργαλοποιεῖα (ἐκδ. Α. Μαρτίνου), τόμ. 5 (1964) σ. 653.

7. Πρβλ. Πράξ. 17,27.

8. Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωματεῖς Α', VI=B.E.Π. τ. 8, σ. 247.

3. Ἡ Ἑλληνορθοδοξία ὡς Ὁρθοδοξία.

Ὁ Ἑλληνισμός καταξιώθηκε σὲ ἱστορική σάρκα τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ μιὰν ἔνωση ἀδιαίρετη μὲν, ἀλλὰ καὶ ἀσύγχυτη. Γιὰ νὰ γίνει ὁμοῦς συνειδητὸ τὸ νέο μέγεθος, ποὺ προέκυψε στὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἔνωση Ὁρθοδοξίας καὶ Ἑλληνισμοῦ, πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπόψη ὁ τρόπος ἐνεργείας τῆς. Ἡ Ὁρθοδοξία προσφέρει καὶ προσλαμβάνει. Προσφέρει τὸ θεῖο καὶ προσλαμβάνει τὸ ἀνθρώπινο, γιὰ νὰ λόγιοποιήσει, ἀλληθοποιήσει καὶ ἀφθαρτοποιήσει τὸ πρόσλημμα. Ὁ ἀκατάλυτος νόμος τῆς προσληπτικῆς αὐτῆς διαδικασίας εἶναι ἐδραιωμένος στὸ γεγονός τῆς Σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὁ Ὅποιος προσλαμβάνει τὸ ἀνθρώπινον «ἄλόν»¹⁴, ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἁμαρτία, ποὺ παρασιτεῖ στὴν ἀνθρώπινη φύση. Τὸ χωρὶς ἁμαρτία ἀνθρώπινο εἶναι πλάσμα τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ συνεπῶς δικό Του.

Ὁ Ἑλληνισμός, καλούμενος νὰ ἐνχριστωθεῖ, δηλαδή νὰ ὀρθοδοξοποιηθεῖ, ἔπρεπε νὰ ἐκκλησιοποιηθεῖ. Ἐκκλησιοποίηση ὁμοῦς δὲν συντελεῖται χωρὶς βάπτισμα. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἔπρεπε νὰ βαπτισθεῖ, νὰ πεθάνει γιὰ τὴν ἁμαρτία¹⁵, ὥστε νὰ καθαρθεῖ καὶ ἀναστηθεῖ ἐν Χριστῷ σὲ ἓνα καινὸ τρόπο ὑπάρξεως, τὴν μετάσταση ἀπὸ τὸν ἐνάρετο ἄνθρωπο στὸν ἐν Χριστῷ ἄνθρωπο. Πράγματι δὲ ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση νεκρώθηκε καὶ ἀνέστη, κάτι ποὺ ἰσοδυναμοῦσε μὲ ἓνα θαῦμα, γιὰ τὴν χάσει τὴν ἐλληνικότητά της, ἄλλαξε προσανατολισμό, ἀποκτώντας στοιχεῖα ποὺ δὲν τὰ εἶχε προηγουμένως. «Τὸ φθαρτὸν ἐνεδύθη ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν»¹⁶. Τὸ «Ἑλληνικόν» ἐκένωθη καὶ ἐπληρώθη, ἀποκτώντας νέα ταυτότητα, μὲ τὴν ὁποία πολιτογραφήθηκε ἀμετάκλητα στὴν ἱστορία. Μιὰ ἀντίληψη, ποὺ κυριαρχεῖ στὸ χῶρον τῶν ἀρχαιολατρῶν καὶ κατ' οὐσίαν ἐθνικίζόντων, ὅτι Ἑλληνισμός καὶ Χριστιανισμός ἐνώθηκαν ὡς δύο αὐθυπόστατα μεγέθη, ποὺ διατηροῦν καὶ μετὰ τὴν σύγκραση τὴν αὐτοτέλειά τους, ἀποκρούεται ἀνυποχώρητα ἀπὸ τὴν πατερικὴ συνείδηση. Κατὰ τὸν πατερικὸν ἀπὸ π. Γεώργιο Φλωρόφσκυ, «ὁ Ἑλληνισμός [...] διαμελίσθηκε ἀπὸ τὴν μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, πολώθηκε καὶ διαιρέθηκε, κι ἓνας "χριστιανικὸς ἑλληνισμός" δημιουργήθηκε»¹⁷. Ὁ Ἑλληνισμός «ὀλοκληρώθηκε μέσα στὴν Ἐκκλησία» καὶ μὲ τὴν νέα ταυτότητά του ὡς Ἑλληνορθοδοξία — ἡ καλύτερα Ὁρθοδοξία — δοξάσθηκε καὶ μεγαλουργῆσε στὴν κατοπινὴ του πορεία, ὡς «αἰωνία κατηγορία τῆς χρι-

στιανικῆς ὑπάρξεως»¹⁸. Τὴν αὐθεντικὴ αὐτὴ ἔνωση Ὁρθοδοξίας καὶ Ἑλληνισμοῦ διασώζουν τοὺς αἰῶνες οἱ Ἅγιοι Πατέρες. Ἡ δημιουργικὴ δὲ συνάντηση Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ στὰ πρόσωπα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας «ἔκρινε ὀριστικά καὶ εὐεργετικὰ τὴν πορεία ὄχι μόνο τῆς Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Παγκόσμιας Ἱστορίας»¹⁹.

Στὴ σύζευξη Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ οἱ ἅγιοι Πατέρες δίνουν τὴν προτεραιότητα στὴν Ὁρθοδοξία μὲ ὅλο τὸ λυτρωτικὸ περιεχόμενό της, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται κάθε νόθη σύζυγία, ὅπως εἶναι ἡ αἵρεση. Ἔτσι ὁ Ἑλληνισμός ἔλαβε τὴν δυνατότητα, μὲ τὰ στοιχεῖα του ἐκεῖνα, ποὺ ἦταν προσλήψιμα ἀπὸ τὴν ἐν Χριστῷ Ἀλήθεια, νὰ ἀναγεννηθεῖ στὸν σωστικὸ χῶρον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ κοινωνὸς τῆς τελειότητάς της, ὡς ἀνθρώπινη φύση μιᾶς Θεανθρώπινης ἐνώσεως νὰ πολιτογραφηθεῖ στὴν αἰωνιότητα. Ἡ Ὁρθοδοξία διὰ τῶν ἁγίων Πατέρων προσέλαβε τὸν Ἑλληνισμὸ χωρὶς νὰ ὑποδουλωθεῖ στὸ πρόσλημμα, ἀφελλινίζοντας μόνο τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ποὺ ἦταν ἀνάγκη νὰ ἀφελληθθοῦν καὶ νὰ ἀπομυθεθοῦν ὡς μὴ προσλήψιμα. Ἔξω ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία ἔμεινε ὁ παγανιστικὸς (νόθος) ἑλληνισμός, ὡς πτώση - ἁμαρτία. Ἡ ζήτηση ὁμοῦς τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας (παιδεία), ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ὠραῖο (φιλοκαλία), ἡ πολιτικὴ (ὡς διευθέτηση τοῦ κοινωνικοῦ χώρου) δὲν ἀπορρίφθηκαν ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία, παρὰ μόνο στὶς περιπτώσεις ἐκείνες, ποὺ ἀναιρεῖται ἡ ἰσορροπία καὶ παραμένουν αὐτόνομες καὶ ἀπολυτοποιημένες ἐπιδιώξεις²⁰. Ἔτσι κατανοεῖται τὸ ἄνοιγμα τῆς Ὁρθοδοξίας στὸν κόσμον καὶ στὶς πραγματώσεις τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἡ ποίηση τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἡ ἱατρικὴ καὶ φυσιογνωσία τοῦ Μ. Βασιλείου, οἱ ἱστοριογραφματολογικὲς καὶ φιλολογικοκριτικὲς ἐπιδόσεις τοῦ Μ. Φωτίου καὶ τοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, οἱ μουσικὲς ἐπιτεύξεις τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, οἱ ἐπιστημονικὲς ἀναζητήσεις τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως καὶ τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη, ἢ οἱ σκανδαλισμοὶ γιὰ πολλοὺς, ἐνασχολήσεις μοναχῶν μὲ τὴν ἀντιγραφὴ ἀρχαίων ἔργων καὶ μάλιστα συγγραφέων ὡς ὁ Ἀριστοφάνης, ἐνσαρκώνουν τὴν καθολικότητα καὶ θεανθρώπινη τῆς Ὁρθοδοξίας. Τὸν κανόνα ὁμοῦς στὶς πατερικὲς ἐπιλογὲς ἔχει διατυπώσει κλασικὰ ὁ Μ. Βασίλειος: «Πρὸς ἑτέρου βίου παρασκευὴν ἅπαντα πράττομεν. Ἄ μὲν οὖν συντελεῖ πρὸς τοῦτο ἡμῖν, ἀγαπᾶν τε καὶ διώκειν παντὶ σθένει χρῆναι φαμέν· τὰ δ' οὐκ ἔξικνούμενα πρὸς ἐκείνον, ὡς οὐδενὸς ἄξια παρορᾶν»²¹. Τὴν ἰσορροπία δὲ αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ τὸν χαρακτήρα της

14. «Ὅλον γὰρ ὄλος ἀνέλαβέ με καὶ ὄλος ὄλος ἠνώθη, ἵνα ὄλω τὴν σωτηρίαν χαρίσθαι· τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον» (Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ, P.G. 94, 1005 καὶ Γρηγορ. Θεολόγου, Ἐπιστ. 101 πρὸς Κληδόμιον, P.G. 37, 181/4).

15. Πρβλ. Ρωμ. 6,10.11.

16. Πρβλ. Α' Κορ. 15,53.

17. Μν. ἔργ. σελ. 32. α'Ο Ἑλληνισμός κατέστη οὐ μόνον δοχεὺς, ἀλλὰ καὶ ὁπορεὺς τῆς νέας θρησκείας τῆς χάριτος» (Λεων. Ι. Φιλιππίδου, Ἱστορία τῆς ἐποχῆς τῆς Κ. Διαθήκης ἐξ ἐπόψεως παγκοσμίου καὶ πανθρησκειακῆς, Ἀθῆναι 1958, σ. 194. Πρβλ. σ. 234 ἐ.ε.).

18. Γεώργ. Φλωρόφσκυ, στὸν τόμο: Θεολογία, Ἀλήθεια καὶ Ζωή, Ἀθῆναι 1962, σ. 32.

19. Ἰ. Ζηζιούλα, Ἑλληνισμός καὶ Χριστιανισμός κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες, στὴν ἹΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ἙΛΛΗΝΙΚΟΥ ἔΘΝΟΥΣ, ἐκδ. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, τόμ. ΣΤ', 559.

20. Πρβλ. Βενεδίκτου Ἐγγλεζάκη, ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ: Ἑξ-ἑλληνισμός τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ ἐκχριστιανισμός τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Στὸ περιοδ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΑΡΝΑΒΑΣ, τ. ΜΕ (1984) 402 ἐ.

21. Πρὸς τοὺς Νέους..., P.G. 31, 565.

διετύπωσε ἐκκλησιαστικά τὸ «Συνοδικὸν τῆς Ὁρθοδοξίας»: «Τοῖς τὰ ἑλληνικὰ διεξιούσι μαθήματα καὶ μὴ διὰ παιδευσιν μόνον ταῦτα παιδευόμενοι, ἀλλὰ καὶ ταῖς ματαιαῖς αὐτῶν δόξαις ἐπομένους καὶ ὡς ἀληθεῖς πιστεύουσιν [...] ἀνάθεμα»²².

Ἔτσι, δόθηκε ἡ τελικὴ στὸ πρόβλημα λύση ἀπὸ τὴν ἑλληνορθόδοξη πατερικὴ συνείδηση, ὥστε κάθε προσπάθεια ἀνατοποθετήσεως τοῦ προβλήματος νὰ προδίδει νόθευση καὶ ἀλλοίωση τῶν συνειδησιακῶν κριτηρίων. Ὁ Ἕλληνομὸς ὡς παιδεία καὶ διάνοηση δὲν ἀπορρίπτεται. Ἀποκρίνεται μόνον ἡ ἐκφιλοσόφηση τῆς πίστεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἡ ἀπολυτοποίηση τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, ἡ τάση τῆς φιλοσοφικῆς (δηθεν) κατοχυρώσεως τῆς πίστεως μὲ τις διανοητικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ διακηρύσσεται ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως νὰ ὀδηγήσει στὴ θεογνωσία, μὲ παράλληλη ἀπόκρουση τῆς διανοητικῆς - στοχαστικῆς θεολογήσεως, δηλ. τῆς μεταφυσικῆς.

Στὴ συνάφεια αὐτὴ κατανοεῖται καὶ ἡ φαινομενικὴ ἀντίθεση ὀρισμένων Πατέρων, ὅπως λ.χ. ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νεὸς Θεολόγος ἢ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἀπέναντι στὴν πεμπτοσύνη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν Παιδεία²³. Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δὲν πρόκειται γιὰ πραγματικὴ ἀντίθεση, ἀλλὰ γιὰ ἱεράρχηση τῶν μεγεθῶν μὲ μόνιμη στόχευση στὸ ἀμετακίνητο κέντρο ἀναφορᾶς, τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρία - θέωση. Μία τέτοια στάση φαίνεται ἄλλωστε καὶ στοὺς κεκηρυγμένους ἐπαινέτες τῆς θύραθεν παιδείας, ὅπως ὁ Μ. Βασίλειος²⁴ καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος²⁵. Στὸ ἴδιο ὅμως προϋποθεσιακὸ πλαίσιο κινεῖται καὶ ὁ Μ. Φώτιος καὶ μὲ αὐτὴ τὴν βάση ἐρμηνεύεται καὶ ἡ δικὴ του στάση ἀπέναντι στὰ κλασσικὰ γράμματα. Ὁ Μέγας Πατριάρχης εἶναι ἀπὸ τίς μορφὲς ἐκεῖνες, ποὺ ἀνέδειξαν τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία σὲ θεματοφύλακα καὶ τῆς κλασσικῆς μας φιλολογίας. Χαρακτηρίστηκε «ὁ ἐμβριθέστερος καὶ διορατικότερος κλασσικὸς φιλόλογος, στὸν Μεσαίωνα σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση» καὶ «συντελεστής τῆς ἀναβιώσεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων»²⁶. Τὸ φιλολογικοκριτικὸ του ἔργο προκαλεῖ κατάπληξη μὲ τὴν ἔκταση τῆς γνώσεως καὶ τὸ βάθος τοῦ στοχασμοῦ του. «Ἡ στροφὴ τοῦ πατριάρχου Φωτίου εἰς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα —σημειώνει ὁ Καθηγ. Βλ. Φειδᾶς—

ἐπηρέασε τὴν γραμματειακὴν κίνησιν τοῦ Ι' αἰ. καὶ προητοίμασε τὴν ἀναβίωσιν τῶν σπουδῶν τῆς πλατωνικῆς καὶ τῆς ἀριστοτελείου φιλοσοφίας κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα»²⁷.

Ἡ ἀρχαιομάθεια ὅμως καὶ φιλολογικὴ δραστηριότητα τοῦ Φωτίου παρασύρει ἄδικα σὲ ἀκρισίεες τοὺς ἀρχαιολάτρεις, οἱ ὁποῖοι ὑπερτονίζουν τὴν ἀντίθεσή του σ' αὐτὸ τὸ πεδίο μὲ τὸν πατριάρχη Ἰγνάτιο (θεωροῦσε ἐπικίνδυνη τὴν ἀναγέννηση τῆς κλασσικῆς παιδείας γιὰ τὴν Ἐκκλησία)²⁸. Ὁ Φώτιος ὅμως εἶναι κατὰ βάση ἐκκλησιαστικὸς Πατέρας καὶ ἀσκητῆς καὶ γι' αὐτὸ ἡ στάση του καὶ στὰ κλασσικὰ γράμματα εἶναι σαφῶς πατερικὴ. Ἡ Ἐκκλησία, ἄλλωστε, δὲν τὸν τιμᾷ ἀπλῶς ὡς λόγιο, ἀλλ' ὡς ἅγιο, θεοῦμενο. Ὡς οἰκουμενικὸ διδάσκαλο τῆς «ἅπαξ τοῖς ἁγίοις παραδοθείσης πίστεως» (Ἰουδ. 3) καὶ γι' αὐτὸ τὸν προσφωνεῖ μὲ τὰ λόγια: «Τῆς καθαρᾶς σου καρδίας, τοῦ θείου Πνεύματος φωτιστικαῖς ἀκτίσιν, αὐγασθείσης πλουσίως, τρισμάκαρα θεηγόρε, φωτοειδῆς ἀληθῶς ἐχηρημάτισας»²⁹.

Ὁ κριτικὸς ἔλεγχος τῶν ἄλλων Πατέρων ἀπέναντι σὲ μιὰ μονομερῆ καὶ ἀνεξέλεγκτη, ἀλλὰ καὶ ἰσόβια ἀφιέρωση στὴ θύραθεν παιδεία, ἀπαντᾷ καὶ στὸν μέγα φιλόλογο Φώτιο. Καταδικάζει καὶ αὐτὸς τίς ὀντολογικὲς καὶ κοσμολογικὲς ἀντιλήψεις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀπορρίπτοντας «τὸ τῆς πολυθείας ἄθεον»³⁰. Ὁ φόβος του ἦταν, μήπως «ἡ δεισιδαιμονία τῆς ἑλληνικῆς πλάνης» [...] «συνεισελάση» διὰ τῶν αἰρέσεων, ὅπως τὸ FILIOQUE^{30α} «ἐ ν π ρ ο σ χ ῆ μ α τ ι Ἐ λ λ η ν ι σ μ ο ὦ» στὴν Ἐκκλησία³¹. Καθολικὰ πατερικὴ εἶναι, ἄλλωστε, καὶ ὅταν ἀναφέρεται στὴν ἀποφασιστικὴ στιγμὴ τῆς παρουσίας τοῦ ἀπ. Παύλου στὴν Πνύκα, ἐκφράζοντας καὶ ἐδῶ τὴν ὀρθόδοξη συνείδησή του. Θὰ ἐπιτραπεῖ νὰ παρατεθεῖ αὐτούσιος ὁ λόγος του: «... Τῆς Ἐκκλησίας ὁ διδάσκαλος (sc. ὁ Παῦλος) τοὺς Ἑλλήνων σοφοὺς ἐθήρα καὶ τῆς ἀσεβείας πρὸς εὐσέβειαν ἐχειραγῶγει καὶ μετέφερε [...]. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκ τῶν προφητικῶν χρησιμῶν καὶ τῶν Δεσποτικῶν λογίων ὁ περιδέξιος ἐκεῖνος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος μὴ πειθόμενον ἔωρα τὸ Ἑλληνικόν, ἐξ αὐτῶν αὐτοὺς τῶν θεοστυγῶν σεβασμάτων εἰς τὸ τοῦ Δημιουργοῦ μετακαλεῖται σέβας· ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ διαβόλου προγραμμάτων τῆς αὐτοῦ καταπιηφίξεται τυραννίδος· ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων καταστρέφει τὸ κράτος αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας· ἀπὸ τῆς πλάνης γεωργεῖ τὴν εὐσέβειαν· ἐκ τῆς ἀπωλείας βλαστοὺς ἡμῖν προβάλλεται σωτηρίας· ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος εἰς τὸν δρόμον ἐνισχύει τοῦ Εὐαγγελίου· βαλβίδα ποιεῖται τὴν κορυφὴν τῆς ἀποστασίας τῆς εισόδου, δι' ἧς ἦν αὐτοῖς εἰς τὸν νυμφῶνα Χριστοῦ καὶ τὴν ἄχραντον αὐτοῦ παστάδα εἰσελ-

22. Τριώδιον Κατανυκτικόν..., ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλ. τῆς Ἑλλάδος, Ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 147.

23. Βλ. Βλασ. Ι. Φειδᾶ, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ΙΙ, Ἀθήναι 1977, σ. 164/5.

24. Ὁ Μ. Βασίλειος οἰκίρει ὅσους «κατεγύρασαν ἐν τῇ τῶν ματαίων ἐρευνῇ» (P.G. 31, 397 BC).

Οἰκίρει ὅμως καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτοῦ του, γράφοντας: «... πᾶσαν σχεδὸν τὴν ἑμαυτοῦ νεότητα ἐναφανίσας τῇ ματαιοπονίᾳ ἣν εἶχον, προσδιατρίβων τῇ ἀναλήψει τῶν μαθημάτων τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ μαρτυρηθείσης σοφίας...» (P.G. 32, 824).

25. Κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο οἱ ἀρχαῖοι «Ἐλληγες σοφοὶ ἦσαν ἀπονηροὶ πονηρῶν δαιμόνων καὶ πλάσται καὶ μυσταγωγοὶ καὶ μύσται τυγχάνοντες» (Λόγος ΔΗ', 6. Γρηγ. Θεολόγου ἔργα, τόμ. 5 (ἐκδόση Ε.Π.Ε., Παν. Χρήστου) Θεσσαλονίκη 1977, σ. 42).

26. Ἀρχιμ. Βασιλείου Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀθήναι 1959², σ. 468. Ν. Β. Τωμαδάκη, ἄρθρο ΦΩΤΙΟΣ στὴν Θ.Η.Ε. τόμ. 12 (1967) σ. 29 ε.

27. Βλ. Φειδᾶ, Ἐκκλ. Ἱστορία, ὅπ. παρ. σ. 163.

28. Βλ. Κ. Γ. Μπῶνη, Κρίσεις ἐπὶ τινῶν σημείων τῆς πολιτικῆς τοῦ Φωτίου, Ἐν Ἀθήναις 1959, σ. 10 (=ἀνέτ. ἀπὸ τὸν τόμο τῆς Ε.Π. τῆς Θεολ. Σχ. τοῦ Πανεπ. Ἀθηνῶν, 1957/8).

29. Ἀκολουθία, ὅπ. παρ. σ. 1, τροπ. μικρ. ἐσπερινοῦ.

30. P.G. 102,292 B.

30α. Βλ. Μάρκου Α. Ὁρφανοῦ, Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὸν Ἱερὸν Φώτιον, Ἀθήναι 1979.

31. P.G. 102,292 B.

θεΐν, τὴν Ἐκκλησίαν»³². Ἡ ἐκκλησιοποίηση δηλαδή τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως περιγράφηκε παραπάνω, εἶναι γιὰ τὸν Μ. Φώτιο ἡ σωτηρία τῆς ἐλληνικότητος.

Ἀναφερόμενος δὲ σὲ πρὸ αὐτοῦ Πατέρες ὁ Μ. Φώτιος στὴν παραπάνω κριτικὴ του, θέλει νὰ δείξει τὴν δική του παραδοσιακότητα καὶ συνέχεια, ἀλλὰ καὶ τὴ δική του συγχρόνως ἐλληνορθόδοξη αὐτοσυνειδησία. Ἡ πατερικὴ ἰσορροπία καὶ ἱεράρχηση στὴ συνάφεια Ἑλληνισμοῦ - Χριστιανισμοῦ δὲν αἰρεται συνεπῶς στὸν Μ. Φώτιο, οὔτε καὶ στοὺς μεταγενεστέρους τοῦ Πατέρες. Ἀντίθετα ἀναιρεῖται ὅπωςδήποτε, ἐκεῖ ὅπου ἐπικρατεῖ ψευδοπατερικὸ πνεῦμα («Οἱ ὑπεράγαν ὀρθόδοξοι» τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου)³³, κάτι πού βρῆκε τὴν πλήρη ἔκφρασή του μεταξὺ ἄλλων καὶ στὸν ΙΗ' αἰώνα, ὅταν ἓνα συντηρητικὸ (καὶ γι' αὐτὸ ὄχι παραδοσιακὸ) ρεῦμα ἀπέρριπτε ἀνεξέλεγκτα, μαζὶ μετὰ τὴν δυτικὴ ἀθεία ἢ τὴ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία τοῦ δυτικοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τὴν ἴδια τὴν ἐπιστήμη, διώκοντας τὸν Εὐγ. Βούλγαρη ἢ τὸν ἅγιο Νικὸδημο τὸν Ἄγιορείτη, πού ἀγωνίζονταν νὰ διασώσουν τὴν παράδοση τοῦ Μ. Φωτίου. Καὶ τὸ «ρεῦμα» αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ταυτισθεῖ, φυσικά, μετὰ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὴν καθολικὴ ἐκπροσώπησή του.

Ἐκεῖ συνεπῶς, πού ἄλλοι βλέπουν διάσταση καὶ ἀσυμφωνία, ὁ Φώτιος βλέπει ταύτιση καὶ ἐνότητα. Δὲν εἶναι ἄρα περιεργο, πού τὸ ἐκκλησιαστικὸ πλήρωμα δὲν εἶδε καὶ αὐτὸ καιριὰν ἀντίθεση μεταξὺ Φωτίου καὶ Ἰγνατίου καὶ τιμᾶ καὶ τοὺς δύο ὡς Ἄγιους, μάρτυρες δηλαδή τοῦ γεγονότος τῆς θεώσεως. Τὸ «Συνοδικὸν τῆς Ὀρθοδοξίας» συνέδεσε πανηγυρικά καὶ τοὺς δύο στὴ λειτουργικὴ καὶ ἱστορικὴ μνήμη τῆς Ἑλληνορθοδοξίας: «Ἰγνατίου καὶ Φωτίου [...] τῶν ὀρθόδοξων καὶ ἀοιδίμων Πατριαρχῶν, αἰωνία ἡ μνήμη»³⁴.

4. Τὸ ἀ π ρ ὸ σ λ η π τ ο ν καὶ ἀ θ ε ρ ἄ π ε υ τ ο ν.

Ἐξω ὅμως ἀπὸ τοὺς Πατέρες καὶ τὸ πατερικὸ πνεῦμα ἡ σύζευξη Ἑλληνισμοῦ καὶ Ὀρθοδοξίας λειτουργεῖ ὡς ἀποτυχία, ἡ ὁποία ἐκφράζεται ποικιλότροπα. Πρῶτα ὡς σ α φ ῆ ς ἄ ρ ν ῆ σ ἡ κάθε συναφείας στὰ πλαίσια μονοφυσιτιζουσῶν τάσεων ὡς α ἰ ρ ε τ ἰ ζ ο υ σ α δ ι α ν ὄ ῃ σ ῆ, πού ἐνῶ θέλει νὰ λέγεται ὀρθόδοξη, μένει σὲ ἓνα ποσοστὸ «ἀβάπτιστη», δηλαδή μὴ ἀναγεννημένη, ἐκπροσωποῦσα μιὰν ἰδεολογικοποιημένη ἐκκλησιαστικὴ πίστη, πού μένει τελικὰ ἀνενέργη-τὴ τέλος, ὡς α ἰ ρ ε σ ῆ («βίαιος ἐξελληνισμὸς τοῦ χριστιανισμοῦ»), πού εἰσάγει καιρικά - χρονικά κριτήρια στὴ συνείδηση τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος καὶ καταργεῖ κάθε δυνατότητα σωτηρίας. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ οἱ ἅγιοι Πατέρες διέγνωσαν τὸν μεγάλο κίνδυνο νὰ ἐξελληνισθεῖ ὁ Χριστιανισμὸς στὰ πρόσωπα ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων, πού «εἶναι περισσότερο Ἑλληνες, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ εἶναι καὶ χριστιανοί»...

(Ἐπι)στροφές στὸν ἔθνισμὸ, ὅπως ἐκείνες τοῦ

Ἰουλιανοῦ ἢ τοῦ Πλήθωνος, ἀλλὰ καὶ μεταγενέστερες τάσεις γιὰ ἀποεκκλησιοποίηση, δηλαδή ἀποορθοδοξοποίηση συνόλου τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, εἶναι ἐπιβεβαίωση τοῦ γεγονότος, ὅτι ἓνα μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ ἐνοφθαλμισθεῖ καθολικὰ στὸ σῶμα τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἔμεινε γι' αὐτὸ παγανιστικὸ καὶ «ἀτέλεστο». Ἡ ἐπιφανειακὴ ἀποδοχὴ τῆς πίστεως, πού μπορεῖ νὰ βρῖσκει στατιστικὰ δικαίωση — ὅπως συνέβαινε παλαιότερα — δὲν σημαίνει ἄνευ ἐτέρου καὶ ἀληθινῆ ὀρθοδοξοποίηση, πού προϋποθέτει «ὀλοτελή» (Α' Θεσσ. 5,23) ἐνταξὴ στὸ Κυριακὸ Σῶμα (πρβλ. τὸ λειτουργικὸ: «ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ π ἄ σ α ν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθῶμεθα»). Οἱ διανοούμενοι δὲ κυρίως ὑπῆρξαν στὴν ἱστορία μας ἐκείνοι, πού ἔμειναν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ὡς «ἀσκητικῆς θεραπευτικῆς» τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, θεοσκολλημένοι στὴν ἀρχαιοελληνικὴ νοσησαρχία καὶ θεωρώντας «τὸ στοιχεῖο τῆς ἐλληνικότητος», μετὰ τὴν οὐμανιστικὴ του ἄψη, «οὐσιαστικὸ συμπλήρωμα τοῦ στοιχείου τῆς ὀρθοδοξίας»³⁵. Στους κύκλους αὐτοὺς θὰ καλλιεργηθεῖ ἰδιαίτερα καὶ ὁ φιλοδυτικισμὸς μετὰ τὴν ἀρχαιολατρία, ὅπως συνέβη κυρίως τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰ. (ἀντιπαλαμικοί, Βησσαρίων) καὶ τὸν ΙΗ' αἰ. (δυτικοπληρτοὶ διαφωτιστές) μετὰ συνέχεια μέχρι σήμερα. «Ὅλοι αὐτοὶ θὰ ταυτίζονται πάντα μετὰ τὴν ἄλλοτριωμένην στὰ πλαίσια τοῦ φραγκισμοῦ Δύση, πού ἔχασε μαζὶ μετὰ τὴν ὀρθοδοξία καὶ τὴν αὐθεντικὴ ἐλληνικότητα, προκαλώντας τὴν ἐλληνορθόδοξη συνείδηση νὰ ἐπαναδηλώσει τὴν ταυτότητά της, ὅπως συνέβη τὸν ΙΔ' αἰ. μετὰ τοὺς Ἰουλιανούς - Παλαμικούς³⁶ καὶ τὸν ΙΗ' αἰώνα μετὰ τοὺς Ἰουλιανούς - Κολλυβάδες³⁷. Ὑπὸ τις προϋποθέσεις αὐτὲς ὀρθὰ μιλεῖ ὁ D. DAKIN γιὰ ἐπιβίωση ἐνὸς «ἐθνικοῦ Ἑλληνισμοῦ»³⁸, ἂν θέβαια στὸν ὄρο «ἐθνικός» δώσουμε τὴν προχριστιανικὴ του σημασία.

Θὰ μπορούσαμε συνεπῶς νὰ συμπεράνουμε, ὅτι τὸ καθολικὸ προσλαμβανόμενον ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξία «Ἑλληνικόν» τοῦ Μ. Φωτίου, θεραπεύεται καὶ σώζεται. Τὸ «ἀπρόσληπτον» ὅμως μένει «ἀθεράπευτον»³⁹, λειτουργώντας ὡς ἀντίθεση ἢ ἄρνηση μέσα στὴν ἱστορικὴ διαχρονικότητά μας, φθάνοντας ἐνίοτε σὲ σημεῖο νὰ θέλει νὰ ὑποκαταστήσει τὴν ἐλληνορθόδοξη παράδοση, ὅταν οἱ συγκυρίες τοῦ δώσουν, ἔστω καὶ φαινομενικά, μιὰ

35. Ἐλ. Γλύκατζη-Ἀρβελέρ, Ἡ πολιτικὴ Ἰδεολογία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, Ἀθήνα 1977, σ. 74. Πρβλ. Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, Συνάντησις ὀρθόδοξου καὶ σχολαστικῆς Θεολογίας, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 36: «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ βυζαντινοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν Παλαιολόγων ἀρχίζει νὰ διανοῆται ἀνεξαρτήτως τῆς Χριστιανικῆς αὐτοῦ πίστεως, πρὸς τὴν ὁποῖαν πάντως φροντίζει νὰ μὴ ἐρχεται (ἢ μᾶλλον νομίζει ὅτι δὲν ἐρχεται) εἰς σύγκρουσιν».

36. Βλ. π. Ἰω. Σ. Ρωμανίδου, μν. ἐργ.

37. Ἀρχ. Ἀμφιλοχίου Ράντοβιτς (μητροπολίτου-σήμερα-Βανάτου), Ἡ φιλοκαλικὴ ἀναγέννηση τοῦ XVIIIου καὶ XIXου αἰῶνα καὶ οἱ πνευματικοὶ καρποὶ τῆς, Ἀθήνα 1984.

38. Douglas Dakin (μετάφρ. Α. Ἐανοπούλου), Ἡ ἐνοποίηση τῆς Ἑλλάδος (1770-1923), Ἀθήνα 1982, σ. 26.

39. Πρβλ. Γρηγ. τοῦ Θεολόγου, ἐπιστ. 101 πρὸς Κληδόμιον, Ρ.Γ. 37, 181/4.

32. Ρ.Γ. 102,353 Α ε.

33. Βλ. Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, Πατρολογία, Α', Ἀθήνα 1977, σ. 52.

34. Ὁπ. παρ. σ. 145.

παρόμοια δυνατότητα, όπως συμβαίνει στις τελευταίες δεκαετίες.

5. Ἡ ἱστορικὴ ἔκφραση.

Χώρος τῆς ἱστορικῆς αὐτοπραγματώσεως τῆς νέας ἑλληνικῆς ταυτότητος ὑπῆρξε ἡ Ἑλληνορθόδοξη Ρωμανία ἢ Βυζάντιο, στὴν βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ διάστασή της. Ἡ Νέα Ρώμη - Κωνσταντινούπολη ἀναδείχθηκε σὲ χριστιανικὴ καὶ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, εἰσάγουσα ἕνα νέο κόσμο στὴν Ἱστορία. Ἡ Ρωμανία / Βυζάντιο θὰ καταστῆ ρίζα καὶ ἀφετηρία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ χώρος τῆς πρακτικῆς μεταστοιχειώσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος συνάμα. Μέσα στὸ πολιτικὸ σκεῦος τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση πραγματώνει τὴν οἰκουμενικότητά της, στὰ ὄρια τῆς ἐκκλησιαστικῆς παναδελφώσεως τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κόσμου σὲ μιὰ νέα, ὑπερφυλετικὴ πανενότητα καὶ ἐθνότητα, εἰς «ἔθνος ἅγιον»⁴⁰ καὶ «γένος τῶν Ρωμαίων», δηλαδὴ ὀρθοδόξων. Ὁ παλαιὸς δυαλισμὸς «Ἕλληνες καὶ Βάρβαροι» γίνεται «οὐκ ἔστι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος... βάρβαρος, Σκύθης...»⁴¹, κάτι ποῦ θὰ ἔχει συνέχεια μέχρι τὸν ΙΗ' - ΙΘ' αἰ., ὅταν, ὑπὸ τὴν πίεση τῶν δυτικῶν ἐξελίξεων θὰ ἐπικρατῆ τὸ ἐθνικὸ (δηλ. ἐθνικιστικὸ - φυλετικὸ) πνεῦμα καὶ θὰ ἀρχίσουν οἱ ἀγῶνες τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ τὸ πρῶτο Πατριαρχεῖο της, τὸ Οἰκουμενικὸ, νὰ διακρατηθεῖ ἡ ἰσορροπία μεταξὺ ἐθνικοῦ πνεύματος καὶ ὀρθοδόξου οἰκουμενικότητος⁴².

Στὸ Βυζάντιο / Ρωμανία διαμορφώνεται ἡ συνείδηση τοῦ Ρωμαίου - Ρωμοῦ, δηλ. τοῦ Ὀρθοδόξου πολίτου τῆς Ν. Ρώμης καὶ οἱ ἐκ καταγωγῆς Ἕλληνες ἀναπροσανατολίζονται ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴν Κωνσταντινούπολη, χωρὶς ὅμως ἀνθελληνικὴ διάθεση, ἐνῶ ἡ πατερικὴ θεολογία διαποτίζει ὅλα τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ μέσω τῆς λατρείας, τοῦ κηρύγματος καὶ τῆς τέχνης, καθισταμένη φιλοσοφία ζωῆς τοῦ Βυζαντινοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἑλληνογένεση σώζεται μέσα στὴν ἐκκλησιαστικὴ Θεολογία καὶ Λατρεία καὶ σὲ μιὰν ἀδιάσπαστη συνέχεια, μὲ τὴν ἀδιάκοπη χρῆση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸν δυναμικὸ αὐτὸ φορέα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἡ εὐχαριστιακὴ σύναξη, παράλληλα, δημιουργεῖ τὴν δυνατότητα ψυχικῆς καὶ ἐθνικῆς συντατίσεως. Ὁ Ναὸς γίνεται ἡ μεταστοιχειωμένη «ἐκκλησία τοῦ Δήμου» καὶ παράγων ἀνανεώσεως τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, γιατί λειτουργεῖ καὶ ὡς πνευματικὸ κέντρο τοῦ κοινοτικοῦ βίου. Κάτω ἀπὸ τὸν τροῦλλο τῶν Ναῶν συνειδητοποιεῖται ἡ ἐνότητα στὸ Κυριακὸ σῶμα καὶ καταργεῖται κάθε φυλετικὴ τάση, ὑπὸ τὸ στοργικὸ καὶ προστατευτικὸ βλέμμα τοῦ Κοινοῦ Πατέρα, τοῦ Παντοκράτορα. Στὴν ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, ποῦ ἐκφράζεται ὡς κοινοτισμὸς, συνειδητοποιεῖ ὁ βυζαντινὸς λαὸς καὶ τὴν ὁδὸ τῆς ἀληθινῆς συναδελφώσεως, τὴν μεταβολὴ τηλαδικῆς τῆς ἰδιοτελείας σὲ ἀνιδιοτέλεια, μὲ

τὴ βοήθεια τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ὡς μετανοίας καὶ ἀσκητικῆς πράξεως. Ἡ «νοερὰ εὐχή» γίνεται ὁ στόχος τῆς ὀρθοδόξου ζωῆς γιὰ τὴν πλήρη ἔνταξη στὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα, ποῦ εἶναι συγχρόνως καὶ πολιτικὸ. Ἔτσι κατανοεῖται ἡ θέση τοῦ μοναχισμοῦ στὴ ζωὴ τῶν Βυζαντινῶν / Ρωμοῦν καὶ ἡ ὑπεροχικὴ θέση τῶν μεγάλων Γερόντων, ὡς πνευματικῶν καθοδηγητῶν Ἀρχόντων καὶ Λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν Κληρο, ὁ ὁποῖος ξεμεινε πάντα στενὰ ἐνωμένος μὲ τὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ Λαοῦ, σ' ἀντίθεση μὲ τὴ Δύση, ὅπου ὁ κληρὸς μετεβλήθη σὲ κοινωνικὴ τάξη.

Αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς θὰ συνεχισθεῖ καὶ στὴ μεταβυζαντινὴ κοινωνία τῆς ὑπόδουλης Ρωμηροσύνης. Τὸ 1453 βρῖσκει τὸ Γένος ἀδύνατο πολιτικά, ὄχι ὅμως καὶ πνευματικά, γιατί ἡ ἡσυχαστικὴ παράδοση τὸ κρατεῖ πλούσιο σὲ ψυχικὲς δυνάμεις. Ἡ δουλεία θὰ ἀναθερμάνει τὴν συνείδηση τοῦ Ρωμοῦ - Ὀρθοδόξου καὶ τὴν συναίσθηση τῆς ἰδιατερότητος καὶ ἰδιομορφίας του, ἔναντι τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν ἐπιβουλευτῶν τῆς ταυτότητός του. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς κοινωνικὸ σῶμα, μένει ὁ χώρος ἀναπτύξεως τῆς ζωῆς τοῦ ὑποδούλου Γένους καὶ διασώζει τὴν συνέχειά του — πνευματικὴ, πολιτιστικὴ καὶ ἐθνικὴ— τὴν γλώσσα, τὴν κοινοτικὴ ὀργάνωση. Ἡ συνείδηση τοῦ Ραγιά ἐμποδίζεται ἔτσι, νὰ ἀναπτυχθεῖ ἐπικίνδυνα, γιατί διασκεδάζεται μέσα στὴν ἐλευθερία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία μὲ τὴν παιδεία καὶ τὸ κήρυγμά της —προσαρμοζόμενο στις περιστάσεις— τονώνει τὸ αὐτοσυναίσθημα καὶ μὲ τοὺς Νεομάρτυρες της —τοὺς δυναμικότερους ἀντιστασιακοὺς τῆς Δουλείας— ἐνισχύει τὸν ψυχικὸ δυναμισμὸ καὶ αἰσθητοποιεῖ τὴν ἀντίθεση μὲ τὸν κατακτητὴ. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια μεταβάλλονται σὲ πατριωτικὰ τραγούδια, λόγω τῶν πολιτικῶν συμβολισμῶν τους, καὶ ἡ θριαμβικὴ ἱαχὴ «Χριστὸς Ἀνέστη» ταυτίζεται στὴν συνείδηση τοῦ Γένους μὲ τὸ «Ἡ Ἑλλάς ἀνέστη»!

Στὴ συνάφεια αὐτὴ πρέπει νὰ ἐξαρθεῖ καὶ ἡ λειτουργικότητα τῆς ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης, ποῦ προσεφερε στὸ λαὸ καθημερινὸ ἀναδάπτισμα στὴν παράδοσή του. Παράλληλα ὅμως, μὲ τὴν ἴδια τὴν Τέχνη διαπιστώνεται καὶ ἡ δυναμικὴ τῆς Ὀρθοδοξίας στὴν λαϊκὴ συνείδηση, ἀφοῦ σὲ λατινοκρατούμενες περιοχές, ὅπως λ.χ. ἡ Κρήτη, ἐνῶ στὸν πολιτιστικὸ βίο οἱ ξένες ἐπιδράσεις ἦσαν σημαντικὲς, στὴν ἐκκλησιαστικὴ Τέχνη ἀπουσιάζουν ὀλοσχερῶς, κάτι ποῦ βεβαιώνει τὴν προσήλωσή στὴν ἰδέα τοῦ Γένους⁴³. Γι' αὐτὸ εἶναι ν' ἀπορεῖ κανεὶς γιὰ τὴν ἀμβλυωπία ἀκραίων ἑλληνολατρῶν, ὅπως ὁ Πλήθων - Γεμιστός. Κατέβηκε στὸν Μυστρά, γιὰ ν' ἀναστήσει τὴν ἀρχαία θρησκεία τῶν εἰδώλων, μέσα σὲ ἕνα περιβάλλον, στὸ ὁποῖο τὰ πάντα ἦταν ἡ ἔκφραση μιᾶς Τέχνης, ποῦ συνιστοῦσε κραυγὴ ὁμολογίας, ὅτι γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ «τὰ εἶδωλα... πέτακε» καὶ ὅλος ὁ ἑλλαδικὸς χώρος ἦταν βαπτισμένος μέσα στὴν Ὀρθοδοξία!

Ἡ Ὀρθοδοξία συντήρησε ὅμως ἀκμαία στὴ Δουλεία τὴν ἑλληνορθόδοξη συνείδηση, διασώζοντας τὴν

40. Βλ. Α' Πέτρ. 2,9.

41. Κολοσ. 3,11.

42. Βλ. Γερασ. Ι. Κονιδάρη, Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ὡς πολιτιστικὴ δύναμις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου, Ἐν Ἀθήναις 1948.

43. Κ. Καλοκύρη, Αἱ βυζαντινὰ τοιχογραφία τῆς Κρήτης, Ἀθήναι 1957, σ. 181, 184/5.

κοινοτική οργάνωση με κέντρο τὸ Ναό. Ἡ ὀριακή ταύτιση Ἐνορίας καὶ Κοινότητος —κάτι ποὺ δὲν μποροῦν νὰ κατανοήσουν, ὅσοι δὲν ἔχουν διασώσει στὴν προσωπική τους ζωὴ αὐτὴ τὴν ἐμπειρία— καὶ ἡ παρουσία τοῦ Κλήρου στὴν κοινοτικὴ ζωὴ, ποὺ προσδιορίζονταν ἀπὸ τὴν δυναμικότητα τοῦ κάθε κληρικοῦ καὶ τὸ εἰδικὸ βάρος τῆς προσωπικότητός του, ἦσαν στοιχεῖα καθοριστικά. Ἡ κοινότητα μαζί με τὴν ἐκκλησιαστικὴ λατρεία οἰκοδομοῦσαν τὴν συνείδηση τῆς ἰσότητος —ἀναιρετικὴ κάθε φεουδαλικῆς νοστορίας— καὶ τῆς ἀδελφότητος. Ἀκόμη καὶ στὰ 1853 ὁ Κ. Οἰκονόμος θὰ παρατηρεῖ με ἱκανοποίηση, ὅτι ὁ νέος πολιτισμὸς δὲν ἔφερε ἀκόμη στὸν ἔθνικὸ βίω τὸ κοινὸ «Κύριε» κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴ συνήθεια (Monsieur, Mein Herr, Signore...).⁴⁴

Κρίσιμο ὅμως ἐμφανίζεται σὲ πολλὲς ἱστορικὲς ἔρευνες τὸ ἐρώτημα: Καὶ ἡ ἔθνικὴ συνείδηση; Ἐνα ἐρώτημα, ποὺ χρωματίζεται ὑπερτροφικὰ ἀπὸ τὶς σημερινὲς περὶ ἔθνος ἀντιλήψεις. Ἐχουν διαμορφωθεῖ, ἔτσι, τρεῖς ἀπόψεις: α) Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὑπόδουλώθηκαν στοὺς Βυζαντινοὺς τυράννους (θέση τοῦ κοραϊκοῦ κύκλου). β) Οἱ Νεοἕλληνες ὑπῆρξαν ὑπόδουλοι στοὺς βυζαντινοὺς καὶ δημιουργήθηκαν ὡς λαὸς μέσα στὴν Φραγκοκρατία καὶ Τουρκοκρατία καὶ δὲν ἔχουν καμμιά σχέση με τὸ Βυζάντιο (ἀποψη τῶν λεγομένων προσοδευτικῶν). γ) Ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνισμὸς συνεχίζεται στὸ Βυζάντιο καὶ τὴ Δουλειά, ἀλλὰ χωρὶς καμμιά ἀνάμειξη καὶ συνάφεια με τὶς ἄλλες λαότητες τοῦ Βυζαντινοῦ ἀμαλγάματος (ἐθνικιστικὴ - ρατσιστικὴ ἀντίληψη)⁴⁵.

Οἱ ἀπόψεις αὐτὲς διατυπώνονται, διότι δὲν κατανοεῖται, ὅτι στὴν ρωμαϊκὴ - βυζαντινὴ οἰκουμενικὴ τὸ ὀρθόδοξο αἰσθημα ἐναρμονιζόταν με τὴ συνείδηση τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς, μέσα στὴν Ἐκκλησία, ἐνῶ παράλληλα ἡ ἑλληνικότητα διὰ τῆς ὀρθοδοξίας γινόταν κτῆμα καὶ τῶν μὴ ἐκ καταγωγῆς Ἑλλήνων (π.χ. Ἀλβανῶν, Βλάχων, κ.λπ.). Ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση ὡς ἑλληνικότητα δὲν χάθηκε καὶ ὅταν ὁ ὄρος «Ἕλλην» δημιουργοῦσε ἐπιφυλάξεις λόγῳ τῆς εἰδικῆς του σημασίας (ἐθνικῆς). Γιατὶ δὲν εἶναι αὐτὰ ὀνόματα, ποὺ διασώζονται μὴ ἀσυνείδηση, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὸ φρόνημα. Καὶ τὸ ἑλληνορθόδοξο φρόνημα διασωζόταν ἰδιαίτερα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ στροφή τοῦ Μ. Φωτίου καὶ τῆς ἐποχῆς του στὰ κλασσικὰ γράμματα εἶναι ἰσχυρὴ βεβαίωση, ὅτι τὸ «Ἕλληνικόν» δὲν πολεμεῖται ἐκκλησιαστικά. Ὁ Φώτιος μιλεῖ γιὰ τὸ

«Ἕλληνικόν», γιὰ «Ἑλλάδα —ἡ ἑλληνίδα— Γλῶσσαν», ἀλλὰ καὶ γιὰ «ἑλληνισμὸν» ὡς εἰδωλολατρία⁴⁶. Ἀπὸ τὸν 10 - 15ο αἰῶνα δὲν ἐπανέρχεται ἡ «ἑλληνικὴ συνείδηση» —γιατὶ δὲν χάθηκε ποτέ, με τὴν ἔννοια ποὺ παραπάνω τῆς προσδώσαμε— ἀλλὰ μᾶλλον ἀναδύεται προσοδευτικὰ ὁ φυλετισμὸς, ποὺ ὀδηγεῖ στὸν Πλήθωνα καὶ Βησσαρίωνα καὶ μέσω αὐτῶν στὸν Ἀδ. Κοραή. Μέσα στὴν Ἐκκλησία ὅμως ὁ Ἕλληνισμὸς δὲν ἔσβησε ποτέ. Ἡ θρησκευτικὴ συνείδηση ἦταν καὶ ἔθνικὴ - ἑλληνικὴ. Ἡ Ν. Ρώμη μάλιστα διακρατεῖ τὴν ἐνότητα τοῦ Ἕλληνισμοῦ μέσω τοῦ δευτέρου μεγάλου κέντρου τῆς αὐτοκρατορίας, τὴν ἑλληνικὴ Θεσσαλονίκη, τῆς ὁποίας ὁ Μητροπολίτης ἦταν, κατὰ τὸν Καθηγητὴ Γεράσιμο Κονιδάρη, οἰονεὶ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἑλλάδος⁴⁷. Μέσα στὴν Ἐκκλησία —συνεπῶς— καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας καθ' ὅλη τὴν βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ περίοδο, ἱεραρχεῖτο ὀρθὰ ἡ ἑλληνικὴ συνείδηση, ἐναρμονιζομένη με τὴν εὐρύτερη συγγένεια, τὴν ρωμαϊκὴ. Καὶ ὁ Μ. Φώτιος, παράλληλα με τὸ «Ἕλληνικόν», ἀναφέρεται στὸ «Γένος μέγα τῶν Ρωμαίων» καὶ ἐννοεῖ τοὺς Βυζαντινοὺς - Ρωμηοὺς⁴⁸.

Εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό, ὅτι σὲ κάποια μεταγενέστερη ἐποχὴ ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐθναρχία θὰ ἀναγκασθεῖ νὰ δηλώσει τὴν αὐτοσυνειδησία τοῦ ποιμνίου της, γράφοντας στοὺς Ἀγγλικανοὺς Ἀνωμότους τὸ 1716)²⁵: «... πάλαι μὲν Ἑλλήνων, νῦν δὲ Γραικῶν καὶ Νέων Ρωμαίων, διὰ τὴν Νέαν Ρώμην καλουμένων»⁴⁹. Δὲν ὑπῆρχε ἐκφραστικότερος τρόπος, διὰ νὰ δηλωθεῖ ἡ συνέχεια τοῦ Ἕλληνισμοῦ διὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ἕλληνες στὴν ἀρχαιότητα, Γραικοὶ στὸν μεσαίωνα (στὴ γλῶσσα τῶν Φράγκων, φυσικὰ, γιὰ νὰ μᾶς ὑποτιμήσουν), Ρωμαῖοι ὅμως γιὰ τὴν Ἐθναρχία, ὅπως καὶ γιὰ τὴ Ρωμανία / Βυζάντιο, ἀλλὰ Ν ε ὶ ο ἰ Ρωμαῖοι, πολῖτες τῆς πόλεως - κράτους Νέας Ρώμης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Προσωπικὰ πιστεύω, ὅτι κάθε σημερινὴ ἀντίθεση γιὰ τοὺς ὄρους Ἕλλην - Ρωμηὸς προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀγνοία ἢ παραθεώρηση αὐτοῦ τοῦ ὄρου «Ν ε ὶ ο ν Ρωμαίων», ποὺ χρησιμοποιοῦ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὁ Οἰκουμενικὸς Θρόνος⁵⁰.

Ἀπὸ τὸ 212 (Καρακάλλας, Constitutio Antoniniana) οἱ Ἕλληνες φέρουμε με τὴν ἴδια ὑπερηφάνεια τὸ ὄνομα τοῦ Ἕλληνοσ καὶ τοῦ Ρωμαίου — καὶ αὐτὸ δέχεται καὶ ὁ σφοδρὸς πολέμιος τοῦ δευτέρου

46. P.G. 102, 353B, 376AB.

47. Μν. ἔργ. σ. 5.

48. P.G. 102, 583A καὶ C. Ὅπως σημειώνει καὶ ὁ Καθηγ. Βλ. Φειδᾶς (Βυζάντιο, Ἀθήναι 1985, σ. 13): «Ἡ στενὴ ἔννοια τῆς ἑθνικῆς προελεύσεως δὲν ἀπέκτησε στὸ Βυζάντιο καθοριστικὴ σπουδαιότητα, γιατί σκοπὸς τῆς αὐτοκρατορίας ἦταν ἡ συνένωση κάτω ἀπὸ τὰ σῆπτρα τοῦ Ἐλέφ Θεοῦ» βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα ὀλόκληρου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου».

49. Βλ. Ἰωάν. Ν. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ καὶ Συμβολικὰ Μημεῖα τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. ΙΙ, Ἐν Ἀθήναις 1953, σ. 789.

50. Βλ. Γ. Δ. Μεταλληνῶ, Ἰδεολογικοὶ προσανατολισμοὶ καὶ δομικὲς διαφοροποιήσεις στὴ Νεοελληνικὴ Κοινωνία, στὸ περιοδ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ, τόμ. ΚΖ' (1984) σ. 205-228 (ἰδιαίτερα στὶς σῆμ. 1-6).

44. Βλ. Κ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Περὶ τῶν τριῶν ἱερατικῶν τῆς Ἐκκλησίας βαθμῶν ἐπιστολιμαία διατριβή..., Ναύπλιο 1835, σ. 309, σῆμ. β' καὶ σ. 312, σῆμ. α'. Πρὸβλ. Alexandros Papaderos, Metakenosis. Griechenlands kulturelle Herausforderung durch die Aufklärung in der Sicht des Korais und des Oikonomos, Meisenheim am Glan 1970, σ. 15.

45. Οἱ θέσεις αὐτὲς ὀδηγοῦν στὶς διενέξεις γύρω ἀπὸ τὰ ἔθνικα ὀνόματα: Ἕλλην-Ρωμαῖος (=Νέο-Ρωμαῖος, Ρωμηὸς) καὶ στὴν πληθωρικὴ χρῆση τοῦ ὄρου Ρωμισσὸν (ἔχι: Ρωμηοσύνη) ἀπὸ πολιτικὲς παρατάξεις.

Ν. Πολίτης⁵¹. Τὸ «Ἑλλην» μᾶς συνδέει μὲ τὸ ἀρχαιο-ελληνικὸ παρελθὸν μας· τὸ Ρωμῆος μὲ τὸ συνεχιζόμενο παρόν μας μέσα στὴν Ἐκκλησία μας. Εἶναι ὁμως δύσκολο —ὡς φαίνεται, ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς εἰδικούς— νὰ κατανοηθοῦν ὀρθὰ τὰ ὀνόματα μέσα στὴ σημερινή σύγχυση τῆς διαμελισμένης Ρωμησοσύνης σὲ κρατικοεθνικὲς ἐνότητες μὲ μόνη βάση τὴν γλῶσσα.

Συμπερασματικά, συνεπῶς: Τὸ Ρωμαῖος - Ρωμῆος ἔκλεινε μέσα του καὶ τὸ Ἑλλην. Ἀκόμη καὶ στὸν ΙΗ' αἰ. ὁ Πατροκοσμᾶς θὰ λέγει στὸ Λαὸ μας «δὲν εἶσθενε Ἑλληνες», ἀλλὰ δὲν θὰ παύει νὰ κτίζει Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἐξάπλωση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἡ συνέχεια τῶν ὀνομάτων δὲν ἐξασφαλίζει τὴν συνέχεια τῆς ταυτότητος, ἀλλὰ ἡ διατήρηση τῶν στοιχείων ἐκείνων, ποὺ εἶναι συστατικὰ τῆς ταυτότητος, ἐν προκειμένῳ τῆς Ἑλληνορθοδοξίας. Δὲν ἦταν, συνεπῶς, λιγότερο Ἑλληνας ὁ πατριάρχης Γεννάδιος, ὅταν ἔλεγε «οὐκ ἔοιμὲν Ἑλληνες», ἀπὸ τὸν Πλήθωνα, ποὺ διεκήρυττε «Ἑλληνὲς ἔσμεν τὸ γένος». Γι' αὐτὸ ὅσοι ἄλλαξαν τὴν πίστη τους, ἐξισλαμιζόμενοι ἢ ἐκλατινιζόμενοι (τουρκεύοντες ἢ φραγκεύοντες) — εἴτε ἐπιστρέφοντες στὴν εἰδωλολατρία (Πλήθων), χάνονταν καὶ γιὰ τὸν Ἑλληνισμό. Ἑλληνικότητα καὶ Ὁρθοδοξία ἦσαν τὰ ἀνεκτίμητα ἀγαθὰ, ποὺ ἐκαλοῦντο νὰ ὑπερασπίσουν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ Μεταβυζαντινοὶ Πατέρες μας, καὶ στοὺς ἀγῶνες αὐτοὺς θεωροῦσε ἀπόλυτα φυσικὸ νὰ πρωτοστατεῖ ὁ Κλήρος, μὲ κίνδυνο μάλιστα πολλὰς φορὲς συγχύσεως καὶ διαταραξέως τῆς ἰσορροπίας ἀνάμεσα στὴν ὀριζόντια καὶ κατακόρυφη διάσταση τῆς ἀποστολῆς του⁵².

Ἐδῶ ἀκριβῶς ἀναδύεται ἡ σημασία τοῦ Μ. Φωτίου καὶ γιὰ τὸν ἐθνισμό μας⁵³. Ὀνομάσθηκε «σωτὴρ ἀληθῶς τοῦ ἔθνους»⁵⁴ καὶ «ἀκαταμάχητος καὶ πολυμήχανος πρόμαχος τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τῆς ἐθνότητος»⁵⁵. Καὶ ἦταν πράγματι! Ἡ στάση τοῦ Φωτίου ἀπέναντι στὶς ἀξιώσεις τῶν φιλοφράγων Παπῶν καὶ τῶν προστατῶν τους ἦταν ἀπόκρουση τοῦ φραγκογερμανικοῦ ἐπεκατισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ φραγκικοῦ πνεύματος καὶ τρόπου ζωῆς, δηλαδὴ τῆς ἀλλοτριωμένης δυτικῆς Χριστιανωσύνης, καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἀγωνίσθηκε νὰ διασώσει ὁ Μέγας Πατριάρχης μὲ τὶς ἱεραποστολικὲς ἀποστολές, ποὺ ὀργάνωσε καὶ ἐνίσχυσε⁵⁶.

51. Βλ. Πολίτου Ν. Γ., «Ἑλληνες ἢ Ρωμαῖοι; Στὰ Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1920 σ. 122-133.

52. Βλ. γιὰ τὸ πρόβλημα τοῦ Χρ. Γιανναρά, Αἰρετικὴ Ὁρθοδοξία; Στὸν τόμο: Τίμοι μὲ τὴν Ὁρθοδοξία, Ἀθήναι 1968, σ. 59-73.

53. Βλ. Χρ. Σ. Βούλγαρη, Ὁ Μ. Φώτιος ὡς ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἐθνικὸς ἀγωνιστής, Ἀθήναι 1977.

54. Κ. Γ. Μπόνη, Βυζαντινὴ Θεολογία (πανεπ. παραδόσεις), Ἀθήναι 1957, σ. 138.

55. Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους, τόμ. Γ', Ἐν Ἀθήναις 1887, σ. 727.

56. Βλ. Ἰω. Σ. Ρωμανίδου, Οἱ ἅγιοι Κύριλλος καὶ Μεθόδιος, Ἑλληνες ἀντιπρόσωποι Λατίνων εἰς Σλαβόφρονες ἐναντι Φράγκων, στὸ περιοδ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ, τ. ΝΓ

Τὸ Γένος φθάνει στὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 μὲ ἀκμαῖο τὸ φρόνημά του καὶ μὲ βαθεῖα ἐπίγνωση τῆς ταυτότητός του, ὡς τοῦ ρωμαϊκοῦ - ἑλληνορθόδοξου γένους. Τὴν μεταγενέστερη σύγχυση θὰ προκαλέσουν ὅσοι εἶχαν ταυτίσει τὴν οὐσία τους μὲ τὴ Δύση (καὶ ἡ Ρωσία Δύση εἶναι) καὶ οἱ ὅποιοι, βιάζοντας τὰ πράγματα, θὰ καταβάλουν κάθε προσπάθεια, γιὰ νὰ δημιουργήσουν μιὰ στενὴ κρατικὴ ἑλληνικὴ συνείδηση, ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ρωμησοσύνης καὶ τὴν ὑπερεθνικότητα τῆς Νέας Ρώμης⁵⁷.

6. Σ υ ν ἔ χ ε ι α ἢ ὀ π ἰ σ θ ο δ ρ ὀ μ ῆ σ η;

Ὁ Ἑλληνισμὸς, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ παραπάνω, βρῆκε τὴν ὀριστικὴν ταυτότητά του μέσα στὴν Ὁρθοδοξία. Ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοσυνειδησία ἔγινε ἑλληνορθόδοξη καὶ μὲ αὐτὸ τὸ περιεχόμενο ἔζησε καὶ ἐμεγαλοῦργησε τόσους αἰῶνες. Κάθε ἀπόπειρα συνεπῶς ἀπορθοδοξοποιήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς ἀποεκκλησιοποιήσεώς του, θὰ ἐπαναλαμβάνει τὸ ἀπονενομημένο διάδημα τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ τοῦ Πλήθωνος. Ὁ Νέος Ἑλληνισμὸς διατηρεῖ τὴν συνάφειά του μὲ τὴν ἀρχαιότητα μὲσω τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς περιόδου τοῦ ἱστορικοῦ του βίου, μέσα στὴν ὁποία διαμόρφωσε τὴν ἐθνικὴν του αὐτοσυνειδησία. Μέτρο καὶ κριτήριον καὶ τῆς πολιτιστικῆς του αὐτοσυνειδησίας εἶναι ἡ ὀρθόδοξη λατρεία καὶ ἡ πατερικὴ θεολογία.

Ὁ Ἑλληνισμὸς δοξάζεται μέσα στὴν Ὁρθοδοξία. Ἐξω ἀπὸ αὐτὴν γίνεται ἀρχαῖος, εἰδωλολατρικὸς, ἀγνώριστος. Τὸ φρόνημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ διαπλάσσεται μέσα στὴν Ὁρθοδοξία. Μὲ τὸ φρόνημα αὐτὸ εἶναι ὑπερήφανος γιὰ τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοσή του. Ἡ ἀπώλεια ὁμως τοῦ φρονήματος αὐτοῦ ἀφαιρεῖ καὶ τὴν ἰκανότητα γιὰ ὀρθὴ ἐκτίμηση τῆς παραδόσεώς του. Στὴν περίπτωση αὐτὴ εἶναι, ποὺ ἀναδύεται τὸ ἐρώτημα: ποῦ ἀνήκουμε, στὴν Ἀνατολή ἢ στὴ Δύση... Γιὰ τὸν Ἑλληνα ὁμως, ποὺ ἔχει πατερικὴ ἐπίγνωση τῆς ταυτότητός του, τὸ ἐρώτημα δὲν εἶναι «ποῦ ἀνήκουμε», ἀλλὰ «ποιοὶ ἀνήκουν σὲ μᾶς», πέρα ἀπὸ κάθε ἐθνικιστικὴ αὐτοῆξαρση. Ποιοὶ δηλ. εἶναι μέτοχοι τῆς παραδόσεώς μας. Καὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι οὔτε ἡ (σημερινὴ) Ἀνατολή, οὔτε ἡ (σημερινὴ) Δύση, ἀλλ' ὅλοι οἱ Ὁρθόδοξοι σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἐπιτραπεῖ μιὰ μικρὴ τροποποίηση τῆς διακριβώσεως δύο σεβαστῶν Ἡγερῶν τοῦ Ἐθνους μας, Προέδρων τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας. Τὸ Ἐθνος μας δὲν εἶναι ἀπλῶς «μοναχικόν»⁵⁸ ἢ «ἀνάδελφον»⁵⁹, ἀλλὰ —λόγω τῆς ἑλληνορθόδοξης παραδόσεώς του— καὶ «μ ο ν α δ ι κ ὸ ν» σήμερα στὸν κό-

(1971) σ. 273-81. Γιὰ τὰ ἱστορικὰ προβλήματα βλ. στοῦ Βλ.Ι. Φειδᾶ, Ἑκκλησιολογία. Ἱστορία, ὅπ. παρ., σ. 38 ἐ.ε., 57 ἐ.ε., 105 ἐ.ε.

57. Γιὰ τὴν ἀλυσίδα αὐτῆ τῶν προβλημάτων, ποὺ κορυφώνονται στὴν Μικρασιατικὴ καταστροφή (1922) βλ. στοῦ Γ. Δ. Μεταλληνῶ, μν. ἔργ. καὶ στὴν μελέτη τοῦ Ἰδίου, Ἑλλαδικὸ αὐτοκεφάλου Παραλειπόμενα, Ἀθήνα 1983.

58. Δήλωση τοῦ τ. Προέδρου τῆς Ἑλλην. Δημοκρατίας, κ. Κων. Καραμανλῆ (1985).

59. Δήλωση τοῦ νῦν Προέδρου τῆς Ἑλλην. Δημοκρατίας, κ. Χρ. Σαρτζετάκη (1985).

σμο. Άν ή Ελλάδα με την αρχαία μορφή της παρουσιάζει, φαινομενικά, κάποια συγγένεια με την Δύση —γιατί στο βάθος καμιά σύμπτωση δέν είναι μεροληπτική— ή Ελλάδα, όπως διαμορφώθηκε μέσα στην Όρθοδοξία, ένσαρκώνει ένα πολιτισμό, που έχει διαμετρικά διάφορη συνέχεια από εκείνον της Εύρώπης, του φεουδαλισμού, της δουλοπαροικίας και άποικιοκρατίας και όλων των μεταγενεστέρων ύποκαταστάτων τους. Καί ίσως γι' αυτό επιδιώκεται από κάποια κέντρα στους τελευταίους αιώνες ή λήθη του έγγυτερου παρελθόντος μας, ή όταν τούτο είναι άδύνατο, ή άποσύνδεσή μας από την ορθοδοξοεκκλησιαστική παράδοσή μας. Γιατί τότε εύκολα «άνακαλύπτεται» ή ταύτιση μας με την Δύση, πολιτιστικά και πνευματικά. Όταν όμως συνειδητοποιείται ή ιδιαίτερότητα του πολιτισμού μας, τότε άπαλλασσόμεθα από κάθε τάση «πνευματικής ξενηλασίας» και «πατροκτονίας». Βέβαια αυτό δέν σημαίνει καθόλου άρνηση του διαλόγου του Έλληνισμού με τον υπόλοιπο κόσμο. Ο διάλογος, ουσιαστικά γνωρίσματα του προχριστιανικού Έλληνισμού, δέν έπαυσε να συνεχίζεται και υπό την νέα ταυτότητα του Έλληνισμού ως Έλληνορθοδοξίας, ως διάλογος όμως πάντοτε «έν άληθεία»! Η προσληπτική και άφομοιωτική δύναμη του Όρθοδόξου Έλληνισμού, στα όρια του κτιστού, του πολιτισμού δηλ. και της ιστορίας, λειτουργεί άκατάπαυστα. Τό βασικό του όμως προτέρημα, που άν χαθεί, οδηγεί άναπόδραστα στην άλλοτριώσή του, είναι ο τρόπος, με τον όποιο ο Έλληνισμός προσλαμβάνει και άφομοιώνει. Καί αυτό είναι ή δύναμή του να διακρίνει τό όμοιογενές και όμοούσιό του από τό άλλοτριο και άναίρετο της ούσίας του. Όσον γνησιότερος, συνεπώς, μένει ο Έλληνισμός, τόσο περισσότερο βοηθεί τους διαλεγόμενους μαζί του. Αυτή ή άξιωματική αρχή θα διαφοροποιεί ριζικά τον Έλληνισμό, που μπορεί να επιλέγει, από τον Γραικυλισμό, που δέχεται άνεξέλεγκτα τά πάντα, χωρίς επίγνωση της ούσίας του, λόγω της μειονεξίας του⁶⁰.

Μακαριώτατε,

Κάθε δίλημμα σήμερα του τύπου «Όρθοδοξία ή Έλληνισμός» είναι όχι μόνο πλαστό, αλλά και έθνοκτόνο. Γιατί σημαίνει τάση έπιστροφής στην άτέλεια μας, στην παλαιά άγωνιώδη άναζήτησή μας. Ένώ για τον Έλληνισμό, που διασώζει την αυτοσυνειδησία του,

60. Βλ. Χρ. Γιανναρά, Η μειονεξία των Νεοελλήνων, στον τόμο: Η Νεοελληνική Ταυτότητα, Άθήνα 1978, σ. 110-118.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

- Άνδρουτσοπούλου, Γρηγ. Δ., Ό Έλληνισμός ύποφής του Χριστιανισμού, Έν Άθήναις 1955.
Βακαλοπούλου, Άποστ. Κ., Η ιστορική συνείδηση και τό άγωνιστικό πνεύμα του Νέου Έλληνισμού, Θεσσαλονίκη, 1957.
Του Ίδίου, Η πορεία του Γένους, Άθήνα 1966.
Του Ίδίου, Ιστορία του Νέου Έλληνισμού, τόμ. Α': Άρχές και διαμόρφωσή του, Θεσσαλονίκη 1974².
Γιανναρά, Χρ., Νεοελληνική Ταυτότητα, Άθήνα 1978.
Θεοδώρου Εύαγγ., Αί ύπηρεσίες της Όρθοδόξου Έκ-

τό ζητούμενον εύρέθη. Είναι ή Όρθοδοξία. «Εϊ δ ο μ εν τό φώς τό άληθινόν... εϋρομεν πίστιν άληθή»! «Εϋρομεν τήν άλήθειαν»! Κάθε άποδέσμευση του Έλληνισμού από την Όρθοδοξία δέν συνιστά μόνο τραγικό διαμελισμό της ύπαρξέως μας, αλλά και καθαρό παραλογισμό, αφού ή τυχόν έπιστροφή στον άυθεντικό κλασικό Έλληνισμό, θα καταλήξει όπωσδήποτε στην γνήσια εκείνη άναζήτηση, που οδήγησε στην ένωση του με την Όρθοδοξία. Έξω από τη ζήτηση αυτή έμεινε, όπως έλέχθη, ο παγανισμός και ο διονυσιακός αισθησιασμός του Γραικύλου. Γι' αυτό, όπου χάνεται ή Όρθοδοξία, χάνεται και ο Έλληνισμός!

Ίδου γιατί κάθε παρόμοια επιδίωξη συνιστά όπισθοδρόμηση και όχι πρόοδο. Γιατί μετέχει στον «συντηρητισμό» των αίρέσεων, των «έλληνοεθνικών λήρων» κατά τον Μ. Φώτιο. Τό τραγικότερο όμως, συνιστά, ιδιαίτερα σήμερα, άπώλεια κάθε δυνάμεως αυτοπροστασίας, με άπόληξη τον ραγιαδισμό και την ύποδούλωση. Τό μόνο, που έχει να προσφέρει ο σημερινός Έλ-

κλήσις προς τό έλληνικό έθνος, Έν Άθήναις 1971.

Ζηζιούλα, Γω., Έλληνισμός και Χριστιανισμός κατά τους τρεις πρώτους αιώνες. Ο Έλληνισμός στις ιστορικές καταβολές του Χριστιανισμού, στην ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ (Έκδοτικής Άθηνών), τ. ΣΤ', σ. 519-559.

Κονιδάρη, Γ. Ι., Η Έλληνική Έκκλησία ως πολιτιστική δύναμις έν τη ιστορία της Χερσονήσου του Αίμου, Έν Άθήναις 1948.

Του Ίδίου, Έκκλησιαστική Ιστορία της Ελλάδος, τόμ. Α', Έν Άθήναις 1970².

Του Ίδίου, Ο Έλληνισμός έν τη Οικουμένη, έν τη ιστορία και τή παρόντι, Έν Άθήναις 1971.

Του Ίδίου, Η Έλληνική Έκκλησία παράγων άναγεννήσεως του Έλληνισμού διά του άγώνος του 1821, Άθήναι 1974.

Μεταλληνού, Γεωργίου Δ., Παράδοση και άλλοτρίωση-Τομές στην πνευματική πορεία του Νεωτέρου Έλληνισμού (σειρά μελετών, τυπώνεται).

Μπρατσιώτου, Παν. Ν., Χριστιανισμός και Έλληνισμός έν άντιθέσει και συνθέσει, στην ΕΕΦΣΠΑ, τόμ. ΙΣΤ' (1968) σ. 295-323 (β' έκδ.).

Οικονόμου, Ηλ. Β., Κείμενα πίστεως και έλευθερίας, Άθήναι 1985.

Παπαδοπούλου, Θ., Διαμόρφωση και έπιστημολογικό περιεχόμενο του όρου Έλληνισμός, στην ΕΕΦΣΠΘ τόμ. ΙΖ' (1978) σ. 275-96.

Σιώτου Μάρκου, Έλληνική Διανόηση και Χριστιανική Πίστις, Άθήναι 1971.

Σπεράντζα Θεοδ., Όρθοδοξία και Έλληνισμός, Έν Άθήναις 1962.

Φειδά Βλ. Ι., Έλληνοχριστιανική παράδοση και Όρθοδοξία, στο περιόδ. ΚΟΙΝΩΝΙΑ τόμ. ΙΘ' (1976) σ. 85-98.

Φιλίππίδου, Λεων. Ι., Ιστορία της έποχής της Κ. Διαθήκης έξ έπόψεως παγισμίου και πανθηροκειακής, Άθήναι 1958.

Chadwick H., Early Christian Thought and the Classical Tradition, Oxford 1966.

Jaeger Werner (μετάρρ. Γ. Π. Βερρόιου), Πρωτοχριστιανικοί χρόνοι και Έλληνική παιδεία, Άθήναι

ληνισμός στον κόσμο, είναι ή ορθόδοξη παράδοσή του. Τόσο λίγο όμως γίνεται αυτό συνείδηση σε πολλούς, ώστε σε στιγμές αυτοκριτικής να ανακαλείς στη μνήμη σου ένα λόγο του μικρασιάτη Ποιητή Γ. Σεφέρη, που γράφθηκε μὲν στὰ 1936, ἀλλὰ παραμένει ἐπίκαιρος καὶ σήμερα: «Ὅσο προχωρεῖ ὁ καιρὸς καὶ τὰ γεγονότα, ζῶ ὀλοένα μὲ τὸ ἐντονότερο συναίσθημα πὼς δὲν εἴμασθε στὴν Ἑλλάδα, πὼς αὐτὸ τὸ κατασκευάσμα, πὼς τόσο σπουδαῖοι καὶ ποικίλοι ἀπεικονίζουν καθημερινά, δὲν εἶναι ὁ τόπος μας, ἀλλὰ ἕνας ἐφιάλτης, μὲ ἐλάχιστα φωτεινά διαλείμματα, γεμάτα μιὰ πολὺ βαρῖα νοσταλγία. Νὰ νοσταλγεῖς τὸν τόπο σου ζώντας στὸν τόπο σου, τίποτε δὲν εἶναι πῶς πικρὸς... Ἡ ἐπανακατάληψη συνεπῶς στὴν δύστροπη ἐποχὴ μας τοῦ πατρικοῦ προτύπου, ὅπως τὸ ἐνσάρκωσε καὶ διέσωσε καὶ ὁ τιμώμενος σήμερα Μ. Φώτιος, εἶναι ἀληθινὸς καταγιασμός ἐλπίδας.

Πρωτοπρ. ΓΕΩΡΓ. Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, Δρ Θ. καὶ Φ.
Ἐπίκουρος Καθηγητῆς τοῦ Παν(μίου) Ἀθηνῶν

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Σεραφεῖμ, ἔχων ἐπὶ τῆς ἔδρας ἐκατέρωθεν αὐτοῦ τὸν ἀντιπρόεδρο τῆς Δ. Ι. Συνόδου Σεβ. Γόρτυνος κ. Θεόφιλο, τὸν Κοσμήτορα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, Θεοφ. Ἐπίσκοπο Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιο καὶ τὸν Ἀρχιγραμματέα τῆς Ι. Συνόδου πανοσ. ἀρχιμ. κ. Ἰάκωβο Παπαθανασίου - Γκινη, ἐξέφρασε τὰ συγχαρητήρια του γιὰ τὴν ἐμβριθεῖα καὶ σαφήνεια τοῦ λόγου τοῦ π. Γεωργίου Μεταλληνοῦ καὶ κάλεσε τοὺς μετέχοντας σὲ διάλογο. (Παραθέτουμε στὴ συνέχεια τὰ κύρια σημεῖα τῶν ὄσων κατὰ σειράν ἐλέχθησαν, μὲ βάση τίς σημειώσεις πὼς κρατήσαμε).

Καθηγ. ΓΕΡ. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ: Ἀρχίζω μὲ μία γενικὴ παρατήρηση: Ἡ εἰσήγηση ἦταν θεωρητικὴ, μὲ ἱστορικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ χωρὶς ἐσωτερικὴ δομὴ. Ἡ ἱστορικὴ πορεία τῆς αὐτοσυνειδησίας ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς Ἑλληνιστὰς καὶ τοὺς Ἑλληνας ὅταν ἐγκαταλείπουν τὸν μῦθο καὶ παραλαμβάνουν τὸν Χριστιανισμό. Στὴν πορεία του αὐτῆ πὼς ὁ Ἑλληνισμὸς ἀποδέχθηκε τὴ χριστιανικὴ πίστη, ὁ ὅρος Ἑλλην ἐσήμαινε εἰδωλολάτρης. Ἡ συνείδηση τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων ἀναγεννᾶται μέσα στὴν Ὀρθοδοξία. Τὸν 9ο αἰῶνα διαμορφώνεται ἡ βάση τοῦ ὅρου (πὼς ὑπάρχει καὶ στὸν Συνοδικὸ Τόμο τοῦ 1850) «Καθολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία», πὼς δηλοῖ τὴν καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐνισχύει καὶ τὴν ορθοδοξότητά της. Στὴ διατύπωση αὐτὴ συμπυκνώνεται ἡ ρῆση «Ἡ Ἐκκλησία θεολογεῖ γραφικῶς καὶ θεολογοῦσα πλατωνικῶς ἐκλεκτικῶς». Ὀρθόδοξία εἶναι ἡ γνησία καθολικὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Τὸν 10ο αἰῶνα ἀναγεννᾶται ἡ ἑλληνικὴ ἐθνικὴ συνείδηση. Υἱοθετοῦνται ἀρχαῖοι ὅροι μὲ νέο περιεχόμενο, ἰδιαίτερα στὴ θ. Λειτουργία. Ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι θεμελιώδης καὶ γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἱστορία. Ἡ σύνδεση τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ τὴν ἑλληνικότητα συν-

τελεῖται ὅταν γίνεται ὑπεράσπιση τῆς ορθοδοξότητος τῆς Πίστews στὰ δόγματα. Ἡ Δύση ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξία, γι' αὐτὸ κακῶς ἡ Ἐκκλησία της λέγεται Καθολικὴ εἶναι καὶ πρέπει νὰ ἀποκαλεῖται Ρωμαιοκαθολικὴ.

Καθηγ. ΜΑΡΚΟΣ ΣΙΩΤΗΣ: Μὲ συγκίνηση ἤκουσα τὸν π. Γεώργιο ὁμιλοῦντα ορθοδόξως περὶ Ὀρθοδοξίας. Παρουσίασε τὸ θέμα μὲ πληρότητα. Συμφωνῶ μὲ τὸν κ. Κονιδάρη ὅτι ἡ εἰσήγηση εἶχε θεωρητικὸ χαρακτήρα, ἀλλὰ οὕτως ἔπρεπε, λόγῳ τῆς ἐορτῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου πὼς ἦταν Πατριάρχης τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας (ἂν καὶ ἡ Ὀρθοδοξία εἶναι μία, καὶ ὄχι ἑλληνικὴ). Λόγῳ σοβαρότητος τοῦ θέματος ἀναφέρωμαι εἰς βασικὰ σημεῖα: Ὀρθοδοξία εἶναι ἡ Ἀλήθεια καὶ αὐτὴ ταυτίζεται πρὸς τὸ πρόσωπο καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅσον ἀφορᾶ στὴ σχέση τῆς προβολῆς τοῦ προσώπου καὶ τῆς διδασκαλίας Του, ἡ ἑλληνικὴ διανόηση καὶ γλώσσα γίνονται ὄργανα. Τοῦτο ἦταν ἰδιαίτερα χάρις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Μαρτυρεῖται στὴν Κ. Διαθήκη. Προτοῦ νὰ ἰδρυθεῖ ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν Πεντηκοστὴ οἱ παρεπιδημοῦντες στὰ Ἱερσόλυμα Ἑλληνες ἤκουσαν τὸν Πέτρο καὶ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους νὰ ὁμιλοῦν καὶ στὴ δική τους διάλεκτο. Τότε γίνεται συνείδησις ὅτι μόνον μὲ τὴ χρῆση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας θὰ γινόταν ἡ διάδοση τῆς νέας Πίστews. Ὅλα τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης ἐγράφησαν στὴν ἑλληνικὴ, γεγονός πὼς ὀφείλεται στὴν πρόνοια καὶ τὴ χάρις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Ἑλληνας. Σπουδαιότατα ρόλο, λοιπόν, ἔπαιξαν ἡ ἑλληνικὴ διανόηση καὶ γλώσσα. Ὁ Παῦλος γράφων καὶ πρὸς μὴ Ἑλληνας (Ἑβραίους, Γαλάτας, Ρωμαίους) χρησιμοποιοῖ τὴν ἑλληνικὴ. Τὰ εὐαγγέλια εἶναι ἡ πρώτη ἔκφραση καὶ ἀποκρυπτάλλωση τῆς Ὀρθοδοξίας. Τὸ γεγονός τοῦτο μᾶς συγκινεῖ. Καὶ ἐξηγεῖ γιατί δὲν μεταφράζεται ἀλλὰ θι ο ὕ τ α ι τὸ εὐαγγέλιο. Ἐπειδὴ δὲ ἐγράφη τὸ εὐαγγέλιο γιὰ τὸν κόσμο, ἐνυπάρχει στὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ ἐγκόσμιο στοιχεῖο, ἐπομένως καὶ οἱ αἱρέσεις, ἐναντίον τῶν ὁποίων μάχεται ἡ Ἐκκλησία, ἀφοῦ ἔργον Τῆς εἶναι ἡ διαφύλαξη τῆς Ἀληθείας.

Μητροπ. Ἀλεξανδρουπόλεως ΑΝΘΙΜΟΣ: Ἀρχίζω μὲ μία βασικὴ σκέψη: Οἱ εἰσηγήσεις τῶν Καθηγητῶν, κάθε χρόνο, εἶναι ἰδιαίτερα ἐμπεριστατωμένες καὶ δίνουν ἀφορμὴ γιὰ ἐποικοδομητικὰ σκέψεις. Τὸ αὐτὸ σημεῖο καὶ γιὰ τὴν εἰσήγηση τοῦ π. Γεωργίου. Πλὴν ὅμως κατὰ κανόνα ἔχουν ἱστορικὸ χαρακτήρα καὶ ἀναφέρονται στὸ παρελθόν. Ἐτσι ὁ λόγος χάνει τὴν ἐπικαιρότητά του. Τὸ καίριο ἐρώτημα εἶναι: Τί γίνεται σήμερα; Αὐτὸ ἐνδιαφέρει κατεξοχὴν τοὺς ποιμένες καὶ τοὺς διδασκάλους. Πολλὰ συμβαίνουν σήμερα, ἐρεθιστικὰ γιὰ συζητήσεις. Πὼς μπορεῖ νὰ βιωθεῖ σήμερα τὸ εὐαγγέλιο τῆς Ἀληθείας; Τὴν τελευταία 25ετία καλλιεργεῖται τὸ κλίμα νὰ διαμορφωθεῖ μιὰ ταυτότητα ἔξω ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ αὐτοσυνειδησία. Μᾶλλον καταβάλλεται προσπάθεια, ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς πρωτοβάθμιας καὶ δευτεροβάθμιας Παιδείας, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ στόχου αὐτοῦ. Ἐγὼ λέγεται ἀπὸ ἐπίσημα χεῖ-

λη και περιέχεται και στον τελευταίο νόμο για τη δομή και λειτουργία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ότι σκοπός του σχολείου είναι, μεταξύ άλλων, η καλλιέργεια της ελληνορθόδοξης παράδοσης, όμως στην πράξη επιδιώκεται η δημιουργία ενός τύπου Έλληνισμού χωρίς Ορθοδοξία. Η Έκκλησία γι' αυτός είναι μουσειακό είδος που έξυπηρετεί πολιτιστικές ανάγκες. Αυτό υποστηρίχθηκε και για το θρησκευτικό γάμο, ενώ σε πολλές αίθουσες διδασκαλίας αντικαταστάθηκε η εικόνα του Χριστού από ένα... καρτάκι ή μια οποιαδήποτε απεικόνιση. Πρέπει, επομένως να μάς απασχολεί και προβληματίζει η ταυτότητα της Έλληνορθόδοξιας.

Καθηγ. ΝΙΚ. ΝΗΣΙΩΤΗΣ: Συγχαίρω τον π. Γεώργιο για την πολύ ώρα εισηγησή του. Συμφωνώ σε όλες τις γραμμές της, ιδιαίτερα γιατί την άρχισε υπενθυμίζοντας τη χριστοκεντρικότητα της Ορθοδοξίας: διαφορετικά υπάρχει κίνδυνος να μάς πουν ότι με την Ορθοδοξία ελληνοποιήσαμε τον Χριστιανισμό, ενώ το όρθον είναι ότι Ορθοδοξία και Έλληνισμός είναι δύο διαφορετικά μεγέθη, είναι κύκλοι έφαπτόμενοι. Ύπαινιχθη ο π. Γεώργιος ότι Ανατολή είναι η ελληνική Ορθοδοξία, ενώ η λοιπή Ορθοδοξία δεν μετέχει στην ίδια βάση. Επί του προκειμένου θέματος έχουν γίνει ώριμες ιστορικές παρεκκλίσεις που επηρεάζουν τις κρίσεις μας και συντελούν στο να μη λαμβάνουμε τη δέουσα στάση απέναντι στα ουσιαστικά χαρακτηριστικά της Ορθοδοξίας. Όσα συναφή είπε ο εισηγητής δεν σημαίνουν, ασφαλώς, ότι η αραβική ή η σλαβική ή η ρωμανική Ορθοδοξία δεν είναι όπως η ελληνική. Η Ορθοδοξία —κατά τον τρόπο που είπε ο διμλητής— παραμένει ελληνική. Αναφέρω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: Στη διάρκεια συνεδρίου στην πόλη Ρίγα της Βαλτικής, ο Δήμαρχος της παρατήρησε κάποια στιγμή ότι Ρώσοι και Έλληνες έχουν πάρα πολλά κοινά στοιχεία. Όταν έρωτησα αν έγνωσε την ορθόδοξη πίστη, οι παριστάμενοι Ρώσοι (κομμουνιστάι) συνέδρου ξέσπασαν σε χειροκροτήματα... Ός προς την παρατήρηση του εισηγητού ότι η δυτική χριστιανούνη απέχρωματίστη, σημειώ ότι πράγματι υπάρχουν παρεκκλίσεις, αλλά αυτές ανάγονται στον Μεσαίωνα και έγιναν εν γνώσει τους. Οφείλονται στον Θωμά Ακινάτη που παρεξήγησε έρμηνευτικώς τον Πλάτωνα και τον Άριστοτέλη. Και αυτή η Διαφώτιση στηρίχθηκε στην παρεξήγηση των αρχαίων Έλλήνων φιλοσόφων. Δεν είναι ίδιον της ελληνικής Ορθοδοξίας να θέτει έναντί της τις λοιπές Έκκλησίες και να διαλέγεται ως προς κάτι αντίθετο. Ούτε να στέκεται μόνο στα σημεία που κατά το παρελθόν αμαύρωσαν τις σχέσεις τους. Η Έλλάς πάντοτε στην ιστορία της θυσιάζεται, δεν αποκρούει, δεν πολεμά. Προσφέρει. Αυτό είναι ανέκαθεν ο ρόλος της. Το θέμα τώρα είναι πώς η ελληνορωμαϊκή ευρωπαϊκή παράδοση θα γίνει αφρικανική, λατινοαμερικανική κ.λπ.. Ύπάρχει γι' αυτό μια θετική προϋπόθεση. Το ότι καμιά φιλοσοφία δεν είναι άμοιρη της ελληνικής (του «είναι», του «γίγνεσθαι» κ.λπ.). Αυτό σημαίνει ότι οι ξένοι πρώτα νιώ-

θουν Έλληνες και μετά, εύκολότερα, γίνονται χριστιανοί.

Καθηγ. ΒΛΑΣΙΟΣ ΦΕΙΔΑΣ: Με συγκίνησε η προσπάθεια του π. Γεωργίου και με συγκλόνησε το αποτέλεσμα να καλύψει επιτυχώς 20 αιώνας. Στη συνάφεια αυτή σημειώνω ότι η Ιστορία είναι ένα άνοητο. Ο κάθε ιστορικός συλλέγει άνοη και σχηματίζει άνοηδόσημη. Είναι, δηλαδή, καθαρά θέμα επιλογής. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι ο Έλληνισμός συνήντησε τον Χριστιανισμό, ενώ έτεροι δέχονται ότι ο Χριστιανισμός πορεύθηκε προς τον Έλληνισμό. Ο 11ος αιώνας είναι καταλυτικός: Γίνεται άλμα προς τον κλασικισμό, παρατηρείται στροφή και στο Δίκαιο. Οι Διαφωτιστές, και οι πρό αυτών (π.χ. Θωμάς Ακινάτης), γράφουν όπως οι άπολογητάι, αλλά χωρίς την έμπειρία των Πατέρων. Ο π. Γεώργιος παρουσίασε τις θέσεις όπως τις είδαν και τις δίωσαν οι Πατέρες. Θα περίμενα, εντούτοις, να μη δώσει τόση άπολυτότητα στον παγανισμό. Δεν δέχομαι, επίσης, ότι η σκέψη της Δύσεως στον 18ο αιώνα αγκάλιασε την κλασική διανόηση. Διότι ο Διαφωτισμός απέριψε τον Έλληνισμό ως μέγεθος και τον έδέχθη ως μεθολογία, ως σύστημα. Όσα είπε ο εισηγητής για τον 18ο αιώνα ισχύουν και σήμερα. Όταν άπορρίπτεις την Ορθόδοξη Παράδοση, άπορρίπτεις και την ελληνική κλασική Παράδοση. Γι' αυτό συμβαίνουν σήμερα όσα ευστόχως σημείωσε προηγουμένως ο Σεβ. Αλεξανδρουπόλεως.

Μητροπ. Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ: Συγχαίρω κι εγώ τον εισηγητή για την πληρότητα με την οποία ανέπτυξε το θέμα: ένα θέμα ζωής και θανάτου. Απέδειξε με τά θεωρητικά στοιχεία ότι δεν μπορούμε να είμαστε Έλληνες, αν δεν είμαστε Ορθόδοξοι. Το παράδειγμα του για τους έξυλαμισμούς και εκλατινισμούς άποδεικνύει ότι όσάκις ο Έλληνας παύσει να είναι Ορθόδοξος, χάνει και την ελληνική του συνείδηση. Έρχομαι στο σημερινό χάος: Καταβάλλεται συστηματική προσπάθεια ν' άποκοπούμε ως έθνος από τον μαστό της μητέρας μας, της Ορθοδοξίας. Έχουμε, άραγε, συνεδητοποιήσει τον κίνδυνο που διατρέχουμε; Τι θα κάνουμε; Από την αντιμετώπιση του χάους έξαρτάται η επιδίωσή μας ως έθνους. Γιατί δεν προσπαθούν να μάς άποκόψουν άπλως από τις ρίζες μας. Δεν πρόκειται για νεοπαγανισμό ή νεοουλιανισμό. Πρόκειται για πορεία προς το χάος. Αμφιβάλλω δε αν αυτοί που θέλουν να μάς άποκόψουν γνωρίζουν που θέλουν να μάς οδηγήσουν. Για το λόγο αυτό σήμερα είναι η ώρα της Έκκλησίας. Μας κατηγορούν ότι η Έκκλησία έγινε ύπουργείο Κοινωνικής Προνοίας. Πρέπει να γίνουμε και ύπουργείο εθνικής Άμύνης, για να περισωθεί η εθνική αυτοσυνείδηση. Τέτοιο όπλο διαθέτουμε: Είναι η θεία Λατρεία. Αν καλλιεργήσουμε σωστά τη θ. Λατρεία, διασώζουμε την εθνική αυτοσυνείδηση. Ο Δημ. Γληνός έγραφε: Όσο οι εκκλησίες είναι άνοητες, σώζεται η ελληνική γλώσσα. Χρέος, επομένως, όλων μας, κληρικών και λαϊκών θεολόγων, να συστρατευθούμε για τη διάσωση της εθνικής αυτοσυνείδησης.

Μητροπ. Περιστερίου ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Συγχαί-

ρω τὸν εἰσηγητὴ, ἀλλὰ θὰ περίμενα νὰ τονίσει δεόντως καὶ τὴν εὐθύνη τῆς συγχρόνου Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἀπορθοδοξοποίηση τοῦ συγχρόνου Κράτους...

Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ΣΕΡΑΦΕΙΜ: Παρακαλῶ, νὰ μὴ διατυπώνουμε συνέχεια θρήνους γιὰ τὸ ποῦ θαζίζουμε καὶ τὰ παρόμοια. Θὰ ἦταν προτιμώτερο νὰ εἶχατε νὰ προτείνετε λύσεις. Στις διαπιστώσεις εἴμαστε ὅλοι τόσο πρόθυμοι...

Μητροπ. Περιστερίου ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ: Ἡ δευτέρη παρατήρησή μου εἶναι, ὅτι ὁ ἀγῶνας κατὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης στρέφεται οὐσιαστικά κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, διότι σκοπεῖ στὸ νὰ ἀποκοπῆ ὁ λαὸς ἀπὸ Αὐτήν. Εὐτυχῶς ὅτι οἱ Θεολογικὲς μας Σχολές δὲν υἱοθετοῦν τοὺς ξένους δυτικούς θρους, ὅπως συναδελφοὶ των τῶν ἄλλων Σχολῶν. Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀναφορὰ τοῦ εἰσηγητοῦ περὶ ὀρθοδόξου συνειδήσεως καὶ Ἑλληνισμοῦ, ἃς μὴ μᾶς διαφεύγει τῆς προσοχῆς ὁ συστηματικὸς καὶ ἀνίερὸς πόλεμος ποῦ γίνεται ἐναντίον τους. Σύγχρονός μας, ὑψηλὰ ἱστάμενος, εἶπε: Ἡ ὀρθόδοξη Παράδοση καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα πρέπει νὰ ἐξοδελισθοῦν· δὲν ἔχουν θέση πλέον σὲ μᾶς.

Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ: Νὰ θυμίσω, ὅτι ὅταν μιλάμε γιὰ τὴν Ὀρθοδοξία ἐννοοῦμε μιὰ διαχρονικὴ καὶ οἰκουμενικὴ Ὀρθοδοξία. Στὰ πρόθυρα τοῦ 21ου αἰῶνα, θρῆσκόμεστε μπροστὰ σὲ μιὰ πρόκληση. Δὲν εἴμαστε μόνο παρελθὸν καὶ παρόν, ἀλλὰ προπαντὸς μέλλον. Ζοῦμε ἤδη στὸν ἠλεκτρονικὸ αἰῶνα. Ἄς μὴ στεκώμαστε μόνο στὰ σημερινά. Παντοῦ ὁ κόσμος ζεῖ κατὰ τὸ γέ, ἐπόμενο εἶναι νὰ παρατηροῦνται καὶ ἐδῶ παρόμοιες διεργασίες καὶ ἀλλαγές. Ἡ Ὀρθοδοξία ἔχει τὰ στοιχεῖα τῆς καθολικότητος. Ἡ κεφαλὴ τῆς, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ Αὐτός. Ὁ Φῶτιος, ὡς ὄντως οἰκουμενικός, εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ συλλάβει τοὺς κραδασμοὺς τοῦ Βυζαντίου, νὰ ἰδεῖ τὰ προβλήματα τῆς Δύσεως καὶ τὴν σημασία ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Σλάβων. Ἐπειδὴ ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Ἀφρική θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω ὅτι τὰ ὑπάρχοντα στὸν τόπο μας προβλήματα δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγοῦν στὸ νὰ λησμονοῦμε ὅτι ὑπάρχει καὶ ὁ ἔξω κόσμος. Δὲν μὲ ἀνησυχοῦν τὰ προβλήματα, ἀλλὰ ἡ ἔλλειψη τῆς οἰκουμενικότητος μας, τὸ ὅτι ἔχουμε στραμμένη τὴν προσοχὴ μας μόνο στὰ «καθ' ἡμᾶς». Ἡ σκέψη μας ἃς ἔχει τὸ στοιχεῖο νὰ τὰ ἀγκαλιάζει ὅλα, κατὰ τὸ «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα...». Αὐτὸ εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ἄν δὲν εἴμαστε αὐτὸ, τότε καὶ τὰ ἄλλα προβλήματα θὰ φαίνονται μεγάλα καὶ ἄλυτα. Ἡ δική μας συμβολὴ στὸν κόσμον τῶν 5 περίπου δισηκατομμυρίων κατοίκων τοῦ πλανήτη μας νὰ εἶναι αὐτὴ τοῦ «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν Χριστῷ» (Ἐφ. 1,10).

Καθηγ. ΣΤΥΛ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Τὸ σημερινὸ θέμα εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ἐπίκαιρα γιὰ μελέτη καὶ συμμελέτη. Ὅταν πρὶν ἀπὸ 20 χρόνια μὲ ἔλεγε κάποιος ρωμαιο ἢ ρωμικό, ἐνιωθα πολὺ ὀραία. Μετὰ ἀπὸ ὅσα, ἐν τῷ μεταξύ, συνέδησαν, προτιμῶ νὰ μὲ λέγε Ὀρ-

θόδοξο Ἑλληνα. Τὸν 4ο αἰῶνα οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας αἰσθάνονταν Ἑλληνες —λόγῳ καταγωγῆς ἢ μορφώσεως— καὶ ἤθελαν νὰ γίνονται χριστιανοὶ καὶ ὀρθόδοξοι ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ πολὺ. Ὅταν λέμε ὅτι ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἦταν Ἑλληνας Πατήρ, πρέπει νὰ γνωρίζουμε ὅτι ἦταν ὁ πλέον ἐμβριθὴς καὶ ὁ διακριτικώτερος ὄλων, δηλαδὴ ξεχώριζε ὅσα ἔπρεπε ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό. Εἴμαστε Ἑλληνες τῷ γένει, ἀλλ' εἴμαστε καὶ τέκνα τοῦ συγχρόνου παιδευτικοῦ κόσμου. Ἐπομένως πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνουμε τὸ ἐγγεγραμμένο τοῦ ἀγίου Γρηγορίου: νὰ «διακρίνομε» ὅσα ἀξίζουν ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό καὶ νὰ γινώμαστε διαρκῶς καὶ περισσότερο ὀρθόδοξοι. Ἀλλὰ μὲ προσοχή, ὥστε νὰ μὴ ὑπερτονίζουμε τὸν Ἑλληνισμό. Ἡ ἑλληνικότητα εἶναι κάτι τὸ μορφικό, μᾶς διαπλάσσει ἐξωτερικά· τὸ προέχον εἶναι νὰ εἴμαστε ὀρθόδοξοι. Ἡ χάρις τῆς διακρίσεως αὐτῆς λύει τὰ προβλήματα.

Μητροπ. Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ: Δὲν εἶναι ἀπλήρως συγκυρία τὸ ὅτι αὐριο (7 Φεβρουαρίου) ἀκολουθεῖ στὸν ἴδιο ἐδῶ χώρο τὸ Πανελλήνιο Συνέδριο Στελεχῶν Νεανικοῦ Ἔργου τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὅσα ἐλέχθησαν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ δώσει ἡ Ἐκκλησία καὶ νὰ τὰ προσλάβει ἡ νεότης. Μεταφέρω τὴν πρότασιν νὰ ἀκουσθοῦν αὐριο μηνύματα ὀρθοδοξότητος καὶ ἑλληνικότητος πρὸς τοὺς νέους. Σᾶς ἀναφέρω ἓνα παράδειγμα ποῦ μοῦ ἀφηγήθηκε ἀξιωματικὸς τῆς Ἀστυνομίας ἐν Πάτραις: Ὁταν ἀπηύθυνε τὸ ἐρώτημα σὲ συλληφθέντα γιὰ παράνομη πράξη νεαρό, σὲ ποῖο θρήσκευμα ἀνήκει καὶ ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι εἶναι χριστιανὸς ὀρθόδοξος, ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ εἶπε: Ἀμφιβάλλω· εἶσαι χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ σ' ἔφεραν ἐδῶ γιὰ τέτοια πράξη; Πῶς μπορεῖς νὰ εἶσαι χριστιανὸς καὶ μάλιστα ὀρθόδοξος καὶ νὰ διαπράττεις παράνομες πράξεις; Ἀνέφερα τὸ περιστατικὸ γιὰ νὰ τονίσω πόση σημασία ἔχει ὄχι ἡ γνώσιν ἀλλὰ ἡ βίωσιν τῆς Ὀρθοδοξίας μας. Διαφορετικά, ἀκολουθεῖ καὶ ὁ ἀφελληνισμός. Δι' αὐτὸ εὐχόμαι νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ φρόνημα τοῦ Μεγάλου Φωτίου, ὁ ὁποῖος καὶ στὸ σχίσμα κατέληξε, προκειμένου —ἐκτὸς ἄλλων— νὰ ἀποφύγει τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ ἑλληνορθόδοξου φρονήματός μας.

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Σεραφεῖμ καλεῖ τὸν π. Γεώργιο Μεταλληνὸ νὰ δώσει ἐν συντομίᾳ ἀπάντησιν σὲ ὀρισμένες ἀπὸ τίς παρατηρήσει ποῦ διατυπώθηκαν.

Ἐπίκ. Καθηγ. π. ΓΕΩΡΓ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ: Ὅσα ἀνέπτυξα στὴν εἰσήγησή μου ἦταν μιὰ προσπάθεια. Δὲν μοῦ ἔλειπε τὸ δέος, γιατί πολλοὶ ἀσχολήθηκαν πρὸ ἐμοῦ μὲ τὸ θέμα. Προσωπικὰ ἔμυς τὸ εἶδα ἀπὸ εἰδικὴ ὀπτική γωνία. Ἀναφέρθηκα στὰ θεωρητικά, ὥστε νὰ συμπληρωθοῦν τὰ πρακτικά, κατὰ τὴν συζήτησιν. Εἰδικώτερα: Ὡς πρὸς τὸ μέλλον: Ἐξετάζοντας τὴν Παράδοσιν, δὲν ἀγνοοῦμε τὸ μέλλον. Τὸ Ρωμικό (μὲ τὴ) σημαίνει τὸν τῆς Νέας Ρώμης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅχι, ἐπομένως, Ρωμικός ἢ Ρωμισσὸν. Συμφωνῶ γιὰ τὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο· εἶναι ὁ ἀντιπροσωπευτικώτερος τῶν Ἑλλήνων Πατέρων. Ἐκεῖνος διεκήρυξε τὸ «Ἑλλάς ἐμοὶ φίλη, ἐπεὶ Χριστὸν...».

Ἡ στροφή τοῦ Κοραῖ καὶ τῶν ἄλλων συγχρόνων

και μεταγενεστέρων του προς την αρχαιότητα δεν έσημαινε τίποτε περισσότερο από μια ανάμνηση της αρχαιότητας. Αυτό ισχύει, βεβαίως, για τους δυτικοτροπούς αρχαιολάτρες (που έχασαν τελικά τον προσανατολισμό τους), γιατί είχαμε και γνησίους διαφωτιστάς, όπως τους Κολλυβάδες, Κοσμά τον Αιτωλό, Ευγένιο τον Βούλγαρη κ.ά.

Μακ. Αρχιεπίσκοπος ΣΕΡΑΦΕΙΜ: Έκφράζω συγχαρητήρια και ευχαριστίες στον π. Γεώργιο Μεταλληνό για την ώραία όντως εισήγησή του, με την όποία ξεκαθάρισε και το θέμα Όρθοδοξία. Τώρα τελευταία όλοι όμιλούν περί Όρθοδοξίας. Ό εισηγητής διετύπωσε σωστά και πειστικά την ακριβή έννοιά της. "Όσα έλέχθησαν στη διάρκεια της συζητήσεως που ακολούθησε ήταν όρθά. Ός προς την ανησυχία των Σεβ. Μητροπολιτών Αλεξανδρουπόλεως και Δημητριάδος για τη σημερινή κατάσταση, θα υπενθυμίσω κάτι το όποιο και άλλοτε έχω τονίσει: Ό Νικηφόρος Θεοτόκης και ό Ήλιος Μηνιάτης —των όποιων τάς όμιλίας έδιαδάξαμε ως φοιτητάι Θεολογίας— με τά ζοφερότερα λόγια διεκτραγωδούν την επικρατούσα (τότε) κατάσταση... Τί σημαίνει αυτό; "Ότι ή Έκκλησία είναι σ τ ρ α τ ε υ ο μ ε ν η. Αντιμετωπίζει, δηλαδή, άλλοτε μικρότερους και άλλοτε μεγαλύτερους κινδύνους, πειρασμούς και έχθρους. Φυσικόν, λοιπόν, είναι και σήμερα να εύρίσκεται πρό δυσκολιών. Έργον και αποστολή της είναι ή αντιμετώπιση των δυσκολιών, ή μάχη.

Βεβαίως, είναι χρήσιμο να έπισημαίνεται ό κίνδυνος. Δέν ήκουσα όμως να προτείνονται λύσεις ή τακτική για διεξαγωγή της μάχης. Να πούμε για το δέον γενέσθαι. Κάνω, λοιπόν, έκκληση και αναμένω τις προτάσεις σας προς την Ί. Σύνοδο. "Άς μη λησιμονούμε, φυσικά, ότι δέν συμφέρει στην Έκκλησία, στον λαό του Θεού, να έμπλέκεται σε κομματικές διαμάχες. Χρέος μας είναι να κάνουμε πάντοτε εκείνο που αποβλέπει στο να περισωθεί ό λαός, ιδίως ή νεολαία. Αυτές τις προτάσεις περιμένει ή Ί. Σύνοδος και έγώ προσωπικώς. Έλάτε αύριο στο Συνέδριο Στελεχών Νεανικού Έργου να βοηθήσετε. Σκοπός μας να προσφέρουμε σωστή άγωγή κι όχι να βιάζουμε από τά Κατηχητικά Σχολεία και τά Ένοριακά Κέντρα άφρονισμένα παιδιά και νέους.

Είθε, με τις προσβείτες του Μεγάλου Φωτίου, να αξιωθούμε όλοι μας να διακονούμε στο ύψηλό αυτό έργο. Άμήν.

ΜΙΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ - ΑΠΟΦΑΣΗ

Μετά το γεύμα, που ακολούθησε στην Τράπεζα του Διορθόδοξου Κέντρου, ό Μακ. Αρχιεπίσκοπος Άθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Σ ε ρ α φ ε ί μ, κατά την πρόποση, έπεε τά έπόμενα:

Πολλά ώραία έλέχθησαν σήμερα από τον εισηγητή και όσους έλαβαν μέρος στη συζήτηση. Προσωπικώς θα αναμένω όπωσδήποτε συγκεκριμένες σκέψεις και προτάσεις για τη λήψη μέτρων, ώστε ή Έκκλησία και τά στελέχη της —κληρικοί και λαϊκοί— να γί-

νουμε τό άλλας και τό φώς για τον τόπο μας, για την Ελλάδα μας.

Έπίσκοπος Άνδρούσης ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ: Ός Κοσμήτωρ της Θεολογικής Σχολής, έπιθυμώ να έκφράσω σε Σας Μακαριώτατε και την Ίερά Σύνοδο, τις θερμές ευχαριστίες των Καθηγητών, του λοιπού Ε. Δ. Π. και των φοιτητών, για την ευκαιρία που μας δίδετε κάθε χρόνο να συνεορτάζουμε τη μνήμη του Ίερού Φωτίου και να συζητούμε από κοινού κάποιο σημαντικό θέμα. Η μορφή του Ίερού Φωτίου μας διδάσκει ότι δέν νοείται διοίκηση της Έκκλησίας χωρίς θεολογική σκέψη, άλλ' ούτε και ή θεολογική σκέψη μπορεί να σταθεί χωρίς την Έκκλησία.

Ευχαριστούμε, λοιπόν, θερμά οι παρόντες θεολόγοι —άφου όλοι σχεδόν είμαστε άπόφοιτοι της Θεολογικής Σχολής Άθηνών—. Η Θεολογική Σχολή αισθάνεται και είναι κοντά στην Έκκλησία. Δέν νοείται οικουμενικότητα της Έκκλησίας χωρίς την άποστολικότητα. Η οικουμενικότητα της Έκκλησίας θα είναι πιο ζωντανή, έφ' όσον διακονεί και την καθολικότητα.

Παρακαλώ να είμαστε όλοι άνοικτοί για μια προσφορά καθολική. "Όλα τώρα είναι διεθνή: έπιστήμη, σύνορα κ.λπ.. Άρα και ή Έκκλησία πρέπει να θυμηθεί ότι είναι «καθολική». Ό Ίησούς Χριστός ήρθε ως «φώς εις άποκάλυψιν έ θ ν ω ν...».

Είθε, λοιπόν, διά των προσβειών του άγίου Φωτίου, ό Κύριος να χαρίζει εις πάντας ύγεια και φωτισμό για την έπιτέλεση του έργου μας.

Άρχιεπ. Άθηνών ΣΕΡΑΦΕΙΜ: Έπαναλαμβάνω ότι σήμερα διατυπώθηκαν ώραίες ιδέες και έγιναν σημαντικές διαπιστώσεις. Πιστεύω όμως ότι θα ήταν πολύ χρήσιμο αν τον έπόμενο μήνα σε νέα κοινή συνάντηση Δ. Ί. Συνόδου και Καθηγητών της Θεολογικής Σχολής εξέτάζαμε έπισταμένως, τί μπορεί να γίνει συγκεκριμένα για τον τόπο μας: τους νέους, τη γυναίκα, τους γέροντες. Μιλάμε για άποχρωματισμό, για διάβρωση, για άλλοίωση κ.ά. παρόμοια. Τί θα πράξουμε ως Έκκλησία; Πώς θα προσεγγίσουμε τους νέους; Έλάτε, λοιπόν, τον έρχόμενο μήνα για μια από κοινού εξέταση.

Οι παριστάμενοι Συνοδικοί Μητροπολίτες, οι Καθηγητάι και οι λοιποί συνδαιτημόνες επικρατούν την πρόταση του Μακαριωτάτου και άποφασίζεται ή πραγματοποίηση της συναντήσεως τον Μάρτιο, σε ήμέρα που θα καθορίσει ή Δ. Ί. Σύνοδος.

Σημειώνεται ότι παρόμοια συνάντηση δέν έχει γίνει στο παρελθόν, γι' αυτό και ή άπόφαση χαιρετίσθηκε από τους παρισταμένους με ιδιαίτερη χαρά και ένθουσιασμό, γιατί πιστεύεται ότι άνοίγει μια καινούργια σελίδα στις σχέσεις Ίερας Συνόδου και Θεολογικής Σχολής.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΟΙ ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ, ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΙΕΧΩΒΑ

Τὸ Πολυμελὲς Πρωτοδικεῖο Ἡρακλείου, μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 230)83 ἀπόφασή του, ἀνεγνώρισε τὸ σωματεῖο «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΙΕΧΩΒΑ ΚΡΗΤΗΣ».

Κατὰ τῆς ἀνωτέρω ἀπόφασης ἀσκήθηκε ἡ ἀπὸ 1.11.1985 ιτριανακοπή τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου καὶ τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης.

Μὲ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (συνεδρία 14.1.1985) ἀσκήθηκε πρόσθετη παρέμβαση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῆς ὡς ἄνω ιτριανακοπῆς.

Ἐπειδὴ οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά ἐπιδιώκουν τὴ δικαστικὴ ἀναγνώριση τῶν σωματείων τους καὶ ἀπὸ ἄλλα Πρωτοδικεῖα τῆς Ἑλλάδος, λόγῳ τῆς «μειζονος» σπουδαιότητος καὶ ἐνδιαφέροντος τοῦ θέματος, δημοσιεύονται οἱ Κανονικὲς, Συνταγματικὲς καὶ Νομικὲς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Α' α) Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι Ν.Π.Δ.Δ. (ἄρθρ. 1 παρ. 4 τοῦ νόμου 590/77 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» Φ.Ε.Κ., Α' 146/31.5.77).

Ὅπως ἀναφέρεται κατὰ λέξη, στὴν ἀπὸ 16.3.1977 Εἰσηγητικὴ ἔκθεση τῶν συναρμοδίων Ὑπουργῶν ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου «Περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», «Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας εἶναι οἱ διὰ τῶν ἄρθρων 3 καὶ 13 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος κατοχυρούμενοι ἱεροὶ Κανόνες».

Γιὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ὅπως ἔχει δεχθεῖ καὶ τὸ Σ.τ.Ε. μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 3178/76 ἀπόφασή τῆς Ὁλομέλειας, ὁ νόμος περὶ Καταστατικοῦ Χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ψηφίζεται ἀπὸ τὴν Ὁλομέλεια τῆς Βουλῆς, ἀφοῦ τὸ Σύνταγμα 1975 μὲ τὸ ἄρθρο 72 παρ. 1, ἐξ αἰτίας τῆς σοβαρότητος τοῦ νόμου, μὲ τὸν ὁποῖο καθορίζονται καὶ οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, ἐπιτάσσει: «Ἐν Ὁλομέλεια τῆς Βουλῆς συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται... νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων... περὶ τῶν ἐν ἄρθροις 3, 13...».

Εἰδικώτερα μὲ τὸ ἄρθρο 4 τοῦ νόμου 590/77 ὀρίζεται ὅτι: «Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀποφαίνεται ἐπὶ παντὸς ζητήμα-

τος ἀφορῶντος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰδικώτερον αὕτη:

α) Μερικῶς διὰ τὴν τήρησιν τῶν δογμάτων τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως, τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Ἱερῶν Παραδόσεων, διὰ τὴν ἐνότητα τῆς Πίστεως... καὶ ρυθμίζει τὰς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν ἑτεροδόξων».

Μὲ τὸ ἄρθρο 9 τοῦ ἴδιου νόμου ὀρίζεται ὅτι:

«α) Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος, ὡς διαρκὲς διοικητικὸν Ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας (ἴδετε καὶ ἄρθρο 3 παρ. 1 Συντ/τος) ... ζ) ... εἰς περιπτώσιν διαταράξεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δι' ἑτεροδιδασκαλίας ἢ ἄλλης ἐπεμδάσεως εἰς βάρος αὐτῆς, ἡ Δ.Ι.Σ. ζητεῖ τὴν ἐπέμβασιν τῶν ἀρμοδίων Ἀρχῶν (Ἀρχαὶ καὶ μάλιστα κατ' ἐξοχὴν εἶναι τὰ Δικαστήρια) ἐκδίδει δὲ παραινετικὰ γράμματα πρὸς τὸν λαὸν διὰ τὴν προστασίαν αὐτοῦ».

Σημειώνεται ὅτι, μὲ τὸ ἄρθρο 3 ἴδιου νόμου ὀρίζεται ὅτι: «Ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας (Ι.Σ.Ι.)...» (ἴδετε καὶ ἄρθρο 3 παρ. 1 τοῦ Συντ/τος).

Ἐπίσης, μὲ τὸ ἄρθρο 9 παρ. 2 ἴδιου νόμου ὀρίζεται:

«Ἡ Διαρκὴς Ἱερὰ Σύνοδος, κατὰ τὸ μεσολαβοῦν μέχρι συγκλήσεως τῆς Ι.Σ.Ι. χρονικὸν διάστημα ἀσχεῖ πᾶσαν Ἐκκλησιαστικὴν διοικητικὴν ἐξουσίαν κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνες, τὰς ἱερὰς Παραδόσεις, τοὺς νόμους...».

Κατὰ ταῦτα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω γίγεται σαφὲς ὅτι, στὴν ἀρμοδιότητα καὶ συνταγματικὴ ὑποχρέωση, ἀπὸ τὸ ἄρθρο 3 παρ. 1 τοῦ Συντ/τος, τὸ νόμο 590/77 (ἄρθρο 1), τῆς Διαρκούς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνάγεται ἡ ἀπόφασή τῆς στὴν συνεδρία τῆς Δ.Ι.Σ. τῆς 14.1.86 γὰ ἀσκηθεῖ καὶ γὰ ὑποστηριχθεῖ παρέμβαση ὑπὲρ τῆς συζητουμένης ἀπὸ 1 Νοέμβρη 1985 ιτριανακοπῆς κατὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 230/1983 ἀπόφασης τοῦ Δικαστηρίου τούτου, ἀφοῦ ἀπὸ τὸ συνδυασμὸ τῶν ἀνωτέρω συνταγματικῶν καὶ νομικῶν διατάξεων, σαφέστατη ἀνακύπτει ἡ ὑποχρέωση τῆς Διοίκησης τῆς Ἐπικρατοῦσης στὴν Ἑλλάδα Ἐκκλησίας, ὅταν διαταράσσεται ἡ ἐνότητα αὐτῆς, προσβάλλονται οἱ ἱεροὶ Κανόνες καὶ τὰ Ὀρθόδοξα πιστεύματα, καθυβρίζονται ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα (ἄρθρο 3 παρ. 1) ὅτι εἶναι ἡ Κεφαλὴ τῆς Ἀναταλικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ

Ἐκκλησίας, πού ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα ὅτι εἶναι ἡ «ἐπικρατούσα».

β) Εἰδικότερα τὸ ἔννομο συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος θεμελιώνεται ἐπὶ τοῦ ἀνεγνωρισμένου εἰς αὐτὴν δικαιοῦματος προστασίας τῆς θέσης της ὡς «Ἐπικρατούσης» θρησκείας (ἄρθρο 3 Συντ.) καὶ μάλιστα γιὰ τὴν προστασία της ἀπὸ ἐνέργειες καὶ κινδύνους προσηλυτισμοῦ καὶ ἀνήθικης καὶ παράνομης δραστηριότητος σὲ βάρος της.

Σημειώνεται ὅτι, ἀπὸ τὴν, μὲ τὸ ΝΔ 126/1969 ἀναγνώριση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς Ν.Π. Δ.Δ., ἔχει γίνει δεκτὸ ἀπὸ τὴ νομολογία ὅτι, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δικαιούται σὲ παρέμβαση ὅταν δημιουργεῖται ζήτημα προστασίας της.

Ἀφοῦ τὸ Σύνταγμα, γιὰ γνωστὸς ἱστορικοὺς λόγους, καθιέρωσε τὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολικὴ τοῦ Χριστοῦ Θρησκεία ὡς «Ἐπικρατούσα» καὶ ἀναγνωρίζει σὲ αὐτὴν ἰδιάζουσα θέση (ἄρθρα 33 παρ. 2, 13 παρ. 3, 3 παρ. 3, 14 παρ. 3) ὑπάρχει δικαιολογημένο ἔννομο συμφέρον γιὰ τὴν προστασία της. (βλ. Σ.τ.Ε. ἀρχικὴ ἀπόφαση 223/70 καὶ νεώτερες ἀποφάσεις ἐπὶ ὑποθέσεων εὐκτηρίων οἰκῶν ἑτεροδόξων κ.λπ.).

Β' Στὴν ὑπὸ κρίση περίπτωση, μὲ τὴν προσπάθεια νὰ ἀναγνωρισθεῖ δικαστικὰ σωματεῖο, μὲ ἔδρα δῆθεν τὸ Ἡράκλειο καὶ ἐπωνυμία «Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωῦά Κρήτης» ἀνακύπτουν κινδύνοι πολλαπλοί, γιὰ τὴν ἐνότητα τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καὶ τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης, μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι, κατὰ ἐπιταγὴ τοῦ ἄρθρου 3 παρ. 1 τοῦ Συνττος, ἀναπόσπαστα ἐνωμένη καὶ φυλάσσουν «ἀπαρασαλεύτως» τὰ δόγματα, τοὺς ἱεροὺς Ἀποστολικούς καὶ Συνοδικούς Κανόνες καὶ τὶς ἱερὲς Παραδόσεις (ἴδετε καὶ ἄρθρο 1 παρ. 1 τοῦ νόμου 590/77).

Καὶ μόνο ἡ ἐπωνυμία τοῦ σωματείου, στὴν ὁποία, κατὰ παράβαση τῆς ἠθικῆς, τοῦ νόμου, γίνεται χρῆση τῶν λέξεων «Χριστιανικὴ Ἐκκλησία», οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν δικαστικὴ ἀναγνώριση τοῦ σωματείου καταλαμβάνονται νὰ παραδιάξουν τὸν νόμο μὲ τὴν «ἐσκευμμένη» ἐπιδιώξη νὰ παραπείσουν ὅτι δῆθεν εἶναι «Ἐκκλησία» καὶ μάλιστα «Χριστιανικὴ», ἐγὼ εἶναι γνωστὸ ὅτι, οὔτε «Ἐκκλησία» οὔτε «Χριστιανικὴ» εἶναι καὶ κατάδηλος σκοπὸς τους εἶναι, ὑπὸ τὴν κάλυψη παρερμηνείας τοῦ Συντάγματος, νὰ δημιουργήσουν μεταξὺ τῶν Ὁρθόδοξων χριστιανῶν σύγχυση καὶ νὰ ἐπιτύχουν στὸν παράνομο καὶ ἀνήθικο προσηλυτιστικὸ σκοπὸ τους (ἴδετε τὶς ὑπ' ἀριθμ. 223/70, 2105, 2106/75 ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας).

Οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν δικαστικὴ ἀναγνώριση τοῦ σωματείου εἶναι, ὅπως ὁμολογοῦν, μάρτυρες τοῦ Ἰεχωῦά καὶ δὲν ἔχουν καμμία σχέση μὲ τὴν Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, τὴν ὁποία καὶ τὴν Κεφαλὴ της τὸν Κύριο, ἀρνοῦνται, πολεμοῦν καὶ καθυβρίζουν χυδαῖα.

Εἰδικότερα, α) ἀρνοῦνται τὴν Ἁγία Τριάδα, δόγμα θεμελιώδες τῶν χριστιανῶν, καὶ τὴν ἀποκαλοῦν «ἐπινόησι τοῦ σατανᾶ» (Σκοπιὰ, τεῦχος 20, σελ. 310,

πρβλ. καὶ Ἀπελευθέρωση, σελ. 218), τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὶς Ἱερὲς Παραδόσεις.

β) Ἀρνοῦνται ὅτι ὁ θεμελιωτὴς τῆς Ἐκκλησίας της εἶναι Θεὸς (Ἡ διακονία τῆς Βασιλείας 1977).

γ) Διδάσκουν ὅτι ὁ Χριστὸς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του ὑπῆρξε ἄγγελος, μὲ τὸ ὄνομα Μιχαὴλ (Καταλλαγή, σελ. 109, 121, Γραφικὰ μελέται, τόμος Ε' σελ. 244, 207).

δ) Ἀρνοῦνται τὴν Ἀνάσταση καὶ ἀνάληψη (Οἱ χριστιανοὶ καταγγελομένοι).

ε) Ἀρνοῦνται τὸν τίμο Σταυρὸ πού εἶναι τὸ σύμβολο τῆς Χριστιανοσύνης καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Χριστὸς ἐμαρτύρησε ἐπὶ πασάλου. Ἔτσι ἀρνοῦνται τὰ Εὐαγγέλια καὶ τοὺς Εὐαγγελιστὰς (Ἰωάννης 19,18. Μάρκος 15,30. Λουκᾶς 23,26 καὶ Ματθαῖος 27,40).

στ) Καθυβρίζουν χυδαῖα τὴ χριστιανικὴ Ἐκκλησία καί, μεταξὺ ἄλλων, τὴν ἀποκαλοῦν «πόρνη, μοιχαλίδα, βαβυλώνα, ὀργάνωση τοῦ διαβόλου, μητέρα τῶν πορνῶν καὶ βδελυγμάτων τῆς γῆς» (Διεκδικήσις σελ. 176, 197. Ὁ ἐχθρὸς σελ. 199 εἰς Ι. Θ. Παναγόπουλο).

Γ' Ἀπλὴ ἀνάγνωση τῶν ἄρθρων 2 καὶ 6 τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ συσταθέντος σωματείου, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐπωνυμία τοῦ σωματείου «Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωῦά Κρήτης», ἀποδεικνύονται κινδύνους σὲ βάρος τῆς ἐνότητας καὶ τῶν ὀρθόδοξων πιστευμάτων τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν Κρήτης (καὶ γενικώτερα) καὶ θεμελιώνουν τὸ ἔννομο συμφέρον καὶ τὴν ἀνάγκη προστασίας τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας Κρήτης καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ἴδετε εἰδικὰ ἀναλυτικὰ ὑπομνήματα Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀγτωνίου Ἀλεξίσοπούλου).

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ κατευθυνόμενου ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία τοῦ Μπροῦκλιν πολέμου κατὰ τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἔχουν θεσπισθεῖ καὶ ποινικὲς κυρώσεις.

Ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ νομολογία δέχονται ὅτι, καὶ ὑπὸ τὴν ἰσχύ τοῦ Ποινικοῦ Κώδικα, ἰσχύει ὁ Α.Ν. 1363/1938 ὅπως τροποποιήθηκε μὲ τὸν ΑΝ 1672/1939. Στὴν παράγραφο 2 ἄρθρου 4 τοῦ ἀνωτέρω νόμου ἀπαριθμοῦνται ἐνδεικτικὰ τὰ μέσα καὶ οἱ τρόποι τοῦ ἀθέμιτου, ἀνήθικου καὶ παράνομου προσηλυτισμοῦ ἀπὸ τοὺς μάρτυρες τοῦ Ἰεχωῦά, οἱ ὁποῖοι στρέφονται κυρίως κατὰ τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῶν Λειτουργῶν της, διότι ἔχουν συνειδητοποιήσει ὅτι καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ οἱ Λειτουργοὶ της ἀποτελοῦν ἐμπόδιο στοὺς σκοποὺς τῆς παγκόσμιας ἑταιρίας, ὅργανα ἀδουλα τῶν ὁποίων εἶναι.

Ἡ ἀπαρίθμηση στὸ ἀνωτέρω ἄρθρο τοῦ νόμου εἶναι ἐνδεικτικὴ καὶ διαζευκτικὴ (Πλημ. Ἀθγῶν 3720/61, Ποιν. Χρ. ΙΒ, 43, Α.Π. 126/57, Ποιν. Χρ. Ζ, 297, Α.Π. 54, 55/1958, Ποιν. Χρ. Η, 273-274, Α.Π. 1212/48, 528/50, 137/53).

Ὅπως δέχεται ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Νομολογία τὸ

ἔγκλημα τοῦ προσηλυτισμοῦ εἶναι ἔγκλημα «σκοποῦ» (Α.Π. 498/61, Ποιν. Χρ. ΙΒ, 212 ἐπ.) καὶ de lege lata τιμωρεῖται ἢ προσπάθεια πρὸς προσηλυτισμὸν καὶ μάλιστα ἀνεξάρτητα ἀν ἐπῆλθε τὸ προσηλυτιστικὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἀδιάφορα ἀν ὁ «καθ' οὗ» ἀσκεῖται προσηλυτισμὸς εἶναι ἐπιδεικτικός. Ὁ προσηλυτισμὸς εἶναι ἔγκλημα τυπικὸ καὶ ὄχι συγκεκριμένης διακινδυνεύσεως (Α.Π. 59/1956, ΝΟΒ 4, 736, Α.Π. 165/56, Ποιν. Χρ. ΣΤ' 374).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἢ χρησιμοποίηση καὶ μάλιστα μὲ ἐπιμονὴ στὸν τίτλο καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπὸ κρίση Καταστατικῶν τῶν λέξεων «Χριστιανοί» καὶ «Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῶν μαρτύρων Ἰεχωῶ Κρήτης» (ἴδετε καὶ ἀνωτέρω), ἀποδεικνύει τὸν ἀξιόποινον καὶ ἀνήθικο προσηλυτιστικὸ σκοπὸ, ἀφοῦ «σκοπεῖται» ἢ παραπλάνησι τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν καὶ ἢ παγίδευσή τους στὴν δῆθεν Χριστιανικὴ διδασκαλία, πού ἐνεργεῖται προφορικὰ (ἀπὸ σπῆτι σὲ σπῆτι), μὲ τὴν διανομὴ φυλλαδίων, γραμμῶν κατὰ τρόπον παραπλανητικὸν γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται ἀμέσως ἢ προσβολὴ τῶν δογματικῶν τῆς Ὁρθόδοξης πίστεως, τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τῶν Ἱερῶν Παραδόσεων, καὶ ἱκανῶν νὰ παρασύρουν, ὄχι μόνον τοὺς ἀφελεῖς, στίς κατευθύνσεις τῆς παγκόσμιας ὀργάνωσις πού ἐδρεύει καὶ μεθοδεύει τὰ πάντα ἀπὸ τὸ Μπρούκλιν τῶν Η.Π.Α.

Ἡ παράνομη ἰδιοποίηση τῆς λέξεως «Χριστιανοί» καὶ τοῦ τίτλου «Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωῶ Κρήτης» ἀπὸ τοὺς αἰτοῦντας, οἱ ὅποιοι ὅπως προαναφέρεται δὲν εἶναι χριστιανοί, ἀφοῦ ἀρνοῦνται τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ καὶ πολεμοῦν τὴν Ἐκκλησίαν Του, θεμελιώνουσι τοὺς κινδύνους γιὰ τὴν Ὁρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης καὶ γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὸ Καταστατικὸ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ νόμον, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν δημόσιαν τάξιν, ἀφοῦ κατὰδηλα ἀνακύπτουν κίνδυνοι γενικώτερου συμφέροντος, ὅπως εἶναι ἡ προστασία τῆς Ἐπικρατοῦσις Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Μὲ τὸ ἀνωτέρω περιεχόμενον τὸ ὑπὸ κρίση Καταστατικὸν κατὰδηλα προσβάλλει τὸ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ἰδίας προσωπικότητος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καὶ ἀνακύπτει ὑποχρέωσις προστασίας διὰ τῆς μὴ δικαστικῆς ἀναγνώρισις τοῦ Καταστατικῶν, τὴν ὅποια (δικαστικὴ ἀναγνώρισις) ἐπιδιώκουν οἱ αἰτοῦντες γιὰ νὰ τὴν προσβάλλουν ὡς ὄπλο καὶ ἀσπίδα στὸν παράνομον καὶ ἀθέμιτον σκοπὸν τους.

Ἀπὸ τὸ συνδυασμὸν τῶν ἀρθρῶν 57 καὶ 58 τοῦ Α.Κ. προκύπτει ὅτι: «ἂν τις ποιεῖται παρανόμως χρῆσιν ὠρισμένου ὀνόματος» προσβάλλεται τὸ δικαίωμα «ἐπὶ τῆς ἰδίας προσωπικότητος» καὶ ὁ προσβαλλόμενος παράνομος στὴν προσωπικότητά του δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἄρσιν τῆς προσβολῆς καὶ ἀκόμη τὴν παράλειψιν αὐτῆς στὸ μέλλον (Ἐφ. Ἀθηνῶν 1146/70, Ἀρ. 24,923).

Κατὰ τὸν Γ. Μπαλῆ, τὸ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος δικαίωμα εἶναι ἀ π ὅ λ υ τ ο, γιὰτὶ συνίσταται στὸ δικαίωμα

τοῦ δικαιούχου ὅπως μόνον αὐτὸς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὀνόματος (Γ. Ἀρχαί, παρ. 25).

Αὐτὸ πού ὀρίζεται γιὰ τὴν προστασίαν τοῦ δικαιώματος ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ φυσικοῦ προσώπου, ἐφαρμόζεται ἀνάλογα καὶ γιὰ τὴν ἐπωνυμίαν τῶν νομικῶν προσώπων (σωματείων κ.λπ.) «ἐν ὅσῳ εἰδικαὶ διατάξεις δὲν ὀρίζουν ἄλλως» (Μπαλῆς, ὅπου ἀνωτέρω).

Ἡ νομολογία δέχεται ὅτι προσβολὴ τῆς προσωπικότητος ἀποτελεῖ ἢ χρῆσιν ὀνόματος ἢ ἐπωνυμίας κατὰ τρόπον ὅστε, ὅπως στὴν ὑπὸ κρίση ὑπόθεσις, νὰ ἐπέρχεται σύγχυσις (Τούσης, Γ. Ἀρχαί, σελ. 263, σελ. 6, 7).

Κατὰ τὴν κρατούσαν ἀποφῆν τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Νομολογίας, ἢ Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἢ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης, ὡς Ν.Π. Δ.Δ., ἀπολαμβάνουν τῆς προστασίας ἐπὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἰδίας προσωπικότητος, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους καὶ τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τὰ φυσικὰ πρόσωπα, μὲ ἐξαίρεση μόνον, ἐκείνων τῶν δικαιωμάτων τὰ ὅποια προϋποθέτουν εἰδικὰ καὶ ἀπαραίτητα τὴν ιδιότητα τοῦ φυσικοῦ προσώπου (ἄρθρο 62 Α.Κ. καὶ ΕΑ 3452/58, Ε.Ε.Ν., 26, 536 Μον. Πρωτ. Ἀθηνῶν 10956/80 ἢ ὅποια ἐκδόθηκε ὕστερα ἀπὸ αἴτησιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Μπαλῆς, ὅπου ἀνωτέρω, Τούσης, ὅπου ἀνωτέρω παρ. 34, Γεωργιάδης - Σταθοπούλου, Γ. Ἀρχαί, σελ. 102).

Συνέπειαν τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι ἔσφαλε ἢ τριτανοκοπιτομένη ὑπ' ἀριθμ. 230/83 ἀπόφασιν καὶ ὀρθότατα ἐκδόθηκε ἢ ὑπ' ἀριθμ. 272/1984 ἀπόφασιν πού τὴν ἐξαφάνισεν, ἀφοῦ μὲ τὸν τίτλον τοῦ σωματείου καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ἀρθρῶν τοῦ ὑπὸ κρίση Καταστατικῶν, δὲν πληροῦνται οἱ προϋποθέσεις τῶν συνδυαζομένων ἀρθρῶν 80, 81 καὶ 105 Ἀστικοῦ Κώδικος γιὰ τὴν δικαστικὴν ἀναγνώρισιν τοῦ σωματείου, ἢ σύστασιν καὶ μόνον τοῦ ὁποίου κατὰ τὰ προαναφερόμενα, ἔρχεται σὲ εὐθείαν σύγκρουσιν μὲ τὰ ἀρθρα 57, 58, σὲ συνδυασμὸν καὶ μὲ ἄρθρο 62 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα.

Ἐπαναλαμβάνεται ὅτι καὶ μόνον ἢ σύστασιν τοῦ σωματείου καὶ ἢ ἐπιδιώξιν δικαστικῆς τοῦ ἀναγνώρισις μαρτυροῦν τὸν ἀξιόποινον καὶ ἀθέμιτον «μηχανισμὸν» πού ἐπινοήθηκε σὲ θάρρος τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ἂς μᾶς ἐπιτραπῆ μὲ πολλὴ διακριτικότητά νὰ σημειώσουμε, τὴν παγίδευσιν ἢ ὅποια ἔχει στηθεῖ στὸ Δικαστήριον μὲ τὴν δῆθεν ἀθῶα ἐπίκλησιν τῶν προαναφερομένων ἀρθρῶν τοῦ Α. Κώδικα καὶ τοῦ Συντάγματος, τὸ ὅποιο ὅμως στὰ ζητήματα τῆς προσωπικῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἔχει θέσει ὅρια, ἢ ὑπέρβασιν τῶν ὁποίων ἐπιτρεπτά ἀπαγορεύεται (πρόβλ. καὶ Ε.Π. 23/1954, Ε.Ε.Ν. 21, 1246, Ε.Π. 63/1962, Ε.Ε.Ν. 30, 547).

Δ' Τόσον ὁ συνταγματικὸς ὅσον καὶ ὁ κοινὸς νομοθέτης «διὰ πλέγματος» κανόνων προστατεύει τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς λειτουργοὺς τῆς. Μὲ τὸ ἄρθρο 175 παρ. 2 Ποιν. Κώδικα, τιμωρεῖται ἢ ἀντιποίηση ἄσκησης ὑπηρεσίας λειτουργοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (Γάφος, Ποιν. Δίκαιον, εἰδικὸν μέρος 1, σελ.

III, Μπουρόπουλος, Ἑρμ. Ποιν. Κώδικα, II, 1959, σελ. 118 ἐπ.). Ἴδτε καὶ ἄρθρα 198 - 200 Ποιν. Κώδ. ὡς καὶ ἄρθρο 14 παρ. 3α καὶ Γ. Λιλαίου, Νομοκανονικά, Γνωμοδοτήσεις, Ἀθήνα 1985, τόμ. Α' σελ. 27 ἐπ. «ἀντιποίησις ἀσκήσεως ὑπηρεσίας λειτουργοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, κατὰ τοὺς Κανόνας καὶ τὸν Ποινικὸ Κώδικα».

Σημειώνεται ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ποινικὴ προστασία, ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία καὶ Ἐκκλησία προστατεύονται καὶ μὲ διατάξεις τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου, τοῦ Δημοσίου Δικαίου, μὲ τίς ὁποῖες κατοχυρώνεται ἡ «ἰδιότατος» νομικὴ καὶ συνταγματικὴ θέση τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας (ἴδτε καὶ Δερβένεγα, τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος. Ἑρμηνεία κατ' ἄρθρον, Ἀθήνα 1976, ἄρθρο 3, σελ. 37 ἐπ.).

Κατὰ ταῦτα —εἶναι δυνατὸ νὰ γραφοῦν καὶ ἄλλα πολλὰ— ὀρθὰ καὶ μὲ μακρὰ πειστικὴ ἐπάλληλο αἰτιολογία, τὸ Δικαστήριον τοῦτο, μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμὸ 272/1984 ἀπόφασή Του, δέχθηκε τὴν πρώτην τριτανακοπήν καὶ ἐξαφάνισε τὴν καὶ τώρα τριτανακοπιτομένην ὑπ' ἀριθμὸ 230/83 ἀπόφασιν τοῦ Δικαστηρίου τούτου, μετὰ τὴν Ἐφετεριακὴν ἀπόφασιν, ἡ ὁποία δὲν ἀσχολήθηκε μὲ τοὺς λόγους τῆς τριτανακοπῆς.

Μὲ τὴν ἀπόφασιν 272/1984, στὴν ὁποία ἀναφερόμαστε καὶ τὴν ὁποία ἐπικαλούμαστε, τὸ Δικαστήριον τοῦτο δέχθηκε ὅτι οἱ ἀντίδικοι ἀποδεδειγμένα καὶ κατὰ παράβασιν τοῦ Συντάγματος, τοῦ νόμου τῶν χρηστικῶν ἡθῶν καὶ, κατὰ τοὺς στό σκεπτικὸν τῆς ἀπόφασιν ἀναφερομένους (καὶ μάλιστα ἐνδεικτικὰ) πολὺμορφους, φανεροὺς καὶ συγκαλυμμένους τρόπους, θάλλον κατὰ σύστημα κατὰ τῆς Ὁρθόδοξης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καθυβρίζουν τὴν Κεφαλὴν τῆς καὶ τοὺς Λειτουργοὺς τῆς καὶ ἐπιδιώκουν, μὲ κάθε τρόπο, τὴν ἐξαφάνισήν τῆς ὡς τοῦ κύριου ἐμπόδιον τῶν ἀντισυνταγματικῶν, παράνομων καὶ ἀθέμιτων σκοπῶν των, οἱ ὁποῖοι στρέφονται καὶ ἀπειλοῦν καὶ τὸ Ἐθνικὸν Κράτος καὶ τίς συνταγματικὰ κατοχυρωμένους Κυβερνήσεις του.

Ἐπειδὴ, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ συνταγματικὰ καὶ νομικὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀνακύπτουν ἀπὸ τὴν ὑπὸ κρίσιν τριτανακοπήν, ἀνακύπτουν καὶ ζητήματα εἰδικὰ, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν πλήρη εἰδικὴν θεολογικὴν γνώσιν, πού εἰδικώτερα ἀναφέρεται στὶς ἐννοιες Θρησκεία, Χριστιανός, Ἐκκλησία Χριστιανικὴ, αἵρεσις, ὡς καὶ σαφὴ γνώσιν περὶ τοῦ τί ἀκριβῶς εἶναι οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωῦά, προσάγονται, εἰδικὰς γνωμοδοτήσεις, στὶς ὁποῖες καὶ ἀναφερόμαστε: 1) Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀγτωνίου Ἀλεξίσοπούλου, Γραμματέα τῆς ἐπὶ τῶν αἱρέσεων Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (ἄρθρο 10 ν. 590/77), 2) Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Εὐαγγέλου Μαντζουνέα, Γραμματέα τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν νομοκανονικῶν, δογματικῶν καὶ ἠθικῶν ζητημάτων, 3) Γνωμοδότηση, ἀπὸ 16.6.1964, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 4) Γνωμοδότηση, ἀπὸ 5.9.1967, τοῦ Καθηγητῆ Κανονικοῦ Δικαίου Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Κ. Μουρατίδη (ἴδτε προσαγόμενα 1, 2, 3, 4, 5).

Ε' Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἀπὸ τὸν ΙΘ' αἰῶνα σημειώ-

θηκε ἔξαρχον τῆς προσηλυτικῆς δραστηριότητος ἐν ὄψει τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, πράγμα πού ἀπασχόλησε ἀπὸ τὸ 1910 καὶ τὴν Οἰκουμενικὴν κίνησιν καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν.

Τὸ 1948 πραγματοποιήθηκε στὸ Ἀμστερνταμ ἡ Α' γενικὴ συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ὁ κακόπιστος προσηλυτισμὸς (proselytisme demauvais aloi).

Τὸ 1969 συγκροτήθηκε μικτὴ Ἐπιτροπὴ ἡ Ἐκθεσις τῆς ὁποίας ἀναφέρεται στὴ «Κοινὴ - Χριστιανικὴ μαρτυρία καὶ τὸν κακόπιστον προσηλυτισμὸν» (temoignage commun et proselytisme demaunais aloi).

Ἡ Ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ κάνει διάκρισιν μεταξὺ τῆς «Χριστιανικῆς μαρτυρίας» καὶ τοῦ κακόπιστου προσηλυτισμοῦ. Ὁ κακόπιστος προσηλυτισμὸς περιλαμβάνει κάθε τι τὸ ὁποῖον προσβάλλει τὸ δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου καὶ μάλιστα τοῦ Χριστιανοῦ «νὰ μὴ ὑφίσταται ἐξωτερικὸν καταναγκασμὸν ἐπὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων», ἢ τρόπους διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου πού δὲν εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος καλεῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν πρόσκλησίν του ἐλεύθερα καὶ νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ».

Ἡ δωροδοκία, ἡ κολακεία, ἡ ἐκμετάλλευσιν τῆς ἀνάγκης, τῆς ἀπειρίας, τῆς ἀφέλειας, ἡ ἀθέμιτη καταπίεσις, ἡ παραπλανητικὴ παραμόρφωσις τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, ὁ ἐκφοβισμὸς κ.λπ. ἀποτελοῦν τίς μεθόδους παρανομίας καὶ ἀθέμιτης διείσδυσης στὶς συνειδήσεις» (ἴδτε Ἀναστ. Μαρίνου, Ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία, Ἀθήνα 1972, Κεφάλαιον Γ', Ὁ προσηλυτισμὸς, σελ. 195 ἐπ.).

Οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωῦά δὲν εἶναι αἰρετικοί. Δὲν εἶναι κανὼν θρησκεία καὶ μάλιστα γνωστὴ. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν εἶναι θρησκεία ἀποτελεῖ καὶ τὸ ὅτι, δὲν μετέχουν στὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν καὶ, στὴν ἐπιδίωξίν τούς νὰ μεταβάλλουν τὰ Ὁρθόδοξα Χριστιανικὰ πιστεύματα τῶν θυμάτων τους μετέρχονται ὅλους τοὺς τρόπους πού ἀναφέρονται στὴν ἔκθεσιν τῆς μικτῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ ἄρθρου 198 τοῦ προῖσχύσαντος Ποινικοῦ νόμου καὶ ὑπὸ τὸν ἰσχύοντα Ποινικὸν Κώδικα οἱ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωῦά ἀντιμετωπίζονται μὲ τὸ ἄρθρο 4 τοῦ Α.Ν. 1363/1938, ὅπως τροποποιήθηκε μὲ τὸ ἄρθρο 2 Α.Ν. 1672/1939.

Σημειώνεται ὅτι ἔχει κριθεῖ ὅτι ὁ ἀνωτέρω νόμος δὲν εἶναι ἀντισυνταγματικὸς (Σ.τ.Ε., Ὀλομέλεια 1169/61). Ἡ παράγραφος 2 τοῦ νόμου ἀποτελεῖ τὴν διατύπωσιν τῆς ἐμπειρίας ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα καὶ ὀρίζει:

«Προσηλυτισμὸς ἰδίᾳ εἶναι ἡ διὰ πάσης φύσεως παροχῶν ἢ δι' ὑποσχέσεως τοιούτων ἢ ἄλλης ἠθικῆς ἢ ὕλικῆς περιθάλψεως διὰ μέσων ἀπατηλῶν, διὰ καταχρήσεως τῆς ἀπειρίας ἢ ἐμπιστοσύνης ἢ δι' ἐκμετάλλευσιν τῆς ἀνάγκης, τῆς πνευματικῆς ἀδυναμίας ἢ κούφότητος, ἄμεσος ἢ ἔμμεσος προσπάθειαν πρὸς διεύ-

δυσιν εις την θρησκευτικην συνείδησιν ετεροδόξων επί σκοπῷ μεταβολῆς αὐτῆς».

Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ νομολογία δέχονται ὅτι α) τὸ θέμα τοῦ προσηλυτισμοῦ δὲν τίγεται ἀπὸ τὸν Ποινικὸ Κώδικα καὶ β) ὅτι ὁ ἀνωτέρω Α.Ν. ἰσχύει (Α.Π. 441/52, Καρανίκια 6', 234) καὶ γ) ὅτι ἡ στὸ νόμο ἀπαρίθμηση τῶν μέσων καὶ τρόπων τοῦ παράνομου προσηλυτισμοῦ εἶναι ἐνδεικτικὴ καὶ διαζευκτικὴ (Α. Π. 53/1973, Π. Χρ. ΚΓ', 367 ἐπ., Α.Π. 126/57, Π. Χρ. Ζ', 297, Α.Π. 54-55/58, Π. Χρ. Η', 273, 274).

Ἡ Ἀρείου Πάγου 53/1973, ἡ ὁποία ἀναφέρεται ἐνδεικτικά, δέχεται ὅτι ἀποτελεῖ ἀξιόποινον προσηλυτισμὸς «... καὶ ἡ ἐντεχνος καὶ παραπειστικὴ ὑπόβολή τῶν δεδομένων ὑπὸ τοῦ προσηλυτίζοντος θρησκευτικῶν δοξασιῶν διὰ τῆς ἀποστολῆς (καὶ διανομῆς) περιεχόντων τοιαύτας ἐντύπων ὡρεῶν εἰς διάφορα ετεροδόξουνα πρόσωπα διὰ καταχρήσεως τῆς ἀπειρίας των, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διεισδύσεως εἰς τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν τῶν παραληπτῶν τῶν τοιούτων ὡς ἄνω ἐντύπων, ἀδιαφόρως τοῦ ἐὰν ἐπετεύχθῃ ὁ σκοπὸς οὗτος, ἢ ἐὰν τὸ παθητικὸν ὑποκείμενον τῆς πράξεως εἶναι ἢ οὐ ἐπιδεικτικὸν προσηλυτισμοῦ».

Ἡ Ἀρείου Πάγου 498/1961, Ποιν. Χρ. ΙΒ', 212 ἐπ., ἐδέχθη ὅτι ἡ ἀνωτέρω εἰδικὴ ποινικὴ διάταξη «οὐδαμῶς προσκρούει εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος (1952)» ἀντίστοιχος τῆς ὁποίας εἶναι ἡ διάταξη τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ ἰσχύοντος Συντάγματος 1975.

Ἡ αὐτὴ ἀπόφαση στήν ἐρμηνεία τῆς διάταξης δέχεται ὅτι «... ἵνα καταστήσῃσι πλέον ἀποτελεσματικὴν τὴν τοιαύτην προσπάθειάν των... ἐχρησιμοποίησαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των διάφορα παραπλανητικὰ μέσα, ἀναγόμενα ἰδίᾳ εἰς τὴν ψευδῆ παράστασιν ὅτι οἱ ἱερεῖς τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἐκμεταλλευταὶ τῆς κοινωνίας...».

Εἶναι γνωστὴ ἡ γραπτὴ καὶ προφορικὴ μῆνις τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωῦθᾶ κατὰ τῶν Λειτουργῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τοὺς ὁποίους ἀντιλαμβάνονται ὡς ἐμπόδιον τοῦ παράνομου ἔργου των καὶ τοὺς καθυβρίζουν καὶ συκοφαντοῦν χυδαίωτατα.

Κατὰ τὴν νομολογία τὸ ἔγκλημα τοῦ προσηλυτισμοῦ εἶναι ἔγκλημα σκοποῦ. Ἀποτελεῖ διαφθορὰ τῆς μαρτυρίας καὶ de lege lata τιμωρεῖται «ἢ προσπάθεια» ἀνεξάρτητα ἂν ἐπῆλθε ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς (ἴδε ἀνωτέρω ἀναφερόμενες ἀποφάσεις Α.Π. καὶ 272/1984 ἀπόφαση τοῦ Δικαστηρίου τούτου).

Τέλος εἶναι ἔγκλημα τυπικὸ καὶ ὄχι ἔγκλημα «συγκριμένης διακινδυνεύσεως» (ἴδετε καὶ Α.Π. 59/1956, ΝΟΒ 4, 736, Α.Π. 165/56, Ποιν. Χρ. ΣΤ', 374, πού ἀναφέρονται ἐνδεικτικά).

ΣΤ' Στὸ ὑπὸ κρίση δικαστικὴ καταστατικὸ μὲ τὸ ἄρθρο 2 καθορίζεται ὅτι, σκοπὸς τοῦ σωματείου εἶναι: «ἡ συμβολὴ τῶν μελῶν του εἰς τὴν διάδοσιν τῶν διδασκαλιῶν τῆς ἱεράς βίβλου... προστασίαν ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ θρησκείαν τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωῦθᾶ...» καὶ εἰς

τὸ ἄρθρο 6 ὀρίζεται ὅτι: «... Αἱ ὑποχρεώσεις τῶν μελῶν συνίστανται εἰς τὴν ἀποδοχὴν καὶ ἀναγνώρισιν τῶν διδλικῶν ἀληθειῶν ὡς αὐταὶ ἀναπτύσσονται καὶ τηροῦνται ὑπὸ τῶν καθ' ὄλην τὴν οἰκουμένην ὁπαδῶν τοῦ θρησκευματος... τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύεται καὶ ἔχει ἔδραν ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ τῶν Η.Π.Α. ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν (Σημείωση τὸ θρησκευμα) ΒΙΒΛΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΛΛΑΔΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "Η ΣΚΟΠΙΑ" ΤΗΣ ΠΕΝΣΥΛΒΑΝΙΑΣ...».

Ἀπλὴ ἀνάγνωση τῶν ἀνωτέρω ἀπὸ τὸ καταστατικὸ, τὰ ὁποῖα ἀναλύονται στήν ὑπὸ κρίση τριτανακοπὴ καὶ τίς ἐπὶ τῆς τριτανακοπῆς προτάσεις τῶν τριτανακοπτόντων καὶ διερευνῶνται μὲ ἐπάλληλης σχέψεως στήν αἰτιολογία τῆς ὑπ' ἀριθμ. 272/84 ἀπόφασης τοῦ Δικαστηρίου τούτου (ἢ ὁποῖα δέχτηκε τὴν πρώτη τριτανακοπὴ καὶ ἐξαφάνισε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 230/83 ἀπόφαση τοῦ Δικαστηρίου τούτου) ἀποδεικνύεται καὶ ὁμολογεῖται ὁ ἀντισυνταγματικὸς, παράνομος καὶ ἀθέμιτος σκοπὸς τοῦ σωματείου, ἡ σύσταση τοῦ ὁποῖου, καὶ μόνῃ, μαρτυρεῖ ὅτι δὲν ἀποτελεῖ τίποτε ἄλλο παρά μεθόδευση γιὰ τὴν «καταδολίευση» τοῦ Συντάγματος καὶ τοῦ νόμου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ «σκοποῦ» κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑλλαδικῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας γενικώτερα.

Ἀξιωματικὸν εἶναι ἡ ad hoc ὑπ' ἀριθμ. 1169/1961 ἀπόφαση τῆς Ὀλομέλειας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας πού ἔχει δεχθεῖ κατὰ λέξιν: «Καὶ μόνος ὁ ἀριθμὸς ἀποδεδειγμένων περιπτώσεων προσηλυτισμοῦ εἶναι καθ' ἑ α υ τ ὸ ν σημαντικὸς κ α τ α δ ε ι κ ν ὸ ν τὴν σ τ α θ ε ρ ἄ ν τ ἄ σ ι ν (σημ. σκοπὸ) τῶν μαρτύρων τοῦ Ἰεχωῦθᾶ ὅπως... διὰ μέσων ἀπαγορευμένων ὑπὸ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων, π ρ ο σ ε λ κ ὸ ω σ ι ν νέους ὁπαδούς, ἢ τάσις δὲ αὐτὴ δ ι α φ α ἱ ν ε τ α ι καὶ εἰς τὰ ἐντυπα τὰ ὁποῖα ἐκδίδει ἡ Ὀργάνωσις (βλ. «ἔστω ὁ Θεὸς ἀληθής») ὅπου «προτρέπεται» πᾶς μάρτυς τοῦ Ἰεχωῦθᾶ ὅπως, καὶ δημοσίᾳ καὶ ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ἰ δ ι α ι τ ἔ ρ ω ς κηρύττουν τὰς δοξασίας τῆς Ὀ ρ γ α ν ὼ σ ε ω ς εἰς τοὺς ἐνοίκους αὐτῶν, ἂ δ ι α κ ρ ἱ τ ω ς ἐξυπακούεται θαθμοῦ πνευματικῆς ἢ διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ κρίσεως ἢ δυνατότητος κατανοήσεως καὶ διακρίσεως τῶν διδασκόμενων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δύναται νὰ παρασύρῃ πρὸς ἐπέμβασιν εἰς τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν ὁπαδῶν ἄλλης θρησκείας καὶ ἐ π η ρ ε α σ μ ὸ ν αὐτῆς διὰ μ ἔ σ ω ν ἀπαγορευομένων, δεδομένης καὶ τῆς φ ρ α σ τ ι κ ῆ ς δ ι α ι ὀ τ η τ ο ς μεθ' ἧς ἀνασκευάζονται βασικά δόγματα τῶν μεγάλων Χριστιανικῶν θρησκειῶν...» (Σ.τ.Ε. Ὀλομέλεια 1169/61 σελ. 6-7).

Ἄς ἐπιτραπεῖ νὰ ἐπισημειωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἀπόφαση ὅτι, μὲ τὸ ἐντυπο «ἔστω ὁ Θεὸς ἀληθής», κατὰ τρόπον παραπλανητικὸν καὶ παγιδευτικὸν ἐπιδιώκεται ὁ παράνομος σκοπὸς πού εἶναι νὰ ἀμφισβητηθεῖ τὸ ὀλιγώτερον (σὴν πρώτη φάση τῆς προσηλυτιστικῆς μεθόδου τῆς) σίς συνειδήσεις ὅτι πιστῶν τῆς Ὀρθόδοξης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ὅποιο πιστεύουν καὶ τὸν ὁποῖο κηρύσσει καὶ διδάσκει ἡ Ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία δὲν εἶναι «ὁ ἀληθής», γιὰ

νά επακολουθήσει ή επέμβαση στις συνειδήσεις τών πιστών τής Χριστιανικής θρησκείας και Έκκλησίας ώστε νά πιστεύσουν τόν «άληθή» Θεό τόν όποιο κηρύσσει ή, από τό Μπροϋκλιν κατευθυνόμενη, παγκόσμια «Όργάνωσις» τών μαρτύρων τού Ίεχωβά.

Άκριβώς γιά τούς άνωτέρω λόγους και γιά τήν έπιτυχία τού σκοπού των, οι μάρτυρες τού Ίεχωβά «πονηρώς» δέν άρνούνται «ευθέως» τόν Θεό, πού πιστεύουν οι Χριστιανοί, αλλά παρουσιάζονται δήθεν σαν διαφωτιστές γιά νά έπιτύχουν τήν μεταβολή τής θρησκευτικής συνείδησης τών Χριστιανών με σκοπό τελικό νά πιστεύσουν ότι «άληθής» Θεός είναι αυτός, τόν όποιο αυτοί κηρύσσουν και όχι ο «ψευτοθεός» τόν όποιο έχουν «κατασκευάσει» οι Λειτουργοί τής Άνατολικής Όρθόδοξης τού Χριστού Έκκλησίας, από τούς όποιους προσπαθούν νά απομακρύνουν τούς Χριστιανούς και τούς παριστάνουν ως έκεταλλευτές και όργανα τού Σατανά.

Γιά νά έπιτύχουν στήν παραπλανητική παγίδευση τών Χριστιανών χρησιμοποιούν, σκόπιμα και μελετημένα, τις λέξεις «Χριστιανοί» και «Χριστιανική Έκκλησία», κρατούν τήν βίβλο και διαβάζουν «περικοπές» τις όποιες έντεχνα παραμορφώνουν «όπως αναπτύσσονται και τηρούνται υπό τών καθ' όλην τήν οικουμένην όπαδών τού θρησκευματος... τόν όποιον άντιπροσωπεύεται και έχει έδραν εις Νέα Υόρκη τών Η.Π.Α. υπό τήν έπωνυμίαν (σημ. τή θρήσκευμα) ΒΙΒΛΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΛΛΑΔΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ "Η ΣΚΟΠΙΑ" ΤΗΣ ΠΕΝΣΥΛΒΑΝΙΑΣ» (ΐδετε άνωτέρω και άρθρα 2 και 6 τού Καταστατικού τού όποιου ζητείται ή Δικαστική άναγνώριση).

Υπενθυμίζεται ότι τόν προσηλυτιστικό έργο «άπό οικίας εις οικίαν» (Hausieren) τόν όποιο διαπιστώνεται από τήν ύπ' αριθμόν 1169) 61 άπόφαση τής Όλομέλειας τού Συμβουλίου τής Έπικρατείας, έχει άπασχολήσει τόν Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο και έχει κριθεί ότι θρίσκειται έξω από τά έπιτρεπτά όρια και τούς κανόνες τού παιγνιδιού στήν πλουραλιστική δημοκρατία και συνεπώς μή θεμιτή και άνέντιμη ως πρός τά μέσα δραστηριότητα.

Η άνωτέρω άπόφαση τού Συμβουλίου τής Έπικρατείας έπιστηρίζεται τήν όρθότητα τής νομολογίας τού Δικαστηρίου τούτου με τήν ύπ' αριθμόν 272) 84 άπόφασή του και τήν όποία (νομολογία) επικαλούμαστε πρός στήριξη και τής υπό κρίση, μετά τήν Έφετειακή άπόφαση, από 1ης Νοέμβρη 1985 τριτανακοπής, με τήν όποία προβάλλονται «οί αυτοί λόγοι» έπί τών όποιών έκρινε τόν Δικαστήριο τούτο με τήν προαναφερομένη άπόφασή του.

Η Έφετειακή άπόφαση περιωρίστηκε μόνο σέ διαπίστωση δικονομικού λόγου, ό όποιος κατά τήν κρίση τής προκύπτει από τόν νόμο 4149) 1961 «περί Καταστατικού νόμου τής έν Κρήτη Όρθόδοξου Έκκλησίας» (ΦΕΚ Α', 41) και άφορά τήν δικονομική ένεργητική νομιμοποίηση και μόνο γιά τήν άσκηση τριτανακοπής κατά τής ύπ' αριθμ. 230) 1983 άπόφασης τού Δικαστηρίου τούτου (ή όποία εκδόθηκε χωρίς άντιδικία), χω-

ρίς νά τίξει τήν νομολογία τής ύπ' αριθμ. 272) 84 άπόφασης, άφού δέν επέφερε διάφορο κρίση έπί τής ουσίας.

Και ναι μεν τόν Δικαστήριο «έπιλαμιδανόμενο και αόθις» μετά τήν από 1ης Νοέμβρη 1985 υπό κρίση τριτανακοπής, δέν αποκλείεται, με τήν νέα άπόφασή του, νά μεταβάλλει τήν νομολογία του εκ τής ύπ' αριθμόν 272) 84 άπόφασής του, αλλά ή διάφορος κρίση του «έπί τών αυτών» λόγων τριτανακοπής κατά τής ύπ' αριθμ. 230) 83 άπόφασης θά πρέπει νά αιτιολογηθεί πειστικά.

Ζ' Οι άντίδικοι γιά νά πείσουν ότι τόν Καταστατικό πρέπει νά άναγνωρισθεί μεταπορίζουν τόν ζήτημα και προβάλλουν ότι οι μάρτυρες τού Ίεχωβά είναι «γνωστή» θρησκεία συνταγματικά προστατευόμενη.

Και άν όμως ήθελε γίνει δεκτό τούτο, τόν υπό κρίση θέμα δέν έπιλύεται, διότι τόν Δικαστήριο δέν θά άποφασίσει γιά τήν έγκριση τού Καταστατικού τού σωματείου με μόνη τήν αιτιολογία ότι τά μέλη του άνήκουν σέ γνωστή θρησκεία, αλλά θά άποφανθεί έπί τών λόγων τριτανακοπής και ειδικότερα, περι τού άν τά εις τόν Καταστατικό τού σωματείου, μαζί με τήν έπωνυμία του «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΟΥ ΙΕΧΩΒΑ ΚΡΗΤΗΣ» δέν βρίσκονται σέ αντίθεση με τις συνδυαζόμενες οικείες διατάξεις τού Άστικού Κώδικα (ΐδετε και άνωτέρω και συνδυαζόμενα άρθρα 79, 80, 81, 105 Α.Κ.).

Όπως αιτιολογείται με τήν τριτανακοπή, τις προσηγόμενες ειδικές γνωμοδοτήσεις και τήν αιτιολογία τής 272) 84 άπόφασης τού Δικαστηρίου τούτου, οι μάρτυρες τού Ίεχωβά δέν είναι θρησκεία και μάλιστα «Χριστιανική» όπως ισχυρίζονται με δόλιο και άποδοκιμαζόμενο από τόν νόμο και τήν ήθική σκοπό γιά νά παραπλανήσουν και νά έπιτύχουν τόν σκοπό τους προκλώντας σύγχυση.

Δέν είναι ούτε αίρεση, ούτε Έκκλησία υπό τήν Χριστιανική έννοια (ΐδετε άνωτέρω και προσηγόμενες γνωμοδοτήσεις).

Άπό τά στίχους άρθρο 2 και 6 και όλη τή δομή τού Καταστατικού άποδεικνύεται ότι, τά μέλη τού σωματείου δέν έχουν ίσα δικαιώματα. Αυτό είναι άντίθετο πρός τά όριζόμενα με τόν άρθρο 89 τού Α. Κ. Στερούνται έλευθερίας βούλησης και υποχρεώνονται νά άποδέχονται και νά άναγνωρίζουν, όποιαδήποτε άπόφαση τού Συμβουλίου τών Διευθυντών τής Έταιρίας, κατά τόν Καταστατικό της με έδρα τόν Μπροϋκλιν, τόν όποιο πρέπει νά κριθεί ένιαία με τόν υπό κρίση Καταστατικό με έδρα τόν Ηράκλειο όπως έμφανίζεται, ένώ στήν πραγματικότητα έχει έδρα τόν Μπροϋκλιν από όπου τόν σωματείο κατευθύνεται, και μάλιστα χωρίς δυνατότητα και άπλή διατύπωση νά φέρει γνώμη.

Σημειώνεται ότι, ειδικά με τόν άρθρο 6 τού Καταστατικού γίνεται άναφορά «στις βιβλικές άλήθειες» όχι όμως όπως έλεύθερα μπορεί να τις δέχεται τόν οποιοδήποτε μέλος και νά άποφασίζει ή γενική συνέλευση (άρθρο 92 έπ. Α.Κ.) αλλά όπως τις έρμηγνεί ή έταιρία «ΣΚΟΠΙΑ» τού Μπροϋκλιν, πού μπορεί άνάλογα με τις κάθε φορά σκοπιμότητες νά τις καταργεί, τις τροπο-

ποιεί κ.λπ., χωρίς καμία δυνατότητα των μελών του σωματείου στην Ελλάδα να έχουν γνώμη. Έτσι είναι κραυγαλέα ή αντίθεση του Καταστατικού με τον Έλληγικό νόμο (διάταξη για τὰ σωματεία του Άστικού Κώδικα) άφου, και ή έδρα του σωματείου στην πραγματικότητα βρίσκεται έξω από την Ελλάδα, ή διοίκηση του επιβάλλεται και στα μέλη αποκλείεται ή ατομική ελευθερία και ή ελεύθερη βούληση, ελεύθερη συνείδηση, σκέψη και έκφραση γνώμης, στοιχεία που απαιτούνται από τον νόμο για κάθε σωματείο και επιβάλλονται με τὸ Σύνταγμα (βλ. από 8.1.86 αναλυτικό υπόμνημα Πρωτ. Άντωνίου Άλεξιάδου).

Άπό τὸ ὑπό κρίση Καταστατικό αποδεικνύεται επίσης ότι τὰ, από τὸ Μπροῦκλιν κατευθυνόμενα, μέλη του σωματείου δὲν είναι ισότιμα και δὲν έχουν ελευθερία εἰσόδου και ἀποχώρησης από τὸ σωματείο (ἴδετε Α. Τούση, Γενικά Άρχαί Άστικού Δικαίου, Άθήνα 1962 παρ. 51 «Σωματεία» σελ. 300, Άθ. Κρητικού, Δίκαιο σωματείου, Τόμ. Α' σελ. 69 ἐπ.).

Άπό τὰ προαναφερόμενα προκύπτει ότι τὸ άρθρο 6 του Καταστατικού, και ὅλη ή δομή τούτου, βρίσκονται σὲ αντίθεση και με τις περί προσωπικής ελευθερίας και ἀνεξίθρησκείας διατάξεις του Συντάγματος, άφου και ή προσωπική ελευθερία καταργείται στα μέλη, τὰ ὅποια καταναγκάζονται στην ἀποδοχή και τῆς επιβαλλομένης διοίκησης και των «βιβλικῶν ἀληθειῶν» ὅπως τις ἐρμηνεύει ή εταιρία «ΣΚΟΠΙΑ» που ἑδρεύει στο Μπροῦκλιν.

Οἱ μάρτυρες Ίεχωβά με τὴ μεθόδευση ὀργάνωσης ἐπὶ θρησκευτικῆς βάσης, είναι στην πραγματικότητα πολιτική ὀργάνωση με ἐπιδίωξη τὴν κατάργηση των ἑθνικῶν κυδερήσεων. Κατὰ τὸ Σβῶλο - Βλάχο, τὸ Σύνταγμα Β' σελ. 30 ἐπ., «ή ὑπαρξη πολιτικῶν ὀργανώσεων ἐπὶ θρησκευτικῆς βάσεως είναι ἀντίθετη πρὸς τὸ σύνταγμα». Έτσι ή ὑπ' ἀριθμ. 272) 84 ἀπόφαση δὲν ἔσφαλε στην κρίση της που δέχεται ότι οἱ ἀντίδικοι, ὑπὸ τὸ προκάλυμμα τῆς θρησκευτικότητας, ἔχουν πολιτικούς και μάλιστα διεθνείς σκοπούς.

Η' Ἡ νομολογία δέχεται πάγια ότι τὸ Δικαστήριο «ὀφείλει» νὰ μὴ δεχθεῖ τὴν αἴτηση των ἰδρυτῶν ή τῆς διοίκησης του σωματείου για τὴν ἔγγραφή του στο Δημόσιο Βιβλίο τὸ ὁποῖο τηρεῖται για τὸν εἰδικὸ αὐτὸ σκοπὸ, ὅταν «ὁ σκοπὸς» ή «ή λειτουργία» αὐτοῦ θρῖσκονται σὲ ἀντίθεση με ἀπαγορευτικὸ νόμο, ή τὰ χρηστὰ ἦθη, ή τὴ δημόσια τάξη.

Άπό τὰ ἀνωτέρω προκύπτει ότι τὸ Δικαστήριο δὲν περιορίζεται στην κρίση του μόνο από τὰ ὅσα, για τὸ σκοπὸ του σωματείου, γράφονται στο Καταστατικό, ἀλλὰ είναι ὑποχρεωμένο νὰ «διερευνήσει» τὴν ἐσώτερη σκέψη ὑπὸ τὸν ἐμφανιζόμενο σκοπὸ για νὰ διαπιστώσει ἂν, κάτω από τὰ ἐμφανιζόμενα με τις λέξεις, «ὑποκρύπτονται» σκοποί, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνο ἀποδοκιμάζονται από τὸ δίκαιο και τὴν ἠθική ἀλλὰ και τιμωροῦνται.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸ άρθρο 105 Άστικού Κώδικα,

που ἐρμηνεύεται και ἐφαρμόζεται σὲ συνδυασμὸ με τὸ άρθρο 81 ὀρίζουν: Τὸ άρθρο 81 ὅτι τὸ Δικαστήριο «δέχεται τὴν αἴτηση ἐφ' ὅσον συντρέχουσιν οἱ νόμιμοι ὅροι». Τὸ άρθρο 105 ὅτι τὸ σωματείο διαλύεται με ἀπόφαση του Δικαστηρίου «ἐὰν τὸ Σωματεῖον ἐπιδιώκει σκοπὸν διάφορον του ἐν τῷ Καταστατικῷ καθοριζόμενου, ή ἂν ὁ σκοπὸς ή ή λειτουργία του Σωματείου ἀπέδῃσαν παράνομοι ή ἀνήθικοι ή ἀντίθετοι πρὸς τὴν δημοσίαν τάξιν».

Σημειώνεται ότι στην τελευταία περίπτωση του άρθρου 105 του Α.Κ. περιλαμβάνεται και ή περίπτωση «νομίμου κατ' ἐπίφαση σκοποῦ» ὅταν (ὅπως γίνεται με τὸ ὑπό κρίση καταστατικό) ὁ παράνομος σκοπὸς δὲν ἐπιδιώκεται ἐμφανῶς. Στο λόγο τῆς παράνομης και ἀνήθικης λειτουργίας ἀνήκουν κατὰδῆλα οἱ περιπτώσεις κατὰ τις ὅποιες ὁ πραγματικὸς σκοπὸς, ἐμφανίζεται ἐξωτερικὰ νόμιμος ἀλλὰ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς νομιμότητας ἑάλπονται σκοποὶ παράνομοι ή ἀνήθικοι (Δημῶχος Ε. Ἐργ. Δ., 18, σελ. 467-468).

Ὁ νομοθέτης διαγράφει τὰ πλαίσια και ἀφήνεται στο Δικαστήριο ή διακρίβωση πότε ὀφείλει νὰ δεχθεῖ τὴν, κατὰ τὸ άρθρο 79 Άστικού Κώδικα, αἴτηση ἔγγραφῆς του σωματείου στο εἰδικὸ βιβλίο και πότε ὑποχρεώνεται νὰ ἀρνηθεῖ τὴν ἔγγραφὴ ἀπορρίπτοντας τὴν σχετική αἴτηση.

Αὐτὸ σαφέστατα προκύπτει ὄχι μόνο από τὴ λογική, σύμφωνα με τὴν ὅποια δὲν ἦταν δυνατό στο νομοθέτη νὰ προβλέψει ὅλες τις περιπτώσεις ἀποδοχῆς ή ἀρνήσης τῆς αἴτησης ἔγγραφῆς, ἀλλὰ και από τὴν διατύπωση του άρθρου 105 Α.Κ. με τὸ ὁποῖο και πάλι διαγράφεται —χωρὶς νὰ περιορίζεται— τὸ ἔργο του Δικαστηρίου στην κρίση του για τὴν ἀποδοχή ή ὄχι τῆς αἴτησης ἔγγραφῆς σωματείου.

Άντίθετη ἐρμηνεία των συνδυαζόμενων άρθρων 79, 81 και 105 Α.Κ. θὰ περιόριζε τὸ Δικαστήριο σὲ ἀπλή μηχανική διαπίστωση ἂν στην σχετική αἴτηση ἔχουν ἐπισυναφθεῖ ή συστατική πράξη, τὰ ὀνόματα των μελών τῆς διοίκησης και τὸ καταστατικό, που ὑπογράφεται από τὰ μέλη και φέρει χρονολογία (ἄρθρο 79 Α.Κ.) και θὰ ἦταν ἔξω ἀπ' τὴ διατύπωση του νόμου και από τὴ βούληση του νομοθέτη.

Άπό τὰ συνδυαζόμενα ἄρθρα 80, 81 και 105 του Α.Κ. σαφῶς προκύπτει ότι, ὅταν ὁ νομοθέτης ἐκφράζεται στο άρθρο 81 «ἐφ' ὅσον συντρέχουσιν οἱ νόμιμοι ὅροι» δὲν ἔχει τὴ βούληση νὰ καταστήσει τὸ Δικαστὴ δέσμιον των ὀριζόμενων με τὸ άρθρο 80 (στο ὁποῖο σημειώνεται ὅτι ὁ νομοθέτης χρησιμοποιοῖ πέντε (5) φορές τὴ λέξη «ὅρους») ἀλλὰ ἀφήνει στο Δικαστὴ τὴν ελευθερία νὰ κρίνει ἂν και πότε «συντρέχουσιν οἱ νόμιμοι ὅροι» τους ὁποῖους ὁ νόμος «πραγματικὰ» ἀξιῶνει για νὰ γίνει δεκτὴ από τὸ Δικαστήριο ή αἴτηση ἔγγραφῆς σωματείου (ἄρθρο 81).

Ὁ νομοθέτης με τὸ άρθρο 105 του Α.Κ. ἔχει ἀληθινή βούληση νὰ ἀναθέσει στο Δικαστήριο νὰ διακρίβώνει σὲ κάθε περίπτωση «ἐὰν τὸ σωματεῖον ἐπιδιώ-

και σκοπόν διάφορον τού ἐν τῇ Καταστατικῇ καθοριζομένου...» ὄχι μόνο ἀπὸ τὴ λειτουργία του ἀλλὰ και ὅταν —ὅπως στήν ὑπὸ κρίση περίπτωση— προκύπτει ὅτι οἱ πραγματικοὶ και ἀληθινοὶ σκοποὶ τοῦ σωματείου, τοῦ ὁποίου ζητεῖται ἡ δικαστικὴ ἀναγνώριση, εἶναι παράνομοι, ἀνήθικοι και ἀντίθετοι πρὸς τὴ δημόσια τάξη.

Θ' Μὲ τὸ Καταστατικὸ συνιστᾶται κατὰ τύπους δῆθεν θρησκευτικὸ σωματεῖο μὴ κερδοσκοπικοῦ σκοποῦ, ἐνῶ στήν πραγματικότητά τὸ σωματεῖο ἀποτελεῖ τιμῆμα τῆς παγκόσμιας ὀργάνωσης και εἶναι κερδοσκοπικοῦ σκοποῦ (ἴδετε σχόλια Γ. Πουλῆ ὑπὸ τὴν 272/84 ἀπόφαση, ἐπιθεώρηση «Χριστιανός» 1985, τεῦχος 273, σελ. 36-37).

Τὸ συνταγματικὸ δικαίωμα πὸ καθιερώγει τὸ ἄρθρο 12 τοῦ Συντάγματος τελεῖ ὑπὸ τὴν ρήτρα τῆς τήρησης τῶν νόμων, και ἡ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος ἐγγύηση τοῦ δικαιώματος δὲν ἀποκλείει τὴν ὑπαρξὴ ὀρίων «ἐν σχέσει» πρὸς τοὺς διὰ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ ἐπιδιωκομένους σκοποὺς. Τὸ Σύνταγμα ἐξασφαλίζει τὸ δικαίωμα μόνον ἐφ' ὅσον οἱ σκοποὶ πὸ ἐπιδιώκονται εἶναι νόμιμοι δηλ. δὲν ἀντιβαίνουν στὸ δίκαιο και δὲν ἀποδοκιμάζονται ἀπὸ τὴν ἠθική.

Τὸ ἄρθρο 12 τοῦ Συντάγματος, ὅπως και τὸ ἄρθρο 11 τοῦ προεχύσαντος Συντάγματος 1952, δὲν ἀναφέρει ὀρισμένους σκοποὺς ὡς ἀπαγορευμένους. Εἶναι ὁμῶς εὐνόητο ὅτι, ἐντὸς τῶν ὀρίων τῆς νομοθεσίας γιὰ κάθε θέμα, δὲν εἶναι ἀνεκτὰ σωματεῖα πὸ ἔχουν σκοποὺς πὸ ὀρίζονται σὲ ἀντίθεση πρὸς ἄλλες συνταγματικὲς διατάξεις, ὅπως συμβαίνει στήν ὑπὸ κρίση ὑπόθεση, κατὰ τὴν ὁποία ἔχει συσταθεῖ σωματεῖο πρὸς διενέργεια προσηλυτισμοῦ και προσβολῆς τῆς προσωπικότητος τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας (ἴδετε Σδώλου - Βλάχου, 1955, σελ. 264 ἐπ. και ὑποσημειώσεις).

Εἰδικότερα ἡ ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν σωματείων συνταγματικὴ προστασία εἶναι νοητὴ, μόνο ἐφ' ὅσον δὲν υπερβαίνονται τὰ συνταγματικῶς ἐπιτρεπτὰ ὄρια και μόνο ὅταν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ συνταγματικοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταίριζεσθαι γιὰ θρησκευτικούς σκοποὺς, δὲν ἀσκεῖται προσηλυτισμός. Ὑπευθυμίζεται ὅτι και μὲ τὴ Σύμβαση τῆς Ρώμης προβλέπονται, διὰ νόμου, περιορισμοὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, πὸ ἀποτελοῦν ἀναγκαῖα μέτρα στὴ δημοκρατικὴ κοινωνία, γιὰ τὴ δημόσια ἀσφάλεια, τὴ δημόσια τάξη, τὴν ὑγεία, τὴν ἠθική και τὴν προάσπιση τῶν δικαιωμάτων και ἐλευθεριῶν ἄλλων (ἄρθρο 9 παρ. 2 Σύμβασης τῆς Ρώμης).

Προαναφέρεται ὅτι μὲ τὴ δικαστικὴ κρίση τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Σωματείου θὰ διαπιστωθεῖ μετ' ἔλεγχου νομιμότητος (βλ. Ἐφ. Ἀθην. 3531/77, ΝΟΒ 26, 69 και Ἐφ. Πειρ. 291/83 και Α. Κρητικοῦ, ὅπου ἀνωτέρω σελ. 69 ἐπ.) ἂν ὁ σκοπὸς ἢ σκοποὶ τοῦ σωματείου δὲν βρίσκονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ Σύνταγμα, τοὺς νόμους, τὰ χρηστὰ ἤθη και τὴ δημόσια τάξη.

Ἡ κρίση τοῦ Δικαστηρίου τούτου μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 272) 1984 ἀπόφαση εἶναι ὅτι, τὸ Καταστατικὸ τὸ ὁποῖο

και τώρα ἀποτελεῖ ἀντικείμενο δικαστικῆς κρίσεως, βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ Σύνταγμα, τὸ νόμο, τὰ χρηστὰ ἤθη και τὴ δημόσια τάξη, γι' αὐτὸ και ἐξαφάνισε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 230) 83 ἀπόφασή του, μὲ τὴν ὁποία εἶχε ἐγκριθεῖ τὸ Καταστατικὸ (βλ. και ἀνωτέρω).

Τὴν ὀρθὴ κρίση τῆς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 272) 84 ἀπόφαση ἐδικαιολόγησε:

α) Ἀπὸ τὸν παράνομο και πρὸς παραπλάνηση ἀθέμιτο και ἀξιοποίητο σκοπὸ τοῦ σωματείου ὁ ὁποῖος ὑποδεικνύεται ἀπὸ τὴ χρήση του ὡς τίτλου τοῦ σωματείου τῆς «Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας» ἀπὸ ἔνωση προσώπων τὰ ὁποία ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται ὅτι ἀρνοῦνται τὸν Χριστὸ, τὸν ἀποκαλοῦν ἄγγελο Μιχαήλ, ἀρνοῦνται τὰ θεμελιώδη δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν Τριαδικὴ Θεότητα, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὶς Ἱερὲς Παραδόσεις, τὶς Ἱερὲς Εἰκόνες, τὴν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, τὴν Θεοτόκο, τὸ Σταυρὸ κ.λπ. (ἴδετε προσαγόμενες εἰδικὲς γνωμοδοτήσεις, και γιὰ τὴν ἀντιποίηση ἐπωνυμίας Α. Κρητικῆ, ὅπου ἀνωτέρω σελ. 71 και 103 και Ἐφ. Α. 3452/58, ΕΕΝ, 26, 536 και Σ.τ.Ε. Ὀλομ. 1169/61).

β) Ἀπὸ τὴν «φραστικὴν διαισθητικότητα» κατὰ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας (βλ. ἀνωτέρω και Σ.τ.Ε. 1169/61), δεινότερες ὑβρεῖς και καταφρόνηση τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας και «ἔργω και λόγῳ» ἐξύδριση τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ὡς πόρνης, μοιχαλίδος, ὀργάνωσης τοῦ διαβόλου κ.λπ. Καταφρόνηση τοῦ Ἑπτασυνόδου πολιτεύματος τῆς Χριστιαν. Ἐκκλησίας και τοῦ ἱεροῦ Κλήρου τῆς, τὸν ὁποῖο ἀποκαλοῦν «ὀργάνωση τοῦ Σατανᾶ» «κίνας και πράκτορας τοῦ Διαβόλου» κ.λπ..

γ) Ἀπὸ τὸ διαγραφόμενο κίνδυνο ἀθέμιτου και ἀξιοποίητου προσηλυτισμοῦ σὲ θάρος τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας, ἀπὸ τὴν ἐπιδιωκόμενη συστηματικὰ σύγχυση και παραπλάνηση τῶν πιστῶν τῆς και ἰδιαίτερα τοῦ κατώτερου πνευματικοῦ ἐπιπέδου, μὲ τὴ φορτικὴ στρεβλωτικὴ ἐπέμβαση στὶς συνειδήσεις τους, ὑπὸ τὸν ἀπατηλὸ και ψευδεπίγραφο τίτλο τῆς δῆθεν «Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας» (ἴδετε και Ἐφ. Θεσ. 581/56 Ε.Ε.Ν. 24/52).

δ) Ἀπὸ τὴν ἀξιοποίητη περιύδριση και καταφρόνηση τῶν ἐθνικῶν συμβόλων και ἀξιών (σημαία, Κυβερνήσεις τῆς Χώρας, ἀνθελληνικὸ και ἀντιφυλετικὸ πνεῦμα μὲ τὴν προδοτικὴ τῆς λεγομένης «Μακεδονικῆς γλώσσας»).

ε) Ἀπὸ τὴν ἀντίθεση στὸ Σύνταγμα και τοὺς νόμους, ἄρνηση ἐκπληρώσεως γενικῶν καθήκοντων πολίτου και μὴ συμμόρφωσης πρὸς γενικοὺς ἀπαγορευτικούς νόμους, πὸ ἀφοροῦν τὴν προστασία ἀγαθῶν πὸ ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουν τὸ κοινωνικὸ σύνολο, ὅπως λ.χ. ἄρνηση μετάγγισης αἵματος, ἐμβολιασμός, στράτευση, ἀοργία κατὰ τὶς Κυριακὲς και ἐξαίρεσιμες ἡμέρες (βλ. Σ.τ.Ε. 4079/76, 2706/77).

Ἡ ἀντίθεση πρὸς τὴν ἡμεδαπὴ δημόσια τάξη νοεῖται «εὐρέως» κατὰ τὰ δ' ἄρθρου 33 Α.Κ. και ὄχι κατὰ τὴν ἔννοια τοῦ ἄρθρου 3 Α.Κ..

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΛΙΑΛΙΟΣ

Εἰδικὸς νομικὸς σύμβουλος τῆς Ἐκκλησίας

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ*

- Πρώτον ή διατήρηση τής 'Ελληνικής γλώσσας στην ξένη χώρα δέν είναι άπεριορίστη. 'Η προοπτική νά μιλοῦν οί "Έλληνες τής τρίτης και τετάρτης επί παραδείγματι γενιάς έξίσου καλά 'Ελληνικά όπως σήμερα είναι άνεδαφική. Και τούτο ακόμη περισσότερο, όταν δέν είσυχθεϊ σωστό σύστημα άγωγής, όπως θα δοῦμε στη συνέχεια.
- Δεύτερον ή 'Ελληνομάθεια πρέπει νά συσχετισθεϊ πρός τή Γερμανομαθία. Για τούς "Έλληνες στη Γερμανία και ιδιαίτερα τά παιδιά, πού έχουν όλόκληρη τή ζωή μπροστά τους, προέχει ή εκμάθηση τής γλώσσας του τόπου, όπου ζοῦν, άν θέλουν νά μή μείνουν πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Πρέπει πρωτίστως νά μάθουν Γερμανικά κι έπειτα νά επιδοθούν στη διατήρηση και καλλιέργεια τών 'Ελληνικών.
- Τρίτον για όσους επιστρέφουν ή και θα επιστρέψουν άργότερα ισχύει ό κανόνας τής ωφέλιμης παραμονής τους στη Γερμανία. 'Η ωφέλιμη παραμονή προϋποθέτει τó γλωσσικό όργανο. Τό μεγαλύτερο ποσοστό τών 'Ελλήνων έμειναν και μετά παρέλευση, πολλών έτών άνειδίκευτοι εργάτες και για τó λόγο ότι δέν γνωρίζουν Γερμανικά. 'Ο ίδιος κίνδυνος υπάρχει και για τή νέα γενιά. 'Αντίθετα, άν τά νέα παιδιά μάθουν πολύ καλά Γερμανικά και μπορέσουν νά μάθουν σωστά ένα έπάγγελμα ή νά σπουδάσουν, τότε, είτε έδω παραμείνουν είτε στην πατρίδα επιστρέψουν και τή ζωή τους θα διαμορφώσουν επιτυχώς και τόν 'Ελληνισμό ευρύτερα θα ωφελήσουν. "Αν ύποθεθεϊ, ότι ή 'Ελληνομάθειά τους χωλαίνει και επιστρέψουν στην πατρίδα, τó πρόβλημα, πού αναφέρεται, είναι σχετικά μικρό, γιατί είναι εύκολο τότε νά τελειοποιήσουν τά 'Ελληνικά τους.

2. 'Η πολιτιστική του "Έλληνα ταυτότητα.

'Η πολιτιστική του "Έλληνα ταυτότητα συνίσταται στην πνευματική του κληρονομιά, πού συνδυάζει, όπως είπαμε, στενά τόν 'Ελληνισμό και τó Χριστιανισμό. Πρόκειται για «τó στενό σοφίλιασμα του άρχαίου έλληνικού με τó χριστιανικό πνεῦμα, για τήν έσωτερική τους άλληλουχία στην ιστορία του άνθρώπου». Είναι γεγονός, ότι ή έκφραση έλληνοχριστιανικός πολιτισμός άλλοιώθηκε κατάφωρα στο πρόσφατο παρελθόν και χρησιμοποιήθηκε πρός συγκάλυψη άσα-

φών και υπόπτων πολιτικών προγραμμάτων κι άπρόσκοπτο σφετερισμό τής έξουσίας. Πολύ σωστά έγγραψε πρός έτών ό Φ. Κακριδής, ότι «μας σκότωσαν τις λέξεις άδερφέ, και πρέπει πολύ ουσιαστικά νά δουλέψουμε, άν είναι νά μή χάσουμε μια μέρα και τις έννοιες». Για τó μελετητή τής 'Ελληνικής χριστιανικής γραμματείας ό έλληνοχριστιανικός πολιτισμός είναι τó άδιχαμφισβήτητο ιστορικό πνευματικό φαινόμενο τής συνάντησης και του διαλόγου του έλληνικού στοχασμού με τή χριστιανική αποκάλυψη. 'Η συνάντηση αυτή προετοιμάσθηκε με τήν έξάπλωση τής ελληνικής γλώσσας και του έλληνικού πνεύματος και ήταν θεοβούλητη. Τó «πλήρωμα του χρόνου», για τó όποιο κάνει λόγο ή Πρός Γαλάτας 'Επιστολή (4,4), έμπερικλείει και τόν 'Ελληνισμό, τήν τεράστια εκείνη πνευματική κίνηση από τά τέλη του τετάρτου αιώνα και έξής, όταν παύει πια ή έλληνική γλώσσα και παιδεία νά είναι κτήμα ενός λαού, άλλ' αποκτά παγκοσμιότητα και γίνεται γέφυρα πάνω από τήν όποια περνοῦν οί ευγενέστεροι καρποί του έλληνικού πνεύματος και διοχετεύονται στη μόνη άληθινή θρησκεία, τó Χριστιανισμό. 'Ο 'Ελληνισμός γίνεται έτσι τó νευρικό σύστημα του Χριστιανισμού και συμβάλλει στην παγκόσμια ιστορική πραγμάτωση και ένσάρκωσή του, ό δέ Χριστιανισμός καταθάσκει και καταξιώνει εκείνα τά στοιχεία του 'Ελληνισμού, πού και σήμερα ακόμα αποτελοῦν έρείσματα σταθερά του λεγομένου δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού. 'Ο μεγάλος νεοέλληνας ιστορικός Κ. Παπαρηγόπουλος περιέγραψε τó άμοιβαίο άγκάλιασμα 'Ελληνισμού και Χριστιανισμού με τις έξής επιγραμματικές φράσεις: «'Ανευ του έλληνισμού ό χριστιανισμός ήθελεν άσφυκτήσει έν τή πνιγηρά τής 'Ιουδαίας άτμοσφαίρα' άνευ του χριστιανισμού τó έλληνικόν έθνος δέν ήθελεν έπιπλεύσει έν τῷ κατακλυσμῷ, έν ᾧ κατεποντώθη άπας ό λοιπός τής άρχαιότητος κόσμος».

Δέν πρόκειται στο σημείο αυτό για έκχριστιάνιση του 'Ελληνισμού ούτε για έξελληνισμό του Χριστιανισμού, άλλοίωση δηλαδή τής χριστιανικής άληθείας, όπως ισχυρίσθηκαν ιδιαίτερα μερικοί Προτεστάντες ιστορικοί, αρχίζοντας κυρίως από τόν Adolf von Harnak, αλλά για τήν κατάφαση από μέρος τής χριστιανικής θρησκείας όλων εκείνων τών κοινωνικών και ήθικων αξιών, έπιστημονικών μεθόδων και φιλοσοφικών όρων, πολιτιστικών ιδεών και έμπειριών του καθημερινού βίου, πού δέν αντιπίπτουν άφενός στη Θεία 'Αποκάλυψη και συντελοῦν άφετέρου στη διάρθρωση μιās πνευματικής, κοινωνικής και πολιτιστικής τάξεως και ζωής.

* Συνέχεια έκ τής σελ. 90 του ύπ' άριθ. 3 τεύχους.

'Η μερική σύγχυση και συσκότιση, πού επικρα-

τούν τὰ τελευταῖα χρόνια στὴν Ἑλλάδα, πάνω στοῦ θέματος τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἠθελή- μένη μερικές φορές διαστρέβλωση τῆς ἱστορικῆς ἀλή- θειας ὅσον ἀφορᾶ τὴν προσφορά τῆς Ἑκκλησίας στοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ μὲ κάποιον ἴσως κάπως διστακτικὸ νὰ μιλήσω γιὰ διατηρήσιμα στοιχεῖα τῆς πολιτιστι- κῆς μας ταυτότητας στὴ Γερμανία. Διερωτῶμαι, ἀν ἡ διατήρηση δὲν ἐξαρτᾶται ἄμεσα καὶ ἀπὸ τὴ συν- τήρηση καὶ πλήρη κατάφαση τῶν στοιχείων αὐτῶν στὴν πατρίδα. Ὅμως ἐπειδὴ οἱ εὐγενεῖς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀξίες, οἱ καταξιωμένες ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι ὑπερτοπικῆς καὶ ὑπερχρονικῆς, γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς τρομάζει τὸ περιπτωσιακὸ τρεμόσβημά τους. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς τρομάζει ὄχι μόνο γιατί τελικὰ δὲν θὰ σβήσουν, ὅπως ἀποδεικνύουν παρόμοιες ἐποχὲς καὶ καταστάσεις στοῦ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ γιατί ἡ διατήρηση τῆς πολιτι- στικῆς ταυτότητας εἶναι ὑπόθεση τόσο συνόλου τοῦ ἔθνους ὅσο καὶ κυρίως τοῦ κάθε Ἑλληνα ξεχωριστά. Ἡ τελευταία παρατήρηση σημαίνει, ὅτι πρῶτον δὲν πρέπει νὰ περιορίζουμε τὸν Ἑλληνισμό στὰ δύο τρίτα τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ζοῦν στὴν Ἑλλάδα, καὶ δεῦτερον δὲν ἀρμόζει νὰ ἐπιρίπτουμε εὐθύνες στοῦ λαοῦ γενικὰ, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζουμε ὑπεύθυνα ὁ καθένας ἐκεῖ ὅπου ζῆ, ποῖα εἶναι ἡ προσωπικὴ του προσφορά καὶ ἀν ὑπάρχουν περιθώρια μείζονος προσφοράς. Γι' αὐτὸ καὶ ἐδῶ στὴ Γερμανία ἡ διατήρηση τῆς πολιτιστικῆς ταυτότητας ριζώνει καὶ ξεκινᾶ σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπ' ὅ,τι στὴν πατρίδα ἀπὸ τὴν οἰκογένεια ἀφενός, ποὺ σὰν πρωταρχικὸ κοινωνικὸ κύτταρο δίνει τίς πιὸ σοβαρῆς καὶ παραμόνιμες ὠθήσεις καὶ κατα- βολές, καὶ τὴν ἐν οἰκίᾳ ἀφετέρου, ποὺ στὴ διασπορὰ ἀντικαθιστᾶ κατὰ κάποιο τρόπο τὸ ἄμεσο κοινωνικο- πολιτικὸ περιβάλλον, τὴν κοινότητα, καὶ ἐπιφορτίζεται καὶ μὲ τὸ καθήκον ὄχι μόνον νὰ ἐδραιώσει καὶ ἐπαυξή- σει καὶ κάνει περισσότερο συνειδητὴ τὴν πολιτιστικὴ τῶν μελῶν ταυτότητα, ἀλλ' ἀποβαίνει καταφύγιο μοναδικὸ καὶ ἀσφαλές.

Σχετικὰ τώρα μὲ ἐπὶ μέρους διατηρήσιμα στοι- χεῖα τῆς πολιτιστικῆς μας ταυτότητας αὐτὰ συνοψί- ζονται καταρχὴ στὴ συνειδητοποίηση ἀπὸ τὸν καθένα τοῦ γεγονότος, ὅτι «Ἐ ἴ μ α σ τ ε Ἑ ἰ ἰ ἡ ν ε ς Ὁ ρ - θ ὄ δ ὁ ξ ὀ ι ο υ». Εἶναι ἀπὸ ἀπόψη γλωσσικῆ εὐτύχημα, ὅτι ὁ ἀντίστοιχος στὰ Γερμανικὰ ὄρος «griechisch- orthodox» (=ἑλληνορθόδοξος), ποὺ εἶναι καὶ πολὺ διαδεδομένος, σημαίνει κυρίως τὸν μὴ λατῖνο, μὴ ρωμαιοκαθολικὸ χριστιανό. Γι' αὐτὸ «griechisch- orthodox» εἶναι ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι ἀνεξαρτήτως κα- ταγωγῆς, γιατί τὸ πρῶτο συνθετικὸ («griechisch») (ἑλληνο-) δὲν ἔχει στενὴ ἔθνικὴ ἔννοια, ἀλλ' ἀναφέ- ρεται στὴν εὐρύτερη πολιτιστικὴ διάσταση τοῦ Ἑλ- ληνισμοῦ, ὅπως αὐτὸς συναντήθηκε μὲ τὸ Χριστιανισμὸ καὶ συνενώθηκε μαζί του. Ἡ ἀλήθεια αὐτή, ὅτι εἴμαστε «ἑλληνορθόδοξοι», δὲν χρειάζεται περαι- τέρω διασαφήσεις, γιατί καταφάσκει καὶ διαδηλώνει κατ' οὐσίαν ὅλο τὸ ἱστορικο-πολιτιστικὸ εἶναι μας, σύνολη τὴν ἑλληνικὴ καὶ χριστιανικὴ μας παράδοση

καὶ κληρονομιά. Ἐὰν ἦταν δυνατὸ νὰ κατονομάσουμε καὶ ὀρισμένες συγκεκριμένες πτυχὲς τῆς κληρονομιάς αὐτῆς, ὅπως π.χ. ἀνθρωπιά, φιλότιμο, φιλοξενία, ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, κοινωνικὴ ἰσότητα, κοινο- νικὴ δικαιοσύνη, πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ἐλευθερία κτλ. Ὅμως ἕνας κατάλογος αὐτοῦ τοῦ εἴδους κινδυ- νεύει εὐκόλως νὰ εἶναι ἐλλιπής, γιατί ἡ πολιτιστικὴ μας ταυτότητα ἀγκαλιάζει ὅλη τὴ ζωὴ. Δὲν πρόκει- ται γιὰ μιὰ στενὴ ἔθνικιστικὴ-φυλετικὴ τοποθέτηση, ἡ ἕνα ἠθικιστικὸ πρόγραμμα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ πνευματικὴ παρουσία καὶ ἕνα τ ρ ὀ π ο ζ ὼ ῆ ς, ποὺ βασικὰ ἀπο- τελεῖ τὴ ρίζα τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ ἐκπρο- σωπεῖ ἀκατάλυτες ἀρχὲς καὶ ἀξίες. Τὸν πατροπαρά- δοτο αὐτὸν τρόπο ζωῆς καλούμαστε ὡς Ἑλληνας νὰ διατηρήσουμε ἐδῶ στὴ Γερμανία καὶ νὰ μεταδώσουμε ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ. Ἰδιαιτέρως καλούμαστε νὰ τὸν μεταδώσουμε καὶ στοὺς Γερμανοὺς καὶ νὰ τὸν κάνου- με εὐρύτερα θεμέλιο μιᾶς ἠνωμένης Εὐρώπης. Μόνο οἱ προοπτικῆς ποὺ ἐρεῖδονται στοῦ θεμέλιου αὐτοῦ, εἶναι ἀληθινῆς καὶ εὐδαίμονος προοπτικῆς γιὰ τοὺς Ἑλληνας στὴ Γερμανία. Οἱ προοπτικῆς αὐτῆς εἶναι εὐδαίμονες, γιατί σημαίνουν σωστὴ ἐνσωμάτωση. Φυσικὰ ἡ σκέψη τῆς ἐνσωμάτωσης τῶν Ἑλλήνων στὴ γερμανικὴ κοι- νωνία δὲν ἔχει ἀκόμη ὀριμαίνει καὶ τὸ ἄκουσμα τῆς ξαφνιαίνει ἴσως. Ἄν ὅμως δεχθῶμε τὴν ἀρχὴ τῆς παραμονῆς τότε εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ διαλέ- ξουμε ἀνάμεσα στίς τρεῖς δυνατῆς λύσεις: 1) πλήρη ἀφομοίωση, 2) ὀρθὴ καὶ προγραμματισμένη ἐνσωμάτωση καὶ 3) γ κ ε τ ο π ο ἰ ῆ σ η. Ὅτι ἡ πλήρης ἀφομοίωση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὴ Γερμα- νικὴ κοινωνία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ ὁ παραμερισμὸς στοῦ περιθώριου τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἡ γκετοποίηση τους ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀποτελοῦν ἀπεικταίες καὶ ἀπορρι- ψιμῆς ἀκρότητες, εἶναι μᾶλλον αὐτονόητο, καὶ δὲν χρειάζεται κάποια ἀνάλυση. Ὅμως καὶ τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ δύο αὐτῆς ἀκρότητες προβάλλουν στὸν ὀρί- ζοντα καὶ ἀποτελοῦν ἤδη γιὰ πολλοὺς συμπατριῶτῆς μας ὑπαρκτοὺς κινδύνους, εἶναι ἀναμφισβήτητο. Κι ἀκριβῶς τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀναγκάζει ὅποιον ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα νὰ συμφιλιωθεῖ μὲ τὴ λύση τῆς σωστῆς καὶ προγραμματισμένης ἐνσωμάτωσης. Ἡ λύση αὐτὴ εἶναι αἰρετώτερη ὄχι μόνο γιατί ἀποτελεῖ τὴ μέση ὁδὸ, ἀλλὰ καὶ γιατί συνδυάζει μιὰ πιὸ μακροπρόθεσμὴ διατήρηση τῆς ταυτότητας καὶ τῶν ἰδιαιτεροτήτων τῆς φυλῆς μὲ μιὰ ὁμαλὴ προσωπικὴ ἐξέλιξη καὶ αὐτο-πραγματώση τοῦ καθενὸς Ἑλληνα στὴ Γερμανία.

Ἡ πρόληψη τῶν κινδύνων τῆς ἀφομοίωσης καὶ τῆς γκετοποίησης ἐπιβάλλει τὴ λήψη μιᾶς σειρᾶς μέτρων. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ἤθελα μ' ὅλη τὴ δυνατὴ συντομία νὰ κάνω μερικές προτάσεις, ποὺ περιχαρ- κώνουν τὴ σωστὴ ἐνσωμάτωση καὶ διασφαλίζουν πραγματικὰ μακροπρόθεσμες καὶ εὐδαίμονες προοπτικῆς:

(Συνεχίζεται)

ΘΕΟΔ. ΣΤ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ
Καθηγητῆς Παν/μίου Μονάχου

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

πάπας και παπᾶς

Σε δύο διαφορετικοῦ περιεχομένου μονογραφίες μας ἔχομε εὐκαιριακᾶ ὑποσημειώσει σχετικά στοιχεῖα, ἀναφορικᾶ μετὰ τὴ λέξη καὶ ἔννοια πάπας (πάππας)¹.

Προκειμένου ὅμως νὰ προβάλωμε καὶ παραβάλωμε τίς συναφεῖς σημασίες ἢ ἔννοιες τῶν ἐν λόγῳ λέξεων, φρονοῦμε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ προβοῦμε ἐδῶ σὲ ἀναλυτικὴ καὶ λεπτομερειακὴ παρουσίαση καὶ ἀνάπτυξή τους γλωσσολογικὴ - ἐτυμολογικὴ² καὶ ἐννοιολογικὴ, καθὼς καὶ ἐκκλησιαστικοῖστορικὴ σημασιολόγησή τους.

*

Α'. Ἡ λέξη πάππας ἢ πάπας, ποῦ πολλοὶ πιστεύουν πὼς προέρχεται ἀπὸ ἀνάλογη λατινικὴ λέξη, μεταγλωττισμένη στὴν ἑλληνικὴ (ὅτι δηλαδὴ μεταγράφηκε στὴν ἑλληνικὴ ὄντας λατινογενῆς, βλ. para-ae ἢ paras-ae = πάπας ἢ πάππας, πρβλ. παρόμοιες ἰταλικὲς parrā καὶ Para καὶ γαλλικὲς parrā [=μπαμπᾶς] καὶ Pape [= Πάπας] ἐπίσης) εἶναι ἑλληνογενῆς, ἀρχαιοελληνικὴ, μάλιστα ὀμηρικὴ! — Βλ. προσηγορία τοῦ βασιλιᾶ τῶν Φαιάκων Ἄλκιονοῦ ἀπὸ τὴν κόρη του Ναυσικᾶ: «πατρὶ φίλω... φίλον πατέρα προσέειπε· πάππας φίλ'» (=ἀγαπημένε πατεροῦλη)³ καὶ πρβλ. ἀριστοφάνεια προσαγόρευση: «ἔστι κόρα... ἠνίκ' ἀναίτιζήτ' ἄρτον πάππαν μεκαλεῦσα...»⁴.

— Ἡ προέλευση καὶ ὁ σχηματισμὸς τῆς παράγωγης αὐτῆς λέξεως στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ὀφείλεται, φρονοῦμε, ὄχι μόνον σὲ ψελλισμὸ ἀλλὰ καὶ σὲ ἐπανάληψη-ἀναδιπλασιασμὸ τῶν ἀρνητικῶν φθόγγων τοῦ ὑγρολήκτου συγκοπτομένου ὀνόματος πατήρ — πατέρα — πατέρ (πά-πα, καὶ πάππα, πρβλ. μπα-μπα, μπαμπᾶς). Πρβλ. «παρὰ Συρακουσίους ὁ πατήρ παῖς καὶ κατὰ ἀναδιπλασιασμὸν πάπας καὶ πλεονασμῷ τοῦ π πάππας»⁵.

Ἐπομένως ἀποτελεῖ ὁ πάππας (πάπας)

1. Βλ. Ἰ. Δρούλια, Τὸ «μαρτύριον» τοῦ μακαριστοῦ μακαριωτάτου Μακαρίου τοῦ Γ'. Περιοδικὸ ἀ' Ἀπόστολος Βαρνάβας», Λευκωσία (Κύπρου), Αὐγουστος 1978, περίοδ. γ'—τόμ. λθ', τεύχ. 8, σελ. 339, ὑπόσημ. 3. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐντυπώσεις, βιώσεις καὶ ἀπόψεις ἐνὸς ὀρθοδόξου γιὰ τὴν Ἐνότητα Ὀρθοδόξων καὶ Καθολικῶν, Ἀθήνα 1985, σελ. 30-31, ὑπόσημ. 66.

2. Βλ. Ἐτυμολογία λέγεται ὄχι μόνον ἡ ἀνάλυση λέξεως στὰ συστατικὰ τῆς μέρη καὶ ἡ εὑρεση τῆς προελεύσεώς της, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνεύρεση τῆς ἀληθινῆς σημασίας της. Ἀχιλλ. Τζαρτζάνου, Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Ἀθήνα 1942, σελ. 166.

3. Ὁμήρου, Ὀδύσσεια Ζ 51, 56-57.

4. Ἀριστοφάνους, Εἰρήνη 119, 120.

παιδικὸ παρωνύμιο ὑποκοριστικὸ καὶ ἠχοποιητικὸ τῆς λέξεως πατήρ - πατέρας (ὅπως καὶ ἡ μάμμα τῆς μητέρας, δωρικὸ «μάτηρ», σανσκριτικὸ mata, mater, λατινικὸ mater)⁵, ποῦ ἔτσι τὸν προσ-αγόρευαν παιδιάστικα τὰ παιδιὰ του. — Βλ. «εἰ δὲ προσελθὼν Ἐπίκουρος... ἀπάπαν μεκαλεῖ... εἶσε φιλήσειεν... φάσκων αὐτοῦ πατέρ' εἶναι»⁶.

Ἐποκοριστικὸ τοῦ πάππα ἀποβαίνει ὁ παππίας. Βλ., πλὴν ἄλλων, ἀνάλογο ἀριστοφάνειο διάλογο πατέρα καὶ παιδιοῦ: «ὦ παιδίον... ὦ παππία»⁷. — Πρβλ. παππάζω ἢ παππιζῶ⁸,

5. Βλ. μάμμα, μαμμαία, μάμη. Η. Liddell-R. Scott, Ἀνάστη Κωνσταντινίδου, Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης (ἔκδ. Ἑλληνικὰ Γράμματα), Τόμ. 3ος, σελ. 84. — Τὰ νήπια προβαίνοντας σὲ ἀπόπειρα προφοράς τῆς λέξεως «μάτηρ» — μήτηρ ἐπαναλαμβάνουν (ἀναδιπλασιάζουν) τὴν πρώτην συλλαβήν, βλ. μχ-μχ (λατιν. mamma, ἀγγλ. mamma ἢ mammy, ἰταλ. mama, γαλ. maman). — πρβλ. ἄττα, πάππα, ἀντὶ «πάτερ», βλ. Ἰ. Στρυματάκου, Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Ἀθήνα 1972, σελ. 596 (μάμμα).

6. Ἐτυμολογικὸν τὸ Μέγα (11ος αἰ. μ.Χ.), σὲ Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Ἀθήνα 1964, τόμ. ΣΤ', σελ. 5402 (λήμμα πάππας). —

— Γιὰ τὴν ἐτυμολογία καὶ ἐννοιολογία τῆς λέξεως πάππας καὶ τῶν παραγῶγων βλ. εἰδικώτερα: I. B. Hofmann, Ἐτυμολογικὸ Λεξικὸ Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Ἄντων. Παπανικολάου, Ἀθήνα 1974, σελ. 305 (λήμμα πάππας). — Emile Boissacque, Dictionnaire étymologique de la Langue Grecque étudiée dans ses rapports avec les autres langues indoeuropéennes, Heidelberg-Paris 1938, σελ. 746. — H. Frisk, Griechisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1973, 2ος Τόμ. Κρ.-Ω, σελ. 471. — P. Chantraine, Dictionnaire étymologique de la Langue Grecque - Histoire des mots, tom Α-Ω, Paris 1984, σελ. 855-856.

— Γιὰ τὴν προέλευση, τὸν σχηματισμὸ, τὴν σημασίαν καὶ τὰ παράγωγα πάππας ἢ πάπας (λέξεως «τῆς νηπιακῆς γλώσσας», ἀπὸ προσδίδεται στὸν πατέρα καὶ στὸ φαγητὸ ἀπὸ τὰ παιδιὰ). πρβλ. pappo-are = τρώγω, νεογερμαν. pappén) βλ. καὶ τὰ ἐξῆς ἐτυμολογικὰ Λεξικά: 1) J. B. Hofmann, Ἐτυμολογικὸν Λεξικὸν Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Ἄντων. Παπανικολάου, Ἀθήνα, Ἀθήνα 1974, σελ. 305. — 2) H. Frisk, Griechisches etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1973, Τόμ. II, Κρ.-Ω, σελ. 471. — 3) Emile Boissacque, Dictionnaire étymologique de la langue grecque étudiée dans ses rapports avec les autres langues indo-européennes, Heidelberg-Paris 1938, σελ. 746. — 4) P. Chantraine, Dictionnaire étymologique de la langue grecque, Histoire des mots, Τόμ. Α-Ω, Paris 1984, σελ. 855-856.

— Σ.Σ. Ἡ νεοελληνικὴ λέξη μπαμπᾶς, ἀντίστοιχη τοῦ πάπας (πάππας) ἢ παπᾶς, προφανῶς προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐκτουρισθεῖσα ἀρχαιοελληνικὴ αὐτὴ λέξη (πάπας) Ἐκβαρβαρισθεῖσα, ἐπεκράτησε ἑλληνοποιημένη ἔτσι νὰ λέγεται ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῶν νεοελλήνων. Πρβλ. P. Chantraine, ἔθ' ἄνωγ., — πρβλ. προφορὰ ἀπὸ παραφθορὰ ἑλληνικῆς λέξεως «μωρέ», ἡ ὁποία ἐκτουρικίσθηκε σὲ «μπρέ» καὶ ἐξελληνίσθηκε

πού υποσημαίνει «υποκορίζομαι τὸν πατέρα»⁹, τὸν ὁποῖο, καλοπιάνοντάς τον, κολακευτικά, στοργικά καὶ μὲ τρόπο χαϊδευτικά παιδιάστικο, τὸν ἀποκαλοῦσαν τὰ παιδιὰ του «παππία». — πρβλ. παρόμοιο «παππίδιον»¹⁰. — Πρβλ. ἐπίσης «παππάκη»¹¹ ἢ «παππάκι»¹² (=μικρὸς πατέρας, πατεροῦλης)!

Β'. Τῆς προειρημένης λέξεως *πάππας* ἡ ταυτόσημή της, πού ὁ συνωνυμικός λεκτικός τύπος της *πάππας* (=πατέρας, πατεροῦλης) γράφεται κατὰ ἀπόκλιση μὲ ἓνα π (ἀποβολή τοῦ 2ου π. — πρβλ.

σὲ «βρέ» — πρβλ. φράση «εἰς τὴν Πόλιν», πού τουρκοποιήθηκε σὲ Ἰσταμπούλ!

6. Ἀριστοφάνους, Ἐκκλησιάζουσαι 645, 647.

7. Ἀριστοφάνους, Σφήκες 293, 297. — πρβλ. Τοῦ Αὐτοῦ, Εἰρήνη 128. — Πρβλ. «ὄνομα ἄρ' ἐστὶν ὡς ἔοικε, μίμημα φωνῆς ἐκείνου, ὁ μιμνῆται, καὶ ὄνομάζει ὁ μιμούμενος τῆ φωνῆ, ὁ ἄν μιμῆται» Πλάτωνος, Κρατύλος 423 Β. κύριο ὄνομα Παπίας (μὲ ἓνα π):

1) Ὁ συγγραφέας-συντάκτης ἀποσπασμάτων πέντε βιβλίων μὲ τίτλο «Παπία ἀποσπάσματα μετὰ μαρτυριῶν ἀρχαίων συγγραφέων» ΒΕΠΕΣ, Τόμ. 3ος, Ἀθήναι 1955, σελ. 116-123.

2) πέντε μάρτυρες ὁμώνυμοι (πού φέρουν τὸ αὐτὸ ὄνομα μὲ τὸν ἀνωτέρω), βλ. Παπίας, Θερησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, Τόμ. 40ος, στ. 11.

(β') ἐπωνυμία παπίας = φύλακας αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων, στρατιωτικός βαθμὸς στὸ Βυζάντιο. Βλ. Κων. Μανασσῆ (χρονογράφου 12ου αἰῶνα), Σύνοψις Ἱστορικῆ 4697.

Σ.Σ. Προσωπικὰ πιστεύουμε, ὅτι τὸ κύριο ὄνομα Παπίας ἀποτελεῖ παράγωγο τοῦ υποκοριστικοῦ παππίας, μὲ ἔκπτωση τοῦ δευτέρου π, πού ἔτσι ἀποβαίνει λέξη ὀνοματοποιημένη.

8. Βλ. «παππίζουσ' ἄμα τῆ γλώσση» Ἀριστοφάνους, Σφήκες 609.

9. Βλ. ἀνάλογες ἔννοιες τῶν εἰρημένων λέξεων σὲ λήμματα παππάζω - παππίζω, πάππας, παππίας, πρβλ. πάππος (λέξη συγγενῆς πρὸς τὸ πάππας, σημαίνει παππὸς=πατέρας τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας ἢ καὶ πρόγονος γενικὰ) σὲ Liddell-Scott, μνημ. Λεξικόν, Τόμ. 3ος, σελ. 432. — Ἰ. Σταματάκου, μνημ. Λεξικόν, σελ. 739. — Ὡς πρὸς τοὺς πάππους πρβλ. ἀριστοφάνεια φράση «δὶς παῖδες γέροντες» Ἀριστοφάνους, Νεφέλαι 1417. — πρβλ. ἀπάλιμπαιδας τοὺς γέροντας γίγνεσθαι Λουκιανοῦ, Ἐπιστολαὶ Κρονικαὶ 9.

10. Ἀριστοφάνους, Σφήκες 655. — Τοῦ Αὐτοῦ, Ἰππῆς 1215. — πρβλ. ὁμώνυμο (ὁμοειδές) «πατρίδιον» Τοῦ Αὐτοῦ, Σφήκες 986. — Σ.Σ. Ἀξιοπαρατήρητη εἶναι ἡ χρῆση τῶν προαναφερθέντων υποκοριστικῶν, πού γίνονται κυρίως ἀπὸ τὸν κορυφαῖο κλασικὸ κωμωδιογράφο Ἀριστοφάνη. Εἶναι πρόδηλο πὼς τὰ προαναφερθέντα υποκοριστικά προσδιάζουσι στὸ προσωπικὸ γραπτὸ ὄφος τοῦ Ἀριστοφάνη καὶ στὰ περιεχόμενα τῶν θεμάτων πού παρουσιάζει.

11 καὶ 12. Παλαιὰ ἑλληνικὰ υποκοριστικά τοῦ «πατέρας» εἶναι τὰ ἀνωτέρω. — Βλ. παππίας, παππίω, σὲ Liddell-Scott, μνημ. Λεξικόν, Τόμ. 3ος, σελ. 432. Τὸ ὡς ἄνω δεῦτερο υποκοριστικὸ (παππάκι) ἰδιαιτέρα ἀνήκει καὶ στὸ νεώτερο ζακυνθινὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα.

ἀπλοποίηση, ἀνομοίωση¹³), προσδόθηκε ὡς προσωνομία ἢ ὄνομα προσηγορίες ἀκριβέστερα ὡς τιμητικὸς τίτλος, ἀφοῦ «σὺν τῷ χρόνῳ» βέβαια ἐξαλείφθηκε ἢ ἔννοια τῆς μικρότητας τοῦ «ἐν θέματι» υποκοριστικοῦ¹⁴.

α') πρῶτιστα σὲ θεοῦς. — βλ. ἀπάπας δὲ ...ὡς οἱ ἐξ ἀρχῆς νομοθέται τῶν ὀνομάτων βούλονται, θεία κληῖσις ἐλαχεν εἶναι, διὸ καὶ θεῶ ἐπίκειται τοῦ ὀνομα¹⁵. — πρβλ. «Βιθυννοὶ ἐκάλουν (κατ' Ἀρριανόν) Πάπαν τὸν Δία»¹⁶ καὶ «εὐανίσκον τὸν προσαγορευόμενον Ἄττιν»¹⁷, ὕστερον δὲ κληθέντα Πάπαν¹⁸.

β') Μεταγενέστερα, μάλιστα ἀπὸ τὴν τρίτη μ.Χ. ἑκατονταετηρίδα καὶ ἐξῆς, ὁ τίτλος αὐτὸς ὡς τιμητικὸς («ἐδίδετο») σὲ ἐπισκόπους¹⁹, ἀργότερα δὲ καὶ σὲ πρεσβυτέρους²⁰, προφανῶς ὡς πατέρες πνευματικούς!

Ἰδιαιτέρως «ἀπενέμετο» αὐτὸς ὁ προσαγορευτικός τίτλος στοὺς ἐπισκόπους Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας καὶ Ρώμης.

(Συνεχίζεται).

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΔΡΟΥΓΙΑΣ

Καθηγ. Ἀρσακείου Παιδαγ. Ἀκαδημίας

13. Πρβλ. ἀποβολή, ἀπλοποίηση καὶ ἀνομοίωση συμφώνων (σὲ Κεφάλ. β', φθογικὰ πάθη) Ἀχιλ. Τζαρτζάνου, μνημ. Γραμματικὴ, σελ. 19, 21, 22. — πρβλ. γραφὴ ἀρχοντόπουλλο (ἀρχοντόπουλο), Τοῦ Αὐτοῦ, μνημ. ἔργ., πατρωνυμικά, σελ. 174. Γιὰ τὴν γραμματικὴ ἀπόκλιση τοῦ υποκοριστικοῦ πάππας σὲ πάπας βλ. H. Frisk, μνημ. Λεξικόν, Τόμ. 2ος, σελ. 471.

14. Πρβλ. Ἀχιλ. Τζαρτζάνου, μνημ. ἔργ., υποκοριστικὸ (ΣΗΜ.), σελ. 173.

15. Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, Πονημάτιον 38, 58.

16. Τοῦ Αὐτοῦ, ἐνθ' ἀνωτ., 565, 4.

17. Διαφόρους μύθους γιὰ τὸν Ἄττι καὶ τὴ λατρεία του βλ. Κυβέλη καὶ Ἄττις, σὲ Jean Richerpin, Ἑλληνικὴ Μυθολογία, Τόμ. Β', Θεοὶ τῆς γῆς, ἡμίθεοι, ἥρωες (μετάφρ. Ν. Τετене), Ἀθήναι 1958, σελ. 18-22.

18. Διοδώρου Σικελιώτου, Βιβλιοθήκη Ἱστορικὴ 3,57.

19. Βασιλ. Στεφανίδου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον, Ἀθήναι 1948, σελ. 447, σημ. 1, παράφρ. 2. — Πρβλ. πατρότητα ἐπισκόπου: «ὁ ἐπίσκοπος ὡς τέκνα τοὺς λαϊκοὺς ἀγαπάτω, θέλγων καὶ θερμαίνων τῆ σπουδῆ τῆς ἀγάπης ὡς ὡὰ εἰς περιποίησιν νοσσιῶν ἢ ὡς νοσσία ἀγκαλιζόμενος εἰς περιποίησιν ὀρνίθων» Διαταγαὶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος, βιβλίον Β', ΒΕΠΕΣ, Ἀθήναι 1955, Τόμ. 2ος, σελ. 25 (37-40).

20. Βασιλ. Στεφανίδου, Ἐκκλ. Ἱστορία, σελ. 447, σημ. 1.

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Γ'

Η ΠΡΑΓΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ένα μυστήριο είναι η πραγμάτωση της Βασιλείας του Θεού. Θα επαναλάβω μια σκέψη υπογραμμίζοντάς την. Είναι μια φοβερή πραγματικά σκέψη. Ο Παντοδύναμος Θεός θέλει κάτι και όμως αυτό, που θέλει, συνδέεται και εξαρτάται, θα λέγαμε, από την απόφαση του ανθρώπου. Γιατί δώρησε στον άνθρωπο ελευθερία, που την σέβεται ο ίδιος ο Θεός. Όταν η ελευθερία του ανθρώπου αποφασίζει αντίθετα με το θέλημα του Θεού, ο Θεός ανέχεται. Ακόμη και όταν ο άνθρωπος όχι μόνο δεν δέχεται την κλήση Του, αλλά και κάνει, ό,τι μπορεί, για να την εκμηδενίσει.

Με τη Βασιλεία του Θεού συνέδη κάτι, που δύσκολα μπορούμε να το εκφράσουμε. Όταν ο λαός του Θεού απέρριψε τον Μεσσία, η Βασιλεία του Θεού, για να μιλήσουμε με μια εικόνα, ξμεινε να περιμένει στον προθάλαμο του κόσμου. Από τότε ο έρχομός της δεν είναι ποτέ πλήρης, που να έχει περιλάβει το σύνολο της ανθρωπότητας σ' όλους τους χώρους και χρόνους. Πάντοτε έρχεται. Είναι ο έρχομός της Βασιλείας του Θεού τώρα μια εξατομικευμένη κλήση. Σε κάποιο άνθρωπο, σε κάποια ώρα της ζωής του, σε κάποια στιγμή της ιστορίας. Και κάθε φορά εξαρτάται ο έρχομός της από την συγκεκριμένη ανθρώπινη απόφαση. Γι' αυτό είπε ο Κύριος «η Βασιλεία του Θεού εντός υμών είναι» (Λουκ. ιζ' 21). Αυτό το «εντός υμών» μπορεί να σημαίνει: μέσα σας, στη σκέψη σας, στην καρδιά σας, στη ζωή σας. Μπορεί όμως να σημαίνει και «ανάμεσα σας». Σαν μια δύναμη και δυνατότητα, που προέρχεται απ' το Θεό, βρίσκεται ανάμεσα στους ανθρώπους και περιμένει την αποδοχή τους, για να ενεργήσει και ενεργοποιηθεί.

Τί θα εσήμαινε λοιπόν η εκπλήρωση της Βασιλείας του Θεού; Μπορούμε να απαντήσουμε με μια απλή φράση: Ο Θεός θα βασίλευε στους ανθρώπους. Η σκέψη του Θεού θα μās διαπότιζε. Θα ήταν το σημείο αναφοράς μας. Το αίσθημα της εγγύτητας του Θεού θα γινόταν σε μās ολο ισχυρότερο και θαύτερο. Συμβαίνει κάτι τέτοιο με μās; Θα πρέπει να είμαστε ειλικρινείς. Δεν περνάμε, πραγματικά, δλόκληρες ημέρες, πολλές ημέρες χωρίς καθόλου να Τόν σκεφθούμε; Αν ο Θεός βασίλευε σε μās, τότε η σκέψη του Θεού θα πήγαζε αυθόρμητα μέσα μας. Θα διαπότιζε τις σκέψεις μας. Θα καθόριζε τις απόψεις μας για ανθρώπους και πράγματα. Θα ήταν η απάντηση σε τόσα ερωτήματα. Τώρα όμως κυριαρχούμεθα από άλλες σκέψεις

σχετικές με το επάγγελμα, τις ανθρώπινες σχέσεις, τα σχέδια, τις ελπίδες μας.

Βασιλεία του Θεού θα εσήμαινε ακόμη ότι ο Θεός θα βασίλευε στη θέλησή μας. Θα μās οδηγούσε ή σκέψη: Αυτό το θέλει ο Θεός, αυτό δεν το θέλει ο Θεός. Όχι σαν ένα είδος αστυνομεύσεως της ζωής μας, αλλά με μια έσωτερική συμφωνία και εμπιστοσύνη. Θα ζούσαμε μ' Αυτόν, απ' Αυτόν και γι' Αυτόν. Οι ενέργειές μας θα ήταν έκφραση ενός διαποτισμού της θελήσεώς μας απ' τη δική Του θέληση. Αλλά τώρα κάνουμε ό,τι εμείς θέλουμε. Ό,τι απαιτεί το επάγγελμα, ό,τι θέλουν οι απαιτήσεις και τα πάθη μας. Και δημιουργούμε τις νόρμες και τα κριτήριά μας. Που μπορεί να έχουν, θέβαια, κάποια σχέση με το Θεό. Αλλά η Βασιλεία του Θεού είναι κάτι άλλο. Σημαίνει ότι η θέληση του Θεού επηρεάζει άμεσα την ελεύθερη θέλησή μας. Σαν να θέλει ο Θεός με τη δική μας θέληση. Και τότε θα φθάναμε στην πραγματικά ελεύθερη και απελευθερωμένη θέλησή μας. Και θα ανήκαμε στο Θεό. Όχι εξωτερικά, όπως ο σκλάβος της παλιάς εποχής ανήκε στον κύριό του ή όπως ο σύγχρονος σκλάβος των ολοκληρωτικών καθεστώτων, που κάποια δαιμονική θεωρία τον κάνει ιδιοκτησία του κράτους. Αλλά θα ανήκαμε στο Θεό με ελευθερία και πιστότητα. Όπως αυτός, που αγαπά αληθινά, ανήκει στον αγαπώμενο.

Κι έτσι φθάνουμε σ' ένα τρίτο σημείο. Βασιλεία του Θεού θα εσήμαινε ο Θεός να βασίλευε στην καρδιά μας. Δηλ. να είναι η μεγάλη αγάπη μας. Μιλάμε τόσο συχνά για την αγάπη του Θεού. Μερικές φορές σκέπτεται κανείς μήπως θα ήταν προτιμώτερο να σιωπάμε γι' αυτήν. Γιατί οι λέξεις είναι αρκετά εφθαρμένες. Τι σημαίνει πραγματικά να αγαπάμε τον Θεό; Η μάλλον είναι δυνατόν να αγαπάμε τον Θεό; Να αγαπάμε ένα άνθρωπο μπορούμε. Μια πατρίδα, μια εργασία, μια ιδεολογία. Αλλά τον Θεό τον άδρατο, τον άπειρο, τον αιώνιο; Ναι, μās απαντούν οι άγιοι του Θεού. Και μπορούμε να Τόν αγαπάμε πιο πολύ απ' οτιδήποτε άλλο. Πώς όμως; Θα πρέπει να λάβουμε πείρα του Θεού. Να μās άγγισει ή παρουσία Του και ν' ανάψει ή σπίθα της αγάπης Του. Θα πρέπει να ζει μέσα μας, όπως ή εικόνα ενός αγαπημένου ανθρώπου ζει μέσα μας και αυθόρμητα κινείται προς αυτόν ή καρδιά μας. Και όταν αυτό το αίσθημα θα ξεθύμαινε — όπως όλα τα αισθήματα ξεθωριάζουν κάποτε — θα έπρεπε να νοιώθαμε ένα κενό, σαν την νοσταλγία για κάποιον αγαπητό μας, που έφυγε μακριά.

«Μεγάλη γάρ της αγάπης ή τυραννίς πάντων αφίστησι και τῷ ποθουμένῳ προσδεσμεί την ψυχήν», όπως τονίζει ο ιερός Χρυσόστομος. Συμβαίνουν σε μās αυτά για το Θεό; Αυτό θα ήταν η Βασιλεία του Θεού στην καρδιά μας. Γιατί, όπως συνεχίζει ο ιερός πατήρ: «Αν ούτω τον Χριστόν αγαπήσωμεν, πάντα τὰ ἐνταῦθα

* Συνέχεις ἐκ τῆς σελ. 42 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

σκιά, πάντα εἰκὼν φανεῖται καὶ ὄναρ» (Ἰωάν. Χρυσόστομος, *BAVEILLE*, 14, σελ. 413). «Ὅλα ὅσα μᾶς ἀπορροφῶν τώρα καὶ τὰ θεωροῦμε σπουδαία, θὰ τὰ βλέπαμε στὶς πραγματικὲς τοὺς διαστάσεις, σὰν σκιᾶς καὶ ὄνειρα καὶ θὰ ἔπαυαν νὰ μᾶς σκλαβώνουν.

Ἔτσι θὰ βασιλεύει ὁ Θεὸς σὲ μᾶς καὶ θὰ ἦταν πραγματικά «ὁ ὢν». Αὐτός, ποὺ πραγματικά ὑπάρχει. Ἡ κατ' ἐξοχὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς μας. Ἀλλὰ ἡμεῖς σήμερα, ὅταν μιλάμε γιὰ πραγματικότητες, σκεπτόμαστε πράγματα, ἀνθρώπους, χρήματα, ἐπιχειρήσεις, πολιτικὴ, ἐπιστήμη. Ἐνῶ ὁ Θεὸς εἶναι γιὰ μᾶς κάτι μακρινὸ καὶ ἀκαθόριστο.

Γι' αὐτὸ ἀς ρωτᾶμε συχνὰ τὸν ἑαυτὸ μας: Βασιλεύει ὁ Θεὸς στὴ σκέψη, στὴ θέληση, στὴν καρδιά μας; Αὐτὸ θὰ ἦταν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ποὺ θὰ ἔφερνε τὴν ἁρμονία μέσα μας καὶ γύρω μας. Στὸν διεσπασμένο ἑαυτὸ μας καὶ στὸν σπαραζόμενο κόσμον μας.

Δ'

«ΕΛΘΕΤΩ Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΣΟΥ...».

Τί εἶναι, λοιπόν, ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ; Εἶναι κάτι τωρινὸ ἢ μελλοντικό; Κάτι γήινο ἢ οὐράνιο; Κάτι ἀπτό καὶ συγκεκριμένο ἢ μακρινὸ καὶ ἀκαθόριστο;

Ὅταν μιλάμε γιὰ τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ ἔχουμε ξεκαθαρίσει πρῶτα - πρῶτα ὅτι δὲν πρόκειται ἀπλῶς γιὰ μιὰ παγκόσμια - οἰκουμενικὴ κοινωνία εἰρήνης. Κάτι τέτοιο δραματίσθηκαν μεγάλοι ἄνθρωποι, ὅπως ὁ Τολστόϊ ἢ ὁ Γκάντι. Πίστεψαν σὲ μιὰ παγκόσμια τάξη γιὰ μιὰ ἰδεωδὴ ὀργάνωση τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας. Μιᾶς κοινωνίας, ποὺ θὰ ζοῦσε χωρὶς στρατούς, χωρὶς ἀστυνομίες, χωρὶς χρῆση βίας. Καὶ οἱ δύο διαφεύσθηκαν ἀπ' τὴν πραγματικότητα. Καὶ στῶν δύο τίς χώρες ἀκολούθησαν βίαιες συγκρούσεις πρὸς τὰ ἔσω ἢ πρὸς τὰ ἔξω. Ὅχι, ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μόνο μιὰ κοινωνία παγκόσμιας εἰρήνης.

Ἀκόμη ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μιὰ κοινωνία τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως καὶ ὁμοφροσύνης. Πίστεψαν ὀρισμένοι ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἤθελε νὰ διαμορφώσει ἀπλῶς ἐλεύθερες, ἠθικὲς προσωπικότητες, ποὺ δὲν θὰ χρειάζονταν νόμους καὶ θὰ ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ μεθόδους καὶ κανόνες δικαίου. Ἀλλὰ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἕνα κράτος μιᾶς ἐσωτερικῆς διαθέσεως, ποὺ περιορίζεται στὴν περιοχὴ ἐσωτερικότητος τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μιὰ τρίτη ὑπόθεση ὅτι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι μιὰ ὀρισμένη περιοχὴ γῆς, ὅπου θὰ κατοικοῦν οἱ ἐκλεκτοί, γιὰ νὰ οἰκοδομήσουν μιὰ σωστὴ κοινωνία, εἶναι λανθασμένη. Ἐγιναν καὶ ἀπέτυχαν τέτοια πειράματα γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ «κράτους τοῦ Θεοῦ». Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μιὰ μαγικὴ χώρα, ποὺ πραγματοποιεῖται μὲ μιὰ ἀναγκαστικὴ, ἐπιβαλλόμενη εὐσέβεια. Δὲν εἶναι μιὰ συγκεκριμένη χώρα μὲ ὀρισμένα σύνορα, χαρτογραφημένη καὶ καταχωρημένη στὰ διδλία τοῦ Θεοῦ.

Τί εἶναι λοιπόν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ; Εἶναι ἡ «καινὴ κτίσις», ἡ νέα δημιουργία, ἡ νέα πραγματικότητα. Ὅχι κάτι παλιό, ποὺ ἐξωραϊζεται ἀπλῶς καὶ στυλδώνεται ἐξωτερικά, ἀλλὰ ὅλα γίνονται καινούργια, ξανα-

γεννιοῦνται. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ σημαίνει ἀνακαινίση γενική. Αὐτὸ εἶναι ἄλλωστε τὸ μήνυμα ὅλου τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Θεὸς δημιουργεῖ μιὰ «καινὴ», νέα γῆ, μιὰ νέα Ἱερουσαλήμ, μιὰ καινούργια ἀνθρωπότητα. «Εἶδον οὐρανὸν καινόν καὶ γῆν καινὴν» λέγει ὁ Ἰωάννης στὴν Ἀποκάλυψη (κα' 1). Ὁ κόσμος μας εἶναι ἕνας κόσμος χρονικός, ποὺ φθείρεται. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς δημιουργεῖ ἕνα νέο κόσμο, ποὺ ἀνταποκρίνεται στὸ «καλὰ λίαν» τῆς πρώτης ἀρχῆς. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο. Καὶ τὸ δεύτερο: «Καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλήμ καινὴν εἶδον» (Ἀποκ. κα' 2). Τί σημαίνει αὐτό; Δὲν πρόκειται γιὰ τὴν παλιὰ Ἱερουσαλήμ, ποὺ ἦταν ἡ «πόλις τοῦ Θεοῦ» καὶ ποὺ συνεχῶς ἐπαναστατοῦσε ἐναντίον Του. Ἡ «νέα Ἱερουσαλήμ» εἶναι ἔκφραση, ποὺ συμβολίζει τὴν Ἐκκλησία. Μὲ ὅλη τὴν αἴγλη καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς, ὅπως ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ τοὺς μεγαλόπρεπους ναοὺς τῆς καὶ τὴν προβολὴ τῆς μέσα στὴν Ἱστορία. Ἀλλὰ ὅπως στὴν παλαιὰ Ἱερουσαλήμ ἔτσι καὶ στὴν νέα, στὴν Ἐκκλησία, εἰσχώρησαν τὰ λάθη τῶν ἀνθρώπων, ἢ κατὰ χρῆση, οἱ παρερμηνεῖς, οἱ διαιρέσεις, οἱ σκιᾶς. Γι' αὐτὸ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ σημαίνει ἡ ξαναλάμψη ἢ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μὲ ὅλη τὴν ἀρχικὴ τῆς αἴγλης καὶ καθαρότητος «μὴ ἔχουσα σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἦ ἁγία καὶ ἄμωμος» (Ἐφεσ. ε' 27). Ἔτσι τὴν ἴδρυσεν καὶ ἔτσι τὴν θέλησε ὁ θεὸς Ἰδρυτὴς τῆς. Καὶ αὐτὸς τὴν διατηρεῖ καὶ τὴν ἀγιάζει καὶ τὴν στηρίζει παρὰ τὴν μανία τῶν ἐχθρῶν τῆς καὶ τὰ λάθη τῶν μελῶν τῆς. Γι' αὐτὸ ἐπικράτησε τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ σημαίνει νὰ γίνουμε συνειδητά, γνήσια, εἰλικρινῆ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας. Δηλ. νὰ γίνουμε καινούργιοι ἄνθρωποι. Καινούργιοι ἄνθρωποι, ποὺ θὰ ἔχουν ξεμιάθει νὰ χύνουν αἷμα καὶ θὰ ἔχουν ξεχάσει νὰ χύνουν δάκρυα. Ἀκόμη καὶ ὁ θάνατος «οὐκ ἔσται ἔτι» (Ἀποκ. κα' 4). Δὲν θὰ ὑπάρχει ἢ κραυγὴ τῶν καταπιεζομένων, τῶν τραυματισμένων, τῶν κατατρεγμένων καὶ κακοποιημένων. Καὶ τὸ πανάρχαιο γνῶρισμα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὁ πόνος, δὲν θὰ ὑπάρχει πιά. Καινούργιοι ἄνθρωποι, ποὺ δὲν θὰ ζοῦν χωρισμένοι σὲ εὐσεβεῖς καὶ ἀθέους, χριστιανούς καὶ ἄθρησκους, ἄσπρους καὶ μαύρους, δηλ. χωρισμένοι ἀπὸ θρησκευτικὲς, φυλετικὲς, ταξικὲς διαιρέσεις, ἀλλὰ θὰ ζοῦν σὰν ἄνθρωποι, σὰν παιδιὰ τοῦ ἴδιου πατέρα. «Ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα» (Ἀποκ. κα' 5), τὴν γῆ, τὴν νέα Ἱερουσαλήμ, τοὺς ἀνθρώπους, τὰ πάντα.

Ἴσως σκεφθεῖ κανεὶς: αὐτὰ εἶναι ὄνειρα... Εἶναι ἀντικατοπτρισμοὶ τῶν πόθων μας. Γι' αὐτὸ εἶπε ὁ Γκαίτες «Ἡ θεὰ πρὸς τὰ πάνω εἶναι κλειστή. Τρελλὸς ὅπως κατευθύνει πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸ βλέμμα». Δηλ. αὐτὰ εἶναι φαντασία, φυγὴ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἄλλα στὸ κενό, σύγκρουση μὲ τὸ μηδέν, ἀναμονὴ μιᾶς μέρας, ποὺ δὲν ἔρχεται ποτέ! Ἀλήθεια, κάτω ἀπ' τὴν πίεση τῆς πραγματικότητος πρέπει νὰ ρωτήσουμε: Ποιὸς μᾶς ἐγγυᾶται αὐτὴ τὴν ὑπόσχεση; Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς ἀπαντᾷ: ὁ «ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος» (Ἀποκ. δ' 2). Δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ Ἐκεῖνον, ποὺ παράγγειλε στοὺς μαθητὲς Του νὰ ἀπευθύνουν πρὸς τὸν Πατέρα τὸ αἴτημα «ἐλθέτω ἡ βασιλεία Σου». Δηλ. ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ὅποιος λέει «Ἰησοῦς», λέει «ἀνακαινίσις». Ὅταν οἱ μαθητὲς ἔδλεπαν τὸν Ἰησοῦ, ἔδλεπαν τὴν νέα γῆ,

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ *

ΤΟ ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΟ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟ ΚΕΝΤΡΟ

Το Οικοτροφείο για την Έκκλησία της Ελλάδος δέν ήταν μόνο τὸ φυτώριο τῶν στελεχῶν της, ἀλλὰ καὶ τὸ διορθόδοξο κέντρο της στὸ ὁποῖο ἐδέχτο τοὺς ὑψηλοὺς ξένους ἐπισκέπτας ἀπὸ τὶς ἀδελφές ἐκκλησίες. Στὴν αἴθυσά του ἐγίνοντο οἱ ἐπίσημες ὑποδοχές, στὴν τραπεζαρία του τὰ γεύματα καὶ στοὺς χώρους του ἐπετυγχάνοντο ἡ σύσφιγξη τῶν σχέσεων, ἡ ἀλληλογνωριμία, ἡ συνειδητοποίηση τῆς δυνάμεως «τῆς ἀπὸ περᾶτων ἕως περᾶτων τῆς οἰκουμένης» Ὁρθοδοξίας καὶ ἡ προώθηση τῶν θέσεων τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Στὶς 30 Ὀκτωβρίου τοῦ 1955 μετὰ τὴν περιπέτεια τοῦ πολέμου, γιὰ πρώτη φορὰ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σπυρίδων ἔκαμε τὸ πρῶτο ἀνοιγμα πρὸς τὴν Ἐκκλησία τῆς Σερβίας. Μὲ κάθε ἐπισημότητα καὶ ἐκδήλη τὴν φιλάδελφη ἀγάπη δέχθηκε τὸν Μακαριώτατο Πα-

τριάρχη τῶν Σέρβων Βικέντιο συνοδευόμενο ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Βανάτου Βησσαριώνα, Βουδαπέστης Γερμανοῦ (σημερινὸ Πατριάρχη τῶν Σέρβων) καὶ ἀπὸ ἄλλους κληρικούς.

Στὴν αἴθυσα τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος περιστοιχοῦμενος ἀπὸ τοὺς Συνοδικοὺς Μητροπολίτας, τὸν Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου Π. Γ. Μπρατσιώτη, τοὺς Καθηγητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τοὺς Γραμματεῖς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τὸ προσωπικὸ τοῦ Οἰκοτροφείου καὶ τοὺς φοιτητὰς ὑποδέχθηκε τὸν Πατριάρχη, τὸν ὁποῖο ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ προσεφώνησε ὁ ἀναπληρωτὴς Γενικὸς Διευθυντὴς Πρωτοπρεσβύτερος Ἐμμανουὴλ Μυτιληναῖος ὡς ἑξῆς:

«Μακαριώτατε Πατριάρχα,

Ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενοῦντος Γενικοῦ Διευθυντοῦ καὶ ἐκ μέρους τῶν ἐνταῦθα ἐργαζομένων Συναδέλφων μου, παρακαλῶ εὐσεβάστως τὴν Ἱμετέραν Μακαριότητα, ὅπως μοι ἐπιτρέψη νὰ ὑποβάλω Αὐτῇ καὶ τῇ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 100 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

τὴν νέα Ἱερουσαλήμ, τὸν νέο, τὸν πραγματικὰ νέο, ἄνθρωπο. Ὅπου ἀγγιζαν τὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ, ἔμειναν τὰ ἴχνη μιᾶς νέας πραγματικότητας. «Τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, νεκροὶ ἐγείρονται καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται» (Ματθ. ια' 15). Νὰ τὰ δείγματα τῆς «καινῆς γῆς». Ἡ ἀνακαίνιση ἄρχισε μὲ τὸν Χριστό. Μιὰ νέα ἐποχὴ ξεκίνησε. Δὲν πρέπει νὰ σταματήσει. Πρέπει νὰ προχωρήσει μέσα στὸν κόσμο.

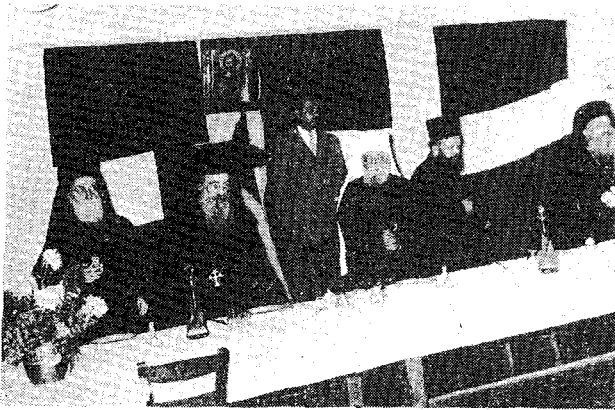
Ἔστω κι ἂν ἄλλοι μᾶς λέγε, μᾶς ἐξορκίζουν, ὅπως ὁ Νίτσε: «Σὰς ἐξορκίζω, ἀδελφία μου, μείνετε πιστοὶ στὴ γῆ καὶ μὴ πιστεύετε σ' ἐκείνους, ποὺ μιλοῦν γιὰ ὑπεργήινες ἐλπίδες». Καὶ ὁ Μάρξ μαστίγωσε κάθε φθηνὴ παρηγοριά, ποὺ μᾶς παραπλανᾷ ἀπὸ τὰ προβλήματα, ποὺ δρῖσκονται μπροστὰ στὰ πόδια μας.

Πρέπει, ἀλήθεια, νὰ ξαναρωτήσουμε: Εἶναι ἡ ἐπιδίωξη τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἔκφραση μιᾶς φυγῆς ἀπὸ τὸν κόσμο; μιὰ φθηνὴ παρηγοριά πρὸς τὸ ὑπερέραν; Κάθε ἄλλο. Ἀντίθετα μάλιστα. Ἀκόμα καὶ ἡ ἔνταση ἀνάμεσα σ' αὐτό, ποὺ ἤδη ὑπάρχει καὶ σ' αὐτό, ποὺ δὲν ὑπάρχει ἀκόμα, ἀνάμεσα δηλ. στὸ «δυνάμει» καὶ «ἐνεργείᾳ», παράγει μιὰ ἐνέργεια, ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν θεμάτων μας. Ἡ ἐλπίδα γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ κάνει κάθε προσπάθειά μας ὄχι ἀπέλπιδα, ἀλλὰ εὐέλπιδα. Καὶ μόνο τὸ αἴτημα γιὰ τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἀποδεσμεύει ἐμπρακτες πρωτοβουλίες. Δὲν ἀποκοιμίζει, ξυπνᾷ! Δὲν εἶναι φθηνὴ παρηγοριά γιὰ κάτι ἀκαθόριστο στὸ μέλλον, ἀλλὰ δύναμη γιὰ τὸ παρόν. Ὁ κόσμος δὲν γίνεται δὲν ὑποτιμᾶται σὲ— μιὰ αἴθυσα ἀναμονῆς, ἀλλὰ

ἀποδεικνύεται τὸ στάδιο τοῦ ἀγώνα γιὰ τὴν ἀνακαίνιση. Τὸ μέλλον, ποὺ ἐλπίζομε, ἐλκύεται, ἀφομοιώνεται κατὰ κάποιον τρόπο μέσα στὸ παρὸν καὶ ὁδηγεῖ στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ὑπερνίκηση τῆς ἀθλιότητας τοῦ κόσμου. Γιατὶ τὸ αἴτημα γιὰ τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ποὺ μᾶς δίδαξε ὁ Χριστὸς καὶ ἡ διακονία μέσα στὸν κόσμο, εἶναι δύο ὅψεις τοῦ ἴδιου νομίσματος. Τὸ αἴτημα δηλ. «ἔλθέτω ἡ Βασιλεία Σου» χρειάζεται χέρια προσευχόμενα καὶ ἀγωνιζόμενα.

Ζοῦμε σ' ἓνα κόσμο μὲ πολλὰ σκιὰς, πολλὰς ἐλλείψεις, πολλὰς ἀνάγκες, ἀλλὰ ἀπὸ τότε, ποὺ ἦλθε ὁ Χριστὸς ζοῦμε καὶ στὴ μυστικὴ χαρὰ γιὰ τὴν ἀνατολὴ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Αὐτό, ποὺ περιμένομε δὲν εἶναι ἓνα τέλος, ἀλλὰ μιὰ νέα ἀρχή. Δὲν εἶναι ἡ φθορά, ἀλλὰ ἡ ἀνακαίνιση. Μιὰ ἀνακαίνιση, ποὺ ἄρχισε μὲ τὸν Χριστό, συνεχίζεται τώρα καὶ μὲ τὸ δικό μας ἀγώνα καὶ ολοκληρώνεται στὴν αἰωνιότητα. Τώρα ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι «ἐν τῷ γίνεσθαι» καὶ «κεκαλυμμένη». Τότε, στὴν αἰωνιότητα, ἡ μορφή της καὶ ἡ πραγματικότητά της θὰ ολοκληρωθεῖ καὶ θὰ λάμψει, ὡς ἡ «καινὴ Ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ» (Ἀποκ. γ' 12). Γι' αὐτὸ ἄς ζητᾶμε μέρα μὲ τὴ μέρα, χρόνο μὲ τὸ χρόνο, ὅσο ὁ Θεὸς μᾶς δίνει τὴν πνοή: «Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου» σὲ μένα, στοὺς δικούς μου, στὸν κόσμο μας, σ' ὅλους ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. «Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου, Βασιλεία ἀγάπης καὶ χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν Πνεύματι ἁγίῳ».

Ἄρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΚΑΘΡΕΠΤΙΔΗΣ
Ἱεροκήρυξ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν

Ἀπὸ τὸ ἐπίσημο δεῖπνο πρὸς τιμὴν τοῦ Πατριάρχου Σερβίας Βικεντίου στὴν τραπέζα τοῦ Οἰκοτροφείου (30 Ὀκτωβρίου 1955). Διακρίνονται ἀπὸ ἀριστερὰ ὁ Μητροπολίτης Σάμου Εὐρηγαῖος, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Σπυρίδων, ὁ Πατριάρχης Βικέντιος, ὁ Μητροπολίτης Βιχάντου Βησσαρίων, ὁ Μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεολόγος Ἀλέκος Καρακίτσος.

Συνοδεία Αὐτῆς τὰς θερμότερας τῶν εὐχαριστιῶν, διότι ἠὺδοκῆσατε νὰ ἐπισκεφθῆτε ἡμᾶς σήμερον, ἵνα ἐκ τοῦ ἔγγυς γνωρίσητε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο Κέντρον καὶ ἐπιδαμψύσητε τὴν Πατριαρχικὴν Ὑμῶν εὐλογίαν ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ἐπὶ τοὺς ἐργάτας αὐτοῦ. Πανευλαδῶς δὲ εὐχόμενος ἐξ ὀνόματος ὄλων τὸ «Ὡς εὖ παρέστητε» ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, παρακαλῶ ὅπως μοι ἐπιτραπῆ, ἵνα δι' ὅσον τὸ δυνατόν βραχυτάτων ἀναφέρω Ὑμῖν τὰ κατὰ τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπιδιώκεται ὑπὸ τοῦ στεγαζομένου ἐνταῦθα Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἰδρυθεῖσα ἀπὸ τοῦ 1936, Πρωθυεραρχοῦντος τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, ἀνεδιοργανώθη μετὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον καὶ πρὶν ἀκόμη λήξωσιν αἱ ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπακολούθων τούτου ταλαιπωρίαι τῆς πολυπαθοῦς ταύτης χώρας, τῷ 1946, ἐπὶ νέων βάσεων, ἀνταποκρινόμεναν πρὸς τὰς ἐν τῷ μεταξὺ προκνησάσας νεωτέρας ἀνάγκας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου, Πρωθυεραρχοῦντος τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Δαμασκηνοῦ. Ἐτυχε δὲ τῆς πλήρους στοργῆς σθεναρᾶς προστασίας τοῦ διαδεχθέντος ἐκεῖνον Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν Κυρίου Σπυρίδωνος, τοῦ Προκαθημένου σήμερον τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἵνα δυναθῆ ν' ἀνακτησῆ τὸ ἐπιταγμένον μέχρι τότε μέγαρον τοῦτο, καὶ νὰ στεγασῆ ἐν αὐτῷ τὸ Θεολογικὸν Οἰκοτροφεῖον, τὰ γραφεῖα καὶ τὰς τυπογραφικὰς ἐγκαταστάσεις αὐτῆς. Καὶ ἔχει σήμερον τὸ μέγα πρόνομιον ν' ἀπολαύῃ τῆς ἀόκνου καὶ ἀγρύπνου ἐν παντὶ παρακολουθήσεως καὶ καθοδηγήσεως τῆς Α. Μακαριότητος, ὅστις ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐνθρονίσεως Αὐτοῦ ἐδήλωσεν ὀπόσας καὶ ὀποίας ἐλπίδας στηρίζει ἐπὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ τούτου, τοῦ ὁποίου αὐτοπροσώπως προεδρεύει.

Ὡς σκοπὸς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ὀρίζεται

ὑπὸ τοῦ Καταστατικοῦ αὐτῆς Νόμου, νὰ εἶναι τὸ ὄργανον τῆς συστηματοποιήσεως καὶ ἐνοποιήσεως τῶν πρακτικῶν δυνάμεων τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλ' ὡς εἶναι λίαν εὐνόητον, εὐρισκόμεθα ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ, ἂν πρέπη νὰ βαδίσωμεν συστηματικώτερον, δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀναπτυχθῶσιν εὐθὺς καὶ διὰ μιᾶς ὅλοι οἱ τομεῖς τῆς ἐργασίας, πρώτιστον πάντων διότι ἔπρεπε ν' ἀντιμετωπιθῆ ἡ πρωταρχικὴ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας τῶν ἀπαραιτήτων Στελεχῶν, καθὼς καὶ ἡ οὐχὶ μικροτέρας σημασίας ἀνάγκη τῆς συστηματικῆς μελέτης ὄλων τῶν προβλημάτων, πρὸς τὴν λύσιν τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ χωρήσῃ ὁ θέλων νὰ ἐργασθῆ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς καὶ ἀποτελεσματικῶς. Τὸ στάδιον λοιπὸν τῆς προπαρασκευῆς καὶ τῆς μελέτης διερχόμεθα ἀκόμη, Μακαριώτατε, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύσωμεν νὰ προχωρῶμεν, μετὰ περισκέψεως πάντοτε, καὶ εἰς τὴν πρακτικὴν ἀντιμετώπισιν ἐκείνων ἐκ τῶν θεμάτων τῆς δράσεως, διὰ τὰ ὁποῖα κρίνεται ἕκαστοτε ὅτι εἴμεθα ἔτοιμοι. Ἐχει δὲ ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία, χάριτι καὶ εὐλογίᾳ τοῦ Ὑψίστου, νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μερικὸς καρπὸς ὡς ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους θὰ πληροφρηθῆτε ἐκ τοῦ μικροῦ τεύχους, ὅπερ θὰ τεθῆ εἰς τὰς χεῖρας Ὑμῶν μετ' ὀλίγον, τινὸς δὲ ἐκ τούτων καὶ θὰ ἴδῃτε ἐν αὐτῇ τῇ πραγματικότητὶ τῶν ἰδίοις ὀφθαλμοῖς, ὅσους εἶναι δυνατόν νὰ παρουσιάσῃ τις ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ οἰκῆματος τούτου. Δεῖγμα δὲ μέρους ἐξ αὐτῶν θὰ παρακαλέσω νὰ μᾶς ἐπιτραπῆ καὶ νὰ παραδώσωμεν Ὑμῖν εἰς ἔνδειξιν βαθείας καὶ εὐλαβοῦς εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν τιμητικὴν ταύτην ἐπίσκεψιν καὶ εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐντεῦθεν διελεύσεως Ὑμῶν.

Ἄλλὰ εἰς ἐκ τῶν καρπῶν τούτων, ὁ πολυτιμότερος ἴσως καὶ ὁ μᾶλλον ἐλπιδοφόρος, εὐρίσκειται ἤδη, κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἐνώπιον Ὑμῶν εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην. Εἶναι ὁ δίδυμος θησαυρὸς τῆς θεολογούσης Νεότητος, οἱ ὀργανωμένοι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας παλαιοὶ καὶ σημερινοὶ τρόφιοι τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου καὶ ὁ «Σύνδεσμος τῶν Ἑλληνίδων Θεολόγων». Καὶ εἶμαι λίαν εὐτυχῆς, Μακαριώτατε, διότι εὐρισκομαι εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ παρουσιάσω ἐνώπιον Ὑμῶν τοὺς ἐκπροσώπους τούτων, οἵτινες ζωηρῶς ἐπιθυμοῦσι νὰ ὑποβάλωσι τὸν εὐλαβῆ χαιρετισμὸν τῶν καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν Πατριαρχικὴν Ὑμῶν εὐλογίαν.

Αὐτὴ εἶναι, Μακαριώτατε, ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία. Ἰδρυθεῖσα, ὡς ἐλέχθη, ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας χάριν τοῦ ἔργου Αὐτῆς, εἰς μόνην τὴν Ἐκκλησίαν ἀνήκει καὶ μόνον τὴν Ἐκκλησίαν ὑπηρετεῖ. Ὅ,τι ἔχει ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν προέρχεται, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀνήκει καὶ μόνον διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐκκλησίας χρησιμεύει. Ὀλόκληρος δὲ ἡ δράσις αὐτῆς, καὶ ἡ προσηγυμένη καὶ ἡ παρούσα καὶ ἡ μέλλουσα, εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀποβλέπει, εἰμὴ μόνον εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὴν δόξαν Αὐτῆς.

Εὐλογήσατε ἡμᾶς, παρακαλοῦμεν, Μακαριώτατε Δέσποτα.

Μετὰ προσεφώνησε τὴν Α.Μ. ὁ Γραμματεὺς τῆς

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀριθμ. { Πρωτ. 311
Διεκπ. 167

Ἀθήναι τῆ 29-1-1986

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὴν παράγρ. 2 τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ Ν. 590) 1977 «Περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», δημοσιεύομεν κατωτέρω «Προκαταρκτικὸν Πίνακα» κληρικῶν προταθέντων διὰ τὴν ἐγγραφὴν των εἰς τὸν Κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατεῖαν Ἐκλογίμων καὶ ἐχόντων τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα.

Συμφώνως πρὸς τὴν παράγρ. 2 τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ Ν. 590) 1977, κατὰ τῆς ἐγγραφῆς ὑποψηφίου τινὸς ἐκ τῶν κατωτέρω προτεινομένων, δύναται νὰ ἀσκηθῆ παρ' οἰουδήποτε κληρικοῦ ἢ λαϊκοῦ, ἐνστάσις, ἐντὸς δύο μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ὁ προτεινόμενος δὲν διαθέτει τὰ πρὸς Ἀρχιερατεῖαν οὐσιαστικά ἢ τυπικά προσόντα.

Ἡ ἐνστάσις αὕτη δύναται νὰ ὑποβληθῆ εἴτε πρὸς τὸν οἰκείον Μητροπολίτην, εἴτε πρὸς τὴν Ἀρχιερατεῖαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ τὰ περαιτέρω.

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΠΡΟΣ ΕΓΓΡΑΦΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΝ

ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΝ ΕΚΛΟΓΙΜΩΝ

α/α	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ	ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΙΣ ΗΝ ΑΝΗΚΕΙ
1.	Ἀρχιμ. ΓΙΑΚΑΛΗΣ Ἀμβρόσιος	Ἐλευθεροπόλεως
2.	» ΚΛΟΥΚΙΝΑΣ Θεόκτιστος	Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως
3.	» ΚΟΥΤΣΑΣ Συμεὼν	Ν. Σμύρνης
4.	» ΝΕΟΦΥΤΙΔΗΣ Δαμασκηνός	Γρεβενῶν
5.	» ΠΑΠΑΓΩΑΚΕΙΜ Ἰγνάτιος	Βερροίας καὶ Ναούσης

Ἐντολῇ καὶ ἐξουσιοδοτήσει τῆς Ἱ. Συνόδου

Ὁ Ἀρχιερατὴς

Ἀρχιμ. ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ - ΓΚΙΝΗΣ

Ἐνώσεως ἀποφοίτων τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου κ. Χαράλ. Παπαθανασίου ὡς ἑξῆς:

«Μακαριώτατε,

Ἐξ ὀνόματος τῆς «Ἐνώσεως τῶν ἀποφοίτων τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας» καὶ ἐκ μέρους τῶν τροφίμων τοῦ Ἱεροῦ τούτου Ἰδρύματος τῆς Ἐκκλησίας μας, εὐλαβῶς παρακαλῶ, νὰ μοι ἐπιτραπῆ, νὰ ὑποβάλω πρὸς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα τὰς εὐγνωμόνας ὁλῶν ἡμῶν εὐχαριστίας, διὰ τὸ ὑψηλὸν ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον ὠδήγησε σήμερον μέχρι ἐδῶ τὰ θέματα Αὐτῆς καὶ τῶν περὶ Αὐτήν, διακεκριμένων Λειτουργῶν τῆς Σεπτῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ ἀδελφῶν Σέρβων.

Ἡμεῖς οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ νέοι τρόφιμοι τοῦ Θεολογικοῦ Οἰκοτροφείου, τυχόντες τοῦ θείου δώρου νὰ γαλουγηθῶμεν, ἢ νὰ γαλουχοῦμεθα εἰσέτι, μετὰ τὰ νάματα

τῆς ἱερᾶς Ἐπιστήμης παρὰ τῆς σεβασμίας ἡμῶν πνευματικῆς τροφῆς, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀπολαύσαντες ἢ ἀπολαύοντες ἐπὶ τοῦ μεγάλου προνομίου νὰ διαμένωμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὡς ἐν μιᾷ οἰκογενεῖᾳ, ἐν τῷ Θεολογικῷ Οἰκοτροφείῳ ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν θαλπωρὴν τῆς Σεπτοτάτης Μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας, εἴμεθα λίαν εὐτυχεῖς διὰ τοῦτο. Ἀλλὰ τὰ προνόμια ταῦτα μᾶς ἀναγκάζουν νὰ αἰσθανώμεθα ἑαυτοὺς καὶ λίαν βεβαρημένους δι' ὑποχρεώσεων βαρυτάτων καὶ ἱερωτάτων, πρὸς τὰς ὁποίας ἔχομεν μὲν ὄλην τὴν πρόθεσιν ν' ἀνταποκριθῶμεν, γνωρίζομεν ὁμῶς ὅτι αἱ δυνάμεις μας εἶναι μικραὶ καὶ ἀσθενεῖς.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ

Διευθυντῆς Ὑπηρεσιῶν Ἀποστολικῆς Διακονίας

ΟΙ ΝΕΟΙ ΚΑΙ Η ΕΥΘΥΝΗ ΜΑΣ*

3) Τήν «ἐκρηξη τῆς γνώσης». Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ «ἐποχή μας εἶναι ἐποχή γνώσεως»²⁶, σημειώνει σύγχρονος παιδαγωγός. Ἡ «ἐκρηξη τῆς γνώσης» κλόνησε σ' ὅλα τὰ επίπεδα τὸ κύρος καὶ τὴν αὐθεντία καὶ ἔφερε —ὅπως ἦταν ἐπόμενο— καὶ ἰδεολογικὴ σύγχυση. Ἡ κοινωνιολόγος καὶ ἀνθρωπολόγος Μ. MEAD, στὴν ὁποία ὀφείλομε τὸ ἔργο καὶ τὸν ὄρο «χάσμα τῶν γενεῶν», λέει ὅτι κανένας ὄρμος σήμερα δὲν γνωρίζει τόσα γιὰ τὸν κόσμον μας ὅσα γνωρίζουν τὰ παιδιὰ πού γεννήθηκαν τὰ τελευταῖα εἴκοσι (20) χρόνια. Πολλοὶ γονεῖς ἐπιστήμονες εἶναι ἀνίσχυροι γὰρ βοηθήσουν τὰ παιδιὰ τους στὴ μελέτη τους ἀκόμη καὶ στὰ σχολικὰ μαθήματα, γιατί τὰ πάντα ἔχουν ἀλλάξει. Οἱ νέοι συλλαμβάνουν καλύτερα τὸν παλμὸ τῆς ἐποχῆς. Ἡ τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη, οἱ διαστημικὲς κατακτήσεις μόνον τοὺς νέους δὲν ἀφήνουν ἐκπληκτους. Οἱ ἡλικιωμένοι πολλὰς φορές ξαφνιαζοῦνται καὶ προσπαθοῦν νὰ καταλάβουν τ' ἀκατάληπτα. Κινηματογραφικὲς ταινίες μὲ μοντέρνα τεχνικὴ, θεατρικὰ ἔργα μὲ ἀσυνήθιστη δομὴ, ὅπου ἡ φαντασία συγχέεται μὲ τὴν πραγματικότητα, ὅπου ἡ παραδοσιακὴ ἐνότητα χώρου ἢ χρόνου καταργεῖται, ὅπου λογικὰ καὶ ἐξωλογικὰ στοιχεῖα γρονθοκοποῦνται, ὅπου τὰ πρόσωπα μεταβάλλονται σὲ κινούμενες σκιές καὶ ὁ διάλογος ἐκφυλίζεται σὲ παραλήρημα, παρακολουθοῦνται ἀπὸ τοὺς νέους μὲ εὐχαρίστηση καὶ ἀνεση, ἐνῶ εἶναι γιὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πράγματα ἀκαταλαβίστικα, ἀλλοπρόσλλα καὶ συχνὰ ἐξοργιστικά²⁷.

4) Τὴν «κατευθυνόμενὴ ζωή». Οἱ νέοι μας πιστεύουν πὼς ἡ ζωὴ δὲν εἶναι ἐλεύθερη, ἀλλὰ κατευθυνόμενὴ ἀπ' τὴν παγκόσμιον πολιτικὴν καὶ ἀπὸ τὰ διάφορα μεγάλα ὁικονομικὰ συμφέροντα. Νομίζουν ὅτι ἐμεῖς οἱ μεγαλύτεροι τοὺς μπάζουμε στὰ «κανάλια τοῦ συστήματος» —ὅπως λένε— καὶ δὲν τοὺς ἀφήνουμε μόνους τοὺς νὰ κάμουν «τίς ἐπιλογές τους» γιὰ νὰ χαροῦν τὴ ζωὴ «ἀνοργάνωτη καὶ γνήσια». Ἔτσι αἰσθάνονται νὰ παραδιάζεται ἡ ἐλευθερία τους καὶ νὰ καταπατοῦνται τὰ δικαιώματά τους γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔχουν καμιά ἐμπιστοσύνη στοὺς ὀργανισμοὺς πού ἱδρύονται γιὰ τὰ «δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου». Τὸ μόνον πού κάνουν εἶναι νὰ εἰρωνεύονται τέτοιες προσπάθειες²⁸.

5) Τὶς σεισμικὲς «δομικὲς ἀλλαγές» τῆς σημερινῆς κοινωνίας. «Ὁ τροχὸς τῆς ἱστορίας γυρίζει μὲ ἰλιγγιώδη ταχύτητα. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχαν γίνεαι σὲ τόσο βραχὺ διάστημα τόσο συνταρακτικὲς με-

ταβολές πάνω στὸν πλανήτη μας. Ὅλα συντελοῦνται μὲ τόσο γοργὸ ρυθμὸ, πού δὲ μπορεῖ νὰ τὰ παρακολουθήσει ἡ εὐαισθησία μας. Φυσικὸ, λαϊκόν, εἶναι ἐμεῖς νὰ μένουμε πίσω, οἱ νέοι νὰ τινάζονται μπροστὰ καὶ μεταξὺ μας ν' ἀνοίγει ἕνα κάποιον χάσμα. Εἶναι τέτοια ἡ ταχύτητα μὲ τὴν ὁποία προχωρεῖ ἔμπρὸς ἡ ἀνθρωπότητα, ὥστε πολὺ γρήγορα τὸ παρὸν νὰ γίνεαι παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον παρὸν. Δὲν χρειάζεται νὰ παρέλθει διάστημα μᾶς γενιάς. Πολλοὶ ἔφηβοι (αὐτὸ τουλάχιστο ἔδειξε μιὰ ἔρευνα πού ἔγινε στὴ Γαλλία) θεωροῦν τοὺς τριαντάρηδες γέρους καὶ ἕνας τριαντάχρονος εἶπε: «Νιώθω κιάλας ἀποχωρισμένος ἀπὸ τοὺς εἰκοσιπεντάρηδες καὶ δὲν ἔχω νὰ πῶ πολλὰ πράγματα στοὺς δεκαοχτάρηδες»²⁹. Καὶ

6) Τὴ «γεροντοκρατία». Μ' ὄλο τὸ σεβασμὸ στοὺς μεγαλύτερους ὀφείλομε νὰ ὁμολογήσουμε πὼς οἱ περισσότεροι ἀπ' τοὺς ἡλικιωμένους, κι ὅταν ἀκόμα δὲ μποροῦν νὰ ἀποδώσουν ὅπου ἐργάζονται, λόγῳ βιολογικῆς ἐξασθένησης, ἐπιμένουν νὰ μὴ δίδουν «τόπο στὰ νειάτα» ὅπως ἀπλᾶ ὁ λαὸς μας λέει. Ὁ ἀειμνηστὸς καθηγητῆς Ἄλ. Τσιριντάνης σημείωνε σχετικὰ: «Οἱ πρεσβύτεροι ἔχουν καλὰ στοργυλοκαθήσει παντοῦ» καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο εἶναι φυσικὸ νὰ χόουμε σύγκρουση, ἀφοῦ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἡ γεροντοκρατία ἔχει καὶ ἀμνηστικὴ σχέση μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀποκατάσταση τῶν νέων μας³⁰. Μιὰ πρόσφατη ἔρευνα τῆς γαλλικῆς τηλεόρασης ἔδειξε πὼς «γέροι καὶ ἄρρωστοι ἡγέτες ἔχουν κυθερνήσει τὸν κόσμον»³¹.

Ε'

Περνώντας στὸ 5ο καὶ τελευταῖο ἐρώτημα στό: Ποιὰ δηλαδὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ δεοντολογία τῶν σχέσεων τῶν νέων καὶ τῶν ὀριμων κρίνουμε σκόπιμον νὰ ὑπενθυμίσουμε πρῶτα μερικὰ ἀπ' τὰ πολλὰ παράπονα πού διατυπώνουν οἱ νέοι γιὰ μᾶς τοὺς μεγαλύτερους.

1) «Δὲν μᾶς καταλαβαίνουν» εἶναι ἴσως τὸ πρῶτο καὶ βασικὸ τους παράπονον.

2) «Δὲν μᾶς δείχνουν ἐμπιστοσύνη καὶ γιατί ἐμεῖς νὰ δείξουμε ἐμπιστοσύνη σ' αὐτούς».

3) «Μᾶς περιφρονοῦν καὶ δὲν μᾶς προσέχουν».

4) «Ἐγίνεαι κουραστικὸς τέλος πάντων» ἢ «κατάντησε κουραστικὴ κατάλαβέ το», λένε στὸν πατέρα ἢ στὴν μάνα. Καὶ τόσα ἄλλα πού δὲ χρειάζεται νὰ ἀναφέρω γιατί εἶναι σ' ὅλους μας γνωστά.

Ἐπιτρέψτε μου ὅμως νὰ θυμίσω παράλληλα καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 101 τοῦ ὕπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

26. Βλ. Ἀλεξ. Κοσμοπούλου, *Ψυχολογία* 8, π. σελ. 87.

27. Π. Χ. Δορμπάκης, ἔφημ. ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ, 14.6.1982.

28. Βλ. Ἀλεξ. Κοσμοπούλου, *Ψυχολογία*, 8, π. σελ. 91.

29. Π. Χ. Δορμπάκης, 8, π. Βλ. καὶ Ἐφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», 13.8.1985.

30. Βλ. Ἰ. Μητροπόλεως Νικαίας, 8, π. σελ. 52 - 53.

31. Ἐφημ. «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 16.2.1984.

μερικές στερεότυπες δικές μας φράσεις, που αδιάκριτα και άψυχολόγητα πολλές φορές εξαπολύουμε έναντιόν τους.

«Οί νέοι πλέον δὲν ἀκοῦνε τοὺς μεγαλύτερους καὶ δὲν ἔχουν πιὰ κανένα σεβασμό». «Εἶναι ἀνάρτερες καὶ ἐπαναστάτες σήμερα οἱ νέοι. Ἔτσι δὲν ἦταν ποτέ». Καὶ ἄλλα παρόμοια καὶ πιὸ σκληρὰ ἀκόμα, ὅπως: «Εἶναι ὅλοι τους περιθωριακοὶ κοινωνικά καὶ ἄλλως πῶς, ἀποτυχημένοι αἰώνιοι φοιτητές. Δὲν κάνουν τίποτε. Ἐπικρίνουν τὰ πάντα. Δὲν λένε τίποτε σαφές καὶ θετικό. Εἶναι γεμάτοι ἄρνηση. Δὲν παίρνουν μέρος στὴν παραγωγή, ἐνῶ ἀξιώνουν μερίδιο ἀπὸ τοὺς καρπούς τῶν ἄλλων. Ἄσχοπα καταστρέφουν μνημεῖα, λερώνουν δημόσιους χώρους. Καὶ στὸ τέλος ὄχι λίγοι ἀπ' αὐτοὺς πεθαίνουν σὲ μιὰ μπανιέρα... στὸ δρόμο ἢ ἀλλοῦ ἀπὸ χρήση ναρκωτικῶν. Οἱ ὑπόλοιποι συνεχίζουν τὴν κούφια ζωὴ τους»³².

Ἡ παραπάνω βέβαια φρασεολογία εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ «χάσματος» πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στοὺς νέους καὶ στοὺς ὄριμους. Ὅμως γιὰ νὰ δοῦμε τί θέλουν νὰ ποῦν οἱ νέοι μας καὶ τί τέλος πάντων λέμε ἐμεῖς; Ποιά δηλ. εἶναι ἡ δική μας στάση ἀπέναντί τους, πού, νομίζουμε, δίνει καὶ τὸ μέτρο τῆς εὐθύνης μας μπροστὰ τους.

1. Ὅταν οἱ νέοι λένε ὅτι δὲν τοὺς καταλαβαίνομε, ἐννοοῦν πῶς μιλάμε «ἄλλη γλώσσα» γιὰτί δὲ μπαίνομε στὴν ψυχὴ τους. Γιὰ νὰ εἶμαστε εἰλικρινεῖς, σὲ μεγάλο βαθμὸ, ἔχουν δίκιο. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι πολλές φορές δὲν δείχνομε κατανόηση σὰ τόσο κρίσιμα προβλήματα πού ἀντιμετωπίζουν οἱ νέοι μας, ἐνῶ περιμένουν κατανόηση καὶ στοργὴ ἀπὸ μᾶς. Ἔτσι δοκιμάζουν τὴν ἀπογοήτευση καὶ ἀντιδρῶν μὲ διαφόρους τρόπους. Ἡ ἀγωγή εἶναι πράξη ζωῆς καὶ προϋποθέτει ἀγάπη καὶ κατανόηση. Ἡ καλλίτερη ἀγωγή στοὺς νέους συντελεῖται, ὅταν στίς δυσκολίες τους, στίς ἀνησυχίες τους, στὴ σύγχυσή τους βρίσκουν μεγαλύτερους πού τοὺς κατανοοῦν καὶ τοὺς δείχνουν πραγματικὴ ἀγάπη καὶ ἐμπρακτικὴ φροντίδα. Εἶναι θεβαιωμένο γεγονός πῶς ἀποδέχονται ἀνεπιφύλακτα ἐκείνους τοὺς ὄριμους πού καταργοῦν τίς ἀποστάσεις καὶ τοὺς πλησιάζουν, ἴσως μὲ αὐστηρότητα κάποτε, μὰ τίμα καὶ εἰλικρινὰ πάντοτε. Τοὺς ὄριμους πού χωρὶς πολλές συμβουλές (ἢ τὸ χειρότερο καὶ ἐντολές) τοὺς καθοδηγοῦν μὲ τὸ παράδειγμά τους. Ἡ δύναμη τοῦ προσωπικοῦ παραδείγματος στὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς εἶναι ὄχι ἀπλᾶ μεγάλη ἀλλὰ ἀποφασιστικὴ.

Ὁ Σενέκας ἔλεγε χαρακτηριστικά: «Μακρὰ εἶναι ἡ ὁδὸς δι' ἐντολῶν, βραχεῖα δὲ καὶ ἀποτελεσματικὴ ἢ διὰ τοῦ παραδείγματος», ὁ δὲ LOCKE ὑπογραμμίζει: «Τὰ παιδιὰ καὶ ἐν γένει οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κατευθύνονται συμφῶνως πρὸς παραδείγματα». Ἐνῶ ὁ Χούβερ εὐστοχα παρατηρεῖ: «Οἱ νέοι δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀποκτήσουν ἠθος καὶ καλὴν συμπεριφορὰν, ἐὰν δὲν ἔχουν ταῦτα οἱ μεγαλύτεροί των», οἱ ὅποιοι, κατὰ τὸν CORDON FOSTER, μ' αὐτὴν τὴν ἐγγονιαν «κρατοῦν τὰ κλειδιά τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν

νέων». Μὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τῇ δυνάμει τοῦ παραδείγματος ὑπογράμμισε, ὅταν ἔγραφε στὸν Τιμόθεο: «Τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ»³³.

2. Ὅταν οἱ νέοι παραπονοῦνται ὅτι δὲν τοὺς δείχνομε ἐμπιστοσύνη, πάλι, νομίζομε σὲ μεγάλο βαθμὸ ἔχουν δίκιο. Δὲν ὑπερβάλομε τὰ πράγματα ὅταν λέμε ὅτι δὲν τοὺς δείχνομε τόσο ἐμπιστοσύνη ὅση θὰ βοηθῆσει στὴ διαμόρφωση τῆς ἐλεύθερης προσωπικότητάς τους.

Εἶναι παρατηρημένο πῶς δὲν τοὺς ἔχομε ἐμπιστοσύνη κι ὅταν ἀκόμα σὰν γονεῖς λέμε πῶς ἔχομε ἐμπιστοσύνη σὰ παιδιὰ μας. Ἔρχεται κάποια δύσκολη στιγμή πού φανερώνομε τίς ἐπιφυλάξεις μας καὶ τέλος πάντων ὅτι δὲν τοὺς ἔχομε ἐμπιστοσύνη. Σὰν γονεῖς αἰσθανόμαστε «ὡς ἐξουσίαν ἔχοντες» καὶ αὐτὸ τὸ δείχνομε καὶ σὲ στιγμὲς πού δὲν πρέπει. Αὐτὸ μᾶς πάει στὸ 3ο παράπονό τους ὅτι τοὺς περιφρονοῦμε καὶ δὲν τοὺς προσέχομε. Τοῦτο μεταφράζεται ὅτι λέμε ὄχι στὴν προσωπικότητά τους, ὅτι δὲν προσέχομε καὶ δὲν ἐκτιμοῦμε τὴν ξέχωρη καὶ διαφορετικὴ τους ὑπόσταση, ὅτι δὲν τοὺς βλέπομε μὲ τὰ δικά τους στοιχεῖα, μὲ τίς δικές τους δυνατότητες, μὲ τίς δικές τους κλίσεις, καὶ μὲ τὰ δικά τους ἐνδιαφέροντα. Κλασσικὸ παράδειγμα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα εἶναι ἡ ἐπιλογή τοῦ ἐπαγγέλματός τους, πού, τίς πιὸ πολλές φορές, κάνομε ἐμεῖς οἱ γονεῖς καὶ ὄχι οἱ ἴδιοι.

Τὸ 4ο παράπονό τους εἶναι ὅτι δὲν τοὺς ἀφήνομε καὶ λίγο ἤσυχους. Πιὸ ἀπλᾶ σημαίνει ὅτι δὲν τοὺς σεβάσαμε τὸν ὅσο ἐλεύθερο χρόνο τοὺς ἀφήνουν οἱ σπουδές, τὸ σχολεῖο, τὸ φροντιστήριο, τὸ πιάνο, τὰ ἀγγλικά καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλο ἀκόμα. Ἄς μὴ σπεύδουμε νὰ τοὺς «γεμίσουμε» ἐμεῖς σῶνε καὶ καλὰ τὸν «ἐλεύθερο» χρόνο τους. Αὐτὸ φυσικὰ δὲν σημαίνει ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρακολουθοῦμε πῶς τὸν περνοῦν. Ἄλλο νὰ προσέχομε πῶς περνοῦν τὸν ἐλεύθερο χρόνο τους καὶ ἄλλο «νὰ μὴ τὰ ἀφήνομε σὲ χλωρὸ κλαρί», ὅπως λέει ὁ λαὸς μας.

Τὸ 5ο παράπονό τους εἶναι πῶς γινόμαστε κουραστικοί. Ἴσως αὐτὸ πού θὰ ποῦμε νὰ φανεῖ περίεργο. Ναι, γινόμαστε κουραστικοὶ πολλές φορές. Πῶς; Μὲ τὴ «βασανιστικὴ ἀγάπη μας». Ἡ ὑπερπροστασία μας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ ἡ σὲ μόνιμη βάση ὑπενηθύμιση καὶ ὑπογράμμιση τῶν κινδύνων πού διατρέχουν ἀπ' τὴν ἄλλη, προδίδουν φυσικὰ ἀγάπη, ἢ ὅποια ἔμως κατατάσει ἂν ὄχι βασανιστικὴ —ὅπως τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ σημειώνουν σὲ ἐπίσημες ἔρευνες πού ἔχουν γίνε— τουλάχιστον κουραστικὴ καὶ σὲ πολλές περιπτώσεις ἐπιβλαβής.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ μπαίνει τὸ ἐρώτημα: Τί, τέλος πάντων, θέλουν οἱ νέοι μας; Βέβαια ἔπαυε πρὶν ἀπὸ λίγο. Θέλουν κατανόηση, ἀγάπη καὶ σεβασμὸ τῆς προσωπικότητάς τους. Πιὸ ἀπλᾶ καὶ μάλιστα σύμφωνα μὲ τὴ δική τους φρασεολογία

32. Ἐφημ. «ΕΛΕΓΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ», 23.2.1984.

33. Α' Τιμόθεου 4,12.

«δὲ θέλουν τοὺς γονεῖς τους καὶ τοὺς ἄλλους ἐντεταλμένους φορεῖς τῆς ἀγωγῆς ἀπὸ πάνω τους, ἀλλὰ δίπλα τους». Ἄλλοτε δὲν ἔλεγαν οἱ νέοι κάτι τέτοιο. Σήμερα τὸ λένε καὶ τὸ ἀπαιτοῦν ὄχι ἀπλῶς τὸ ζητοῦν. Ἐπειτα κάτι ἄλλο πὺ θέλουν εἶναι νὰ ξεχάσουμε ἑμεῖς οἱ μεγαλύτεροι τὴν ἐποχὴ μας, τὸ «ἄλλοτε» καὶ νὰ ἔλθουμε στὸ «τώρα» ἢ μᾶλλον νὰ ἐρχόμαστε κάθε φορά, στὸ «τώρα». Σίγουρα δὲν θέλουν ν' ἀκούνε ἐκείνη τὴ στερεότυπη φράση μας: «Ἐμεῖς στὴν ἡλικία σας...». Κοντολογίς ζητοῦν τὴν ἀνανέωσή μας.

Ἐξ ἄλλου, πάλι μετὰ ἀπὸ σχετικὲς ἐρευνες, βγήκε καὶ ἓνα ἄλλο ἀκόμη κρίσιμο συμπέρασμα - ἀπαίτηση τῶν νέων μας: Νὰ μορφώνονται οἱ γονεῖς τους πάνω σὲ θέματα παιδαγωγικῆς καὶ ὄχι νὰ νομίζουν ὅτι τὰ ξέρουν ὅλα.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐνδεικτικὰ πὺ ἀναφέραμε σχετικὰ μὲ τὸ τί θέλουν οἱ νέοι ἀπὸ μᾶς καὶ ἐφόσον ἑμεῖς οἱ ὄρμηοι ἔχομε τὸ θάρρος νὰ καθρεφτιστοῦμε σ' αὐτὸν τὸν παραπάνω μικρὸ καθρέφτη πὺ προσπαθήσαμε νὰ δάλουμε ἀπέναντί μας, μὲ τὰ ὅσα σημειώσαμε, νομίζομε ὅτι σὲ καμμιά περίπτωση δὲν ἔχομε τὸ παιδαγωγικὸ καὶ ἠθικὸ δικαίωμα νὰ ἀπαντοῦμε μὲ «ἀφορισμούς» σὰν ἐκείνους πὺ λίγο παραπάνω ἐνδεικτικὰ ἀναφέραμε.

Ταπεινὰ καὶ ἀπλᾶ θὰ λέγαμε συνοπτικὰ τὰ ἐξῆς:

1) Νὰ ἔχομε τὴ λεβεντιά νὰ ὀμολογοῦμε τὰ λάθη μας καὶ κυρίως τὶς ἀσυνειειές μας, ὅταν συζητοῦμε μὲ τοὺς νέους μας.

2) Νὰ θελήσουμε καὶ νὰ ἀποφασίσουμε κάποτε νὰ ἀσχοληθοῦμε σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα μὲ τὰ καυτὰ τους προβλήματα δίνοντας σὲ συνεργασία μᾶζί τους ρεαλιστικὲς λύσεις.

3) Σὲ καμμιά περίπτωση νὰ μὴ γενικεύομε τίς, ἔστω σωστὲς, ὁποιοσδήποτε κρίσεις μας. Χρειαζόμαστε αὐτὴν τὴν κρίση.

4) Νὰ ἀφήνομε νὰ μετέχουν τὰ παιδιά μας στὶς οἰκογενειακὲς ἀποφάσεις μάλιστα σὲ θέματα πὺ ἰδιαίτερα ἀναφέρονται σ' αὐτὰ.

5) Νὰ μὴ φοβόμαστε πὺς θὰ «χάσουμε τὸ κύρος» ἂν ἔχομε τέτοιου εἴδους σχέσεις μὲ τὰ παιδιά μας.

6) Νὰ βοηθοῦμε τοὺς νέους μας ν' ἀποκτήσουν δικὰ τους ὀρθὰ ἀξιολογικὰ κριτήρια, γιὰ νὰ παίρουν σωστὲς ἀποφάσεις καὶ νὰ κάνουν πετυχημένες ἐπιλογές καὶ ὄχι νὰ τοὺς τίς «σερβίρουμε» ἑμεῖς ἑτοιμῆς.

7) Νὰ τοὺς ἐμπνεύσουμε τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης καὶ νὰ τοὺς ὠθήσομε σὲ δημιουργικὲς πρωτοβουλίες.

8) Νὰ μὴ παραλείπομε νὰ τοὺς ἐπαινοῦμε γιὰ ὅποιες καλὲς προσπάθειες κάνουν. Ὁ ἐπαινος σὰν μέσο ἀγωγῆς εἶναι ἀποτελεσματικότερος ἀπὸ τὸν φόβο.

9) Σὲ θέματα, ὅπως λέμε, «ἡσόνος σημασίας» ἂς μὴν παρουσιάζομαστε ἀτεγχεῖ καὶ κατηγορηματικοί, ἀλλὰ ἐλαστικοὶ καὶ ἐπεικειῖς. Ἐτσι, νομίζω, θὰ μπο-

ροῦμε νὰ ἐπιδράσομε εὐκολώτερα καὶ θετικότερα σὲ κρίσιμα καὶ πιὸ σοβαρὰ τους προβλήματα.

10) Στὸ μεταφυσικὸ τους προβληματισμὸ καὶ στὴν προβληματικὴ τους ἐναντι τῶν ἀξιών τῆς ζωῆς ἂς ἀπαντοῦμε ὄχι μὲ πολλὰ λόγια ἢ κούφιους συναισθηματισμούς, ἀλλὰ μὲ τὸ προσωπικὸ μᾶς αὐθεντικὸ παράδειγμα. Μὲ τὴν καθημερινὴ μας πράξη. Μὲ τὴν ἴδια μας τὴ ζωὴ.

Τέλος τὸ πρόβλημα γιὰ μᾶς εἶναι πόσο ὄρμηοι εἴμαστε ἑμεῖς οἱ ὄρμηοι γιὰ μιὰ τέτοια παιδαγωγικὴ τακτικὴ καὶ ὄχι πόσο δίκιο ἢ ἀδικο ἔχουν οἱ νέοι μας ὅταν ἀντιδρῶν ἢ καὶ ἐπασστατοῦν ἀκόμα³⁴.

Μὲ τὰ ὅσα σημειώσαμε προσπαθήσαμε ἀπλᾶ νὰ μοιραστοῦμε μᾶζί σας τὸν προβληματισμὸ καὶ τὴν ἀγωνία μας γιὰ τοὺς νέους τοῦ σήμερα πὺ εἶναι ἡ αὐριανὴ μας ἐλπίδα.

Τελειώνοντας, νιώθομε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη νὰ ὑπογραμμίσουμε τὸ γεγονός, ὅτι σὰν Ἑλληνορθόδοξοι χριστιανοὶ ἔχομε πρότυπο ὄχι μόνο Παιδαγωγοῦ καὶ Καθηγητῆ ἀλλὰ καὶ Λυτρωτῆ καὶ Σωτήρα, τὸν Κύριό μας, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν παρουσία Του, τὴ διδασκαλία Του καὶ κυρίως μὲ τὴν Σταυρικὴ Του θυσία, μεταμόρφωσε τίς ψυχές καὶ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων, ἀκολουθώντας «κενωτικῆ», θὰ λέγαμε, παιδαγωγικὴ τακτικὴ καὶ ἀλλάζοντας ἔτσι τὴν πορεία τῆς Ἱστορίας.

Ἄς ἐμπιστευθοῦμε στὴ Χάρη Του καὶ στὴ φροντίδα Του τοὺς νέους μας καὶ ἑμεῖς ἂς θελήσομε νὰ Τὸν μιμηθοῦμε στὴν ἀγάπη Του πρὸς τὰ παιδιά. Ἄς ἀποφασίσουμε νὰ Τὸν ἀκολουθήσομε στὴν «κενωτικῆ» Του πορεία. Ἄς μιμηθοῦμε τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ μάλιστα τοὺς μεγάλους Πατέρας καὶ Οἰκουμενικοὺς διδασκάλους πὺ μιμούμενοι τὸ Χριστὸ σὰν ἀληθινοὶ παιδαγωγοὶ πρόσφεραν τόσα στοὺς νέους τῆς ἐποχῆς τους μὰ καὶ στοὺς νέους κάθε ἐποχῆς. Τὰ Ὀρθόδοξα παιδαγωγικὰ τους μηνύματα σήμερα εἶναι ἐπίκαιρα καὶ περισσότερο ἀναγκαῖα ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ, γιὰ τὴν συνιστοῦν ἀγωγή, πὺ ἀποκαθιστᾶ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ σημερινὴ παιδαγωγικὴ πραγματικότητα καὶ ἡ καθημερινὴ προσωπικὴ μας ἐμπειρία μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ ἀντιληφθοῦμε, πὺς μόνο ἂν δεχθοῦμε σὰν δείκτες στὴν παιδαγωγικὴ μας πορεία τὸ Χριστὸ καὶ τοὺς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας θὰ μπορέσομε νὰ βοηθήσομε τοὺς νέους μας νὰ πραγματοποιήσουν τὸν ἐαυτό τους.

(Τέλος)

Πρεσβ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ
Διευθυντῆς Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου Πατρῶν

34. Ἄς σημειώσομε ὅτι μὲ τίς ἀπόψεις πὺ διατυπώσαμε δὲν δὲν ἐπιχειροῦμε φυσικὰ τίς περιπτώσεις ἐκείνες τῶν νέων, πὺ συμπεριφέρονται προκλητικὰ πρὸς τοὺς ὄρμηους. Ἀντίθετα μάλιστα θεωροῦμε ἀτυχεῖς τίς ἀντίστοιχες ὑποχρεώσεις τῶν νέων πρὸς τοὺς ὄρμηους, τίς ὁποῖες ὅμως δὲν ἐκθέσαμε ἐδῶ, ἐπειδὴ θελήσαμε νὰ εἴμαστε συνεπῆς μὲ τὸν τίτλο τοῦ θέματός μας.

ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΘΕΟΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΕΝ ΟΨΕΙ ΤΗΣ Ζ' ΑΝΑΛΟΓΟΥ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΣ

ΕΝ ΚΑΒΑΛΑ 3—11 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1984*

Η' Ἡ ΣΤ' Θεολογικῆ Συναντήσις

Ἡ ἕκτη θεολογικῆ Συναντήσις μεταξύ τῶν θεολόγων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας ἔλαβε χώραν ἐν Stapelage Δυτικῆς Γερμανίας ἀπὸ τῆς 2ας-7ης Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1981. Κατὰ τὴν Συναντήσιν αὐτὴν ἔγινε συνδυασμὸς δύο θεμάτων, τοῦ περὶ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Εὐαγγέλιον καὶ Ἐκκλησία» μὲ τὰς ἐξῆς ὅμως ἀποσαφηνιστικὰς ὑποδιαίρεσεις: α) Ἡ Ἐκκλησία, προϋπόθεσις τῆς ἐξαγγελίας τοῦ Εὐαγγελίου, β) Ἡ Ἐκκλησία, κιβωτὸς διαφυλάξεως τοῦ ἐξαγγελθέντος καὶ τοῦ αἰεὶ ἐξαγγελλομένου Εὐαγγελίου, καὶ γ) Αἱ διαστάσεις Ἀνθρωπολογικῆ καὶ Ἐσχατολογικῆ τῆς ἐξαγγελίας τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτοι αἱ ἀνθρωπολογικαὶ πλοκαὶ τοῦ χωρίου «καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος» (Ματθ. 24,12).

Τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τῶν θεολόγων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Εἰρηναίου ἀπετέλουν οἱ Σεβασμιώτατοι Μητρ. Σηλυβρίας κ. Αἰμιλιανός, Τρανοῦπλεως κ. Δαμασκηνός καὶ Ἐλισγιόυ κ. Ἰωάννης, οἱ Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκ. Ἐλαίας κ. Αὐγουστίνος, Ἀρίστης κ. Βασίλειος καὶ Πιττσμπούργου κ. Μάξιμος, οἱ Καθηγηταὶ Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβ. κ. Ἀλέξιος Κνιάζεφ, Πρύτανις καὶ Καθηγητῆς τῆς Ἐξηγητικῆς ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ τοῦ Ἁγίου Σεργίου Παρισίων καὶ κ. Θεόδωρος Νικολάου, Καθηγητῆς τῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης.

Ὡς εἰσηγητὰς τῶν τριῶν ὑποθεμάτων ἢ ἐπὶ τῶν Διαχριστιανικῶν Ζητημάτων Συνοδικῆ Ἐπιτροπῆ, δι' ἐκθέσεώς τῆς, τῆς 16ης Μαΐου 1979, πρὸς τὴν Α.Θ. Παναγιώτητα καὶ τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον, πρόετεινε τοῦς: α) Διὰ τὸ θέμα «Ἡ Ἐκκλησία, προϋπόθεσις τῆς ἐξαγγελίας τοῦ Εὐαγγελίου» Θεοφιλ. Ἐπίσκ. Πιττσμπούργου κ. Μάξιμον, Καθηγητὴν τῆς Ὀρθοδόξου Δογματικῆς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης, β) Διὰ τὸ

θέμα «Ἡ Ἐκκλησία, κιβωτὸς διαφυλάξεως τοῦ ἐξαγγελθέντος καὶ τοῦ αἰεὶ ἐξαγγελλομένου Εὐαγγελίου» Σεβ. Μητρ. Ἐλισγιόυ κ. Ἰωάννη, καὶ γ) Διὰ τὸ θέμα «Αἱ διαστάσεις Ἀνθρωπολογικῆ καὶ Ἐσχατολογικῆ τῆς ἐξαγγελίας τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ» Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβ. κ. Ἀλέξιον Κνιάζεφ, Καθηγητὴν τοῦ ἐν Παρισίοις Ὀρθοδόξου Ἰνστιτούτου τοῦ Ἁγίου Σεργίου. Ἀπουσιάσαντος τελικὰ τοῦ π. Ἀλεξίου, ἡ εἰσήγησις αὐτοῦ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου Breck.

Κατὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν προσώπων διὰ τὴν σύνοδον τῆς ἡμετέρας ομάδος θεολόγων, ἢ ἐπὶ τῶν Διαχριστιανικῶν Ζητημάτων Συνοδικῆ Ἐπιτροπῆ, εἶχεν ὑπ' ὄψει αὐτῆς «τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς τῶν προσώπων, τὰ ὅποια ἴσχυσαν εἰς τὰς προηγουμένας συναντήσεις, κυρίως ὅπως οἱ συμμετέχοντες ὄσι κληρικοὶ καὶ θεολόγοι αὐστηρῶς τοῦ ἡμετέρου κλίματος, γινώσται τῶν προβλημάτων κλπ.».

Οἱ εἰσηγηταὶ τῶν ὑποθεμάτων ἀπὸ μέρους τῶν θεολόγων τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας ἦσαν: α) Τὴν 3ην Ὀκτωβρίου 1981, ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Διακονικοῦ Ἰδρυματος Δρος Schöber, ἢ πρώτη εἰσήγησις, μὲ θέμα «Ἡ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Μυστηρίων συνάθροισις τῶν πιστῶν ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Αὐγουσταίας Ὁμολογίας», β) Τὴν 5ην Ὀκτωβρίου 1981, Δευτέραν, ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας Δρος Held, ἢ δευτέρα εἰσήγησις, μὲ θέμα «Ἡ διαφύλαξις τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συμφώνως πρὸς τὴν παρακαταθήκην τοῦ Ἀποστόλου (Παύλου) ἐν τῷ 20ῷ κεφαλαίῳ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων», καὶ γ) Τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1981, Τρίτην, ἢ ὑπὸ τοῦ κ. Geisser, τρίτη εἰσήγησις, μὲ θέμα «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου».

Πρὸς καλυτέραν κατανοήσιν τῶν ἐπακολουθησασῶν συζητήσεων εἰς τὸ τέλος ἐκάστης εἰσηγήσεως ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπροσωπειῶν, παρατίθεται ἢ ἐκθεσις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γερμανίας κ. Αὐγουστίνου ἢ ὅποια ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Διὰ τοῦ παρόντος προάγομαι εὐσεβάτως, ὅπως ὑποβάλω ἐκθεσιν περὶ τοῦ ἐν Stapelage ἔκτου δι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 51 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

μεροῦς διαλόγου μεταξύ θεολόγων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἐδαγγελικῆς Ἐκκλησίας ἐν Γερμανία ἀπὸ 2ας ἕως 7ης Ὀκτωβρίου 1981.

Α' Πορεία καὶ ἀνάλυσις τοῦ Διαλόγου

Μετὰ τὴν ἀφιξὴν τῶν συνέδρων περὶ τὴν 16ην ὥραν τῆς Παρασκευῆς, 2 Ὀκτωβρίου 1981, ἠκολούθησεν ἐναρκτήριος τελετὴ ἐν τῷ ναῷ τοῦ *Siarlage* προϊσταμένου τοῦ Μητροπολίτου Γερμανίας Ἀδγουστίνου, τοῦ Διευθυντοῦ τῆς ὑπηρεσίας Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Ἐδαγγελικῆς Ἐκκλησίας κ. Δρ. Held καὶ τοῦ προϊσταμένου τῆς τοπικῆς Ἐδαγγελικῆς Ἐκκλησίας κ. Haarbeck, ὅπου καὶ ἐγένετο ἡ ἀνταλλαγὴ χαιρετισμῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἐδεξιόθη τοὺς συνέδρους ἡ τοπικὴ Ἐδαγγελικὴ Ἐκκλησία τοῦ *Lippe*, παρισταμένων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τοπικῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Περὶ τὴν 21ην ὥραν συνῆλθον τὸ πρῶτον οἱ σύνδεσμοι διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς σειρᾶς τῶν εἰσηγητῶν καὶ τὸν τελικὸν καταρτισμὸν τοῦ προταθέντος προγράμματος.

Τὴν ἐπομένην, 3ην Ὀκτωβρίου, ἐτελέσθη ὀρθόδοξος ὄρθρος. Ἡ πρώτη εἰσήγησις, γενομένη ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Διακονικοῦ Ἰδρύματος κ. Δρ. Schöber, εἶχεν ὡς θέμα: «Ἡ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἐδαγγελίου καὶ τῶν Μυστηρίων συνάθροισις τῶν πιστῶν ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, ἐπὶ τῇ βίσει τῆς Ἀδγουσταίας Ὀμολογίας». Ἡ ἐπακολούθησασα συζήτησις ἐστράφη περὶ τὰ θέματα: Ἐκκλησιαστικὴ τάξις, Κανόνες, Δόγματα, Βασίλειον Ἱεράτευμα, Θεολογία τοῦ Σταυροῦ (*Theologie Crucis*), ἡ προσφορὰ τοῦ μοναχισμοῦ. Ταῦτα ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς Ἐδαγγελικῆς θεολογίας καὶ ἀντιλήψεως ἀναπτυχθέντα προὐκάλεσαν τὴν ἀνάγκην ἀντιπαράθεσιν τῆς ὀρθοδόξου ἐπ' αὐτῶν γενομένων παρατηρήσεων, διασαφηρίσεων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν διενκρινιστικῶν πρὸς τὸν εἰσηγητὴν ἐπερωτήσεων συνέβαλον, τὸσον εἰς τὴν ἀποσαφήνισιν τῶν παρὰ τοῖς Ἐδαγγελικοῖς ἐπικρατουσῶν περὶ Ὀρθοδοξίας ἀντιλήψεων, ὅσον καὶ εἰς μίαν σφαιρικὴν ἐπὶ τῶν προαναφερθέντων θεμάτων παρουσιάσιν τῆς Ὀρθοδόξου ἀντιλήψεως. Σαφῶς κατεδείχθη ἡ ἐπὶ τῶν κοινῶν τούτων θεμάτων ὑπάρχουσα διαφορὰ ἀπόψεων, τοποθετήσεως ἐντὸς τοῦ γενικοῦ ἐκκλησιολογικοῦ πλαισίου καὶ ἀξιολογήσεως.

Ἡ δευτέρα εἰσήγησις ἀεγνώσθη, ἀπουσιάζοντος τοῦ εἰσηγητοῦ Προτοπρεσβυτέρου Κνιαζεφ, ὑπὸ τοῦ Πρεσβυτέρου Breck. Θέμα: «Ἡ ἀνθρωπολογικὴ καὶ ἐσχατολογικὴ διάστασις τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἐδαγγελίου ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας». Κατὰ τὴν ἐπακολούθησασαν συζήτησιν ἐθίγησαν τὰ θέματα τῆς λειτουργίας ἐν τῇ Ὀρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ, τοῦ Κανόνος τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν κριτηρίων καθορισμοῦ του ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Διεξοδικώτερον συνεζητήθη ἡ περὶ Παραδόσεως ἀντίληψις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἡ βίωσις αὐτῆς. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος ἐγένοντο αἱ περισσότεραι ἐρωτήσεις πρὸς τοὺς ὀρθόδοξους ἀντιπροσώπους καὶ διεπιστώθη ἡ διαφορὰ

περὶ Παραδόσεως ἀντίληψις τῆς Ἐδαγγελικῆς ἀντιπροσωπείας. Διὰ τὴν Ἐδαγγελικὴν Ἐκκλησίαν καὶ Θεολογίαν ἡ ὑπὸ τῆς Ἐξηγητικῆς ἐφαρμοζομένη ἱστορικο-κριτικὴ μέθοδος ἀποτελεῖ τὸ ἀσφαλὲς κριτήριον τοῦ δεσμοῦ μετὰ τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος. Ἡ ὀρθόδοξος ἀντιπροσωπεία διενκρίνισε τὴν ἔννοιαν τῆς Παραδόσεως, ὡς τῆς διὰ τῶν αἰώνων βιουμένης πίστεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ ὡς στατικῶν μεγέθους ἀναγομένων εἰς τὸ παρελθόν. Διὸ καὶ μετάβασις ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς εἰς τὴν μεταποστολικὴν περιόδον δὲν ἀποτελεῖ διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐκκλησιολογικὴν καὶ θεολογικὴν τομὴν, ἀλλὰ ἀδιάκοπον συνέχισιν τῆς παραδεδομένης καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ βιουμένης καὶ ὑπ' αὐτῆς φυλαττομένης πίστεως.

Τὴν ἐσπέραν ἀμφοτέραι αἱ ἀντιπροσωπείαι παρέστησαν εἰς ἀκολουθίαν Ἐδαγγελικῆς ἐνορίας τῆς *Lage*.

Τὴν Κυριακὴν, 4ην Ὀκτωβρίου, ἐτελέσθη ὀρθόδοξος Λειτουργία. ἠκολούθησεν ἡ εἰσήγησις τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἐλσινγκίου κ. Ἰωάννου μὲ θέμα: «Ἡ Ἐκκλησία ὡς κιβωτὸς διαφυλάξεως τοῦ Ἐδαγγελίου». Ἡ συζήτησις εἶχεν ὡς ἐπίκεντρον τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ τὸν συνοδικὸν θεσμόν. Ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων ἐγένοντο αἱ δέουσαι διενκρινίσεις, τὸσον ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ ἐπισκόπου καὶ γενικῶς τοῦ κλήρου ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ λαοῦ ἐν αὐτῇ καὶ ἀνεπτύχθη ἡ λειτουργία τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ. Εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τῆς Ἐδαγγελικῆς ἀντιπροσωπείας, ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή ἐρμηνεύει ἐαυτήν, ἀντιπαρέταξεν ἡ Ὀρθόδοξος ἀντιπροσωπεία τὴν ἀντίληψιν, ὅτι ἡ Γραφή ἐρμηνεύεται μόνον ἐντὸς τῆς Παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ὡς τεταγμένος φρουρὸς τῆς Ἐδαγγελικῆς ἀληθείας ἐκφράζει καὶ διαγγέλλει τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸσον ἐν τῇ λειτουργικῇ αὐτῆς πράξει καὶ διεκκλησιαστικῇ ζωῇ, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐκκληρώσει τοῦ ἱεραποστολικοῦ αὐτῆς ἔργου ὑπὸ τὴν εὐρύτεραν ἔννοιαν τῆς λέξεως νοουμένου.

Κατ' ἀπόκλισιν ἐκ τοῦ ἀρχικῶς ὀρισθέντος προγράμματος ἐξεναγήθησαν ἀμφοτέραι αἱ ἀντιπροσωπείαι εἰς διαφόρους ἱστορικοὺς χώρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν παρέστησαν εἰς ἀκολουθίαν Ἐδαγγελικῆς ἐνορίας, ἐνθα καὶ συνεζήτησαν μετὰ τῶν ἐνοριτῶν θέματα ἀφορῶντα εἰς τὸν οἰκουμενικὸν διάλογον καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν.

Τὴν Δευτέραν, 5ην Ὀκτωβρίου, καὶ μετὰ τὴν ἐωθινήν προσευχὴν ἐγένετο ἡ εἰσήγησις τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Ἐδαγγελικῆς Ἐκκλησίας κ. Δρ. Held μὲ θέμα: «Ἡ διαφύλαξις τοῦ Ἐδαγγελίου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ συμφώνως πρὸς τὴν παρακαταθήκην τοῦ Ἀποστόλου (Παύλου) ἐν τῷ 20ῷ κεφαλαίῳ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων». Ἡ ἐπὶ τῶν συμπερασμάτων τῆς ἱστορικο-κριτικῆς ἐρεῦνης στηριζομένη εἰσήγησις, ἥτις ἐτόνιζε τὴν μόνον ἐν τῷ κηρυγματικῷ λόγῳ παρουσίαν τοῦ Κυρίου, προὐκάλεσε συζήτησιν περὶ τὰ θέ-

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Ἐορτασμός τῆς μνήμης τοῦ ἱεροῦ Φωτίου.

Αἱ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μοῦνῃ Πεντέλης καὶ ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐκδηλώσεις πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ ἱεροῦ Φωτίου ἔδωκαν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἀφορομήν, διὰ τὰ προβληθῶν ἀφ' ἐνὸς ἢ συμβολῆ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀγωνιστοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ γνησίου ὀρθοδόξου πνεύματος, ὅπερ προάγει τὴν ἐνόησιν τῆς πίστεως ἐν τῇ ποικιλομορφίᾳ τῶν ἀτομικῶν, ἐθνικῶν καὶ πολιτισμικῶν διαφορῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ αἴτημα τῆς διὰ τῆς Ὁρθοδοξίας διατηρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδιοσυνειδήσιας.

Ὡς ἰδιαίτερος ἐτινίσθη ἀφ' ἐνὸς κατὰ τὴν ὑπό

ματα τῆς εὐχαριστιακῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, τῆς μυστηριακῆς καὶ ἐσχατολογικῆς προεκτάσεως τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἱερατικῶν ἀξιομάτων, τῆς ἐξωτερικῆς μαρτυρίας τοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ περὶ Παραδόσεως. Αἱ ἐπὶ τῶν σημείων τούτων διίστάμεναι ἀντιλήψεις Ὁρθοδόξων καὶ Προτεσταντῶν συνεζητήθησαν ἐν πνεύματι ἀλληλοκατανοήσεως, χωρὶς τὰ ἐπέλλη ἀπόλυτος συνταύτισις γνωμῶν.

Ἡ εἰσήγησις τοῦ Θεοφίλ. Ἐπισκόπου Πιττσμπούργκ κ. Μαξίμου ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ κ. Μπασδέκη.

Τρία σημεία διήγειραν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐδαγγελικῆς ἀντιπροσωπείας: πρῶτον, ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἐδαγγελικοῦ κηρύγματος ὡς μυστηρίου, δεύτερον, ἢ διὰ τοῦ βαπτίσματος συμμετοχῆ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ τρισσὸν ἀξίωμα καὶ τρίτον, ἢ ἀντίληψις περὶ Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ καὶ ἰδιαίτερος ἢ σχέσις κεφαλῆς καὶ μελῶν ἐν αὐτῷ.

Ἡ Ὁρθόδοξος ἀντιπροσωπεία ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν Ἐδαγγελικῶν συνέδρων εἰς τὴν ἀποφυγὴν ἐξάρσεως μεμονωμένων σημείων ἐκ τῆς εἰσηγήσεως, ὡς τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ Ἐδαγγελικοῦ κηρύγματος ὡς μυστηρίου καὶ τὴν ἐξαγωγὴν παρακεκινδυνευμένων συμπερασμάτων. Ἡ ὑπὸ τὸ πρῶτον τοῦ ἐν τῇ Δύσει ἐπικρατοῦντος νομικιστικοῦ πνεύματος κρίσις τῆς Ὁρθοδόξου διδασκαλίας ὀδηγεῖ εἰς τὴν κατ' ἀνάγκην ἀπολυτοποίησιν μεμονωμένων στοιχείων τῆς, χωρὶς ταῦτα τὰ ἐντάσσονται ὀργανικῶς εἰς τὸ σύνολον. Οὕτω, παρετήρησαν οἱ Ὁρθόδοξοι σύεδροι, καθίσταται δύσκολος π.χ. ἡ κατανόησις τῆς περὶ κεφαλῆς καὶ μελῶν ὀρθοδόξου ἐκκλησιολογικῆς ἀντιλήψεως, ὅταν αὕτη τίθεται ἐντὸς νομικιστικοῦ πλαισίου. Τὸ αὐτὸ παρετήρησαν καὶ περὶ τῆς φαινομενικῆς ἀντιφάσεως μεταξὺ βασιλείου ἱερατεύματος καὶ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος.

Τὸ ἑσπέρας ἐτελέσθη ἐσπερινὸς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθόδοξον Ἐνορίαν τοῦ Bielefeld, ἅπαντες δὲ οἱ σύεδροι παρεκάθησαν μετὰ τῶν παρευρεθέντων ἐνοριτῶν εἰς δείπνον.

τὴν Προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου σύσκεψιν τῶν Σεβ. Συνοδικῶν καὶ ἄλλων Ἀρχιερέων μετὰ τῶν Καθηγητῶν καὶ λοιπῶν φορέων τοῦ ἔργου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν σύσκεψιν ἠκούσθη ἡ δημοσιευομένη εἰς ἄλλας σελίδας εἰσήγησις τοῦ Ἐπιμ. Καθηγητοῦ πατρὸς Γεωργίου Μεταλληνῶ, καὶ ἀφ' ἑτέρου κατὰ τὰς προσφωνήσεις εἰς τὸ ἐλακολονθῆσαν γεῦμα, ἐβάλλεται οσοπερίως πασῶν τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀπόκρυσιν πάντων τῶν φθοροποιῶν παραγόντων, οἱ ὅποιοι κατεργάζονται τὴν διάθρυσιν τῶν θεμελιῶν τοῦ Ἐθνους καὶ ὀδηγοῦν εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀποκοπὴν τοῦ ἐκ τῶν πνευματικῶν ριζῶν του. Διὰ τὴν οσοπερίωσιν ταύτην ἰδιαίτερος ἀναγκαία εἶναι ἡ συνεργασία

τὴν Τρίτην, 6ην Ὀκτωβρίου, μετὰ τὴν ἐωθινήν προσευχὴν ἠκολούθησαν ἡ εἰσήγησις τοῦ κ. Geisser μετὰ θέμα: «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἐδαγγελίου». Ἡ εἰσήγησις βασιζομένη κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ Λουθήρου προὐκάλεσε ζωηρὰν συζήτησιν ὡς πρὸς τὸ κῶρος αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν Μεταρρυθμιστῶν ἐν τῇ Ἐδαγγελικῇ Θεολογίᾳ. Ἀντικείμενον συζητήσεων ἐγένετο, ὡσαύτως, ἡ περίοδος μεταξὺ τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Μεταρρυθμίσεως, ὡς ἐπίσης, καὶ τὸ κῶρος τῶν Πατέρων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἀποδοχὴ ἐνὸς κοινῶ ἀνακοινωθέντος, τοῦ ὁποίου προηγήθη συζήτησις περὶ τῆς ἀκολουθησομένης περαιτέρω μεθόδολογίας, ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογὴν τῶν θεμάτων καὶ τὴ διεξαγωγὴν τῶν συναντήσεων, κατέλειψαν τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου. Κοινὴ γνώμη ἀπάντων ὑπῆρξεν, ὅτι τὸ αὐτὸ θέμα δεόν τὰ τύχη περαιτέρω ἐπεξεργασίας.

Κατὰ τὴν ἐσπερινὴν προσευχὴν, τῆς ὁποίας προῖτατο ὁ Πρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐδαγγελικῆς Ἐκκλησίας ἐν Γερμανίᾳ κ. Lohse, ἀπηλλάγησαν χαιρετισμοὶ ἀπὸ μέρους τῶν προέδρων τῶν ἐπιτροπῶν, Σεβ. Μητροπολίτου Γερμανίας Ἀύγουστίνου καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὑπηρεσίας Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων τῆς Ἐδαγγελικῆς Ἐκκλησίας ἐν Γερμανίᾳ κ. Held. Ἀκολούθως ἐδεξιῶθη τοὺς συνέδρους ὁ κ. Lohse.

τὴν ἐπομένην, 7ην Ὀκτωβρίου, ἐπεσεκέφθησαν οἱ σύνδεσμοι ἰδρύματα τῆς Ἐδαγγελικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ἑσπέρας ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἐδαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Βεστφαλίας κ. Resi.

(Συνεχίζεται)

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΚΑΛΑΓΤΖΗΣ

Πατριαρχικὸς Διάκονος

τῆς Σεπτιῆς Ἱεραρχίας μετὰ τῶν Θεολογικῶν μαρ Σχολῶν, ὡς ἰδιαιτέρως ἐτόνισεν ὁ Μακαριώτατος, ὁρίσας μάλιστα διὰ τὸν προσεχῆ μῆνα νέαν εἰδικὴν συνάντησιν τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καὶ τῶν Καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Μήνυμα πρὸς τοὺς νέους.

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀπηύθυνε μήνυμα πρὸς τοὺς νέους, εἰς τὸ ὁποῖον —εἰς γλῶσσαν οἰκείαν εἰς ὅσα νεανικά—, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τονίζει εἰς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς:

«Αναζητᾶτε ὁ καθένας τὴν ταυτότητά του μέσα ἀπὸ κάποια σχέση κι ἀπὸ ἓνα οἰκεῖο περιβάλλον πὸν νὰ εὐνοεῖ τὴ σχέση αὐτή. Ἐπόμενο εἶναι νὰ αισθάνεσθε ἐξασφαλισμένοι σ' ἓνα τέτοιο περιβάλλον. Μὰ πρέπει κιόλας νὰ σᾶς ἐκμωστῆρενθῶ ὑπεύθυνα, πὸς ἢ Ἐνορία εἶναι ἐργαστήρι ἐλευθέρων συνειδησῶν, ὅπου καλλιεργοῦνται, δοκιμάζονται καὶ ἀξιοποιοῦνται σχέσεις... Ἀναζητήστε καὶ ἐπιλέξτε μόνοι σας τὸν πνευματικὸ στὸν ὁποῖο μπορεῖτε νὰ ἐπαναπαυθῆτε καὶ νὰ ἐμπιστευθῆτε τὸν ἐναντὶ σας, ἐντελῶς ἐλεύθερα καὶ ἀπροκατάληπτα. Ταυτόχρονα, οἰκοδομῆστε σχέσεις γνωριμίας, ἐπικοινωνίας καὶ φιλίας μὲ ἄλλους νέους πὸν συμμερίζονται τὶς ἀνηυχίες καὶ τὶς προσδοκίες σας. Τὰ Ἐνοριακὰ Κέντρα Νεότητος, τὸ «Ἀρχονταρῖκον» κι ἓνα ἄλλο ἀντίστοιχο Κέντρο πὸν δημιουργεῖται μὲ εὐθύνη τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, θὰ σᾶς βοηθήσουν ἀσφαλῶς σ' αὐτὲς τὶς ἀναζητήσεις. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ Κατηχητικὲς προσπάθειες, πὸν ἀποτελοῦν ἓνα σκαλοπάτι γνωριμίας». Ἐντὸς τῆς ἐνορίας ἢ Ἐκκλησίας «προσφέρει καθημερινὰ στὸν κάθε νέο, στὸν κάθε ἄνθρωπο, πὸν ἔχει τὴν εὐαισθησία στὸ νὰ ἀκούει τὰ μηνύματά Της, ἓναν προσανατολισμὸ συμπεριφορᾶς καὶ μιὰ δυναμικὴ πορεία ζωῆς. Ὁ καθένας, πὸν συμμετέχει στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Σύναξη γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, εἶναι πρόσωπο μὲ ἀξία, μὲ τὸ ἰδιαιτέρὸ του ὄνομα, ὄχι ἓνας ἀριθμὸς ὅπως στὴ μάζα τῶν φιλάθλων. Καὶ ἔχει ἓναν ἀναντικατάστατο ρόλο ζωῆς: νὰ γίνῃ ἀγάπη, νὰ δώσει καὶ νὰ λάβῃ τὸν ἐναντὶ του ὡς ἀγάπη».

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δέον, ὅπως πάντες οἱ φορεῖς τοῦ ἔργου τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀγωγῆς κατευθύνουν τοὺς νέους πρὸς οὐχὶ ἔξωθεν ἐπιβαλλομένην, ἀλλ' ἔσωθεν ἀναζητουμένην αὐτοπροαίρετον σύνδεσιν τῶν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς.

Λαμπρότης χειροτονίας.

Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ λαμπρότης τῆς ἐν Βιέννῃ προσφάτου τελεσιουργίας τῆς χειροτονίας εἰς Ἀρχιερεῖα ἐνὸς ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶν κληρικῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἦτοι τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Χριστουπόλεως κ. Μιχαὴλ (Σταῖκου), ὅσις, ὑπηρετῶν μέχρι τοῦδε ὡς Ἀρχιμανδρίτης - Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας, θὰ εἶναι

ἐφεξῆς Βοηθὸς Ἐπίσκοπος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Χρυσοστόμου.

Ἡ χειροτονία, —ἦτις ἐγένετο ἐν τῷ Ἱ. Καθεδρικοῦ Ναῶ τῆς ἁγίας Τριάδος Βιέννης—, ἐλαμπρύνθη καὶ ἐπεσημάνθη ὅλως ἰδιαιτέρως διὰ τῆς παρουσίας οὐ μόνον τῶν Ἑλληνορθόδοξων Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων τῆς Εὐρώπης, τῶν ἐν Βιέννῃ ἐλληνικῶν διπλωματικῶν ἀρχῶν καὶ πλήθους κόσμου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Αὐστριακῆς Δημοκρατίας, τοῦ προσφάτως ἀποχωρήσαντος τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας διακεκριμένου Ἀρχιεπισκόπου Βιέννης Καρδινάλιου Fr. Kōnig, τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐν Αὐστρίᾳ ξένων Ἐκκλησιῶν, ἐκπροσώπων τῶν αὐστριακῶν πολιτικῶν κομμάτων, τῶν ἡγετικῶν στελεχῶν τοῦ Ἰνδρύματος PRO ORIENTE καὶ ἄλλων διακεκριμένων προσωπικοτήτων.

Ἡ κατὰ τὴν χειροτονίαν συγκέντρωσις τῶν προσωπικοτήτων τούτων ὀφείλεται ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν προσωπικὴν τῶν ἐκτίμησιν πρὸς τὸν χειροτονηθέντα καὶ ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν αἴγλην τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας, ἣ ὁποία Μητρόπολις διὰ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς λαμπρῆς δραστηριότητος τοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ διακεκριμένου Ποιμενάρχου τῆς Σεβ. Μητροπολίτου κ. Χρυσοστόμου ἔχει προκαλέσει τὴν ἐκτίμησιν τῆς αὐστριακῆς κοινωνίας καὶ κυβερνήσεως, ὡς ἄλλως τε ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Ἱ. Μητρόπολις Αὐστρίας τῷ 1967 δι' Ὁμοσπονδιακοῦ Νόμου ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς Δημοκρατίας ὡς Νομικὸν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου. Δεδικαιολογημένως ὁ Ἅγιος Αὐστρίας ἐξέφρασε ἐν προσφωνήσει τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Αὐστριακῆς Δημοκρατίας διὰ τὴν παρουσίαν του κατὰ τὴν τελετὴν τῆς χειροτονίας καὶ διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ αὐστριακοῦ κράτους ἐξασφαλιζόμενον ὑποδειγματικὸν καθεστὸς λειτουργίας τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Αὐστρίας, ἣτις ἀποτελεῖ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τηλαυγῆ φάρον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοὺς νέους.

Υπήρξαν λίαν καρποφόροι αἱ ἐργασίαι τοῦ Πανελληνίου Συνεδρίου στελεχῶν τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοὺς νέους. Τὸ Συνέδριον τοῦτο μερίμνη τῆς Ἱ. Συνόδου ἐπραγματοποιήθη ἀφ' ἐνὸς ἐν τῇ αἰθούσῃ τελετῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης (24 - 26 Ἰανουαρίου) διὰ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῆς Β. Ἑλλάδος καὶ ἀφ' ἐτέρου ἐν τῷ Διορθόδοξῳ Κέντρῳ τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης (7 - 9 Φεβρουαρίου) διὰ τοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῆς Ν. Ἑλλάδος καὶ τῶν Νήσων.

Αἱ συνάξεις τῶν δύο τούτων κλιμακίων, αἱ ὁποῖαι ἡσχολήθησαν περὶ τὸ θέμα «Διακονῶντας τὰ νεαῖα τοῦ 2000», ἔδωκαν ἀφορμὴν ἀφ' ἐνὸς εἰς τὸ νὰ γίνῃ ἐπισκόπησις τοῦ εἰς τοὺς νέους ἀναφερομένου ἔργου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' ἐτέρου νὰ γίνῃ κριτικὴ αὐτοῦ καὶ τρίτον νὰ ἀναζητηθῶν τρόποι ἀναζωπυρήσεώς του. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀπαιτοῦνται ἀφ' ἐνὸς οὐσιαστικὰ τέτρα σύνδεσις του μετὰ τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς, ἀφ' ἐτέρου προβολὴ τοῦ γνησίου ὀρθοδόξου περιεχομένου

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δελτία του Γραφείου Τύπου της Ἱερᾶς Συνόδου

«Μιά ουσιαστική γνωριμία προϋποθέτει τὴν ἐλευθερία. Νὰ εἶστε λοιπὸν σίγουροι πὼς ἡ Ἐκκλησία σᾶς δέχεται ὅπως εἶστε, ὄχι ὅπως σᾶς θέλουν κάποιοι ἄλλοι. Μὲ τὶς ἀπόψεις σας, μὲ τὸν προβληματισμό σας, μὲ τὴ διάθεση γιὰ διάλογο, μὲ τὴν ἀναζήτηση τῆς εὐλικρίνειας, τῆς ἀπλότητας, τῆς κατανοήσεως, τῆς ἀγάπης». Αὐτὰ τονίζει μεταξύ ἄλλων σὲ μῆνυμά του πρὸς τοὺς νέους μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ.

«Τὰ Κέντρα Νεότητος, συνεχίζει ὁ Προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἶναι ἀνοικτὰ πρὸς ὅ-

ἡ Ἐκκλησία Του δὲν ἀποτελεῖ ἓνα στεγανοποιημένο χωρὸ γιὰ θρησκευτικὲς τελετές. Παρ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἀτέλειες καὶ τὶς ἀδυναμίες, προσφέρει καθημερινὰ στὸν κάθε νέο, στὸν κάθε ἄνθρωπο, ποὺ ἔχει τὴν εὐαισθησία στὸ νὰ ἀκούει τὰ μηνύματά Της, ἓναν προσανατολισμὸ συμπεριφορᾶς καὶ μιά δυναμικὴ πορεία ζωῆς. Ὁ καθένας ποὺ συμμετέχει στὴν Ἐκκλησιαστικὴ σὺνάξη γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ εἶναι πρόσωπο μὲ ἀξία, μὲ τὸ ἰδιαίτερό του ὄνομα, ὄχι ἓνας ἀριθμὸς, ὅπως στὴ μάζα τῶν φιλάθλων».

Στὴν περιοχή τῆς πρωτεύουσας λειτουργοῦν σήμερα 17 Ἐνοριακὰ Κέντρα Νεότητος, δύο Κέντρα Ἐπικοινωνίας Νεότητος κι ἓνα «Ἀρχονταρῖκι» στὴν Πλάκα, ὅπου οἱ νέοι ἐλεύθερα μποροῦν νὰ καλύπτουν τὰ ἐνδιαφέροντά τους γιὰ τὴ βυζαντινὴ καὶ δημοτικὴ μου-

τῆς Κατηχήσεως, τρίτον προσαρμογὴ τῆς μορφῆς τῶν ἐπὶ μέρους πυχῶν τῆς ὅλης προσπάθειας εἰς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας τῶν διαφόρων τάξεων τῶν νέων καὶ τέλος ἡ φροντίς διὰ τὴν προετοιμασίαν καταλλήλων σιελεχῶν ἢ τὴν ἀναθέρανσιν τοῦ ζήλου των.

Ἐφημεριακοὶ κατάλογοι.

Εἶναι ἀξία ἰδιαίτερας ἐξάρσεως ἡ ὑπ' ἀρ. 42 ἐκδοσις τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μεσσηνίας, ἥτις, κατόπιν πρωτοβουλίας τοῦ διακεκριμένου Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου καὶ διὰ τῆς καταλλήλου ὑποδείξεως καὶ συμπαροστώσεώς του, ἠτοιμάσθη πόνω, ἐπιμελείᾳ καὶ ὑπευθυνότητι τοῦ συνεργάτου τοῦ περιοδικοῦ ΔΙΔΑΧΗ κ. Ἰωάννου Μ. Βορβίλα. Ἡ ἐξ 184 σελίδων ἐπιμελημένη ἐκδοσις αὐτὴ φέρει τὸν τίτλον «Ἐφημεριακοὶ κατάλογοι τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μεσσηνίας ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1981».

Ἡ σημασία τοῦ ἔργου εἶναι μεγίστη. Ἐὰν ἔχουν δημοσιενθῆ μέχρι τοῦδε πλείστοι Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι περιλαμβάνοντες κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ ὄνόματα τῶν κατὰ τόπους ἐπισκόπων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων μέχρι σήμερον, ἀντιθέτως, ὡς σημειοῖ ἐν ἐξαιρέτῳ Προλόγῳ ὁ ἄγιος Μεσσηνίας, «διὰ τοὺς προεστυτέρους, τοὺς καὶ ἀναριθμητῶς πολυπληθεστέρους τῶν Ἐπισκόπων, δὲν ἔχει ἀκόμη δημοσιενθῆ εἰς τὴν Ἀυτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος Κατάλογος, ἂν ὄχι ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως Ἐφημεριακῶν θέσεων, ἀλλ' οὔτε ἀπὸ μιᾶς συγκεκριμένης νεωτέρας χρονικῆς περιόδου, μέχρι σήμερον».

Ὅθεν διὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος λαμπρᾶς ἐκδόσεως ἤρθη διὰ τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Μεσσηνίας ἡ ἔλλειψις αὐτῆ, δοθέντος ὅτι εἰς τοὺς δημοσιενθέντας Ἐφημεριακοὺς Κατάλογους αὐτῆς καταχωρίζονται τὰ ὄνόματα τῶν κατὰ ἰ. ἐνοριακοὺς ναοὺς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ταύτης εὐλαβῶς ἱερατευσάντων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1981, ἥτοι χρονικῆς περιόδου 160 ἐτῶν. Μάλιστα μερικοὶ ἐξ αὐτῶν (κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑλληνικὴν Ἐπαναστάσιν τοῦ 1821 ἔλαβον ἐνεργὸν εἰς αὐτὴν μέρος).

Ἐκφράζοντες συγχαρητήρια πρὸς τὸν Ἅγιον

Μεσσηνίας, ὅστις διακρίνεται διὰ τὸ καθ' ὅλου λαμπρὸν συγγραφικὸν ἔργον του καὶ διὰ τὸ ἰδιαίτερον ζωηρὸν ἐνδιαφέρον του πρὸς διερεύνησιν καὶ προβολὴν πασῶν τῶν πυχῶν τῆς Ἱστορίας τῆς κληρωθείσης αὐτῷ Ἱ. Μητροπόλεως, ἐπαναλαμβάνομεν μετ' αὐτοῦ τόσον καὶ τὰ πρὸς τὸν συγγραφέα συγχαρητήρια, ὅσον καὶ τὴν θερμὴν εὐχὴν, ὅπως (αὐτοῦ εἶδος τοῦ τοῦ βιβλίου εὖρη μιμητὰς καὶ εἰς ἄλλας Τοπικὰς Ἐκκλησίας εἰς τὸσον ὥστε, παραλλήλως πρὸς τοὺς Ἐπισκοπικοὺς καταλόγους, νὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ Ἐφημεριακοὶ Κατάλογοι).

Ἐρωτήματα.

Δεδικαιολογημένως ἐπεσημάνθη ἀνακοίνωσις τῆς «Ἐνωσῆς Δημοουργῶν Ἑλληνικῶν Τραγουδιῶν», ἐν τῇ ὁποίᾳ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τονίζονται τὰ ἑξῆς: «Οἱ δύο ΕΡΤ ἔχουν γλιτωρήσει στὸ χαμηλότερο ἐπίπεδο ἀπὸ ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐλληνικότητος. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι οἱ Ἕλληνες πολῖτες καὶ ἰδιαίτερα οἱ νέες γενεὲς διαπαιδαγωγοῦνται μὲ βάση τὸν ἀφελληνίζοντα κοσμοπολιτισμὸν καὶ τὸν ἐκχυδαίζοντα φρεντολαϊκισμόν, ποὺ ἀποτελοῦν τοὺς δύο βασικοὺς ἄξονες στὴ διάρθρωσιν τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν τους προγραμμάτων... Κινδυνεύουν ἢ γλώσσα μας, τὰ ἤθη μας, οἱ παραδόσεις μας, ὁ τρόπος ζωῆς, οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις. Μᾶς θέλουν λαὸ ξενοδόχων..., χωρὶς γλώσσα, παράδοση, μνήμη καὶ ἔκφραση».

Νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη πρέπει νὰ προβληματίσῃ τὰς διοικήσεις τῶν δύο ΕΡΤ. Βεβαίως θὰ ἦτο ἄδικον νὰ ἀρνηθῆ τις, ὅτι παρουσιάζονται ὑπ' αὐτῶν καὶ προγράμματα καλῆς ποιότητος, τὰ ὁποῖα εἶναι σύμφωνα πρὸς τὴν ἐλληνορθόδοξον παράδοσιν. Ἀλλὰ μιά αὐτοκριτικὴ τῶν δύο ΕΡΤ θὰ ἔθετε τὰ ἐρωτήματα: Μήπως τὰ κατὰ ἀνὰ προγράμματα εἶναι ἐξαιρέσεις πιστοποιοῦσαι τὸν κανόνα τῆς ποιτικῆς υποβαθμίσεως; Μήπως ταῦτα εἶναι ἐξωτερικαὶ προσοθήκαι εἰς μίαν ὀργανικὴν ὁλότητα προγραμματισμοῦ, μὴ συμβιβαζομένου πρὸς τὴν ἐλληνορθόδοξον αὐτοσυνειδησίαν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ

Συν. Έπιτροπή Διορθοδόξων και Διαχριστιανικών Σχέσεων

Η Έπιτροπή Έπιτροπή Έπιτροφιών, εις εφαρμογήν του άρθρου 5 του υπ' αριθ. 13)1981 Κανονισμού της ΔΙΣ, προκηρύσσει διά τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1986 - 1987 τὰς κάτωθι ὑποτροφίας:

Α'. Ὁκτώ (8) ὑποτροφίας εις Ἑλληνας κατὰ προτίμησιν κληρικούς ἢ ὑποψηφίους κληρικούς, πτυχιούχους Ἑλληνικῶν Θεολογικῶν Σχολῶν διά μεταπτυχιακὰς σπουδὰς εις τὸ ἐξωτερικόν.

Απαραίτητος προϋπόθεσις (ἄρθρον 6) διά τὴν χορήγησιν ὑποτροφίας διά σπουδὰς εις τὸ ἐξωτερικόν εἶναι:

α) Ἡ ἰδιότης τοῦ κληρικοῦ ἢ ὑποψηφίου κληρικοῦ, ἐγκύρως θεβαιουμένη.

β) Συστατικὸν γράμμα τοῦ οἰκείου Ἀρχιερέως.

γ) Ἀντίγραφον πτυχίου.

δ) Βεβαίωσις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησεν ὁ ὑποψήφιος ὑπότροφος, εις τὴν ὁποίαν νὰ ἐμφαίνεται ἡ ἀναλυτικὴ κατ' ἔτος ἐπίδοσις καὶ βαθμολογία αὐτοῦ.

ε) Ἡλικία οὐχὶ ἀνωτέρα τῶν 40 ἐτῶν. Εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις, ἡ ΔΙΣ δύναται νὰ μεταθέτῃ καὶ πέραν τῶν 40 ἐτῶν τὸ ὄριον ἡλικίας τοῦ ὑποψηφίου.

στ) Ἐγγραφοὶ δὴλώσις, ὅτι μετὰ τὸ πέραν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ὁ ὑποψήφιος θὰ τεθῆ εις τὴν διάθεσιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἵνα ὑπηρετήσῃ ὡς αὕτη ἤθελεν ὀρίσει.

ζ) Ὑποβολὴ πιστοποιητικῶν γεννήσεως, σπουδῶν, ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως καὶ βιογραφικοῦ σημειώματος.

η) Βεβαίωσις τῆς οἰκείας Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, εις τὸ ὅποιον ὁ ὑποψήφιος προτίθεται νὰ σπουδάσῃ, ὅτι γίνεται ὑπ' αὐτοῦ δεκτός, ὑποβαλλομένη εις τὴν ἀρμοδίαν Ἑπιτροπὴν Ἑπιτροφῶν μέχρι τέλους τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, ἥτοι ἔν ἐξάμηνον μετὰ τὴν χορήγησιν τῆς ὑποτροφίας.

Β'. Τρεῖς (3) ὑποτροφίας εις ἀλλοδαποὺς κληρικούς ἢ θεολόγους, κυρίως Ὀρθοδόξους, διά θεολογικὰς σπουδὰς εις τὴν Ἑλλάδα, πανεπιστημιακὰς ἢ μεταπτυχιακὰς.

Αἱ ὑποτροφίαι αὗται χορηγοῦνται τῇ προτάσει τῶν

Μανάγκουα, διότι οὗτος ἠρνήθη νὰ μεταδώσῃ μῆνυμα τοῦ Προέδρου Ὀρτέγκα.

— Ἀπὸ τοῦ 1968 μέχρι σήμερα ἔχουν χειροτονηθῆ ἐν τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ Ἐκκλησίᾳ 12.000 μόνιμοι διάκονοι.

— Ἡ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένη ἔφημερις «Καθολικὴ», ἢ «Κίνησις Καθολικῶν Ἐπιστημόνων καὶ Διανοουμένων Ἑλλάδος» καὶ τὸ «Κέντρο Ἐκδηλώσεων καὶ Ὁμιλιῶν» ὀργάνωσαν ἐν Ἀθήναις τριήμερον σεμινάριον διά τὴν Β' Σύνοδον τοῦ Βατικανοῦ. Εἰς τῶν ἡμιλητῶν ἦτο ὁ Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κ. Νικόλαος Νησιώτης, ὅστις, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐτόνισε τὴν εὐαισθησίαν, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ἡ Σύνοδος ἐναντι τῶν παρασκηνακῶν ὑποδείξεων τῶν 90 παρατηρητῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ τὸ τεράστιον οἰκουμενικὸν ἀνοιγμα τῆς Συνόδου ἐντὸς τῆς ΡΚαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ ἄλλου ὁ ρωμαιοκαθολικὸς θεολόγος π. Ἰωάννης Σπιτέρης ἐχαρακτήρισε τὴν Σύνοδον ὡς «τὸ μεγαλύτερον θρησκευτικὸν γεγονός τοῦ 20οῦ αἰῶνος».

Προκαθημένων τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ὑποψηφίων διά σχετικὸν συστατικὸν γράμματος.

Γ'. Χρόνος ὑποβολῆς δικαιολογητικῶν, τὸ ἀργότερον ἕως τέλος Ἀπριλίου 1986.

Πληροφορίαι εἰς τὸ τηλέφωνον 72.18.381.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24ῃ Ἰανουαρίου 1986

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑπιτροπῆς
Πρωτοπρ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Πατρῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 53 τοῦ υπ' αριθμ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, ἑνοριῶν καὶ ἔφημεριῶν» καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εις τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά, μετὰ σχετικῆς αἰτήσεως, πρὸς κατάληψιν τῆς κενῆς διακονικῆς θέσεως τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίας Σοφίας Πατρῶν.

Ἐν Πάτραις τῇ 29ῃ Ἰανουαρίου 1986

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ υπ' αριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, ἑνοριῶν καὶ ἔφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὰς κενὰς οργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἔφημεριῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν 1) Ἀγ. Παύλου καὶ 2) Παντοκράτορος Πατρῶν, καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διά τὴν κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν θέσεων.

Ἐν Πάτραις τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου 1986

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Πειραιῶς

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ υπ' αριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, ἑνοριῶν καὶ ἔφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν οργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἔφημεριῶν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Παρασκευῆς Πειραιῶς,

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσιν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διά τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Πειραιεὶ τῇ 29ῃ Ἰανουαρίου 1986

† Ὁ Πειραιῶς ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Μυτιλήνης, Ἐρεσσοῦ καὶ Πλωμαρίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 38 παράγρ. 2 τοῦ Ν. 590)1977 «περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καὶ τῶν ἄρθρων 33 - 37 τοῦ υπ' αριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, ἑνοριῶν καὶ ἔφημεριῶν», προκειμένου νὰ πληρώσωμεν τὴν κενὴν οργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἔφημεριῶν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου Μιστεγνῶν,

καλοῦμεν τοὺς θουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημο-

σιεύσεως τῆς παρούσης ἐν τῷ Περιοδικῷ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλλωσι τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω θέσεως.

Ἐν Μυτιλήνῃ, τῇ 31ῃ Ἰανουαρίου 1986

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἐλασσῶνος

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν: 1) Τὸν Ν. 1476)84 ἄρθρον 20, 2) Τὴν ὑπ' ἀριθ. Φ. 031)259)Α1)31)16.1.1985 Ἀπόφασιν τοῦ Ἱπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων καὶ 3) Τὴν ὑπ' ἀριθ. 6)15)1)1986 Πράξιν τοῦ Α.Υ.Σ.Ε. καὶ τὴν ἀκολουθήσαν ὑπ' ἀριθ. 3738)85)109)22.1.1986 ἀπόφασιν τῆς Ἱεράς Συνόδου, προκηρύσσομεν τὴν πλήρωσιν μιᾶς θέσεως Γραμματέως καὶ Λογιστοῦ τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως τοῦ Κλάδου ΑΤ ἢ ΑΡ ἢ ΜΕ καὶ πρὸς τοῦτο καλοῦμεν τοὺς ἐνδιαφερόσσομεν τὴν πλήρωσιν μιᾶς θέσεως Γραμματέως καὶ σεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» καὶ τὴν ἐφημερίδα τῆς Ἐκκλησίας «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ», ὑποβάλλωσι αἴτησιν μετὰ τῶν νομίμων δικαιολογητικῶν αὐτῶν εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως. Οἱ ἐνδιαφερόμενοι ὑποψήφιοι ἐκτός τῶν ἄλλων τυπικῶν προσόντων πρέπει πρωτίστως καὶ νὰ εἶναι κατάλληλοι διὰ τὴν ἐν λόγω θέσιν, νὰ γνωρίζωσι Γραφομηχανὴν καὶ νὰ ἔχουν δίπλωμα ὁδηγοῦ αὐτοκινήτου.

Πληροφορίαι διὰ τὰ δικαιολογητικά παρέχονται ἀπὸ τὸ Γραφεῖον τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως.

Ἐν Ἐλασσῶνι τῇ 11ῃ Φεβρουαρίου 1986

† Ὁ Ἐλασσῶνος ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ

Ἱ. Μητρόπολις Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6)1986 Πράξεως ἡμῶν, ἡ ὁποία ἐγένετο συμφώνως πρὸς τὴν κειμένην Ἐκκλησι. Νομοθεσίαν προκηρύσσομεν τὴν διακονικὴν θέσιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Χανίων καὶ προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι αὐτὴν καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα προσόντα ὅπως ἐνεργήσωσι κατὰ Νόμον διὰ τὰ περαιτέρω.

Χανιά, 6 Φεβρουαρίου 1986

† Ὁ Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟΝ ΣΥΝΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ἀνακοινωθῆν

Τὸ Πρωτοβάθμιον Συνοδικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον, συνελθὼν ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Θεοφίλου ἵνα κρίνῃ καὶ δικάσῃ τὸν Κληρικὸν τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Μαρωνείας καὶ Κομοτηνῆς Ἱερέα Ἀθανάσιον Μολλᾶν, κατηγορούμενον ἐπὶ ἀντικανονικοῖς παραπτώμασι, ἐπέβαλεν αὐτῷ τὴν ποινὴν τῆς Καθαιρέσεως ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τῆς Ἱερωσύνης ὑπουργήματος, ἐπαναφέρον αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν.

Ἐκ τῆς Γραμματείας τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ

† Ὁ Γρεβενῶν ΣΕΡΓΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.

Β) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἑτησίως.

Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐδαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀθήναι, πόλις συνεχοῦς θεολογικῆς καὶ πολιτιστικῆς συμβολῆς.

Ἰω. Παναγοπούλου, Ἡ νέα μετάφραση τῆς Κ. Διαθήκης στὴ νεοελληνικὴ γλώσσα.

Μητροπ. Σισανίου Ἀντωνίου, Σύντομος ἱστορικὴ ἀνασκόπηση τοῦ θεσμοῦ τῆς κοινωτικῆς οἰκίας καὶ χριστιανικῆς θεώρησης τοῦ πλοῦτου.

Ἡ ἐνθρόνιση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καστορίας κ. Γρηγορίου.

Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ὁ Μητροπ. Φωκίδος Χρυσόστομος.

Πρωτοπρ. Γ. Μεταλληνόου, Ὁρθόδοξια καὶ ἑλληνικὴ αὐτοσυνειδησία.

Ἐδαγγέλου Π. Λέκκου, Χρονικὸν ἑορτασμοῦ τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου.

Γεωργίου Ν. Διλαίου, Οἱ κανονικῆς, συνταγματικῆς καὶ νομικῆς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς δικαστικῆς ἀναγνώρισης τῶν Σωματείων τῶν μαρτύρων Ἱερωθῶ.

Θεοδ. Στ. Νικολάου, Καθηγητοῦ, Ὁ Ἑλληνισμὸς στὴ Γερμανία: προσωπικῆς στὰ πλαίσια τῆς Εὐρώπης.

Ἰωάννου Δ. Δρούλια, Ἐτυμολογία καὶ ἐννοιολογία τῶν λέξεων πάπας καὶ παπᾶς.

Ἀρχιμ. Παντελ. Καθρεπτιδῆ, Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Ἀρχιμ. Νικ. Πρωτοπαπᾶ, Συνοπτικὴ ἱστορία τοῦ Θεολογικοῦ Οἰοτροφείου τῆς Ἀπ. Διακονίας.

Προκαταρκτικὸς πίναξ τῶν ὑποψηφίων πρὸς ἐγγραφήν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐκλογίμων.

Διακ. Χρυσ. Κалаϊτζῆ, Πατριαρχικὸν Διακόνου, Περὶ τὰς διμερεῖς θεολογικὰς Συναντήσεις μεταξὺ θεολόγων τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου καὶ τῆς Ε.Κ.Δ. ἐν ὄψει τῆς Ζ' ἀναλόγου συναντήσεως (ἐν Καβάλα 3-11.10.1984).

Πρεσβ. Νικ. Σκιαδαρέση, Οἱ νέοι καὶ ἡ εὐθύνη μας.

Παρατηρήσεις καὶ Σχόλια.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἰασιῶ 1 — Τηλ. 721.073

Προϊστάμενος Τυπογράφου: Ἰωάννης Μιχαήλ, Ἀναστασάκη 3, 157 72 Ζωγράφος. Τηλ. 7787.978.